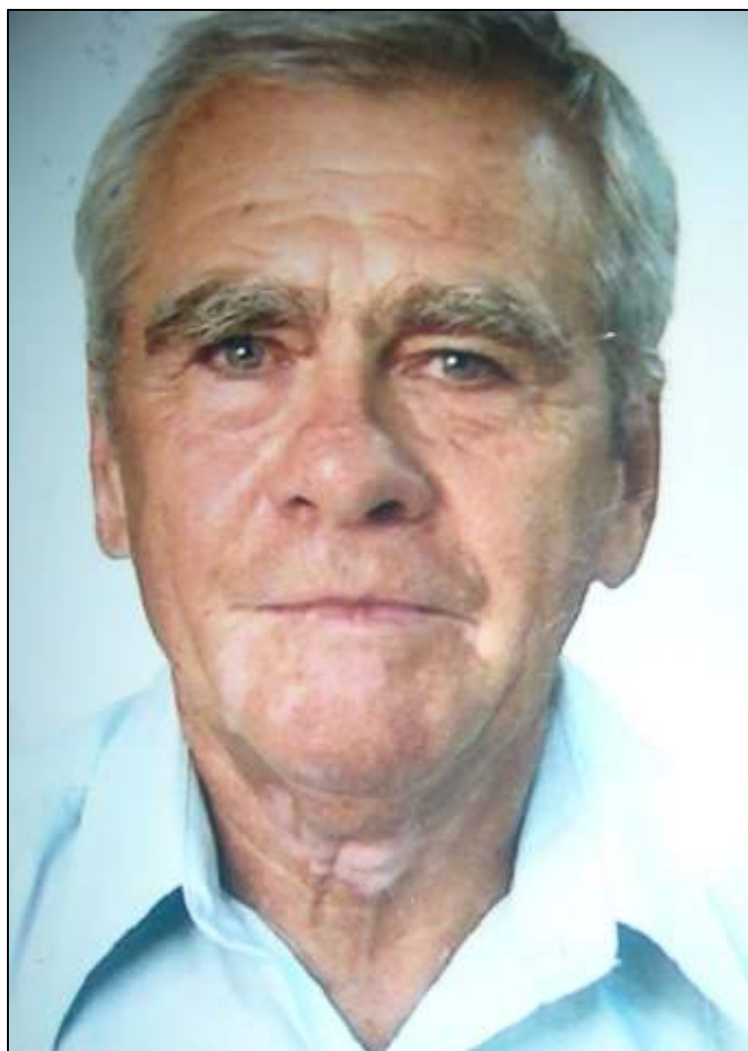

VALLOMÁSOK

*Egy geológus - geográfus életéről
Kiegészítések I.*

Dr. Dojcsák Győző

2014

„...Szemléljük hát most figyelemmel,
 Hogy gyenge erőnk mire ment;
 Hitvány az, aki nem mereng el
 Soha azon, amit teremt...”

(Friedrich Schiller: Ének a harangról)

Amikor befejeztem a „Vallomások” írását, és azt kinyomtatva átolvastam, Schillerrel egyetértve én is elmerengtem azon, amit teremtettem. Olvasás közben eszembe jutott, amit Platón már nagyon régen ezelőtt mondott... „minden komoly ember irtózik attól, hogy fontos dolgokról írásban nyilatkozzék, és azokat az emberi rosszindulatnak és meg nem értésnek tegye ki”. Ezen aztán el kellett gondolkoznom, hiszen amit én teremtettem, abban a legfontosabb dologról, az életemről írtam, nyilatkoztam, és ezek szerint akkor én nem vagyok egy komoly ember? Lehet, és talán teljesen normális sem, hiszen azt önként tettem, vállalva a következményeket.

Ám, végül is jobban átgondolva a dolgot, be kell vallanom, hogy nem bántam meg, amit tettem, és nem vagyok elégedetlen azzal, amire gyenge erőmből futotta. Olyannyira nem, hogy a helyenként érzékelt gyengeségek és hiányosságok kiegészítéseképpen úgy érzem (a szakmánál és költőknél maradva), a következőképpen kell folytatnom vallomásaimat (az összehasonlítást természetesen csak jelképesnek tekintve).

„Be van fejezve a nagy mű... igen. A gép forog...” szólt az Úr Madách szerint, amikor megteremtette a Világot. A mű kész, az tökéletes – mondta a költő, tehát az alkotó pihenhet. Sajnos, én nem szólhatok hasonlóképpen, mert tudom, hogy az én művem messze van a tökéletestől, és úgy látom, messze van még a befejezettől is. Ezért aztán még nem pihenhetek, sőt gondolatban máris perlekedem, ráadásul nem csak magammal, de még az Úrral, vagyis inkább Madáchcsal is.

Magammal azért, mert úgy érzem, hogy az emlékek különös tárában kutatgatva sok, nagyon érdemleges kimaradt, és amelyek szóba kerültek, azok közül többről is nagyon elsietve, hiányosan szóltam. Madáchcsal pedig azért, mert (én is) rájöttem, hogy bizony még az Úr művében sem minden tökéletes. Az csak látszólagosan az, illetve volt az, annak idején, amikor még úgy tűnt, hogy a világban minden úgy működik, mint egy óramű: pontosan, kiszámíthatóan.

Mint tudjuk ezt a szemléletet vette át a földtudomány is, akkor, amikor azt már ugyan felismerte, hogy a Föld nem a világ közepe, sőt még a Naprendszeré sem, de azért még azt fogadta el, hogy azon minden úgy van, ahogy az Úr teremtette. Vagyis a hegyek, völgyek, síkságok és így tovább minden a helyén van, és betöltik azt a szerepet, ami és ahogy nekik lett szánva. Tehát minden úgy működik, ahogy el van rendelve. Lassan, de biztosan halad minden a maga útján... süt a Nap, esik az eső, fúj a szél, az idő múlik, de lényegében semmi nem változik.

Aztán ez a nézet kibővült azzal a felismeréssel, hogy a belső erők hatására hegyek keletkeznek, és a külső erők (eső, szél, fagy...) nyomán azok lassan lepusztulnak, a mélyedések, a tengerek, tavak feltöltődnek.

Ezeket a felismeréseket, megfigyeléseket, egy angol geológus (Lyle) közel háromszáz évvel ezelőtt fogalmazta meg, foglalta össze, és az ő nyomán tanultuk, majd tanítottuk mi is, hogy a természetben lassú változások mennek végbe, amelyek hosszú időközön át érvényesülve, jelentős változásokat eredményeznek.

Aztán egyszer csak rájöttünk, hogy bár mindez igaz, de mégsem teljesen, mert nem csak ezek a lassú, fokozatos mozgások játszódnak le a földünkön, hanem időnként váratlanul, karambolok okozta gyors, robbanásszerű változások is bekövetkeznek, azt jelentve, hogy a „Mű” közel sem tökéletesre sikeredett. Vagyis a Világegyetem zavartalan működése csak látszólagos, mert csak rövid időtávlatban nézve az.

Erről most itt azért szóltam, mert az én művem is csak látszólag tűnt befejezettnek. Ahogy azt kritikusabban átnéztem, rádöbbsentem a hiányosságaira, és ez annyira zavaró lett a számomra, hogy nem tudok ellenállni a késztetésnek, hogy visszamenőlegesen kitérjek több mindenre, kiegészítéseket tegyek, és ahol szükségesnek érzem, folytassam a fejtegetéseimet. Hiszen az induláskor kitűztem egy célt, amit el akartam érni, és naivan azt hittem, hogy ha az sikerül, boldog leszek. Most pedig azt tapasztalom, hogy ez nem lett így egészen.

Rájöttem ugyanis, hogy egy alpinista boldog lehet, ha eléri a kitűzött célt, mert amikor ott áll a csúcson, ahonnan nincs tovább, onnan széjjelnézve elégedett és boldog, de én, aki egy memoárjellegű vallomást írtam, nem lehetek az. Nekem a boldogságot csak az igyekezet, a kész felé törekvés jelentette, de amikor a késznek vélt állapotot elértem, nem éreztem boldognak magam. Miért nem? Mert ha valaminek vége van, akkor nincs tovább. Én azonban úgy érzem, hogy a vallomásomnak nincsen vége, és szerencsére az írás esetében ezen lehet segíteni. Ezt teszem én most. Kezdve nem kisebb kérdéssel, mint az talán el is várható egy „geo”-orientált embertől, az előbb már elkezdett „Teremtés” fejtegetésével. Onnantól kezdve, hogy „Isten megteremtette a Földet...”

A Földet, amit akár geológusként, akár geográfusként nézve, többé-kevésbé a szakterületem. Nézzük csak ezt a kérdést akkor most részletesebben, még ha ez egy kissé ismétlődőnek is tűnik.

Hogy miért kell nekem ez ügyben „perlekedni”? Elsősorban is azért, mert a teremtéselmélet örökkévalóságot sugall. Az még érthető, hogy a teremtménye csúcsát jelentő ember nagyon sokáig komolyan vette, hogy Isten megteremtette az eget és a földet, az égen a csillagokat, a földön a hegyeket, völgyeket, madarakat, tengereket, őt magát... szóval mindent és ez a teremtett mű látszólag működött pontosan, mint a strasbourgi toronyóra (ez volt a korábban használt kifejezés).

Azután egyesek a XVIII. században felismerték az „égi mechanika” (I. Newton) és a „földi mechanika” (L. Lagrange) létét, és a Naprendszer fejlődésének elméletét (I. Kant, S. Laplace). Ekkortájt tehát már nem csak a hit létezett, de az emberek elkezdtek tudományos alapossággal foglalkozni sok mindennel, köztük a Föld kialakulásával, annak korával, és a felszín formáló geológiai folyamatokkal, majd a távcsövek megalkotása után a makrokozmoszsal. Ezek eredményeként végre megszületett a helyes nézet, hogy a világban nincsen változatlanosság, mert abban minden változó.

El kellett tehát fogadni, hogy a Föld nem úgy van, ahogy az megteremtődött, hanem ahogy az örökké tartó folyamatos változások révén minden adott időpontban látható. Ahol valamikor tenger volt, ott ma lehet, hogy hegy van, ahol valaha trópusi növényzet burjánzott, az ma lehet, hogy sivár jégmező vagy kietlen sivatag. Röviden összegezve: a szinte láthatatlannak tűnő lassú változások hosszú időközön át fokozatosan látványos változásokat eredményeznek. Még rövidebbre fogva úgy lehetett mondani, hogy a Földön ható kis erők, hosszú idő alatt érvényesülnek. Ezen nézet megfogalmazója, mint azt már láttuk, Charles Lyell volt, aki nagyjelentőségű munkájában (Principles of geology) 1830-ban összefoglalta a geológia akkori ismeretanyagát, amit még az én egyetemi éveim alatt is vallottunk.

Ám a gondolkodó ember még itt sem állt meg. Rá kellett döbbernünk, hogy (mint azt már említettem) a „kis erő – hosszú idő” működési elvet ki kell egészíteni annak az ellentétével, vagyis a „nagy erő – rövid idő”- hatással.

Itt bizony már arról van szó, hogy miközben „a gép forog... eljár tengelyén”, vagyis a Föld, meg a Nap, meg a csillagok látszólag zavartalanul keringenek, időnkint borzalmas dolgok, az égitestek összeütközése révén kozmikus karambolok történhetnek. És történnek is a kozmikus sebesség következtében, hatalmas robbanásokat, katasztrófákat eredményezve. Ez egyben azt jelenti, hogy egy nagyon rövid idő alatt (az ütközés csupán csak egy pillanat) olyan változások jönnek létre, amilyenek különben évmilliókat igényelnek. Ezek

a gyorsan lezajló, rettenetes erejű változások, (amelyekre az emberi emlékezet eget-földet rázó kataklizmákként ugyan emlékezett, de az isteni világteremtés-hit miatt azok kitalációknak minősítődtek), egy generációval ezelőtt a tudomány részéről még ismeretlenek voltak.

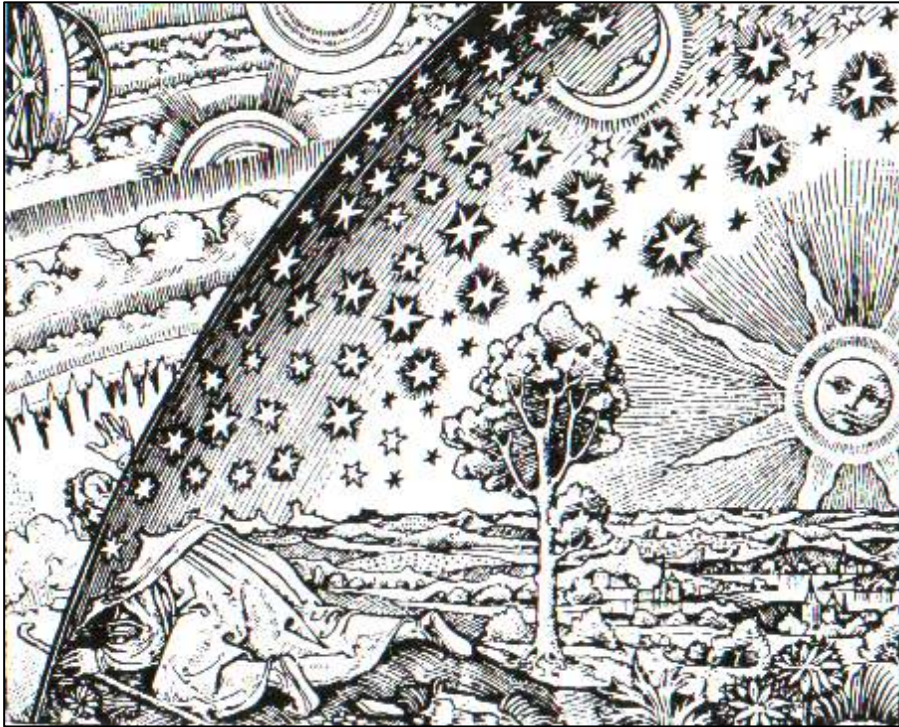
Némi büszkeséggel vallom, hogy ezek hihetetlen létéről annak idején nekem adatott meg a lehetőség (főleg az akadémiai védésem kapcsán) elsőként tájékoztatni a hazai közvéleményt. Hogy voltak, akik ezt nem elismeréssel, hanem azzal fogadták, hogy ennek hirdetést meg kellene tiltani, az nem volt meglepő. Az sem volt meglepő, hogy egy ideig a tézisémet többen is elfogadhatatlannak minősítették, azon az alapon, hogy tudományosan csak az fogadható el, ami bizonyítható. A bizonyítás kedvéért én pedig kozmikus ütközéseket (becsapódásokat) nem tudtam produkálni.

Különben ezek a katasztrofálisnak mondott ütközések nem csak rettenetes romboló, pusztító eredményekkel jártak. Jó példa erre egyebek között a korábban már ismertetett gyémántkeletkezés (Hogyan keletkezett a gyémánt? Élet és Tudomány, 1985. 25. szám), de nagyon valószínű az a lehetőség is, hogy maga az élet számára nélkülözhetetlen víz eredete is ennek köszönhető. Sőt, hogy maga az élet csírája is ily módon a kozmoszból érkezett a Földre. Ezen példák közül az elsőt nagyon is valósnak tartom, de a másik kettő feltételezését sem tartom alaptalannak.

Mielőtt más témára térnék, vizsgálgassuk csak ezt a „Teremtés – Föld” kérdéskört egy kissé még részletesebben, mert szerintem ez rendkívül érdekes és fontos. Ugyanis azt ma már mindenki tudja, hogy a Föld része a Naprendszernek, ami viszont része a Tejútrendszernek, melynek az Orion nevű spirálkarjában található. A legtöbben még azt is tudják, hogy amikor egy csillagközi gáz- és porfelhő összehúzódásából létrejön egy csillag (a mi esetünkben a Nap), különböző okokból kifolyólag annak testébe nem az összes anyag épül be, és így a maradékból csillagködök, por és gázfelhők, bolygók, holdak, üstökösök és egyéb objektumok alakulnak, melyek aztán a csillag körül keringenek. A mi esetünkben ezek együttesen alkotják a Naprendszert.

Azt viszont már kevesebben tudják, hogy például az égen időnként megjelenő üstökösöket (fényes kométákat) a XVI. századig, az akkor élők nem is égitesteknek tartották, hanem csupán csak valami rendkívülit jelző (háború, katasztrófa etc.) égi jelenségnek, és leginkább féltek tőle. Azt meg még kevesebben tudják, hogy a mi galaxisunkon belül maga a Nap az egész rendszerével együtt is kering a Tejútrendszeren belül valami körül, ráadásul nagyon sok más, a Naphoz hasonló csillaggal együtt – és hogy a mi galaxisunk csak egy, a szinte elképzelhetetlen mennyiségű más galaxisok között, melyek mind keringenek.

Ez tehát azt jelenti, hogy az egész Világmindenség állandó mozgásban van, ahol a végtelen térben felfoghatatlan távolságok, elképzelhetetlen mennyiségű anyag és idő létezik. Hogy ezt némileg megértsük, mást sem kell tennünk, mint éjjel egy csendes, nyugodt helyről felnézni az égre, és belebámulni a Tejút csillag milliárdjába, és elképzelni azt, hogy azon túl is számtalan ilyesfajta rendszer létezik.

1. Középkori kitekintés a csillagos égen túlra

Elismerem, mindez elég elképzelhetetlen, de ez még tovább fokozódik. A NASA által felbocsátott űrteleszkópok adatai alapján tudjuk, hogy a mi galaxisunkban, vagyis a Tejútrendszerben, körülbelül százmilliárd Naphoz hasonló csillag van, amelyek helyenként gömbhalmaz csillagcsoportokat, csillagvárosokat alkotnak. És ebben a csillagok számkavalkádjában folyamatosan csillagok születnek, elhalnak, és a létezők körül bolygók keringenek. No, már most, ha csak a Tejútrendszer sok milliárd csillagának – csupán mondjuk a 10%-ának – vannak olyan bolygói, amelyek a lakhatósági zónán belül, nagyjából a Földhöz hasonló mérettel, sziklás felszínnel, folyékony vízzel rendelkeznek, akkor bizony nagyon valószínű, hogy azok élethordozók is lehetnek.

Ez tehát azt jelenti, hogy minden csillag körül valószínűleg van egy régió (lakhatósági zóna), ahol a bolygókon az élet számára kedvezőek a feltételek. Valahogy úgy, mint például a Nap körül a Földön. És mivel az Univerzumban nagyon sok „Nap” van, vélhetően sok (10–20 milliárd) kedvező feltétellel

rendelkező bolygó létezik. Itt most ne feledjük a bölcsek biológiai megállapítását, hogy ha valahol vannak atomok, ott molekulák is lesznek, s a molekulákból pedig már bármi lehet, például aminosav, amiből a beinduló élet révén elkezdődhet az evolúció. Hogy valahol az elindul(t) vagy nem, azt nem tudhatjuk, de nincsen semmi okunk a lehetőséget kétségbe vonni. Ha valahol esetleg ember (vagy emberszerű lény is) lett, arra nyugodtan használhatjuk Márai megállapítását a több mint fél évszázaddal ezelőtt írt Füveskönyvéből: „Az ember semmi más, mint egyszerű alkatrésze a világnak...”

Az már biztos, hogy az Univerzumban végtelen lehetőségek vannak, és az is majdnem egészen biztos, hogy abban nem csak az általunk ismert életformák létezhetnek. Hiszen például az élethez a vizet lehet helyettesíteni, mondjuk nitrogénnel, a szénat meg szilíciummal. És természetesen a miénktől eltérő más evolúciós utak is lehetségesek. Hogy aztán annak révén milyen egzotikus lények alakulnak ki, az persze nem tudható. Az sem, hogy miből vannak, hogy néznek ki, milyenek, mit csinálnak?

De ez nem is fontos a számunkra, mert a lényeg csak az, hogy ha vannak, intelligensek-e? Mert ha igen, az elkerülhetetlenül a technika fejlődését eredményezi, és akkor a kérdés már csak az, hogy a fejlődésükben hol tartanak? Elképzelhető, hogy van olyan égitest, ahol ez a fejlődés már évmilliókkal megelőzi a miénket, és esetleg már az örök élet elérésénél tartanak. Vagy az is, hogy talán már a bolygójuk létfeltételeit ki is merítették, készleteik elfogytak, és nomádokká váltak, olyan űrutazási lehetőséggel, amit mi még csak elképzelni sem tudunk.

Ahogy a kozmikus katasztrófák létét igyekezett a monoteizmusban hívő emberiség oly sokáig ignorálni, úgy tűnik, ugyanúgy igyekszik ugyanazt tenni például azokkal a nyomokkal, amelyek megmagyarázhatatlanul állnak a Föld(ünk) számos pontján, és egyáltalán nem lehetetlen, hogy azok valamilyen földönkívüli civilizációk létesítményei. Példaként itt is megemlíthetjük a legismertebbet, a gízai fennsíkon épült Cheops piramist. Az ugye egy hatalmas építmény, benne sírkamrával, (abban olyan gránit szarkofággal, amit csak gyémántfűrővel lehet megdolgozni), Grand Galleryvel, belső katedrálissal, csiszolt, lapos belső falakkal, olyan folyosóval, amely 45 méteres távon csak 5 millimétert ereszkedik. Mindez egy olyan építmény belsejében, amelyet 2.500.0000 darab, 50 tonnás kötömbökkal emeltek úgy, hogy mind a négy oldala 230 méter hosszú, pontosan a négy égtáj felé mutat, és az egész gúla alak 146,73 méteres magasságig laposra csiszolt, ferde fedőkövekkel volt lefedve. Mindennek tudatában (és látva) azt legfeljebb még elhiszem, hogy az ókori világ ezen fennmaradt csodája valamikor ötezer évvel ezelőtt épült, de azt már nem, vagy legalább is nagyon kétlem, hogy azt, az akkor ott élt emberek maguktól alkották. Bevallom, inkább hajlamos vagyok egyetérteni azokkal a régészekkel,

akik szerint azt, egy szuper értelmes civilizáció képviselői segítségével talán még korábban hozták létre.

És ha már itt tartunk, megemlíthetem Balbeket, aminek a korát kb. 10.000 évesre becsülik, és nem elképzelhetetlen, hogy ott valamikor egy űrleszállóhely volt. Vagy esetleg a titokzatos nasca-vonalakat, amelyek Peru száraz, szikla sivatag fennsíkján találhatóak több száz különböző alakban, és az egyenesen futó vonalai csak magasan, a levegőből értelmezhetők, hiszen van olyan közöttük, melynek az átmérője 200 méter körüli. Hogy ezeket a (több esetben állat és növény) formákat kik, mikor, miért készítették, nem lehet tudni. Mint ahogy a közelben lévő régi főváros, Cusco számos titkát sem. De ugyanilyen titokzatosak a Titicaca-tó alatt talált megalit civilizáció faragott (diorit) kövei, melyeknek nem csak a faragása, de mozgatása is, ott és abban a nagyon régi időben szinte elképzelhetetlen. És még hosszasan lehetne folytatni a sort, ami gondolom szükségtelen.

Nem szégyellem bevallani, hogy a földönkívüliek szerepe számomra nem csak az ilyesfajta anyagi jellegű vonatkozásokban, de még az emberiség létrejöttében, és értelmi fejlődésében (genetikai manipuláció) is elképzelhető. Érdekes, hogy nem csak az emberiség legrégebbi írott (sumér) emlékeiben, de még az amerikai hopi indián emlékekben is vannak idegen beavatkozást sugalló utalások, ám valahogy ezeket nem illik komolyan venni.

De itt most már talán egy kissé túlzottan elengedtem magam, és úgy véled kedves Olvasóm, hogy némileg már a fantazmagória világába kerültem. Valahogy úgy, mint történt az egy pár évtizeddel ezelőtt, amikor Erich von Daniken könyveit olvastam. Nem tagadom, magam részéről akkor én vevő voltam a nagyon újszerű extraterresztrikus elképzeléseire, a hihetetlennek tűnő fantasztikus feltételezéseire, nézeteire. Ehhez most hozzá kell tennem, hogy ma már még inkább vevő vagyok, a nála sokkal jobban képzett Thomas Hawking elméleti fizikus, (napjaink kozmológia tudora) merész fejtegetéseire. Ennek nyomait láthattad is a fentebbiekben odáig terjedően, hogy a földi élet beindulása nagyon valószínű, hogy véletlen volt, és hogy ehhez hasonlóan valamilyen élet sok más helyütt is keletkezhetett a világmindenségben.

Az mindenesetre ma már biztos, hogy a Naprendszeren belül a Föld az egyetlen olyan hely, amely (jelenleg) az élethez az optimális életfeltételeket biztosítja. Az is biztos, hogy a Tejútrendszerben nagyon sok „Naprendszer” létezik. A mi galaxisunk állítólag 30 milliárd csillagot számlál, és jó kérdés, hogy ha mindegyiknek átlagosan csak mondjuk öt bolygója van, abból hány lehet nagyjából a Földünkhöz hasonló? Nyilvánvalóan több is. És szinte lehetetlen, hogy valamilyen formájú életfeltételek ott is ne legyenek biztosítva.

Itt azonban már nem csak az ezekre vonatkozó számbeli adatokat (több százmilliárd csillag), de az azokhoz tartozó mérhetetlen távolságokat is figyelembe kell venni. Távolságokat, amit a fény sebessége alapján fényévekben mérünk. Tudod Te, hogy mennyi egy fényév? Az több mint 9 billió kilométer. El tudsz Te képzelni egy billió kilométert is? És a csillagászok sokmilliós fényéves távolságokról beszélnek. Ez egyben évmilliárdokban mérhető időbeliségeket is jelent. Ezek azonban már olyan nagyságrendű számok, amelyek számomra már majd nem érthetetlenek, elképzelhetetlenek.

A lényeg azonban az, hogy olyan úrbéli testek, mint amilyen a Föld, a végtelen világtérben tömegével létezhetnek, és nyilván léteznek is. Az meg szinte elképzelhetetlen, hogy mivel a természet törvényei egyetemlegesek, azokon a meglevő adottságok mellett, valahogy úgy, mint történt a Földön, ne jött volna létre az életnek valamilyen formája. Azt persze nem tudhatjuk, hogy azzal az élettel a végtelen távlatú időben mi lett vagy mi van.

Bizony döbbenetesek azok a számok, amelyeket az asztrológusok használnak térben és időben. Különösen annak tudatában, hogy az első távcsövek mindössze 400 évvel ezelőtt fordultak a világűr felé, és ma már a szuper teleszkópok (pl. a Hubble), 13 milliárd fényévre látnak el a kozmoszba.

Ezek a dolgok sokszor mind fantasztikumnak tűnnek, mint az is, hogy az égitestek összeütközései nem csak a galaxisokon belül lehetségesek, de még maguk a galaxisok is összeütközhetnek.

Feltételezhető, hogy minden galaxis belsejében egy „feketelyuk” található, és ezek a fekete lyukak idővel felrobbannak. Ismétlődően megtörténik tehát a Nagy Robbanás, amit a mi galaxisunkra vonatkozóan napjainkban már eredményesen tanulmányoznak a csillagászok. Úgy tűnik, hogy ezek részei és egyben okozói annak az örökkön tartó mozgásnak, a végtelen világmindenségben zajló kozmikus táncnak, amit mi a tudatlanságunk mai stádiumában próbálunk megérteni.

Számomra ennek a világmindenségnek legfőképpen a létrejötte, az eredete az, ami végképpen érthetetlen, elképzelhetetlen. Meg az is, hogy azt egy igen magas intelligenciával rendelkező tervező tudatosan hozta létre, alkotta. Az meg teljesen valószínűtlen, hogy a sok milliárd lehetőség közül, ha van Isten, csak a Földet választotta ki, hogy „embert” teremtsen rá.

Szerencsére itt most nem is kell ezekkel a gondolatokkal részletesebben foglalkoznunk, mert elég csak annyit megállapítanunk, hogy ha „Isten megteremtette a Földet...” (a sok más típusú égitestek mellett), akkor nagyon sok hasonló bolygót is teremtett. Hogy is írta Petőfi Sándor (A magyar nemzet című versében)? „Ha a föld Isten kalapja, Hazánk a bokréta rajta!...”, ami ugyan

egy nagyon szép vers, ám ehhez tudomásul kell vennünk, hogy Istennek valószínű nagyon sok kalapja van.

De ha Isten úgy alkotta meg a világmindenséget, és benne az embert, hogy az végül is képes legyen megérteni a világot, akkor tudnunk kell, hogy ebben a megértésben eddig még csak az ismerkedésnél tartunk. Valahogy úgy, mint az a bizonyos krumplibogár, amelyik a krumpliföldön kibújva gumójából felmászik a kupac tetejére, onnan szétnéz, és a látottak alapján azt mondja: jé, hát ilyen ez a világ?

Mert – ugye – tanúi vagyunk az újabb és újabb felfedezéseknek, űrbeli sikereknek, és csodálkozással hallunk olyasmikről, mint például, hogy nagyon is elképzelhető időn belül nyersanyagokat fogunk bányászni a Holdon. Vagy hogy nyersanyagnyerési célokra hasznosítani fogjuk az üstökösöket, amelyek létezéséről pár száz évvel ezelőtt még nem is tudtunk. Amikor még azt hittük, hogy a Föld a Világ közepe, és azt gondoltuk a csillagokról, hogy azok csak lyukak, rések az égbolton, ahol a mennyország fénye átszűrődik. Ma már nagyon úgy tűnik, hogy ez az otthonunk, a Föld nem maradhat meg örökre annak, mert előbb-utóbb el kell hagynunk, tehát rövidesen csak, mint fészekként kell gondolnunk rá.

Tudom, egyelőre ez még egy utópisztikus nézet, de semmi szín alatt nem lehetetlenség, hiszen ma már az űrutazás megvalósítható, más űrbéli testek nem csak láthatók, de el is érhetők. Földünk készleteinek előbb-utóbbi kimerüléséről egyre gyakrabban lehet hallani, és mivel a más égitestek elérése egyre megvalósíthatóbbá válik, elképzelhető az egyes kisbolygókon való bányászás, ahonnan nyersanyagokat lehet majd szállítani. A Holdat már régen elértük, nem régiben a Marsot is, és fokozatosan egyre távolabb jutunk. Jól mutatja ezt a tíz évvel ezelőtt felbocsátott Rosetta-űrszonda, ami 2014. november 12-én félmilliárd kilométeres utazás után elért egy üstökös, amire egy része sikeresen rá is szállt a vizsgálati műszerekkel, amelyek fontos eredményeket tudósítottak. Tehát már egy üstökösrel is konkrét kapcsolat létesíthető (olyan – számomra – elképzelhetetlen megoldásokkal, mint például a „hinta manőver”, ami valami – olyasmit jelent, hogy más bolygók gravitációjának parittya-hatása).

Az űrutazás tehát megvalósult. Ami egy fél évszázaddal ezelőtt még elképzelhetetlen volt, ma már valóság. Ahhoz, hogy ami ma még ugyancsak szinte elképzelhetetlen, annak a megvalósulásához egyre kevesebb időre lesz szükség. A végtelen térben való mozgásnak úgy tűnik, már csak a sebesség szab határt, mert még a műszerek hibernációja is megoldódott. Ahhoz, hogy sikeres űrbéli utazók (esetleg nomádok) legyünk, ahhoz talán „már csak” az általunk ismert leggyorsabb mozgást, a fénysebességet kell valahogy túllépnünk. A jógik mintha valamit tudnának a transzcendentális dologról.

Nonszensz, mondod Te most – gondolom –, és talán igazad is van. Mindenesetre egyelőre maradjunk annyiban, hogy, állítólag a Big-Bang, vagyis az ősrobbanással kezdődött ez az egész világmindenség, és onnantól ered az anyag, az energia, a tér, az idő uralma. És attól kezdve a fizika törvényei érvényesülnek, melyeket később helyenként kiegészítenek a kémia és a biológia törvényei. Ez a természettudományos nézet. Mindez leegyszerűsítve úgy is összefoglalható, ahogy a Biblia mondja: „Isten teremtette a világot és mindazt, ami benne van...” Talán úgy is van. De az ősrobbanással nem kezdődhetett minden, hiszen ahhoz valaminek robbannia kellett, és elkerülhetetlen a kérdés, hogy az a valami az honnan, és hogyan keletkezett?

Ez természetesen az antropoform-gondolkodás kérdése a lényegre vonatkozóan. Márpedig „a végső lényeg megismerése azért lehetetlen, mert nem léphetünk ki a véges elménk kategóriájából” — mondta Kant sok évvel ezelőtt.

Ez – elismerem – már közel blaszfémia, és úgy tűnik, én egy ateista vagyok, amit azért nem vállalom. Ateista nem, talán inkább csak deista. Azt is csupán azért mondom, mert ha már vallomásokat írok, valamit vállalni illik.

Különben azt hiszem, most már nagyon ide kívánczik Szent Ágoston válasza arra a kérdésre, hogy mit tett Isten mielőtt megteremtette volna a világegyetemet? Válasz: a poklot készítette elő az ilyen kérdések kiagyaloínak.

Mert ezekkel a gondolatokkal bizony belekontárkodtunk a kozmogónia és kozmológia tudományokba, tehát nem földi, hanem földönkívüli dolgokba. Ha figyelembe vesszük, amit Kepler valamikor az 1600-as évek elején mondott, hogy „a csillagászat művelése olvasás Isten gondolataiban”, azt hiszem jobb lesz gyorsan behúzni a féket, mert egy kissé túl messzire merészkedtünk. Ám, ahogy a fék nyikorogni kezd a leállás előtt, még kikívánczik a következő érdekes meggondolás. Egyesek szerint: ami mozog, az él. Ha ez igaz, akkor a Földet élőnek kell tekinteni, hiszen az mozog, változik, alakul, megrázkódik, alszik, bömböl, izzad, táplál... csak éppen nem szaporodik.

Mondhatok még többet? Nos, úgy tűnik, hogy a Föld még túlélő ösztönnel is rendelkezik. Ezt látszik igazolni az a megfigyelés, hogy az óceánok borzalmasan nagy mennyiségű műanyag hulladéka végül is belekerül a bioszféra anyagforgalmába azáltal, hogy addig darabolódik, aprózódik, míg az egysejtű mikroorganizmusok el tudják fogyasztani, és így, persze hosszú idő után, felhasználódik. A szárazföldön zajló élőlény aktivitás pedig valami olyasmi, mint az emberi testen nyüzsgő parányi lények külön világa.

De nem folytatom, mert lehet, hogy most már válasz is született az agyadban, arra a korábban feltett kérdésre, hogy: mi a különbség a geológia és a teológia között? Föld és Ég!

És itt most elnézést kell kérnem a viszonylag hosszadalmas Föld-centrikus fejtegetésért, de jól esett. Egyrészt mert ez az egyik kedvenc témám, másrészt mert valahogy így gondoltam mentséget keresni a Vallomásokban elkövetett hibákra és tökéletlenségekre. Valahova oda akartam mentségként kilyukadni, hogy ha még az Úr által alkotott hatalmas műben is előfordulnak tökéletlenségek, mennyivel inkább előfordulhatnak azok az olyan szerény alkotásban, mint az én vallomásaimban. Bocsásd meg nekem, ha mindez sántít egy kicsit, és nézd el, hogy még mindig a téma közelében maradok...

Nem tudom előfordult-e már Veled, hogy megfigyelsz egy apró kis emberkét, pontosabban egy kisbabát, és látod, hogy az mennyire nem törődik a körülötte zajló világgal. Őt semmi más, csak önmaga érdekli, hogy számára minden jó legyen, rendben legyen. Aztán később kezdi felfedezni, megismerni és megjegyezni a körülötte levő dolgokat. Megismeri az anyukáját, megismeri a saját lábujjait, amit esetleg meg is harap, hogy meggyőződjön róla, hogy az valóban az övé. Aztán egyre több mindent ismer fel, és tudat alatt meg van győződve arról, hogy körülötte minden csak ő érette van. Ő érte van az otthona, a város, ahova a ház tartozik és így tovább. Ez ugye az egocentrikus állapot, vagyis az önző tudat, hogy minden értem van, mindennek én vagyok a közepe (amihez hasonlóan érez minden élőlény, például egy játékos kiskutya is).

Érdekes, hogy mennyire hasonló ez az állapot az egész emberiség és világmindenség kapcsolatához. Amikor az emberiség gyermekkorában, a tudatosulni kezdő ember fokozatosan felismerte, hogy az ő völgyén kívül vannak más völgyek is, ahol más emberek is élnek, és végül úgy érezte, hogy az ő otthona a Föld, az azt körülvevő egész világmindenség középpontja. Meg volt győződve arról, hogy akörül helyezkedik el, és forog a többi égitest, és mindezt védően beborítja az ég, ami fölött van a Mennysors. Ez volt ugye a (egocentrikusnak megfelelő) geocentrikus világnézet.

Aztán fokozatosan tovább okosodott az emberiség, és rádöbbsent, hogy a Föld semminek sem a közepe, az csupán a Naprendszernek egy pirinyó kis része, ami a Nap körül forog, tehát a Nap a világ közepe, és ez lett a heliocentrikus világnézet.

Aztán jött az emberiség részéről a többi kiábrándító felismerés a táguló világmindenséggel kapcsolatban. Egyénileg pedig, hogy mi emberek nagyon is jelentéktelen kis lények vagyunk, akiket egyenként elpusztíthatnak még a láthatatlan apró kis vírusok vagy baktériumok is. Összességünkben, pedig mindannyiunkat elpusztíthat egy, a semmiből a bolygónk útjába tévelygő másik égitest. Elpusztulhatunk egyénileg és összességünkben, mintha sohasem lettünk volna. És utána mintha nem történt volna semmi különös a világban, minden megy tovább a maga útján, mint ment azelőtt, és megy azután is, örök időken át.

Azért talán még se ezzel a szomorkás megállapítással fejezzük be ezt a gondolatmenetet, ezért mielőtt témát váltunk, emlékezzünk, hogy a Föld több mint egy millió kilométert tesz meg óránként a világűrben, és ha valakit panaszkodni hallunk, hogy sokba kerül, és drága rajta az élet, hívjuk fel a figyelmét, hogy abban azért benne van évenként egy Nap körüli utazás is.

Talán a legokosabb, ha ezt a témaváltást a könyv legelejével, még pontosabban az első kötet címlapján szereplő fotóval kezdem. Hogy miért azzal, az valószínű tudat alatt Téged már régóta foglalkoztat, mert el kell ismernem, hogy az inkább felfogható egy reklámképnek, mint a jelen valóságának. Akkor mégis miért választottam erre a célra? Nos, nagy részben azért, mert igazában, ami lényeges része volt az életemnek, és amelyekről eddig vallottam, azok nagyjából akkoriban történtek, amikor a kép készült. Amikor még valamelyest ismert voltam, és aki még emlékszik valahogy, talán így emlékezik rám.

Hogy megértsd, miről beszélek, összehasonlításként nézd meg a korábban közölt időskori képeimet, és valószínű belátod, hogy amikről az egész könyvben beszélek, azokhoz fiatalabb ember szükséges, mint ami a mostaniakon látszik. Ezt a választást különben elősegítette az is, hogy a legrégebbi barátom szerint ez a kép mindent kifejez rólam. Ahogy ő mondta: „Győző, ez annyira te vagy!”

Ez a barátom tízéves korom óta ismer, kezdetben Losoncon egy iskolába jártunk, később Pesten együtt sportoltunk, legénykedtünk. Az osztályban annak idején ő volt az eminens diák, aki mindig minden vizsgán jelest kapott, és lett is belőle egy kiváló magyar szakos tanár, aki ott ment nyugdíjba, abban az iskolában, ahol érettségizett; pontosabban a gödöllői premontrei gimnáziumban. Biztosan sokan emlékeznek is rá, és szerették Janda Géza tanár urat (akiről korábban már bővebben szoltam).

A kép különben 1966-ban készült, még a reginai kőolajkutató korszakom irodájában (a háttérben látható térképen a nyugat-kanadai olajmezőkkel). A mikroszkóp ez esetben lényegében reklámfotó kelléknek tekinthető, mert azt igazában a fúrások során, a mélyből felszínre került kőzetminták vizsgálatára használtuk. Legfőbbképpen arra, hogy lássuk azoknak milyen a porozitása, permeabilitása, és persze, hogy van-e benne olajnak nyoma. Ezeknél a kőzetvizsgálatoknál mindig szerepet játszott azok mineralógiai, paleontológiai leírása is, de az inkább csak egy kis tudományos jellegadású fontoskodásnak tűnt, ami a lényegét nem befolyásolta.

Különben, mivel ennek a könyvnek az a mottója, hogy minden ember élete egy regény, amit ha kiegészítünk azzal a gyakran hallható mondással, hogy az életünk regénye az arcunkra van írva, akkor talán nem is indokolatlan egy ilyen közeli felvétel. Mert most igazában mást sem kell tenned kedves Olvasóm, mint megnézni a könyv legelején lévő gyerekkori lovas képet (ami a korának

megfelelő tabula rasa-t mutatja), és azt összevetni azzal, amit ezen a képen látsz, illetve mindazzal, amit az életeseményekkel kapcsolatban eddig olvastál rólam (életem első felére vonatkozóan). És ha van kedved, kiegészítheted ezt a futólagos fiziognómiai vizsgálatot azzal, hogy az életem második felére vonatkozóan megnézed ezen kiegészítő írásom legelején, meg legvégén látható képeket, alaposabb véleményt alkothatsz arról, hogy mennyire igaz, az előbb említett mondás, miszerint az életünk regénye az arcunkra van írva.

De nem a fizimiskai tanulmány miatt lényeges ez a kép a számomra, hanem annak készítési körülményei szempontjából, aminek megemlítése nagyon is idetartozik. Az volt ugyanis a helyzet, hogy annak idején Kanadába kerülésünk után, mint csoportosan odaérkezett szabadságharcos menekültek (1956), országos figyelemben részesültünk, és ahogy az már lenni szokott mindenütt a világon, a hírszolgálat mindig figyelemkeltő érdekességeket keres és talál. Az érdekesség ez esetben az volt, hogy az új ismeretlen környezetbe került honfitársaink egy része nem tudott kellőképpen megbirkózni az adódó nehézségekkel. Ilyen volt például a Sziklás-hegység lábánál lévő Lethbridge nevű város közelében működő szénbányába kerülteké, akik összeütközésbe keveredtek a helyi lakosokkal, és sok esetben egymással is. Hangoskodtak, verekedtek, és a szenzációéhes sajtóban bizony rossz hírünket keltették. Az ilyen jellegű tudósítások végül is olyan hatást keltettek az én vállalatomnál, hogy úgy döntöttek, ellenpéldával szolgálnak, és a náluk alkalmazásban levő három magyar geológus személyében bemutatnak jól beilleszkedő, csendben, eredményesen dolgozó magyar menekülteket. Az ehhez készült irományhoz csatolták ezt a képet, amit átadtak a sajtónak, s így az Kanada több újságában is megjelent, beleértve a Winnipegben megjelenő Magyar Újságot is, aminek másolatát itt láthatod. Ez az a kép, amely a címdalalon látható (a vállalat újságából kimásolva), és talán érthető, hogy kedves emlék a számomra, mert ez egyben illusztrálja a volt vállalatom jóindulatú magatartását is. Jórészből tehát ezért esett erre a képre a választásom.

2. A Kanadában megjelentett cikkek

Így, hogy a témaváltás kapcsán kezdetnek először a könyvem legelejéről, a címlap fotóról szoltam, folytatásként most a könyv legvégéről szólok. Arról az esetről, hogy a Magyar Földrajzi Társaság kitüntette a Pro Geographia oklevéllel. Mint azt tapasztaltad az eddigiekben, ahol csak lehetett, igyekeztem az általam mondottakat képekkel alátámasztani, mivel mondani bármit lehet, mert a papír mindent elbír, így most az oklevél képét is mellékelem.

3. A kapott oklevél

Mindez nagyon szép, és bevallom, jóleső. Persze azt, hogy nem olajkutató geológusként végeztem, azt az elírást, aki az eddigieket olvasta, az nyilván észrevette. De az nem is lényeges, mert érdekesebb az, amit talán más is észrevett, és ami valójában minden másnál érdekesebbé tett volna a kitüntetésre, az a rendkívül nagyszámú publikációm. Az említés nélkül maradt. Pedig – bár soha nem számoltam össze – a kisebb írárok száma körülbelül háromszáz körül jár, meg van egy pár könyvem, voltak nyilvános előadások élőben, rádión, televízión etc. És itt nem a népszerűsítés változatosságát vagy a publicitás nagy számát tartom jelentősebbnek, hanem inkább a tartalmakat. Megnyilvánulásaimra a pártállam idején leginkább csak azért kerülhetett sor, mert vagy újszerűek voltak vagy olyan témákról, tájakról szóltak, amihez az itthoni kollégák nem juthattak hozzá, tehát érdekesek is.

Ezek közül, így utólag a legfontosabbnak talán azokat tartom, melyek a természetvédelemről szóltak. Mert amikor az egyetemen végeztem, akkor még az volt a tudományos vezérelv, hogy „legyőzni a természetet”. Nyugatra kerülve azonban gyorsan felfigyeltem arra, amit ott már nagyon hangoztattak, és arról tudósítottam, hogy nem a természet legyőzése a fontos, hanem az, hogy védjük a természetet. Amikor a pusztulásra ítélt bölényekről, hódokról, farkasokról írtam, én már a nagy kanadai természetvédő Szürke Bagoly hangján szóltam. Ez a hang itthon új volt, ami csak azután kezdett felerősödni. Tehát így (az egyik) hazai úttörője voltam a természetvédelem hirdetésének.

Természetvédelem Kanadában

Újra elszaporodtak a kanadai hódok

Az aktív természetvédelem feltűnő eredménye

DR. DÓCSÁK GYŐZŐ,
a földrajz és földtan tudományok kandidátusa, a Saskatchewan-i Regina Campus Egyetem Földrajz Tanszékének vezetője (Kanada)

A természet érzékenyen reagál az ember kíméletlen beavatkozásaira. Jól bizonyítja ezt az eltűnt állatfajok egyre gyarapodó listája. Ez jogos aggodalomra ad okot. Másokkal együtt e sorok írója is számos alkalommal megkongatta a „vészharangot”, hiszen a közel háromszáz emlős- és madárfaj és a sokféle általa észlelt egyéb természetpusztítás őt magát is megrendítette. „Ezúttal azonban szerencsére nem a vészharangot kongatom – írja –, hanem éppen ellenkezőleg: nagyon is örvendek eseményről számolok be a Búvár hasábjain. A dolog, amiről itt az alábbiakban írok, azt tanúsítja, hogy a jól megtervezett természetvédelmi tevékenység idővel komoly eredményre vezet. A kanadai hódok megmentéséről legálábbis ezt tapasztalhattuk itt Kanadában.”

Akción a huszonegyedik órában...

A kanadai hódok (*Castor canadensis*) még nem is olyan régen a kipusztulás küszöbén voltak. É prém vadak most nemcsak hogy megmenekültek, de számuk ma már megközelíti azt a hatalmas mennyiséget, amely egykor a fehér telepesek érkezésekor volt. Az egyik legnagyobb természetű prém rágcsáló az egykor „Észak aranya” néven ismert értékes bundájú emlős, jelentős szerepet töltött be úgy az Újvilág, mint Eurázsia északi részének felfedezésében, megismerésében. Pontosan ez a történelmi szerep vezetett odáig, hogy közel fél évszázaddal ezelőtt még úgy tűnt, az emberi önzés és gondatlanság végül is az amerikai vándorgalamb sorsára juttatja.

Az európai telepesek megjelenésekor, a mai Kanada területén található hódok számát egy millióra becsülték a szakemberek. Körülbelül ennek az ötszöröse lehetett a vándorgalambok száma, melyeket az ember gyors iramban annyira kipusztított, hogy már a századforduló táján mutatón sem lehetett belőlük találni. Végleg kihaltak. Úgy tűnt, hasonló sors vár a kipusztíthatatlannak vélt hódokra is. Szerencsére nem ez történt.

Ma a hódok olyan nagymértékű „visszatéréséről” beszélhetünk, amely szinte hihetetlen. Többet ejtenek el belőlük, mint kétszáz évvel ezelőtt a prémvadászat fénykorában. Annakra elszaporodtak a patakok, tavak mentén, vízenyős, lápos területeken, hogy a mostani nagyarányú vadászatuk már nem is csökkenteti állományukat. Természetes szaporulatuk pótolja a hiányt. De nem csupán a kietlen vadonokat hódították meg újra, hanem bemerészkednek a lakott területek közelébe is, olyannyira, hogy komoly gondokat okoznak a folyóparti települések lakóinak éppúgy, mint az út- és vasútkarbantartóknak.

Az Ottawai Nemzeti Múzeum diorámájában így „készül” a hódvár...

Ez az egyik szempont, amit a szakma legalább egy részének észre kellett volna vennie, hiszen azok, akik ma sok helyen vezető szerepet töltenek be vagy esetleg katedrákon prelegálnak, azok három-négy-öt évtizeddel ezelőtt, az akkori folyóiratokban szinte havi rendszerességgel olvashatták az ilyen jellegű írásaimat, gyakran hallhattak rádión, néha láthattak a televízióban. Ezekben a megnyilvánulásaimban ráadásul az új hang mellett új szakkifejezések is szerepeltek, amelyek addig a hazai szakmában ismeretlenek voltak (és azóta meghonosodtak), mint például a pingó, a vándorkő vagy impakt kráter.

Ez a pingó most azért jutott eszembe, mert nemrégiben összefutottam azzal a szerkesztővel, akihez annak idején az arról szóló írásom került, és ő nevetve emlékeztetett az akkori kérdésére, hogy honnan van bennem a lelkesedés ilyesmik után kutatni, amire azt válaszoltam, hogy mindenkinek mindig kell, hogy legyen egy pingója, ami hajtja az életben, tehát valami új, ami érdekli, kíváncsivá teszi és törekszik annak a megismerésre.

Hogy mi ez a pingó? Természetesen nem sokkal azelőtt, hogy írtam róla, én sem ismertem a szót, és nem láttam olyat. Azután, amikor egy sarkkörön túli olajfűrészhöz kerültem, és többet is láttam belőle, kiderült, hogy az egy periglaciális felszíni forma, ami úgy jött létre, hogy a jégkorszak alatt, amikor egy (kisebb) tóban levő víz teljesen befagyott, az a térfogat növekedés révén, az alatta levő laza üledékréteggel együtt kiemelkedett, és így a tóból végül is egy domb lett, ami azután megmaradt. Ezek a dombok jóval később, amikor a bekövetkező felmelegedés következtében, a bennük levő jég elolvadt, jórészen ismét tavak lettek, így mára már csak viszonylag kevés maradt meg belőlük. Az arktikumban ez egy nagyon gyakori jelenség volt, de most már leginkább csak a befejeződött szakasz, tehát a tóforma látható. Természetesen ott, ahol a korábban ismertetett jelenség, a permafrost található.

5 Egy pingó félig olvadt állapotban (a tipikusan arktikus környezetben)

Permafrost? Az meg megint micsoda? Ha ezt most komolyan kérded, akkor (kicsit rosszallóan) visszautallak írásomnak egy korábbi részéhez, ahol a Szibériában tartott permafrost (állandóan fagyott föld) konferenciáról írtam.

6. Vándorkő

Lássuk akkor most a vándorkövet. Hogy az mi? Ha valóban érdekel, kérlek, olvasd el „A kanadai préri vándorkövei” című írásomat (Föld és Ég, 1970. 4. szám), mert itt most elég annyi, hogy az egy olyan nagyobb méretű kő (szikladarab), amely valahonnan sokkal távolabbról került oda, ahol most van. Annyit azért itt is hadd tegyek hozzá, hogy ha a mellékelt képet jobban megnézed, láthatod, hogy az egy mélyedésben van, és távolabb a kő körül teljesen kopár a vidék. Ha közelebbről is meg tudnád nézni, azt látnád, hogy a gyerek melletti oldal (különösen) el van színeződve.

Ez a három dolog (mélyedés, kopár környezet, elszíneződés) nagyon szorosan összefügg. Képzeld csak el, hogy a nagyon kemény tél ellen vastag szőrmebundával védekező bölények a meleg idő beálltával mennyire kívántak a szőrmétömegtől megszabadulni, és azt a vedlés megindulásával, hogy igyekeztek elősegíteni. Mivel fa vagy más alkalmatosság nem volt a vidéken, nagyon jól jöttek ehhez a vándorkövek, amihez csodás érzés lehetett nekik odadörgölődni. Mivel azonban sok volt a bölény, de kevés a kő, bizony még gyakori sorban állásra is sor került. Mi lett ennek az eredménye? Az, hogy a kő körül az állatok patája egy kissé mindig fellazította a talajt, az így keletkezett port pedig elfújta a szél, aminek végül is egy mélyedés lett az eredménye. A bölények kihalása óta eltelt idő alatt ez a mélyedés azonban természetesen részben feltöltődött. Az állatok dörgölődésének pedig az elszíneződés lett az eredménye, amit a bőrről odatapadó zsír okozott, és az még mindig látható. Előtte ezt lényegében még senki sem tanulmányozta, és a hallgatóim nagyon élvezték az ilyesfajta vizsgálódást.

Hogy milyen vizsgálódást? Hát például a kő körül látható mélyedését. Hogy az hogyan keletkezett, azt már ismered, így most csak arra kell gondolnod, hogy az utolsó bölény ott csak jó kétszáz évvel ezelőtt vakaródzhatott, tehát azóta tovább nem mélyülhetett. Márpedig iskolás korodtól tudod, hogy a földfelszín mélyedései idővel feltöltődnek (mint ahogy a magaslatok lekopnak). A kérdés akkor ez esetben az, hogy milyen volt az eredeti mélyedés, és mennyi az azóta bekövetkezett feltöltődés? Tudom, számodra ez nem lényeges, nem érdekes, és ezt megértem, de annak idején engem az ilyesmi is érdekelt, mert voltak ennek más vonatkozásai is, amikkel már nem traktállak. A hallgatóimat mindenesetre érdekelte, amit meséltem, és ez elég jól látható a képen is.

7. Vándorkő tanulmányozás a hallgatókkal

És az impact kráter? Remélem, ezt sem kérdezed komolyan, hiszen korábban már hosszan írtam róla, mint életem legfőbb kutatási témájáról. Ha netán azt a részt átugrottad vagy már jó régen olvastad és elfelejtetted, akkor fontossága miatt megismétlem, hogy az a világűrből földünkbe csapódó valamilyen égitest, robbanás útján keltett formája. Ezt mi meteoritkráternek hívjuk, aminek a mérete extrém esetben több száz kilométer átmérőjű és mélysége esetleg több száz méter is lehet (lásd: Meteoritkráterek, Természet Világa, 1971. 7. szám).

Hogy képet is láss róla, íme, az egész Föld legismertebbje, amit én is a legrészletesebben tanulmányoztam:

8 A Barringer meteoritkráter légi felvétele

9. A kráter szélén állva

10. A kráter keresztmetszete egy régebbi elképzelés szerint, amikor még arra lehetett gondolni, hogy a becsapódó test (impaktor) egyes darabjai a mélyben megtalálhatók

Mindezeket az oklevéllel kapcsolatban (hézagpótlóként) mondtam el, és visszatérve a gondolatmenthez ott folytatom, hogy a méltatásban az rendben van, hogy miben segítettem a szakmát (Kanadába került kollegák, Földrajzi Múzeum és Földrajzi Társaság támogatása...), de részemről fontosabbnak érzem a szakmai teljesítményt. Ezek, ha a kisebb írásokban esetleg nem is annyira, de a doktori disszertációban, meg az akadémiai értekezésben (főleg akkoriban) igazán kirívóak voltak. Az előbbiben az itthon szinte ismeretlen ősföldrajzi, az utóbbiban pedig a teljesen ismeretlen kozmikus vonatkozásban. Mivel korábban már mindkettőről részletesen szoltam, gondolom erről többet mondanom most nem szükséges, mert a végén az még panaszkodásnak tűnhet.

Így, hogy vallomásokat írok, bevallhatom, hogy amikor először hallottam a kitüntetés nekem ítéléséről, akkor úgy véltem, hogy az már annyira megkésett, hogy el sem megyek átvenni. Úgy éreztem, hogy ha valakinek, csak akkor jut szakmai elismerés, amikor már elmúlt nyolcvan éves, akkor annak értéke nagyon megkérdőjelezhető. Az itthoni kollegák egymás köszöntgetésével, különböző díjazásokkal ünneplik egymást már a hatvanadik életévtől kezdődően (a szakmai folyóiratok jórészen tartalmazzák is ezeket a laudációkat). Ezekből én teljesen kimaradtam. Még a nyolcvanadik születésnapomra sem reagált a szakma, illetve csak egy kivétel akadt, ami azt hiszem inkább csak magánakció volt. Dr. Kubassek János, a Magyar Földrajzi

Múzeum igazgatója volt az egyetlen (akit különben az ország egyik legkiválóbb, jelenleg élő geográfusának tartok), aki úgy érezte, hogy a magas kor miatt mégis jó lesz, ha legalább a Múzeumnak lesz rólam valamije, és filmre vett egy hosszabb beszélgetést velem, ami bevallom, akkor jól esett.

Szóval a kitűzött időpontban nem mentem el átvenni a díjat, azt csak írásban köszöntem meg. Ennek okához nagymértékben hozzájárult az is, hogy nem sokkal korábban egy olyan adománnyal járultam a Földrajzi Társaság megsegítéséhez, amelynél nagyobb összeget még soha senki sem adott. Tettem azt a szakma iránti tiszteletből és hálából, hiszen annak köszönhettem egy sikeres, szép, és –szabad legyen azt mondanom – eredményes életet. Úgy véltem (és gondolom nem alaptalanul), ez az adomány segítette elő, hogy végre a szakma is tudomásul vegyen, és úgy éreztem, hogy köszönöm, de nekem ez így nem kell. Hiszen korábban nem vettek rólam tudomást még akkor sem, amikor az egyetemen tanuló külföldi hallgatóknak angol nyelvű előadásokat kellett tartani. Azon a nyelven, amin én Kanadában éveken át oktattam, és amit az itthoni kollegáknál valamivel jobban beszéltem. Itt most nehogy azt hidd kedves Olvasóm, hogy ezt panaszként írom. Persze érzem, hogy úgy hangzik, de hidd el, nem az. Nekem akkor az már egyáltalán nem hiányzott és tudtam, hogy az itthon élő kollegáimnak jót tett (nem csak) az a gyakorlat. Ezt csupán tényként regisztrálom, amit vagy elhiszel vagy nem.

Aztán jött egy újabb meghívás, hogy a szakma vezetőségének (választmány) ülésére menjek el, ahol az elnök majd átadja a díjat. Erre már elmentem, és örülök neki, hogy azt tettem. Részben azért is, mert sok régi ismerőssel találkoztam, köztük olyanokkal, akik annak idején vagy még egyetemistaként vagy fiatal kezdő geográfusként hallgatták valamelyik előadásomat, és ma már ők is professzorok. Bevallom, jólesett az elismerésük, ami éveken át talán azért is váratott magára, mert sokáig szakmai versenytársnak tekintettek, de most már mindannyian tudják, hogy nem vagyok az.

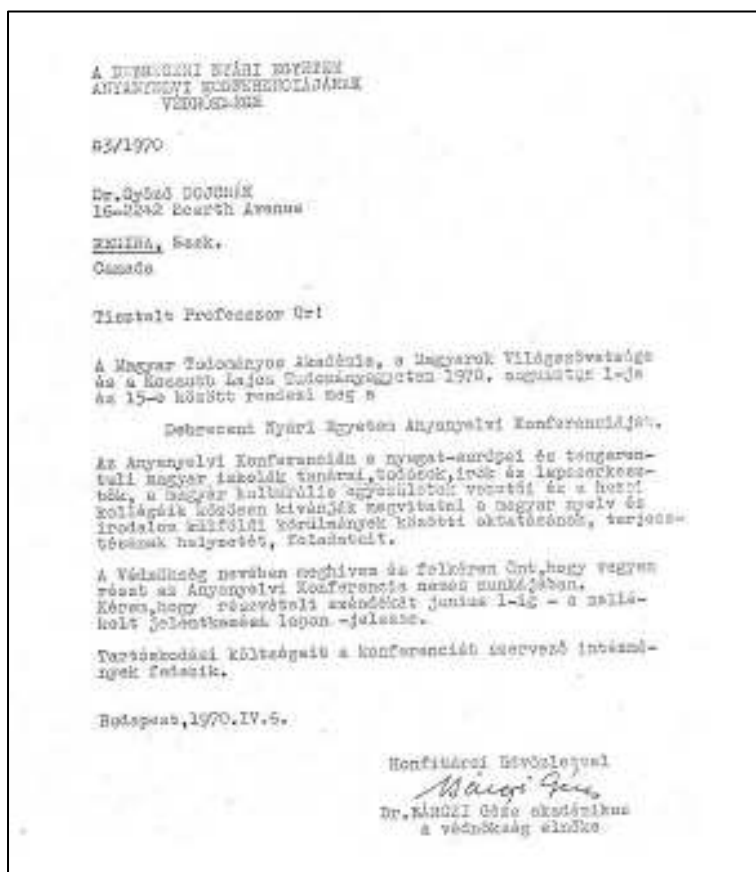
Mindennek dacára érdekes, hogy mennyire meglepett az a boldogító érzés, hogy végre (talán) elfogadott a szakma. Annyira meglepett, hogy az egy komolyabb elgondolkodást eredményezett. Átgondolva az egész történetemet be kell látnom, hogy végül is egy elég ambivalens ember lett belőlem. Geográfusként végeztem, de geológus lettem, majd megint geográfus. Írásbeli közleményeim nagy részben geográfiai jellegűek voltak, ám a tudományos kutatásaim inkább geológiaiak, míg a hobbi szintű írásaim (köztük majd minden könyvem) főleg történelmi jellegűek. A különböző sportok jelentős szerepet játszottak az életemben, és kissé talán túlzottnak tűnőek is lettek. Szóval egy eléggé komplex ember lettem, jelentősen különbözve a szakmabeli kortársaimtól. Ezt figyelembe véve nem meglepő, hogy nem igyekeztek azonosulni velem. Így meg akaratlanul távol kerültünk egymástól.

Talán Te is észrevetted kedves Olvasóm, hogy az eddig említett kapcsolataim, főleg a barátiak, szinte kizárólag geológusok voltak. Különösen Kanadában. Így aztán, nem meglepő módon, kialakult valami olyasfajta helyzet, hogy a geográfusok geológusnak tekintettek, a geológusok meg geográfusnak.

Az ilyesfajta helyzet azonban nem volt ismeretlen a számomra, hiszen ez némileg olyan volt, mint amikor annak idején Kanadában, a kanadaiak magyarnak tekintettek, itthon Magyarországon később meg sokan kanadainak. Ugye elég furcsa állapot? Ezt azonban meg lehetett szokni, és mosolyogni kellett rajta. Mosolygok most is, amikor megpróbálom komolyan venni a szakmám pálfordulásosnak tűnő elismerését. Olyannyira komolyan, hogy a kapcsolat elmélyítésén gondolkodom. Valami olyasmin, hogy talán jó lenne egy ösztöndíjat létrehoznom a szakmán belül, tehát a Magyar Földrajzi Társaság keretében.

A számos korai írásomat nem is említve, azt talán észrevetted, hogy a könyveim jó részben az Amerikába került magyarság történetével foglalkoznak. Pontosabban a magyar diaszpóra, az emigráció újvilági részével, onnantól kezdve, hogy „Vállán nyűtt tarisznya, lábán kopott csizma...” jellegű gazdasági nyomorultaktól odáig, akik odakint valamilyen módon világhírré tettek szert. Mint az napjainkban tapasztalható, végre már a hivatalos szervek is (megint) kezdenek fokozott érdeklődést mutatni a külföldön élő magyarság iránt. Ezt jól mutatja például az állampolgárság, meg a szavazati jogbeli hivatalos kormánydöntések. Egyre nyilvánvalóbb, hogy az eddigieknél szorosabb kapcsolatfelvételre van szükség.

Az emigrációs kutatásaim annak idején pontosan ezt kívánták elősegíteni. Már abban az időben, amikor az akkori párt és kormány igyekezett ez irányba legalább látszólagos lépéseket tenni. Ezt példázza nagyon jól az anyanyelvi konferenciák megrendezése, amelyeken meghívottként Kanadából én is rendszeresen részt vettem. Az a törekvés azonban egészen más irányú volt. A nyugati emigráció felé kinyújtott kéz igazában nem őszinte testvéri kapcsolatot akart, hanem inkább csak anyagi hasznot, adományokat reméltek. Ahhoz azonban, hogy a mostani törekvések révén a kapcsolatok szorosabbá váljanak, kölcsönösen és őszintébben sokkal többet kell tenni. Egy kis valamit ehhez (az eddigieken kívül) még én is hozzá szeretnék tenni. Talán ezt szolgálná majd a fentebb említett elképzelésem.

11. A Debreceni Nyári Egyetem Anyanyelvi Konferenciája Védnökségének meghívója

Kissé jobban pontosítva ezt az elképzelést, az valahogy olyan lenne, mint amire a napokban figyeltem fel. Azt hallottam ugyanis a rádió napi hírei között, hogy „egészséges vízhalózat épül Mezöcsáton...”. Ebből a viszonylag jelentéktelennek tűnő hírből a név ütötte meg a fületem, és az agyamban beugrott vele kapcsolatosan egy nagyon régi sajtóhír. Ebben Ady Endre az egyik újságban arról tudósított, hogy „Mezőcsát megy Amerikába, az egész falu népe... viszik magukkal még a falu zsidóját is”. Ez az akkori hír a MAFILM rólam készült filmjében is elhangzik (jóval bővebben), és ennek kapcsán felmerült bennem a kérdés, hogy vajon mi lett ezekkel a kivándoroltakkal? Ady nyilván túlzott, amikor azt mondta, hogy az egész falu népe kiment Amerikába, mert azért maradtak annyian, hogy azt az exoduszt a falu túlélte, hiszen nem csak fennmaradt, de látszólag jól is van. Ám felmerültek bennem olyan kérdések, hogy a kivándoroltak közül vajon sokan visszajöttek-e? Vagy a kint maradtak mennyire segítették az itthoniakat? És mi lett ott kint velük?

Mikes Kelemennek az egyik jó 300 évvel ezelőtti Törökországból írott levelében olvasható, hogy „az Isten rakás kenyereket hintett el imitt-amott az ember számára, és oda, kinek-kinek el kell menni, és ott kell maradni valamíg a kenyérben tart...”. Annak idején nem gondoltam volna, hogy az én „amott-ra rakott” kenyéremet 23 évig kell majd fogyasztanom. De jól tudjuk, hogy százezrek voltak, akiknek ugyancsak el kellett menniük, hogy a számukra eltett kenyéret a távolban fogyasszák. És ott nyomot is hagyjanak maguk után.

Torontótól délnyugatra például szabolcsi cselédek, munkások teremttették meg Kanada „zöld aranyának” termesztését, ott, ahol azelőtt ismeretlen volt a dohány. A híressé vált dohányvidéken a magyaroknak lett templomuk, papjuk, kultúrházuk, és ott (Delhi környéken) még most egy évszázaddal később is erősen érződnek a magyar nyomok. Történetük igazán méltó lenne egy megfelelő tanulmányozásra.

Volt olyan bányavidéke Amerikának, ahová egyszerre 400 magyar bányászt vetett a sors a kilencszázas évek elején, így az a környék nagyon sokáig magyar ajkú maradt. Mi lett velük? Mit hagytak maguk után? Számomra ezek olyan érdekes kérdések, amelyek alaposabb kivizsgálást érdemelnének, nem csak kinti, de itthoni vonatkozásokban is. Hiszen nagyon sok olyan falu létezett, ahonnan sokan kivándoroltak. Ezek némelyikébe sokan vissza is jöttek, de még többen kint maradva támogatták annak idején az itthoniakat olyan jelentős mértékben, hogy a hazaküldött pénzüsszegek nem csak a falvak, de az egész ország gazdaságát is segítették. A kint maradtak pedig valahol letelepedve otthonként maguknak házakat, majd az összetartó közösségük részére „magyar házakat” és gyönyörű templomokat építettek Amerika szinte minden részén.

Ezek közül annak idején én sokat meglátogattam (lásd az Amerikai magyar történelem című könyvem), és azóta gyakran gondolok arra, hogy vajon mi lett velük? Magyar pap nyilván már régóta nem misézik templomaikban, és az a gyanúm, hogy az idő múlásával ezek, az egyéb létesítményekkel együtt, egyre inkább elnéptelenedtek, elhanyagolódtak és végül is ebek harmincadjára kerültek.

Sok-sok érdekes és egyáltalán nem jelentéktelen, több szempontból is fontos dolog vár feldolgozásra úgy, hogy az emlékük már nagyon elenyészőben van. Ami a valójában a huszonnegyedik órában ezekből még megmenthető vagy legalább is írásba foglalható, azt szeretném én valamelyest elősegíteni, annak tudatában, hogy csak az marad meg, ami le van írva.

12. A clevelandi Szent Erzsébet templom

Amikor az Amerikai magyar történetek című könyvem anyagát állítottam össze, természetesen a kutatásaim más hasonló részletekre is kiterjedtek. Az akkoriban létező bizonytalanság miatt azonban a rendelkezésemre álló nagy mennyiségű anyagnak csak egy része került a nyomdába, és a másik része a sorsára várt. Azt „Amerikai magyar emlékek” címen gondoltam később megjelentetni. Úgy is nézett ki, hogy arra rövidesen sor kerül, hiszen az első részt például a Magyar Nemzet című napilapban megjelent könyvismertetés nagy elismeréssel méltatta. Be is fejeztem a kéziratot 333 oldal terjedelemmel, és aztán érdeklődtem... vártam. Végül is a várás egyre jobban nyúlt, olyannyira, hogy a kiadásból nem lett semmi.

Most, hogy sok év elteltével megint a kezembe került a kézirat, belelapoztam. Nagyon szomorkás érzéssel látom, hogy mennyi munkám ment kárba. Milyen fontosak lettek volna az ezekben lévő információk a jövőben, amikor ezek a történetek már annyira elfelejtődnek, hogy szinte csak mesének tűnnek.

Valami ilyesféle kutatások folytatására gondoltam az elképzelt alapítvány révén, melyekhez ezek a tanulmányok is jó kiindulópontok lehetnek volna. Mert azért már volt jó néhány példa a kutatásaim folytatására. Megemlíthetem például az általam felkutatott kanadai városkát, Esterhazyt, ahol az első róla szóló tudósításom óta már négy filmforgatócsoport is járt kint. Vagy az ugyancsak általam kutatott és népszerűsített Haraszthy Ágoston emléke nyomába már nem csak filmes forgató csoport járt Kaliforniában, de egy egészen szoros személyes kapcsolat is kialakult Haraszthy telephelye, Sonoma és Tokaj között.

Azt hiszem itt most a gondolatmenetet megszakítva meg kell említenem valamit, ami a viszonylag közelmúltban meglepetést okozott. Tudomásomra jutott, hogy már egy jó pár évvel ezelőtt Etyeken létrehoztak egy Haraszthy pincészetet. No, ez csodás – gondoltam – és mivel Etyek úgy is útba esik az egyik golfpályához, ahova elég gyakran jártam játszani (a szomszéd faluban Alcsúton) rögtön meg is kerestem. Örömteli meglepetéssel láttam, hogy az bizony egy nagyon modern impozáns létesítmény és biztosra vettem, hogy a tulajdonos értékelni fogja a több éves fáradozásomat a Haraszthy élettörténet felderítésére vonatkozóan, ahogy azt a könyvemben megírtam. Itt jött aztán a meglepetés. A tulajdonos nem magyar, nem is él itt, és akik az üzlettel foglalkoznak, azokat nem érdeklik a névre vonatkozó részletek, mert nekik elég, amit innen-onnan hallomásból tudnak. Tehát a cégérnek kell a jó név, de semmi több. Hát igen... lehet ilyen is egy üzleti vállalkozás.

Ezután a kisebb kitérő után visszakanyarodva a kiadatlanul maradt könyvemhez, hogy azért valamelyes nyoma mégis csak maradjon a munkámnak, felsorolom abból legalább a fejezetcímeket. A rövidség kedvéért úgy, hogy csak a városok neveit említem, és a „magyar emlékei” folytatás mindegyiknél mindig

utána teendő, mint látható az első fejezetnél: „New York magyar emlékei”. Azután jön sorban Washington, Chicago, Detroit, Los Angeles, Baltimore, Cincinnati, Buffalo, New Brunswick, Trenton magyar emlékei. A kéziratban van két másféle fejezet is (a változatosság kedvéért) az egyik „Az első magyar Észak-Amerika utazó” címen, a másik pedig „Székelyek a kanadai prérin”. Ez utóbbit mintaként kicsit később ide is csatolom, már most hozzátéve, hogy ez, az ötven évvel ezelőtti kutatásaim eredményeként született, és a magyar örökséget ott ma már igazában csak a még működő Hungarian Dance Club jelzi vagy még inkább a temető sírkövei. Igen, ez a tipikus eset, a nyelv elhal, a tánc marad, és hát, persze ami nélkül az nincs, marad a zene is. A magyarul már nem tudó fiatalok magyar zenére magyarul táncolnak – az őket könnyes szemekkel néző nagymamák örömére.

Meg a templomok is sokáig megmaradnak a legtöbb helyen, mint a közösségi élet központjai. Esterhazyban katolikus, Békeváron református, Árpádhonban presbitériánus, Sao Paulóban zsidó. Lényegében mindegy, hogy zsinagóga, imaház, templom vagy mi a nevük, a lényeg, hogy ezek az ott élő magyarok találkozó helyei, ahol, ha különbözőképpen is, de ugyanazt az Istent és ugyanazt az Óhazát tisztelik.

Azért annak a munkának, amit én egy jó fél évszázaddal ezelőtt Amerikában végeztem, néha szakmai vonalon is találkozhatunk néminemű ismétlődésével. Erre jó példa a Magyar Földrajzi Társaság kitűnő lapja, „A Földgömb” most kézhez kapott példánya, ahol az egyik rövid tanulmány (2014. augusztus) „Magyar falu Louisianában” címen jelent meg. Ez a magyar falu Árpádhon néven jött létre jó száz évvel ezelőtt, és az a főérdekessége, hogy az egyetlen, amely az Egyesült Államok legdélebbi (francia eredetű) részében jött létre, és egyetlen az egész kontinensen, amely útszéli táblán nyilvánosan hirdeti a magyar eredetet. Ezen olvasható egy másik érdekesség is, és pedig, hogy a falu a környékén nagy mennyiségben termesztett földieper révén vált ismertté.

13. Magyar település

Ez az Árpádhon néven ismert helység a legnagyobb magyar földműves település az Egyesült Államokban. Ott a Charles Brakenridge fafeldolgozó üzem területét felvásárlók magyar embereket alkalmaztak, akik aztán falut építettek, és a körül földieper-termesztést honosítottak meg. A falu korabeli hírét mutatja a mellékelt versike is (a szerző ismeretlen).

*Árpádhonba szeretnék lemenni:
Csak ott lehet szeretőt szerezni.
Kökényszemű árpádhoni lányok,
Pünkösd napján lemegyek hozzátok.*

*Ahol a sok földi eper terem,
Onnan való lesz a feleségem;
Kiválasztok a sok közül egyet.
Kit az Isten számomra teremtett.*

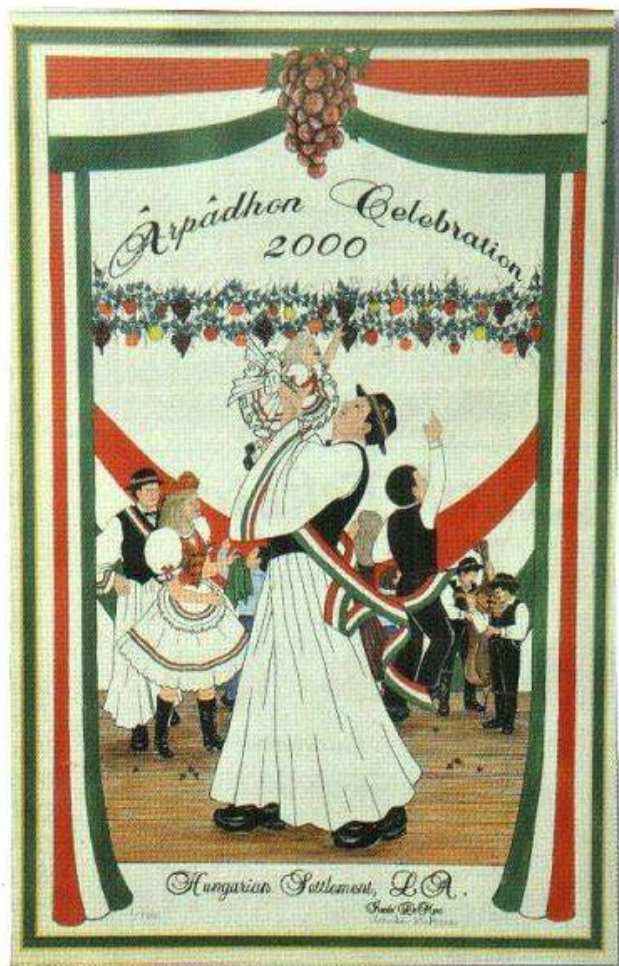
*Piros pünkösd vasárnap reggelén
Esküdött egy árpádhoni legény;
Szamócába nőtt fel a kedvese,
Isten áldja meg őket örökre.*

14. Versike Árpádhonról

Erre a falura – úgy látom – most egy arra vetődött agrárszakember csodálkozott rá, nyilvánvalóan valahogy olyan meglepetésszerűen, mint tettem azt arra jártamban én is annak idején. Ezt most azért említem, mert az „Amerikai magyar történetek” című könyvem 14. fejezetének az a címe, hogy „Árpádhon története”. Tehát azt én már jó régen megírtam. A két írás tehát ugyanarról szól, és az a sajnálatos benne, hogy a mostani szerző nem olvasta az évtizedekkel ezelőtti kutatásaim eredményét. „Nincsenek új viccek, csak öreg emberek, egy új szülöttnek minden vicc új”, szól a régi mondás, és milyen igaz. A baj csak az, hogy ez nem vicc, hanem szomorú valóság. Szomorú, hogy kutatási eredmények ahelyett, hogy egymásra épülnének, ismeretlenek maradnak. Sajnos túl sok a pusztába kiáltott szó.

Öröm viszont az, hogy egy több, mint száz éve kezdődött történet ötven évvel ezelőtti ismertetésének még ma is van folytatása. Jó hallani, hogy ott, ahol

a magyar szó az ajkakon már jórészt elhalt, a magyar örökségnek azért még megvannak a nyomai. Ezt mutatja például Árpádhonban az évente megtartott Hungarian Heritage Day (június 4.), a „Hungarian Settlement” feliratú utcatábla, és az 1921 óta rendszeresen megtartott szüreti bál is. Vagy a (ma már inkább Albany néven ismert) faluban található utcanév, mint a Hungarian Presbyterian Church Road.

15. Árpádhoni szüreti bál

Ez az Árpádhon az észak-amerikai kontinens legdélebbre levő magyar települése volt, amiről most fogok szólni, az viszont a legészakibb. Mint azt korábban említettem, a róla szóló tanulmányomat valamikor közel ötven évvel ezelőtt írtam, egy akkor készülő könyvem egyik fejezeteként, de mivel a könyv nem jelent meg, a téma eddig ismeretlen maradt. Az is maradna, amíg valaki arra nem vetődik, akinek ráirányulna a figyelme. Ám ez nagyon bizonytalan. Mivel a történet szerintem figyelemre méltó, némileg kiegészítve, most ismertetem. Különösen abból az alkalomból, hogy olyanokról szól, akik mindannyiunk számára kedvesek, és akikkel mostanában sokat foglalkozik a közvélemény, a székelyekről.

Székelyek a kanadai prérin

„Bukovina, mit vétettem,
 hogy én benned nem élhettem...”
 /Népdal/

Az amerikai kontinens belsejében elterülő hatalmas füves térség Kanadába felnyúló részén egy rendkívül színes etnikai mozaik jött létre a századforduló körüli évtizedekben. Ez már a helységneveket feltüntető térképekről is megállapítható. Ebben a színes mozaikban természetesen megtalálhatók a magyarok is, és ezt több település neve is jelzi. Ezek közül kettőről már részletesen szóltam; Esterhazyról egy külön kötetben és Békevárról egy fejezetben, az Amerikai magyar történetek című könyvemben.

Ezúttal egy Cupar (ejtsd: Kjupár) nevű településről szólok, amely Saskatchewan tartomány kellős közepén kitűnő példa arra, hogy néha egy nem magyar nevű helység mögött is milyen jelentős magyar tömörülés nyomai találhatók. Ebben az esetben egy székely-magyar csoportról van szó, ami külön érdekesség.

Mivel az Európából érkezett telepesek az új otthonukat általában a saját hazájukból hozott nevekkkel illeték, Cupar esetében skót lakosok lennének várhatók, hiszen a név eredetije Skóciában található, a fővárostól nem is messzire. Itt azonban soha nem éltek skótok. Hát akkor? A magyarázat egyszerű, bár első hallásra nyilván kissé hihetetlen. Ez a név úgy került a kanadai prérire, hogy a területen áthaladó vasútvonal építésének idején az itteni megállóknak nevéül az egyik vasútnál dolgozó a szülőfaluja nevét javasolta. Azt el is fogadták, mert a hosszú vonalak mentén, 10–15 kilométerenként kellett megállókat létesíteni, és ez nagyon sok nevet igényelt, így a névadók örömmel vettek minden javaslatot. Ez 1905-ben történt, amikor az így skót nevet nyert megálló körül már elkezdett kialakulni a jórészt magyar település.

Ellenpéldát is említhetek, mellyel kapcsolatban bosszúság is ért. Magyar települések után kutatva a prérin feltűnt, hogy az USA-ban az 1860-as évek alatt épült transzkontinentális vasútvonalon, Chicago és Davenport között van egy Buda nevű is. Biztosnak véve, hogy az csak magyar település lehet, évekig készültem rá, hogy meglátogatom, és megírom történetét. Amikor végre eljutottam oda, gyorsan kiderült, hogy soha egyetlen magyar nem élt ott. Ez esetben annál a vasúttársaságnál dolgozott egy magyar, aki a nevet javasolta. A különbség csupán a 40 év körüli időkülönbségben van, amely azt jelzi, hogy az USA belsejében egy kissé korábban indult be a fejlődés, mint az északabbra levő Kanadában.

Ezzel a magyarázattal már egy megállapítást is tettünk, azt, hogy a prérin áthúzódó vasútvonalak nem falvakat kötöttek össze, hanem csak kijelölték azok jövődöbéli helyét. Falvak akkor még nem is voltak, csak farmok szétszóródva a végtelenségben, ahol a telepesek bátor elszántsággal megelőzték a vasútvonalat, abban bízva, hogy az majd az ő közelükben lesz kiépítve. Ezek az igyekvő, szorgalmas emberek lovas kocsival vagy ökrösszekérrel érkeztek a vadonba, hogy a legjobb földeket kiválogassák maguknak az addigi bölények és indiánok területén, ahol kezdetben főleg rideg szarvasmarha tenyésztéssel biztosították a megélhetésüket. Ez azt jelenti, hogy a vasútvonal építése csak azután kezdődött, amikor ezek a pionírok már létrehozták a mezőgazdasági élet alapjait, s így a létezésükhöz, munkájukhoz anyagokra és eszközökre lett szükségük – míg ugyanakkor a termékek elszállítást is igényeltek. Úgy is mondhatnánk, hogy a transzkontinentális vonalak kiépítése után a bekötőhálózatot akkor kezdték meg kiépíteni, amikor a költségek kifizetődőképesége már biztosítottnak látszott. Hogy azután merre fektették le ezeket a vasútvonalakat, az már az építőktől függött, és a telepesek csak reménykedhettek, hogy az közel lesz a földjükhöz. Voltak, akik jól jártak és még többen, akik nem. Amikor viszont elkészült a vasútvonal, akkor már a vasútépítő társaságnak közvetlen érdeke lett, hogy annak mentén minél többen éljenek, hiszen az áruforgalom jelentette a jövedelmüket. Ezért hirdetésekkel csábították a telepeseket Európából; ingyen földet, vallásszabadságot, jólétet, katonamentességet ígérve. Az eredmény nem is maradt el. A vasút könnyebb megközelítést, újabb telepesek érkezését, a telekárak emelkedését eredményezte, és az egész folyamat általános fellendülést, a vadon megszűnését eredményezte. Az így beinduló mozgalmas élet központjai természetesen a vasúti megállók lettek, ahol a mezőgazdasági élettel összefüggésben lévő másodlagos tevékenységek létrejöttével lehetőség nyílt egy település kialakulására. Ez egyben azt jelenti, hogy az elsődleges tevékenység, a mezőgazdasági termelés önmagában nem vezetett falvak létrejöttéhez, mert a telepítési politika szabályzata előírta, hogy az ingyen kapott földeken rajta kell lakniuk a telepeseknek. (Ezt még az Egyesült Államokban 1862-ben létrehozott „Homestead Act” írta elő, amit a kanadaiak is átvettek.) Mivel a homestead 160 acre (117 kat. hold) volt, tehát terjedelmes földdarabot jelentett, amelyeken meg kellett építeni a házat és melléképületeket – így nem falvak, hanem óriási tanyavilág létesült. Ezeknek a központjait a templom és az iskola jelentette – már amikor megépítették őket. A falvak tehát csak a vasúti megállók körül létesülhettek, ahol megépült az állomásépület, a raktárhelyiségek, a gabonátároló, az ezekben dolgozók házai, épült egy hotel; nyílt egy üzlet, egy orvosi rendelő, csendőrségi iroda, lett iskola, kocsmá etc. Ez meg is látszik az összes településen, amelyek a prérin így létrejöttek: vasútállomás van középen, és azt nőtte körül a település.

Cupar esetében sok magyar volt már azon a vidéken, akik megelőzték a vasút megérkezését. Amikor ott a vasúti megálló létrejött, a környékén már

olyan magyar elnevezésű települések alakultak ki, mint Szent Imre, Magyar, Zala és Árpád. Mindegyiknek volt iskolája, postaállomása is (lényegében ezek lettek elnevezve). Ezek közül a legismertebb, amely Cupartól 20 kilométerre északra létesült, Szent Imre lett. Ez a magyar körzet leginkább az iskolája révén lett ismert, amely kezdetben egy fabódét jelentett, de 1913-ban elkészült az – akkoriban – jelentősnek számító épület (1385 dolláros költséggel), amely még ma is látható.

Ennek a közadakozásból épült létesítménynek az iskolaszéki vezetői Boha Gyula és Petrény András lettek. Ezt azért hangsúlyozom így név szerint, mert ez azt is jelzi, hogy a magyar jelenlét a környéken akkorra már megalapozott és elismert volt. Ezalatt azt kell érteni, hogy mivel az iskolákban az angol nyelv volt kötelező, amit csak angol származású tanítókkal lehetett biztosítani, így a velük és a hivatalos szervekkel való tárgyalást csak az angol nyelv birtokában lévők tudták megvalósítani. Annak megtanulásához pedig idő kellett. Különösen az ilyen jellegű, szinte zártnak nevezhető etnikai területeken, ahol a külvilággal való érintkezés csak a legminimálisabbra szorítkozott.

Ezek az etnikai telepek, amelyeknek a szóban forgó Cupar környéki magyar koncentrációk ez esetben a példái, lényegében nem voltak mások, mint kényszeres önvédelmi csoportosulások, ahol évtizedeken át lehetett létezni az angol nyelv és szokások átvétele nélkül, fenntartva és megőrizve a régi értékeket. Az ott lakók a szülőföld emlékét ápolva úgy éltek, mint magyar szigeteken, amelyekben összetartó erőként hatott az idegen környezettől való viszolygás is. Az ilyen magyar környezet biztosította egyik nemzedékről a másik nemzedékre a magyar nyelv és kultúra folytonosságát, a magyarsággal való azonosulást. Ez az összetartozás eredményezte azt, hogy még az „új” iskola megépülése előtt, a régi iskolát jelentő faháztól 5 kilométerre délnyugatra, közadakozásból és közerővel megépítették a magyar templomot, amely az 1910-ben történt felszentelésekor a Szent Erzsébet nevet vette fel.

Ezek az időpontok nyilván érdektelenül későinek tűnnek, hiszen a történelmi képet eddig csak futólag érzékeltettem. Egészítsük ki ezt most azzal a megállapítással, hogy a vasút megérkezése is valójában még csak honfoglalási ősállapotot jelentett, hiszen 20–30 évvel azt megelőzően ez a terület még szinte teljességében az őslakó cree (ejtsd: krí) indiánok földjét jelentette, ahol addig csak a fehér szörmekereskedők jártak a folyók mentén átutazóban. Az ő indián nőkkel való alkalmi viszonyaik eredményét jelezték a leszármazottaik, a meszticek.

A fehér telepések csak ezután kezdtek jelentősebb számban érkezni a mai Saskatchewan tartomány területére, és nyomultak fokozatosan nyugat felé. Az elsők között voltak a tartomány keleti felében a magyarok is, akik 1886-ban

létrehozták az Esterhazy-kolóniát, amely rövidesen egy átvonuló, elosztó központja lett az utánuk érkezőknek. Nagyon sokan innen indultak tovább nyugatra, hogy az ott még megszerezhető ingyenföldekből részesüljenek.

Jó példa erre a Szent Imre-iskolával kapcsolatban már említett Boha Gyula esete, akinek a története, a környék magyar lakosainak majdnem tipikus példajaként megismerésre érdemes. Ő, a századforduló éveiben hagyta el az egyik bukovinai székely falut, és 1904-ben vonaton érkezett Esterhazyba (az odavezető út 1992-ben készült el), ahol senkit sem ismert, de tudta, hogy ott magyarok laknak, akiktől segítséget és tanácsot remélt. Várakozásának megfelelően egy magyar gazdánál kapott is munkát, ahol koszt és szállás mellett 180 dollárt fizettek neki egy évre. Ami ebből megmaradt, azzal a zsebében ment tovább nyugatra, oda, ahová akkor már más magyarok is érkeztek. Foglalt földet is magának, de annak megműveléséhez igavonó állat és szerszám kellett. Mivel ezek beszerzéséhez a pénze közel sem volt elegendő, ezúttal elment a vasútépítőkhöz dolgozni. A föld megmunkálásához igazában csak 1906-ban kezdett neki, amikorra utána érkezett a felesége is. Akkor elsősorban a házépítéssel kellett törődniük, amely a környéken talált fából, félig a földbe süllyesztve épült, és a bútorokat is maga faragta bele. Különösen télen szenvedtek sokat, amikor a kegyetlen hidegben az elejtett vadállatok szőrméjével kiegészített ruházatukban tudtak csak életben maradni. Az élelmet jórészt vadállatokból biztosították. Azután szereztek háziállatokat, és a feltört földön termelt termékekkel kiegészítve könnyebbé vált az életük. A következő évi termésekből már eladásra is jutott, s mivel minden évben több földet törtek fel, a lemondásokkal teli szorgalmas életük azt eredményezte, hogy 1909-ben már nemcsak az épülő templom javára jutott pénz, de egy pár lóra is.

Egymás után született nyolc gyerek, akik ahogy nőttek, úgy segítettek a munkában. Az elért eredményeik gyorsan fokozódtak, és az 1920-as években már lett egy traktoruk is. A növekedő jólétük érzékelhető az 1922-ben készült családi képen, amelyen az öt kisebb gyerek látható, sőt egy autó is, amelynek a tulajdonjogát a magam részéről kétségbe vonom, de ha az valóban az övék volt, az már semmi szín alatt nem tekinthető általánosnak a többi magyar esetében is. Mindenesetre az évek során kialakult prosperitást csak az 1930-as évek elején bekövetkezett gazdasági válsággal párosult aszályos nehéz évek lassították le. Ám a negyvenes évek általános amerikai fellendülése az ő családjukat is kedvezően érintette.

Ekkor azonban Boha Gyula már nem élt a farmon, azt a legidősebb fia, Ferenc vezette. Megtörtént tehát a generációváltás, és ezt a farm képe is jól mutatta, ahonnan a közben végbement gépesítés eredményeként eltűntek az ökrök meg a lovak, mert szerepüket a traktor és a teherautó vette át. Ez egyrészt megkönnyítette a fizikai munkát, másrészt területnövekedést igényelt. Az eredeti

egynegyed négyzetmérföld (160 acre) fokozatosan egy egész négyzetmérföldre növekedett (640 acre), mert a modern gazdálkodás csak így lett kifizetendő. Közben csökkentek a természeti csapásokból eredő gondok is (sáskapusztítás, prérítüzek, járványok). 1918–19-ben egész családok haltak ki influenzajárványban, és csak az alkalmankénti tornádó meg jégverés maradt.

Mint korábban apja tette, Boha Ferenc maga is részt vett a Szent Imre-iskola irányításának munkájában (School Board) és más tisztségeket is betöltött a környék társadalmi életében, mindaddig, amíg 1974-ben ő is átadta a családi farmot legidősebb fiának. Így az a harmadik generáció kezére került, akik még értettek (valamit) magyarul, de az ő gyermekeik már nem. Hogy a farm átadása után hová költözött Boha Gyula, majd utána a fia, Ferenc (Frank) is? Természetesen be a faluba, Cuparba, ami a farmokon előregedett és kifáradt magyarok (és már környéken élő nemzetiségek) központja lett.

Ezt a tipikusnak nevezett családi történetet felvázolva, időben egy kissé túl gyorsan előrefutottunk. Térjünk most vissza a kezdeti időszakhoz, amikor Cupar létrejötté táján, egyre több magyar telepedett le ezen a vidéken. Ezt mutatja az is, hogy 1910-ben még egy templomot emeltek maguknak, amelynek a Szent Anna nevet adták. Hat évvel később ehhez egy szép plébániát is építettek, és a mozgalmas magyar élet érzékeltetésére megemlíthetjük, hogy az akkori pap (Schafer atya) itt szerkesztette a „Kanadai magyar farmer” című hírlapot.

A Cupar környékére történő tömeges magyar bevándorlás valójában az első világháború kitörésének idejére be is fejeződött. Akkorra ugyanis ezen a vidéken is elfogyott az ingyenföld. Ha valaki mégis földhöz akart jutni, annak már tetemes összegre volt szüksége, amivel a magyar kivándorlók nemigen rendelkeztek. Akik tehát ezután érkeztek a kanadai prérre, azoknak még tovább kellett menniük nyugatra, ahol újra ismétlődött a honfoglalás folyamata.

Erre az időre viszont Cupar környékén már jól kialakult az ott letelepedett magyarok közösségi élete, amely a Szent Anna- és Szent Erzsébet-templomok köré összpontosult. Ezek az emberek egyénileg is segítették egymást, nem csak a házépítésben vagy az időszakos munkák elvégzésében, de a magány, a távolságtudat elviselésében is, aminek a közös nyelv, szokások, vallás azonosságából fakadó egymásrautaltság volt a hajtóereje. Ez érthető, hiszen az újvilágnak kulturális vonatkozásai sokkal idegenebbek voltak a számukra, mint a természeti környezet. Az otthonaikban természetesen magyarul beszéltek, régi magyar szokások szerint éltek, étkeztek, amit átvettek a már ott született gyermekek (akik viszont már kanadai iskolába jártak). Ugyanez vonatkozik a templomra és a társadalmi összejöveteleikre, ahol a tradicionális életforma

fennmaradása még a nyelvnél is erősebbnek bizonyult (hiszen gyermekeik már legalább olyan jól beszéltek angolul, mint magyarul).

Az identitás kialakulása egyben a különbözőség tudomásulvételét is jelentette. Annak a tudatosulását, hogy ők mások, mint az őket befogadó ország népe. Ez a különbözőség közelebb hozta őket a más közép- és kelet-európai etnikumokkal, mint a kanadaiakkal (értsd: angolokkal), hiszen ők is hasonló problémákkal küszködtek, és szokásaikban is jobban hasonlítottak. Viszont, ha pl. gyermekeik egymás között nem találtak párra, a szülők jobban örültek annak, ha az „uralkodó osztályt” képviselőikkel, tehát angol-kanadaival házasodtak, mint más európai leszármazottal. A magyarázat nyilvánvaló: az társadalmi emelkedést jelentett számukra.

A kanadai közösségtől való kezdeti különállást és a magyar identitás tudatát egyebek között az is jól jelzi, hogy az első világháborúban a Cupar környékén élő magyarok közül senki nem vett részt. Ezután kezdett kialakulni a kettős azonosság időszaka, amelyben sokáig a szülőföld iránti kötöttség volt az uralkodó, és csak azután kezdett fordulni a súlypont. Ezt jelzi, hogy a második világháborúban elesettek között már olyan nevek szerepelnek, mint pl. Doráty, Erős, Szentes, Molnár, Petrény. Ez azért figyelemre méltó, mert Kanadában nem csak, hogy nem volt kötelező katonai szolgálat, de a farmerek szükség esetén mentességet is élveztek.

Természetesen Cupar környékén is tapasztalható az egész amerikai kivándorlás egyik jellemzője, hogy azokon a vidékeken, ahol magyar közösségek jöttek létre, azok jelentős része a szülőföld egy-egy meghatározható részéből kivándoroltakból állt. Ez leginkább azzal magyarázható, hogy a kivándorlási hullám az ország különböző részeit más-más időpontban érte el, és az onnan távozó, ha tudtak, egymás közelébe települtek. Cupar esetében (főleg a Szent Imre körüli részen) ez Bukovinát jelenti, amely ugyan nem magyar terület, de már előzőleg az Osztrák-Magyar Monarchia része lett, amikor elég sok magyart telepítettek oda. Jól ismert a madéfalvi vérengzés után a Háromszék megye térségéből menekülő székelyek esete, akik Moldván keresztül kerültek Bukovinába (akkoriban jórészt lakatlan volt) és ott létrehozták az Istensegítség, Fogadjisten, Hadikfalva, Andrásfalva, Hadasfalva nevű településeiket. Az Isten azonban ott sem segítette őket, mert adandó alkalommal egy jelentős részük kivándorolt, hogy végül a kanadai prérin találjanak végső otthonra. Távozásukkor születhetett meg ennek a fejezetnek mottójaként idézett daluk. A Népszava 1903. május 16-ai számában olvasható, hogy május 12-én „Hadasfalváról 34 családot zeneszóval kísérték ki az állomásra.

Keserves sorsuk azonban azzal zárult, hogy Kanadában nem mint székelyek lettek elkönyvelve, hanem mint osztrákok. Ez látható abban a

terjedelmes könyvben is, amelyben a Cupar Történeti Társulat tagjai nagyon tiszteletre méltó, szorgalmas tevékenységgel összegyűjtötték a környékbeli telepések történetét (Taking roots... and growing, Cupar 1981. azaz: Gyökérverés és növekedés).

Idézünk belőle két példát szószerinti fordításban: „Bonish Lajos az ausztriai Bukovinában levő Hadikfalván született 1891-ben, és 1906-ban érkezett Kanadába”. „A Tusa család Ausztria Bukovina tartományának Istensegíts nevű falujából származott. Az első világháború után Ausztriának ez a része Romániához lett csatolva, és a falu nevét Tibenire változtatták...”. Ezek a példák egyebek között arra is jó bizonyítékok, hogy a hivatalos statisztikák magyar vonatkozású adatai (egész Amerikában) mennyire megbízhatatlanok. Ez a gyűjtemény, a sok értéke mellett egyben a tudatlanság tárháza is, amely nagy részben a kötet összeállítóinak a szellemi színvonalára is bizonyíték. Ennek illusztrálására idézzük most Daradich Albert feljegyzései alapján közölt részletet. „Az én őseim a magyar földről vándoroltak Bukovinába, amikor az „senki földje” volt, ahol éhes farkascsoordák kóboroltak, rettegésben tartva egyik oldalon a helyi románokat, a másik oldalon az ukránokat. De a bátor székely magyarok inkább választották a farkasokat, mint a Magyarországot megszállva tartó kegyetlen törököket. Egy Hadik András nevű ember tudott erről, a „senki földjéről” Bukovinában, és csendben összeállított egy 13 családból álló csoportot, akiket a törökök elől Bukovinába menekített. Ott éltek három-ötszáz éven át. Apám, anyám onnan érkeztek Kanadába...”

Az ő feljegyzéseikből látható, hogy szülei Cupar vidékének abban a körzetében telepedtek le, ahol a magyarok megépítették a Szent Anna-templomot, amelynek 1921 után Csáki atya lett a lelkésze. Ez az igyekvő pap téli unaloműzőnek olyan magyar színdarabokat írt a híveinek, amelyek előadásában azok nagy élvezettel működtek közre, a környékbeli lakosok szórakoztatására. Ilyen hívek voltak pl. Szélesék, Erősek, Kelemenék, Lorencék, akik részben rokonok voltak, vagy azok lettek az egymás közötti házasságok révén.

Ezen utóbbi eset példájára említsük meg a Petrény családot. Az „ősmagyar” akkor a Heves megyei Verpeléten született Petrény András volt, aki 1880-ban feleségül vette a falubeli Simon Júliát, akitől tíz gyereke született. Kilenc még otthon, és ezekkel együtt vándorolt ki 1902-ben Kanadába, úgy, hogy a két legidősebb lány, Júlia és Etel már a férjét is vitte magával, a Széles testvérek személyében. A többi lány odakint ment férjhez Benkő, Boha, Béres, Fedor, Orbán és Huber nevű, tehát (ha esetleg nem is mind, de jórészt) magyarokhoz. Unokák bőven lettek, és érthető, hogy az „öreg” Petrény, mint láttuk, már 1913-ban, az egyik vezető embere lett az új Szent Imre-iskolának. Hogy végül is hány unokája lett, azt nehéz lenne összeszámolni, mert pl. Etelka

lányának (Széles Lajosné) tizenegy gyermeke született. Mivel nem csak a családjukban, de egész Kanadában is abban az időben általában sokgyerekesek voltak a családok, feltételezhetjük, hogy legalább hatvan lett az unokák száma. Ezek mind magyar nevet kaptak, bár az iskola elvégzése után már inkább annak az angol megfelelőjét használták, és a Lajosból Louis, a Józsefből Joe, a Lászlóból Leslie lett, de a lánynevek jórészt megmaradtak – ha nem is mind, mint pl. Etelka, mint Ethel, és Margit, mint Margaret. Mindkét esetben eltűnt azonban az ékezet a vezetéknévekből (mivel angolban az nincs), tehát Szélesből pl. Szeles lett.

Nos, az a Louis Szeles, aki a hasonnevű apja, Széles Lajos farmját örökölte, 1970-ben azzal a hírrel kapcsolatban került be az amerikai újságokba, hogy a földjén egy ufó szállt le, melynek kör alakú nyomát fényképeken a sajtó országszerte mutatta. Hogy mi lett a többi gyerekkel (mivel a farmot általában a legidősebb fiú örökölte)? Mint minden más hasonló esetekben, azok szükségszerűen jórészt szétszóródtak a távolban létrejött városokba, ahol megélhetési lehetőséget találtak. Hogy miért szükségszerűen? Azért, mert a farmok gépesítése révén egyre kevesebb emberi erőt igényeltek, míg az iparvidékek egyre többet.

Hogy a Cupar környéki magyar nevű körzetek közül az egyik a Zala nevet viselte, természetesen az nem véletlen. Mint sejthető, ez azt jelezte, hogy Zala megyéből is kerültek oda magyarok, pontosabban a Hahót és Péterföldre nevű falvakból. A névadó lokálpatrióta ez esetben talán az a Vass János lehetett, aki valószínűleg elsőként, már 1904-ben odatelepedett, és kilenc gyerekkel (hat fiú és három lány) járultak hozzá a magyar közösség kialakulásához. Ezek közül az egyik (aki végül is cupari lakos lett), Ferenc azzal tette hangulatossá a család történeti beszámolóját a korábban említett helytörténeti könyvben, hogy leírt egy titkot, nevezetesen a „palenka” készítési módját. Hogy mi a „palenka”? Tessék egy pillanatot gondolkozni. Segítek – ez az egyike azon kevés magyar (szláv?) szónak, mely szinte betű szerint került bele a nyugat-kanadai angol nyelvű szóhasználatba; csupán egy ékezet hiányzik (az náluk nincs) és az angol fonetika érdekében egy betű módosult (az „e”, amely angolul „i”-nek hangzik. Ugye, megvan? Persze, hogy pálinka!

Hogy miért volt titok a készítése? Azért mert akkoriban szesztilalom volt (prohibíció), tehát törvénytelen cselekedet. De tegyük hozzá, hogy a törvényemberei elég elnézőek voltak, hiszen nekik is hozzá kellett jutniuk valahogy, különösen az ottani kemény teleken. Meg talán meg is értették, hogy a zalaiak borivó emberek voltak, és mivel a kanadai prérin a szőlő nem terem meg (más gyümölcs sem), valamilyen szeszt tehát mégiscsak kellett fogyasztaniuk. Más kérdés, hogy ez a titokban végzett szeszfőzés kedvezőtlen eredményekkel is járt, mint például a gyakori tüzek (a házak mind fából készültek és épülnek még most

is, egyrészt, mert kő nincs, másrészt mert az jobban szigetel), és az ugyancsak elég gyakori verekedések, főleg a táncos összejöveteleken, amelyekben viszont a felhalmozódott indulatokat vezették le.

Szóljunk most részletesebben ennek a magyar lakta vidéknek a központjáról, Cuparról, aminek az 1905-beli alapítását az akkorra elkészült vasútvonal mentén már megismertük. Ez az év egyben egy nagyon jelentős dátum Nyugat-Kanada történetében, akkor nyerte el Saskatchewan (a tőle nyugatra lévő Albertával együtt) a tartományi státust. Ennek a két új préri tartománynak az óriási kiterjedésű területe (több mint 1,3 millió négyzetkilométer, ami nagyjából fele-fele arányban oszlik meg) addig a „North West Territorium” rész volt, és létrejöttük fontos állomást jelent a mai modern Kanada kialakulásában. Ez azonban lényegében csak annyit jelent Cupar vonatkozásában, hogy az új tartomány fővárosa Regina lett, ami légvonalban mindössze csak kb. 50 kilométerre van tőle délnyugatra.

A tipikusan nyugat-kanadai gyors növekedésre jellemző, hogy a Cupar nevű vasúti megálló körül létesülő faluban már a létrejöttét követő évben megnyílt egy iskola, egy templom, egy bank, megépült a gabonátároló, majd a következő évben megnyílt az orvosi rendelő, amely kis kórházként is működött. A start tehát kitűnő volt, de a vezetők azonnal felismerték a falu fejlődésének a fő akadályát, a vízhiányt. Rövidesen nyilvánvalóvá vált, hogy ennek a problémának a megoldása csak egy 5 kilométer hosszú csővezeték megépítésével lehetséges, de arra nem volt pénz (templomra, korcsolyapályára igen), így tartálykocsikban szállították az ivóvizet egészen 1961-ig. Akkor ugyanis a falut „Town”-nak nyilvánították, ami várost jelent, bár a lakosok száma még 1981-ben is mindössze csak 670 fő volt. Mindenesetre ebből az alkalomból egy kis pénzhez jutottak, amelyen végül is nem csővezetékot építettek, hanem két mélyfúrászt mélyítettek, melyek megoldották a gondot. Érdekes, hogy a falu lakosai a vízhiány dacára kezdettől fogva nagy gondot fordítottak a fák ültetésére, Az utcák mentén köris és juharfákat ültettek (a csemetéket az állam ingyen adta mindenkinek, az erre a célra létesített faiskoláiból), és ez rövidesen kezdett egy oázisszerű barátságos jelleget adni az általában fátlan, füves környezetben. Ez a szépítési igény tehát már abban az időben jelentkezett, amikor a falutanács még azt is jóváhagyta, hogy a lakóházak alapja köré trágyát rakjanak a hideg elleni védekezés céljából.

A szépnek ígérkező, de még meglehetősen trágyaszagú álmos életet élő kis településen a lakosok a kezdet kezdetétől feltűnő érdeklődést tanúsítottak a korcsolyázás iránt. Ennek eredményeként már 1906-ban megnyílt a jégpálya, amelyen a következő évtől kezdődően rendszeres jégkorongmérkőzéseket vívtak. Ez lett a fő szórakozás a környező falvakban is, és mivel a vasút közlekedési lehetőséget biztosított, azonnal beindult az egymás elleni versengés.

A lakosok lelkes nézők lettek, akik nem csak a helyi mérkőzéseken buzdították csapatukat, de elkísérték a fiúkat az idegenben játszott mérkőzésekre is. Támogatásukat igazolja, hogy 1911 telére elkészült a fedett jégpálya. Ekkor azonban már volt telefonösszeköttetésük, megjelent a helyi újság, időnként filmvetítéseket rendeztek, szóval kezdett kulturálódni a falusi élet. Ezt azzal fokozták, hogy egy kis erőmű révén 1920-ban már villanyvilágítást biztosítottak maguknak, és az utcákon is égtek a lámpák, besötétedéstől 23 óráig.

Az ezt megelőző hat évben a falu növekedése ugyan stagnált, hiszen 1914-re már elfogyott a környéken az ingyen föld, majd a világháború alatt szünetelt a bevándorlás, és az 1919-ben átvonuló influenzajárvány is sok áldozatot követelt. De 1920-tól kezdődően megint több háború utáni „displaced person” érkezett (helyükről elmozdított emberek), akik Európában a háború következtében elvesztették otthonukat, és Amerikában próbálkoztak újat létesíteni. Ők minden munkát elvállalva, fellendülést okoztak. Ezt elősegítette az 1920-as évek általános gazdasági fellendülése is. A földek jó termést hoztak, a termékeknek jó ára volt, a farmerek erősödtek, az üzletemberek gazdagodtak, az iparosok jól kerestek... szóval a prosperitás megállíthatatlannak tűnt. De elérkezett a „dirty thirties” (a piszkos harmincas évek) ideje, amikor az általános gazdasági válság a prérin egy aszályos évszakkal párosulva nem csak szegénységet, de nyomort is hozott.

Az újabb fellendülést csak a második világháború hozta meg igazában (egész Amerikában), ami a hatvanas évekre a „jólét korszakához” vezetett. Akkorra befejeződött a farmok villamosítása, a farmházakat modernizálták, elkészültek a jó minőségű utak, és mindenkinek gépkocsija lett. De ekkorra megszűnt a régi életstílus is. A kis vidéki iskolákat bezárták és helyüket a városokban épült központi iskolák vették át, amelyek könnyen elérhetőek lettek. Ugyanakkor hanyatlásnak indultak a kis települések, hiszen az autóval könnyen elérhető nagyobb városok minden szempontból jobb lehetőségeket kínáltak.

Ez lett a sorsa a főváros közelében levő Cuparnak is, hiába lett közben közművesítés, a golfpálya mellett még uszoda, curlingterem is! Ez az oka annak, hogy 1981-ben a lakosok száma még mindig azon a szinten volt, melyet már a negyvenes évek elején elért. Különben ugyanez mondható el az egész tartományra, melynek összlakossága a 900 ezer körüli lélekszámot tartja az utóbbi közel félévszázad óta, mivel a modernizálódott egyoldalú mezőgazdaság nem egészült ki jelentős emberigenyes iparral.

A magyarok szempontjából mindez azért érdekes, mert ezt élték ők is át. Kivéve a kezdeti jégközi iránti lelkesedést, mert az egy jó ideig távol állt tőlük. Hosszú éveken át ők csak a szükségleteik ellátása végett jártak be a faluba, a vásárlásaikat és a hivatalos ügyeiket intézni. Volt, ugyan aki már elég korán

beköltözött, hogy a mezőgazdasági munkánál könnyebbnek látszó valamilyen más munkával próbálkozzon, de ez kivétel volt. Valójában ők csak akkor kezdtek a faluba költözni, amikor belefáradtak a nehéz földmunkába, és a farmot átadták a fiaiknak.

Ám a tradicionális társadalmi életük folytatására visszajártak a régi Szent Erzsébet-templomba (a Szent Anna-templom 1929-ben leégett), mert ott még sokáig magyarul misézett a pap. De amikor az utolsó háború után szaporodni kezdtek a vegyes házasságok, ott is kétnyelvű lett az istentisztelet. Ez jól jelezte, hogy az etnikai közösségekben megindult az elkerülhetetlen bomlás.

Az öregek azonban soha nem lettek igazán kanadaiak. Lélekben ők magyarok maradtak, és ennek megfelelően ápolták magyarságtudatukat, rendezték a magyar ünnepeket, tálalták a hagyományos ételeiket. A gyerekeik viszont már magyarul tudó kanadaiak lettek, és az unokák egészen kanadaiak. Azért még ők is ápolják a régi emlékeket, és él bennük a származástudat. Ezt mutatja egyebek között a „Prairie Rose Dancers” (a prérirózsa-táncosok) példája, akik évente ünnepeket rendeznek a régi Árpád-iskolában, ahol magyar ruhában lelkesen ropják ügyetlen magyar táncukat, de magyarul már nem tudnak. Sok esetben már a nevük sem magyar, mert csak az anyuka magyar származású, aki elviszi a gyermekét (most már persze nem tíz körül van) – főleg a nagymama kedvéért.

Összegezve a dolgokat, megállapíthatjuk, hogy a magyarok száma itt is, mint mindenütt a prérin, kezdetben úgy szaporodott, hogy az egyik hozta a másikat: rokon a rokont, barát a barátot, ismerőst. Azután ők is megtanulták az emigráns élet alaptörvényét: az elsőnek előről kell kezdeni, a második generáció már öröklött földön áll, s a harmadik városba megy.

Cupar közéleti tevékenységében a magyarok nem sok szerepet játszottak, hiszen a közügyek intézése, mint általában minden más településen, az angol származásúaké lett, akik a helyi „elit” képviselték. A magyarok a farmokon dolgoztak, amelyek közelében zajlott a tradicionális életük, meg a földek között megbúvó kis templomaikban. Ott megtalálható volt évtizedeken át a kanadai Székelyföld, amelynek mára már csak az emléke maradt. Gyors léte anélkül zajlott le, hogy idehaza tudtunk volna róla. (Sajnos ez azonban nem egyedülálló eset, mert több ilyen is volt. És nem csak Amerikában, hiszen például csak egészen a közelmúltban szereztünk tudomást arról, hogy a Fekete-tenger partján levő kikötő város, Konstanca közelében is van egy magyar eredetű falu, Ojtoz néven. Eredetre nézve mindkettő száz évvel ezelőtti (első világháború körüli) és úgy tűnik, az egyik a világ legkeletibb magyar faluja, a másik pedig a legnyugatibb).

Hogy Cuparban éltek magyarok elég szép számban, arról ma már leginkább csak a sírkövek feliratai árulkodnak. Ott olvasható, hogy Bíró, Boha, Benkó, Daradich, Erős, Fazakas, Kis, Kovach (és a névsor folytatható), de a leszármazottaik ma már nem játszanak szerepet a napjainkban mindössze körülbelül 600 lakost számláló közösség életében. Azért még működik a Hungarian Dance Club (amelyben több az idegen származású). Van a faluban egy magyar származású zenész (ám ő a német zenekarban játszik, Frank Boha néven). A falu vezetőségében van egy másik Boha is (Cheryl keresztnévvel, akitől e-mailben kértem információt a mai magyar helyzetre vonatkozóan, ám nem válaszolt), de már ő sem mutat érdeklődést a magyar múlt iránt. Hogy azért ott is volt olyan, annak nyoma rövidesen csak az ilyen leírásokban lesz. Mert bizony nagyon igaz, hogy ahol írásbeli nyom nincs, ott múlt sincs.

Írásos nyom pedig csak úgy marad, hogy ha valaki rátalál valamire, amire rácsodálkozik, majd annak utánanéz, és amit talál, azt leírja. Az ilyesfajta amerikai múltkutatót szolgálhatná az alapítvány, amire korábban céloztam, ám annak létrejötte egyelőre még kétséges.

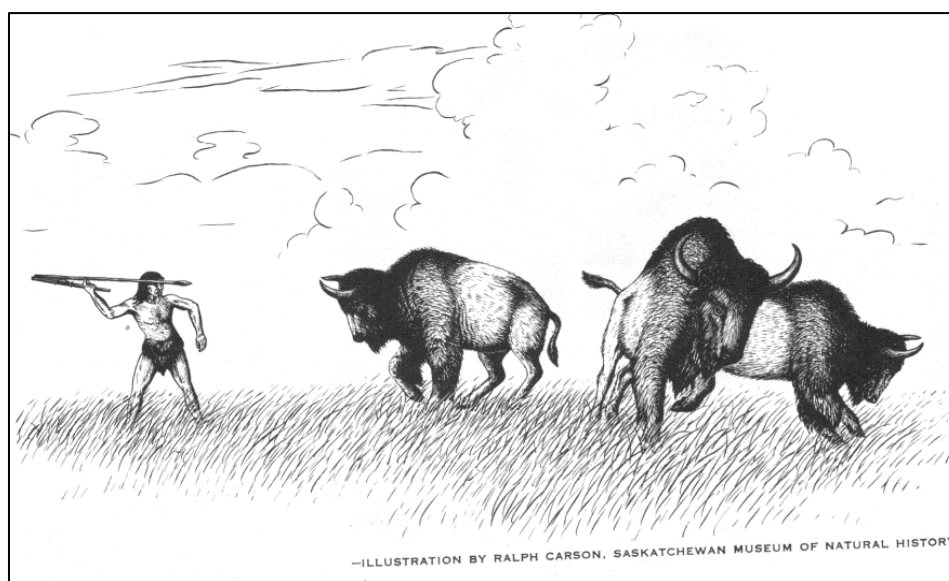
Bizonyára megérted kedves Olvasóm, hogy az eddigi vallomásaim nagy részben Kanadával kapcsolatosak. Ez gondolom nem meglepő, hiszen felnőtt életem jelentős része abban az országban zajlott le, annak is a közepében, pontosabban a prérin. Azt már tudod, hogy ez nem egészen véletlenül történt, hiszen már gyerekkoromban odavágytam, az indiánok földjére, az ott élő hőseim utódainak a megismerésére. Odakerülve aztán fokozatosan beláttam, hogy a fiatalon olvasott indián regények hamiskás romantikájától túlzottan megfertőződtem, és túl sokat vártam az elképzelt hőseimtől. Bennem ők úgy éltek, ahogy Karl May (aki soha nem járt közöttük) vagy Fennimore Cooper megírta őket. Amikor Karl May könyvében Winnetou beszédét olvastam, én a tiszta, igaz embert láttam magam előtt, aki bátor, hűséges, higgadt, okos, fürge, erős, egyszerűen tökéletes, ami a valóságban nem létezik.

Van egy olyasfajta hiedelem, hogy a magunkfajta írók jobban megérti az ember, mint az idegent. Ebben nyilván van igazság, de ez esetben nálam ez nem működött. Ez csak azt bizonyította, hogy az általánosítás mindig igaztalan, hiszen Cooper nagyon is amerikai volt, ráadásul az ottani első jelentősebb regényíró, és az ő Bőrhárisnya történetei nagyon autentikusnak tűnhettek, mivel ő időbelileg nagyon közel állt az ősi állapotukhoz. Aztán tovább növelte a bennszülöttek iránti szimpátiámat Grey Owl, az ő Két kicsi hód sztorijával, amiről már szóltam. És végül jött az én személyes józan, szomorkás találkozásom velük.

Az általam tapasztalt kiábrándultság azonban nem jelentheti annak a felismerésemnek a pótlás nélkül maradását, hogy az eddigi vallomásaimban

bizony nagyon elhanyagoltam őket. Annak idején ugyan elég bőven tudósítottam róluk (pl. Észak-amerikai indiánok, Búvár, 1969. 13. és 14. szám), de azért ideje, hogy most is feljegyezzek még egy pár dolgot velük kapcsolatosan, melyeket különösen érdelemlegesnek tartok

Az, hogy az amerikai kontinensen Alaszka felől, tehát északról a kontinens nyugati oldalán dél felé haladva terjeszkedtek, valamikor tíz valahány ezer évvel ezelőtt kezdődően, az köztudott és nyilvánvaló. Kevésbé tudott viszont az, hogy újabban sokak szerint ez a dél felé terjeszkedés jóval korábban történt, és hogy a kanadai prérre már egy ellentétes irányú mozgással, tehát délről észak felé terjeszkedve jutottak el. Az is nyilvánvaló, hogy ez a kanadai vidék már nem volt túlzottan kíváncsú a számukra, hiszen a hosszantartó, kegyetlenül hideg teleket nem is tudom elképzelni, hogy azok a szerencsétlenek, akik odajutottak, hogyan élték túl. Valószínű az ezzel járó emlékeknek tudható be, hogy az életkorukat általában úgy fejezték ki, hogy ennyi és ennyi telet éltek át. Nyilvánvalóan ezzel függ össze az is, hogy ez a viszonylag kései érkezésük, és az őket fogadó kegyetlen klíma eredményeként szinte semmi emlék nem maradt utánuk.

16. Ősi bölényvadászat

Ha például figyelembe vesszük, hogy a maják civilizációja Közép-Amerikában, és az inkák Dél-Amerikában micsoda, sok esetben gigantikus építészeti emlékeket hagytak maguk után, vagy hogy ezektől a magas kulturális szintre jutott földművelő népektől kaptuk az olyan élelmiszernövényeket, mint például a kukorica, burgonya, bab, paradicsom, tök, földimogyoró; és a házasított állatok közül a pulykát, igazán elismeréssel kell adóznunk. Ha arra gondolunk, hogy micsoda városok, piramisok, templomdombok, moundok maradtak utánuk, csak ámulni tudunk.

Ugyanakkor azt láthatjuk, hogy ezek a magas kultúrát őrző emlékek délről észak felé haladva egyre ritkulnak és nagyjából a mai USA-Kanada határvonal közelében szinte teljesen meg is szűnnek. Onnantól kezdve már nem volt földművelés, csak maradt az ősi bölények függvényében létező nomád életforma. A bölények voltak a fő élelemforrásaik, a testük szinte minden részét felhasználták, tehát valahogy úgy voltak velük, mint például az onnan nagyon távol élő arabok voltak a tevével.

17. Egy csodás piramis Mexikóban

Köztudott, hogy a fehér ember megjelenéséig a prérin nagy bőségben éltek a bölények. Ezeknek a hatalmas állatoknak a bőréből az indiánok ruházatot, sátrat, a szarvukból ivóedényt, a bendőjükből zacskót etc. készítettek. Tudjuk róluk, hogy nomád életformában éltek, vagyis szinte állandóan vándoroltak, de azt már nem nagyon tudjuk, hogy ingóságaikat, például a sátrakat rudakra rakva kutyák után kötve vontatva szállították, mert lovuk nem volt. Azok csak a XVII.–XVIII. században, elvadult spanyol lovakként jelentek meg náluk. Ezek voltak a jól ismert musztángok, amelyek főleg az apacsok közvetítésével terjedtek el a prérin, Mexikó felől észak felé haladva. Ezeket ők „szent kutyák”-nak hívták, és ezek tették lehetővé a viszonylag könnyebb, gyorsabb mozgásukat, és persze a bölények vadászatát. Ez a „szent” szó különben nagyon jellemző a prériindiánokra; ahogy az szerepel több formában is, mint a puska „szent vas”, az alkohol „szent víz”, a pipa „szent pipa”(kalumet) elnevezésekben.

Érdekes, hogy ez utóbbi, a kalumet szakrális eszköz volt, amit imádkozásra használtak, és úgy tartották, hogy aki pipát szív, az pipával imádkozik, és utána igazat beszél. Hát, amikor aztán később elszívták a békepipát a fehérekkel, rá kellett jönniük, hogy az bizony nem egészen így van.

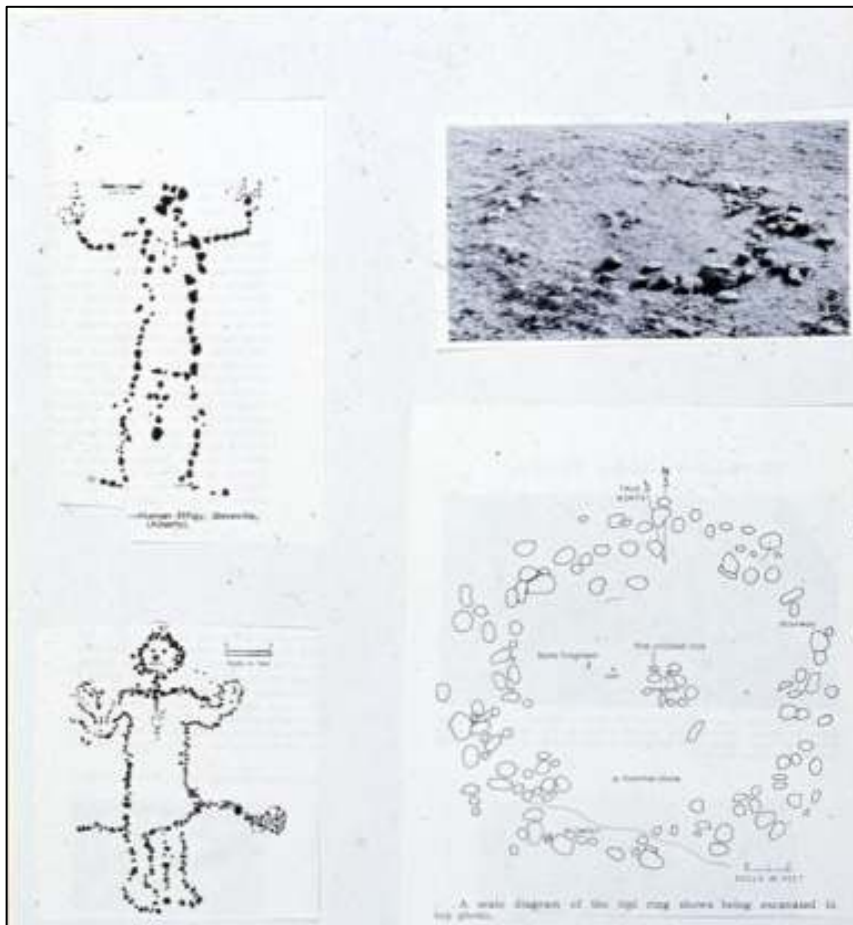
Általában úgy gondolják, hogy hajdan öt millió felé lehetett az Amerikában élő bennszülöttek száma (a prérin élő bölények számát is körülbelül annyira becsülik). Ennek a jelentős számnak a XIX. század végére azonban már csak a huszada maradt, akik túléltek a háborúskodást, járványokat, módszeres irtásukat („csak a holt indián a jó indián” – volt a klasszikus mondás). Kanadában ma már csak kb. 370.000-en élnek, főleg rezervátumokban, és jobban szeretik, ha őslakosoknak nevezik őket. A valamikori körülbelül 200 őshonos nyelvből mára már csak körülbelül 10 maradt (úgy, ahogy).

„Dicső” múltjukból a kanadai prérin bizony nagyon kevés emlék maradt. A legtöbb minden bizonnyal az angolosított nevekben él tovább. Erre jó példa a tartomány neve (ahol én is éltem) Saskatchewan, ami eredetileg egy hatalmas folyó nevében maradt fenn, és erről lett aztán a tartomány elnevezve. Mivel már sokszor találkoztál ezzel a névvel, ideje megemlíteni, hogy a név cree indián nyelven „gyors folyású folyó”-t jelent. És ez, ha a prérin át nem is olyan gyors folyású, de egy igazán hatalmas folyója Kanadának, majdnem a legnagyobbika. Ezt jól mutatja, hogy a Sziklás-hegység gleccser vizeiből eredve két ágban kelet felé, közel 2000 kilométer hosszan hömpölyög, több európai országnyi hatalmas vízgyűjtő területen át. A két ág egyszerűen Észak és Dél elnevezéssel a tartomány közepén egyesül, amelyek közül különösen a déli olyan száraz területen fut át, ahol az évi csapadék mennyisége mindössze csak 450 milliméter körüli, tehát ott nem nagyon van vízutánpótlás. Hogy nevét a tartomány a megalakulásakor, tehát 1905-ben vette fel, azt korábban már említettem.

Egy másik jól ismert indián eredetű név Assiniboia, egy városnak a neve, ami egy hajdan ott élő indián törzsnek állít emléket, akik sok hasonlóságot mutattak a délebbi lakota sziúkkal. A földrajzi neveken kívül egyes indián kifejezések is részben fennmaradtak a szóhasználatban, mint például a „pow wow” (ejtsd: pau vau), ami ünnepi összejövetelt, nagyobb dínom-dánomot jelent.

Tehát a régészeknek a kanadai prérin bizony nincsen könnyű dolguk az indián múlt kutatásában. Azt is mondhatnám, hogy szinte semmi segítséget sem kapnak, mert hiányoznak még a füves lapos térségekre – mint a magyar pusztán vagy az orosz sztyeppén – általában jellemző sírhalmok (vagy kurgánok) is, amelyek nagy segítséget nyújthatnának. Régészeti hagyatékként szinte csak a „tee pee rings” meg néhány kőből kirakott ember és állatformák meg a bölénycsontok maradtak. Emlékeztetőül legfeljebb még nyílhegyeket lehet

találni, amiket bőven mutogattak hallgatóim a farmjaikon talált családi gyűjteményekből.

18. Indián emberfigurák és a tee-pee gyűrű

Az általam ismert területen élő bennszülöttek tehát se állattenyésztést, se földművelést nem ismertek, semmi maradandót nem építettek, csak vadásztak, halásztak és gyűjtögettek. Erről tanúskodtak magyar telepesek, akik még találkoztak velük, és mesélték nekem, hogy jártak hozzájuk a tanyáikra, szinte kéregetni. Néha hoztak magukkal halat vagy valami vadat cserebere céllal, de semmi jelét nem mutatták semmilyen „dicső” múltnak. Még lovuk sem volt, csak nagyon szegényes állatbőr ruháztuk.

Az a nagy mennyiségű bölénycsont, ami utánuk maradt szétszórva a prérin, az nagyobb részben már a legkorábbi fehérek vadászatának, tömeggyilkolásának a tanújelei voltak. Ezek összeszedett, felhalmozott képeit korábban már mutattam (lásd: Vallomások 45. oldal), itt most csak annyit teszek hozzá, hogy ha annyira lovas népek voltak a préri indiánok, mint azt az általunk oly nagyon kedvelt Cooper-regényekben olvastuk, csak lenni kellett volna ló csontoknak is a prérin szétszórva talált bölénycsontok között, de nem voltak.

19. Tolldíszes indián

Szerencsére azonban elég sok rajz és festmény maradt fenn róluk, igaz, főleg a préri jóval délebbi részeiről. Ez főleg G. Catlin (1796–1872) érdeme, aki ugyan eredetileg ügyvéd volt, de kalandos hajlama a prérire vitte, ahol a bennszülöttek festésére specializálta magát, és készített róluk vagy 500 – el kell ismerni – nagyon szép festményt. Neki szinte pontos kortársa volt az író F. Cooper (1789–1851), ám meg kell jegyezni, hogy szerintem mindketten kissé túl jóindulatú szimpátiával viszonyultak a témájukhoz. Valójában még a tőlük függetlenül és utánuk jóval később készült, lentebb látható lovas képük is inkább jóindulatú beállítottságú.

20. A feketelábú indián törzs tagjai, mint „cowboyok” egy farmon, a kanadai préri nyugati részén, a múlt század elején

E kiegészítésen kívül a préri indiánokról mást már nem is nagyon akarok elmondani, csak befejezésképpen megemlítem még, hogy az a város, illetve annak a helye, amely oly sokáig az otthonom volt, Regina, eredetileg a „Pile of Bones” (Csontrakás) nevet viselte, vagyis a bölénycsontok révén kötődik (némileg) hozzájuk.

Azt azért még meg kell jegyezni, hogy a kanadai préri területén élő indiánok meglehetősen könnyen vették tudomásul a fehérek érkezését, vagyis a földjeik elvesztését. Lényegében csupán csak egy ellenállás történt a részükről, de abban is már nem az igazi bennszülöttek, hanem a félvérek, a meszticek, vagyis ahogy ők hívták magukat, a „metisek” játszották a főszerepet.

Hogy kik voltak ezek a metisek? Ők voltak az „új nép” a prérin, a korai fehér emberek, főleg az Európából érkezett prémvadászok és prémkereskedők (voyageur) meg a helyi bennszülött indián hölgyek (akik nagyon élvezték ezt a számukra érdekes és hasznos kapcsolatot) leszármazottai. Mivel ezek az európaiak franciák voltak, így a nagyszámú leszármazottaik is jórészt franciául tanultak és úgy-ahogy művelődtek.

Ez az ellenállás természetesen az angol érdekeltségű kanadai kormány ellen irányult, maguknak kívánva megtartani a területet, vagy azon legalább is külön jogokat biztosítani. Elég elszántnak tűnő magatartásuk bizony nem könnyű időszakot eredményezett a kormánynak az országot létrehozó konföderáció létrejöttének kezdeti törékeny időszakában. Részben azért is, mert Kelet-Kanadában a franciául beszélő Quebec tartomány lakossága természetesen szimpatizált a törekvéseikkel. Más részben meg azért, mert a lázadás vezére, egy bizonyos Louis Riel, egy rendkívül jó képességű igazi vezéregyéniség volt, nem csak politikai talentummal, de vallásával is, így nagy népszerűségnek örvendett, jelentős történelmi nyomot hagyva maga után. Az ő szerepének részletesebb tárgyalása azonban nem tartozik ide, mint az egész rebellióé sem, amiről elégséges most csak annyit lejegyezni, hogy lényegében viszonylag rövid ideig tartott, kevés áldozattal járt, és sikertelenül végződött.

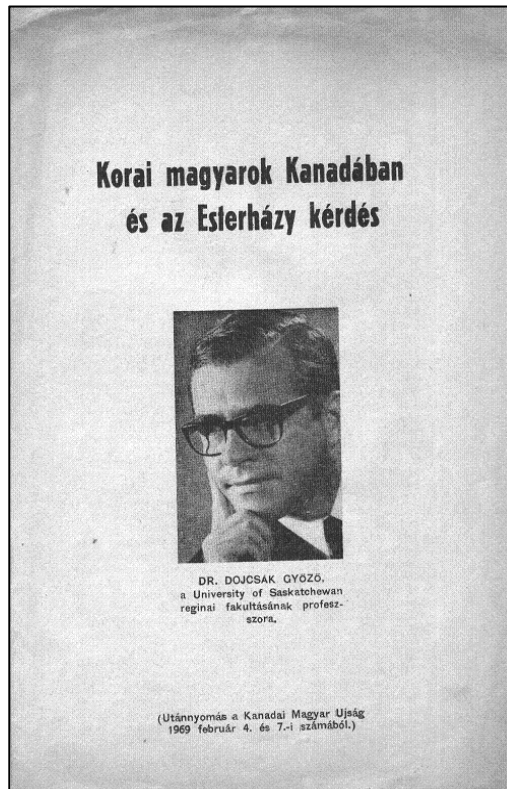

21. A rebelliót leverő katonaság vonulása

Számunkra azonban ennek a mesztic lázadásnak is volt egy bizonyos magyar vonatkozású érdekessége. Nézzük csak, hiszen erről kedves Olvasóm biztos vagyok benne, hogy még nem hallottál. Ez a lázadás ugyanis pontosan akkor tört ki (1885), amikor az első magyar telepeseket Kanadába vivő Esterhazy Pál az ország fővárosában, Ottawában a telepítés terveiről a kormánnyal tárgyalt. Ennek a tárgyalásnak talán a legérdekesebb pontja az lehetett, hogy mivel Kanadának nem volt elégséges hadereje a prérin (különben máshol sem) azt kérdezték tőle, hogy tudna-e a magyarok közül valahol hadra fogható telepeseket verbuválni, akiket a rebellió eszkalációja esetén a prérire lehet irányítani? Esterhazy erre nagyvonalúan igent mondott (ez jelentős mértékben hozzájárult, hogy olyan kedvező formában tárgyaltak vele, és különös előnyöket biztosítottak a számára). Hogy aztán az akcióra valójában nem került sor, az csupán csak azon múlt, hogy a lázadás nem fokozódott, sőt azt viszonylag gyorsan leverték, és így a magyar telepeslégióra nem lett szükség.

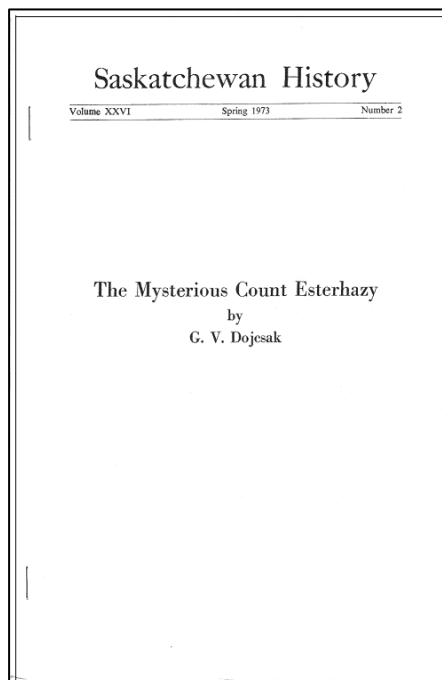

22. Esterhazy Pál

23. A Kanadai Magyar Újságban 1969-ben megjelent tanulmányom

Akkortájt Nemes Gusztáv szerkesztette ezt a nagyszerű újságot, aki nemcsak egy művelt, szerény, becsületes ember volt, de kiváló sportoló is (vívóbajnok) Winnipegben. Ez a város nagyon sokáig „észak kapuja”-ként volt ismert.

24. A titokzatos gróf Esterhazy című írásom 1973-ban, a Saskatchewan Történelmi Társaság folyóiratában

Persze érdekes lenne ezzel a kérdéssel kissé részletesebben foglalkozni, de ezúttal elégséges annyit mondanom, hogy Esterhazyról korábban már itt is szoltam (és persze még részletesebben a róla szóló könyvemben). A rebellióról meg még csak annyit, hogy a meszticek vezérét egy tárgyaláson halálra ítélték, aminek alapján ott helyben, az én városomban, Reginában rögtön fel is akasztották. Ám ez a tett, sokak szerint, egy végzetes tévedés volt, mert Riel, bármennyire ellentmondásos személy volt, egy jelentős történelmi figuraként valójában szinte korabeli néphőssé vált, olyannyira, hogy történetéről a mai napig vitáznak. Később egy opera is készült róla, és Winnipegben egy nagyméretű szobrot állítottak neki.

Itt most meg kell említenem, hogy ennek a magyar vonatkozású majdnem létrejött nyugat-kanadai katonai érdekességnek Amerikában már volt egy korábbi, részben hasonló példája. Ez az eset ugyan valamivel korábban, és jóval délebbre történt még az amerikai polgárháború idején, amikor az akkori elnök Benyovszky Móriccal tárgyalt az Esterhazyéhoz hasonló vonatkozásban. Ott arról volt szó, hogy az északi haderő megsegítésére Benyovszky tudna-e Európában egy magyar légiót szervezni és azt Amerikába hozni? Hogy abból sem lett semmi, az megint csak azon múltott, hogy a harci események időközben ott is befejeződtek, és a magyar segítségre már nem lett szükség. Erről az ugyancsak ismeretlen esetről annak idején a Magyar Földrajzi Múzeum által rendezett nemzetközi Benyovszky konferencián tartott előadásomban szoltam (lásd: Benyovszky Móric életének amerikai vonatkozásai, Földrajzi múzeumi tanulmányok, 1973. 3. évfolyam), de az már nagyon régen volt.

A prérre került korai magyarokról azonban még annyit, hogy, mint láttuk, Nyugat-Kanadába érkezésük idején több más országból is telepedtek oda csoportok, és így összességében egy színes népi kavalkád alakult ki. Tulajdonképpen ez némileg összehasonlítható azzal a helyzettel, ami nagyjából ugyanabban az időben idehaza Budapesten is létezett. A millennium körüli években itt is egy igazi olvasztó tégely jött létre, ahol német, cseh, szerb, cigány, jiddis, lengyel emberek keveredtek össze a magyarokkal, és asszimilálódott néhány évtized alatt magyarrá. Lényegében gyorsabban és alaposabban, mint történt a „kanadaizálódás” a prérin.

Érdekességképpen megemlíthető, hogy ezzel a folyamattal kapcsolatosan mindkét esetben feltűnő sok vicc született. Akkoriban itthon a zsidó viccek lettek népszerűbbek (amelyek jórésztben még ma is élnek). Ott a lengyel (polák) viccek terjedtek el jobban; például, hogyan viszi a polák a létrát az erdő fái között? Keresztben és baltával csinál utat. Azon kívül furcsa történetekből sem volt hiány. Az egyik ilyen, hogy az Amerikába érkező bevándorló csoportban egy súlyos nézeteltérés során, verekedés közben az orvos megölte az ellenfelét. Ennek a híre eljut a hatósághoz, kérték a gyilkos kiadását, ám mivel az orvosra

bárkinek bármikor szüksége lehet, a csoport nem az orvost, hanem a susztert adta ki.

Sajnos ez a szomorkás (nem is igaz) sztori bekerült a National Geographic Magazinnak egy, a magyar bevándorlókról, pontosabban a kanadai Esterhazy nevű városáról szóló írásába is (akkortájt, amikor a városka világhírre tett szert az ott beindult kálisó bányászat révén) és sajnálatos módon úgy lett prezentálva, hogy azt a település legbefolyásosabb magyar embere magukra vonatkozóan mondta el. Ennek helytelenségét annak idején természetesen kénytelen voltam korrigálni, és azt megemlítettem az Esterhazyról szóló könyvemben is. Mi lett az eredménye? Megsértődés, ami elképzelhető, hogy nem lett jó hatással az ottani népszerűségemre.

Ezzel a préri- (főleg indián) témával kapcsolatos komolykodó vallomásaimat úgy gondolom jobb lesz egy kicsit könnyebb és vidámabb gondolattal zárni. Íme. Valószínűleg nem tudod, hogy (nem túl hiteles vélemény szerint) az a szó, hogy vegetáriánus ősi indián eredetű, és azt jelenti, hogy rossz vadász. Gondolkodj el egy kicsit ezen. Meg azon is, hogy a bölcs Goethe szerint az ember jellemét leginkább az mutatja meg, hogy mit tart humorosnak, viccesnek...

Itt azonban még most sem veszünk búcsút a volt otthonomtól, a kanadai préritől. Nem is vehetünk, mert még semmit sem szóltam arról a rendkívüli jelentőségű létesítményről, ami ezt az egész hatalmas térséget érdekessé tette a számunkra, és ez nem más, mint az első vasútvonal. Erről eddig csak annyit mondtam, hogy azon érkeztek oda az első magyar telepesek 1886-ban, még pedig az elsők között, annak megépítése után. Nézzük csak meg ezt a témát kissé részletesebben, hiszen az nem csak, hogy lényeges, de érdekes is.

Ez ugye a Trans-Canada vasútvonal, ami az egész kontinensen át az Atlanti-óceántól a Csendes-óceánig nyúlik, és abból a célból épült 1881-1885 között, hogy a mai modern Kanada létrejöhessen, és létezni tudjon. Úgy is emlegették általában, hogy ez az országos „life line”, vagyis életvonal. A kanadai prérire ezen érkeztek az Európából oda kivándorló telepesek, hogy a nem régen még bölények uralta szűzföldeket feltörjék és benépesítsék.

Ennek az egész kontinenst átszelő vasútvonalnak a megépítése hihetetlen gyorsasággal, mindössze öt év alatt történt, amiből a prérit átszelő, nagyjából 2000 kilométeres távolságra mindössze csupán tizenöt hónap jutott. Ez azt jelenti, hogy havonta 133, naponta pedig átlagban 4,5 kilométert kellett megépíteni, ami – valljuk be – szinte hihetetlen. Különösen akkor, ha figyelembe vesszük az akkori körülményeket, meg azt, hogy bizony elég gyakran lehettek olyan napok, mint például a hosszan tartó télen néha mínusz 40 fok, esetleg hóvihar, amikor lehetetlen volt dolgozni.

Ráadásul egy lakatlan, szinte teljesen ismeretlen terepen kellett áthatolni. Nyilvánvalóan a terület földrajzi viszonyairól előzetesen azért készült valamilyen tanulmány, hiszen domborzati és geológiai szempontból is értékelni kellett az esetleges nyomvonalat. Ennek kijelöléséhez oda kellett valahogy szállítani az olyan szükséges műszereket, mint a teodolit, szextáns, aneroid, barométer. Tudni kellett a csapadék-hőmérsékletviszonyokat, meg például azt, hogy milyen a vízhelyzet, a dolgozók meg a gőzösök szükségleteinek a kielégítéséhez, és vannak-e fák a talpfa-tűzifa igénynek megfelelően?

Ez a vasútvonal a terepszint fölött 1,5 méteres magassággal készült, azt mindkét oldalon tőle 20 méterre egy árok követte, és persze az egyik oldalon a telefonoszlopok. Hogy mindezt az 1880-as években hogyan tudták megcsinálni, azt nehéz elképzelni, de egy biztos, hogy ennek kivitelezéséhez sok ember kellett. Azokat pedig ahhoz, hogy naponta 15 órát dolgozzanak, el kellett látni a szükségleteikkel kielégítő módon, hiszen ezek nem rabszolgák vagy kényszermunkások voltak. A szükségletek nagy részét pedig csak az általuk már megépített vasútvonalon, tehát a hátuk mögül tudták biztosítani, amin érkezett a naponta felhasznált, illetve beépített nagymennyiségű sín- és talpfamennyiség is. Ennek bonyolításához pedig szép számú személyzetre volt szükség, mert az embereknek enni, inni kellett adni, és némi lehetőséget kellett biztosítani a tisztálkodásra, ruházat mosására, lábbelik javítására. A munkásoknak közben valahol pihenniük is kellett, aminek lehetőségét, különösen a hosszú hideg időszakokban, biztosítani kellett. Léteznie kellett tehát az épülő vasútvonal mindenkori végén egy állandóan mozgásban levő faluszerűségnek, amiben kellett lennie mindenkinek egy ideiglenes kis otthonkájának is, mivel hónapokon (sőt éveken) át tartó munkálatokról volt szó.

Ebben a sínen előre haladó, állandó mozgásban levő szinte faluszerűségben, a működéshez szükséges körülményeket csak rendkívüli fegyelemmel lehetett biztosítani. Ezt, az tette lehetővé, hogy keményen alkalmazták a „no whisky, no guns, no violence” elvet, amit a Royal Canadian Mounted Police egy meglepően kis számú egysége biztosított. Ennek a „nincs ital, nincs fegyver, nincs rendbontás” elvnek a szükségességét az is fokozta, hogy az egy teljesen nő nélküli munkástömeg volt, amely ha agyon dolgozta is magát minden nap, potenciálisan egy felhalmozódott feszültséggel töltött férfisereg volt, mindenkori meglehetősen robbanás veszéllyel. Betartását azonban elősegítette, hogy délebbre, az USA-ban tapasztalt példákon okulva, akkoriban már az egész Nyugat-Kanada „dry” volt, azaz száraz, és az teljes alkoholtilalmat jelentett, amit eredetileg a bennszülöttek védelmére hoztak létre. Ez nagyon kellett is, mert másként a rend és fegyelem nem lett volna kézben tartható (persze a mindig és mindenhol megjelenő örömlányok, és az alkoholcsempészek azért gondoskodtak valamelyest a kijátszás lehetőségeiről).

A rendkívül jól szervezett kemény vasútépítő munkának az eredménye a ma ismert Kanada létrejötté lett. Ez azonban egyben a prérin élő indiánok régimódi életének a végét is jelentette. Az történt ugyanis, hogy a megépült telefonoszlopokkal, árkokkal szegélyezett vasútvonalat az addig szabadon vándorló bölények féltek keresztezni, tehát az évszakos vándorlásuk lehetetlenné vált. Bár az is igaz, hogy azokat akkorra már majdnem teljesen kiirtották. Ezzel megszűntek az indiánok vadászmezői, és egyben az életfeltételei.

25. Bölényvadászat nem sokkal a vasút előtti időben

Ehhez a kanadaiak részéről véghezvitt rendkívüli teljesítményhez azonban meg kell említenem két nagyon lényeges szempontot. Az egyik az, hogy annak kivitelezéséhez már volt követendő példa az USA-ban, a valamivel délebbre, és valamivel korábban megépített, ugyancsak transzkontinentális vasútvonal esetében. Másrészt, hogy ez az óriási sikeres teljesítmény nem történt jelentős európai segítség és közreműködés nélkül.

Az utóbbira két példát említek. A rendkívül nagy mennyiségű vasúti sínek jelentős része Németországban, a Krupp műveknél készült, hogy aztán végül is az Atlanti-óceánt áthajózva New Yorkon keresztül jusson a kanadai prérre (egy onnan észak felé, Winnipegig kiépített vasútvonalon). A másik példa, hogy aki

az egész hatalmas műveletet mesterien levezényelte, egy Van Horne nevű holland-német származású rendkívüli ember volt. És azért azt sem lényegtelen megemlíteni, hogy a szükséges hatalmas mennyiségű pénz angol és skót befektetőktől származott (a mindössze csak jó húsz évvel később elkezdett Transz-Szibéria vonalat francia tőkével finanszírozták).

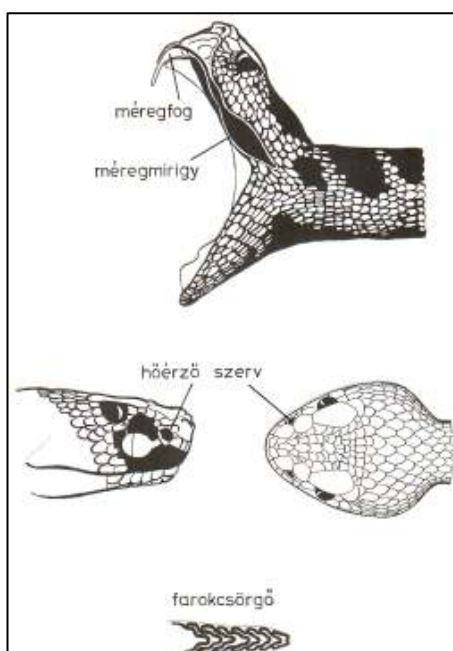
Mivel az eddigi írásomban már eddig is elég gyakran találkoztál azon gyalgó igyekezetem megnyilvánulásaival, hogy a dolgokat nem szabad mindig túlfűteni komolyan venni, ezért itt most lejegyzek egy pár sort a bölények meg az alkohol összekapcsolására. A bölénycsordák ugyan eltűntek a prériről, de a köztudatban fennmaradt az emlékük, amit az alkohol pártiak a következőképpen használnak. „A bölénycsorda csak olyan gyorsan tud haladni, mint a leglassabban mozgó bölény. Ha a csordát üldözőbe veszik a vadászok, akkor a leglassúbbakat ölik meg először. Ez a természetes kiválasztódás az egész csorda előnyére szolgál, mert javul egészében nézve a csorda haladási sebessége és egészsége a leggyengébb egyedek rendszeres kipusztításával. Hasonlóképpen az emberi agy is csak olyan gyorsan képes gondolkodni, mint a leglassúbb agysejtek. Mint tudjuk a túlzott alkoholfogyasztás pusztítja az agysejteket. Azonban az természetesen a leglassúbb és leggyengébb agysejteket támadja meg először. Így tehát a rendszeres ivás eliminálja a gyenge agysejteket, ezzel gyorsabbá és hatékonyabbá teszi agyunkat. Ez az, amit már néhány sör elfogyasztása után érzel...”.

Így akkor a bölényekről sem mondok többet, de a prérivel kapcsolatban még mindig van egy pár mondanivalóm. Mert bár eredetileg geológusként kerültem oda, éltem ott, és jártam a vidéket, mint geográfus is nagyon sok olyan érdekességet találtam, melyek örömet okoztak, és élvezetet nyújtott néhány dolognak a kissé alaposabb utánanézése. Ilyesmi volt például, hogy amikor nagyon hazátlannak, árván egyedülállónak éreztem magam – átérezve azt az alapigazságot, hogy a természetnél nincs külön vigasztaló – , jó volt kézbe venni a vadászpuskámat és barangolni menni. Járkálni ott, azon a vidéken, ahol annyira tipikus a kontinentális klíma, hogy nehéz eldönteni melyik az extrémebb idő, a nyári meleg vagy a téli hideg, hiszen gyakran mindkét hőmérséklet a 40 fok körül jár, pluszban és mínuszban is. A helyes döntés ebben a kérdésben talán az, hogy a hideg a komolyabb eset, mert akkor alaposan befagy a víz a folyókban, meg a tavakban, míg nyáron a melegben az nem párolog annyira túlzottan. Azt hiszem meg kell itt említenem, hogy ezen a területen az évi hőingadozás közel 100 °C fok körüli, az évi átlagos hőmérséklet –13 fok körüli, és évente közel 200 napig marad 0 fok alatt a hőmérséklet. Ha ezt egy kicsit átgondolod, valószínű elismered, hogy ez egy igazi kontinentális klíma. Ott különösen szép látvány, amikor –50 fok közeli a hőmérséklet, és a napsütötte, kristálytiszt levegőben apró színes jégzikrák örvénylenek, melyek nyilvánvalóan a szél által szállított mini jégkristályok.

26–27. Prérikutyák

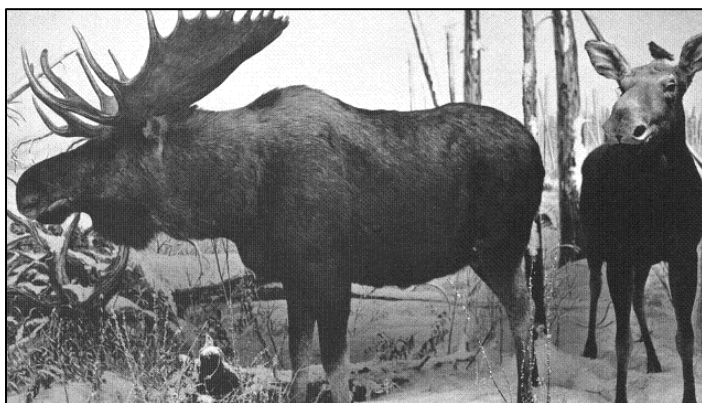
Nos, hát ezeknek a bolyogásaimnak az egyike volt például a „prérikutya-faluk” felkeresése (a rövidfüvű préri térségében), és tanulmányozása. Ezeknek a néha elég nagy területet elfoglaló és csoportosan élő (innen a falu szó) kedves kis rágcsáló állatkáknak az ismertetésével nem untatlak most itt, mert azt már jó régen ezelőtt megtettem, és ha tényleg érdekelné, csak annyit kell tenned, hogy megkeresed „A prérikutya és hazája” című írásomat (Természettudományi Közlöny, 1971. 11. szám). Így most gondolatban csak füttyentek egy olyat, amelyet tőlük gyakran hallottam, amikor észrevették a közeledésemet és gyorsan eltűntek a lyukaikba. Ezekről a lyukakról azonban még annyit megjegyzek, hogy azokat otthonként szívesen használja egy érdekes (lusta?) bagolyféle kis madár, és bizony gyakran a csörgőkígyó is, nyáron hűsölni, télen melegedni.

28. Csörgőkígyó

Igen, jól látod, a csörgőkígyó, mely veszedelmes jószág. Régebben elég sokszor okozott nagyon súlyos problémákat az útjukba került embereknek. Róluk sem írok most bővebben, mert azt is már nagyon régen ezelőtt megtettem, és az megtalálható a Természet Világa című folyóirat, 1973. évi 11. számában. Itt elég csak annyit hozzátennem, hogy ha feltűnt Neked az amerikai western filmekben, hogy a cowboyok mindig csizmában járnak, akkor tudd, hogy az főleg miattuk van. Velük kapcsolatban még csak annyit, hogy bár én vadászás közben (fogoly, préricsirke, fácán, nyúl...) elég sokat jártam az esetlegesen előforduló területeiken, mindkettőnk szerencséjére csak egyszer találkoztunk, amikor időben észre véve nagy ívben kikerültem, így nem izgatta fel magát annyira, hogy nagyobb figyelmet fordítson rám.

Persze vadásztam nagyobb vadakra is, a prérifarkastól (coyote) kezdve őz és szarvasokon át medvékig, de azok nagy részben már nem tipikusan prérilakók (a coyotok jó részét már az első telepések, a szarvasmarha tenyésztők kiirtották), így velük ezúttal nem foglalkozom.

29. Jávorszarvasok

30. Vadászat után

Visszakanyarodom azonban még egy pár mondat erejéig ahhoz a kissé fentebb elége elhamarkodottan tett kijelentésemhez a vízzel kapcsolatban, hogy az nem nagyon párolog, mert a nyári melegben bizony van ott alapos párolgás. Csavargásaim során erre bőven találtam bizonyítékot azokban a lapos mélyedéseket kitöltő „só” felhalmozódásokban, amelyek nyaranként fehéren tündökölnék a napsütésben, míg tavasszal, az olvadt hólével és a belefolyó csapadékkal kitöltve, sekély vizű tavakként láthatók. Az összefüggés a nyári meleg függvényében gondolom érthető, mint talán az is, hogy a só fokozatos felhalmozódását a környékről magukkal hordott vízfolyások okozzák. Ez esetben természetesen glaubersórol (Na_2SO_4) van szó, ami néhány helyen bányászható mennyiségben található (és szerte a nagyvilágban nagyon sok helyen.) Régóta egyebek mellett leginkább hashajtóként használják.

Vadászcsavargásaim során egyszer a bennszülött vadásztársam egy érdekességre hívta fel a figyelmemet. Amikor a vasútvonal közelében járva, már eléggé elfáradva a kocsiba ülést javasoltam, ő azt mondta, hogy ne, várjuk még meg a naplementét, amikor már hűvösödik a levegő, mert a kora estében a környék állatai szeretnek a napon felmelegedett sínek, vagyis a töltés köré vonulni. Érdekelt a javaslat, és élveztem a helyi lakos megfigyelésének a beigazolódást, nem csak akkor, de később többször is.

Kicsit előbb azt mondtam, hogy a természetnél nincs külön vigasztaló. Tudat alatt nyilván ezért szerettem kint bolyongani és gyönyörködni a sok szépségben, amivel a préri oly bőségesen szolgált. Ilyen volt például a darvak figyelése, ahogy az ő tradicionális légifolyosójukon ősszel és tavasszal érkeztek hosszú V alakú csapataikban, és vonultak az északabbra levő nyári lápos fészkelő területeik és a melegebb déli telelő helyeik között.

31–32. Szálló darvak az égen

De sokat elnéztem őket dúdolva a szomorkás Dankó Pista dalt, hogy: Darumadár fenn az égen hazafelé szálldogál... repülj madár, ha lehet, vidd el ezt a levelet..., aminek még az angol fordítása is egészen szívhez szóló: Flying crane birds high in heaven... heading homeward... Ezek a csodás hatalmas két méteres szárnyfeszítávot is elérő madarak, amelyek az éjszakákat mindig vízen töltik, és napkelte előtt szárnyra kapva repülnek ki a környező mezőgazdasági területre, az otthoni hortobágyi csapataikra emlékeztettek. Méretre nézve ezek talán nem a legnagyobb madarak, de szerintem, különösen a tóra való be- és kihúzásaikkor hangosságra nézve minden bizonnyal élenjárnak, mert messzire hallható krúgatásukkal alaposan megtöltik a légteret.

Korábban már említettem, hogy a természetvédelem kezdettől fogva jelentős szerepet játszott a kanadai életemben. Írtam is róla elég rendszeresen,

mint például „Kanada Nemzeti Parkjai” (Búvár, 1976. 7. szám) vagy „Természetvédelem Kanadában: Préri Nemzeti Park” (Búvár, 1979. 10. szám). Különösen sokat írtam a parkok élővilágáról, amely írások közül többet már meg is említettem. Nem mondtam még azonban azt, hogy a nemzeti parkok a központi kormány felügyelete alá tartoznak, a bejáratuknál szép kapukkal, és abban irodákkal, ahol bizony fizetni kell a látogatásukért. Vannak azonban Provincial Parkok is, melyeket már a tartományok üzemeltetnek, és ingyen látogathatók. A még kisebb parkokat, mint például a városiakat, természetesen az önkormányzatok gondozzák.

33. Préri indián – búcsúja a régi életformától

Ezzel most már tényleg eljött az ideje, hogy búcsút mondjunk a prérinek. Ezt a búcsút a legkedvesebb préri indián képemmel teszem, amely valójában egy festmény, amit sajnos nem tudok színes formájában méltóan megmutatni. A gyenge minőségű reprodukción kérlek, lásd a bölénykoponya fölé hajló szomorú indiánt, feje fölött (alig kivehetően) a régi vadászatok emlékével, (ahogy vadászták a bölényeket), azon a földön, ahol ma már végtelen búzamezőket lenget a szél.

Az egyhangúság elkerülése végett most pedig egy jelentős témaváltásba kezdünk, ami a könyvem legelején található mottóra hivatkozva történik. Ott ugyanis egy idézet szerepel, amely szerint minden ember élete egy regény. Hát igen, minden emberé, vagyis mindenkié, de persze azt is tudjuk, hogy vannak jó, meg vannak rossz regények, és ennek megítélése nagyon szubjektív. Bevallom, eredetileg arra gondoltam, hogy az életem elég érdekes, tehát jó regény, és ez bátorított fel az írásra. Hogy ezt jól tettem-e vagy nem, azt nem tudom, de azt igen, hogy annak a barátomnak az élete, akiről most emlékezni akarok, az egy igazán írni tudó ember tollából egy nagyon érdekes regényt eredményezne. Az én gyenge tollammal ezt a regényt most csak felvázolni próbálom, mert vallani akarok róla, hogy legyen valami emléke. Mert ő már nem írhatja meg, más meg nem ismeri a történetét.

Egy bölcs megállapítás szerint mindenki annyi, amennyinek látják. Én őt láttatni akarom, mert történetét érdemesnek tartom. Ám meg kell jegyeznem, hogy amit vele kapcsolatban mondok, az minden szépirodalmi regényes szépítgetés nélküli, vagyis (mint az eddigiekben) csakis az igazat írom, úgy, ahogy azt én látom.

Az illetőt Székely Attilának hívták, akivel az egyetemen találkoztam, valamikor a második szemeszterünk közepe táján. Számomra azzal tűnt fel, hogy mindig egy nagyon szép lánnyal érkezett az előadásokra. Ez az aprócska körülmény valahogy jelentős mértékben hozzájárult az irántuk való érdeklődésem felkeltéséhez, aminek révén gyorsan kiderült, hogy úgy kerültek hozzánk a TTK-ra, hogy az állatorvosi egyetemről eltanácsolták, pontosabban kirúgták őket. A politikailag-ideológiailag megbízhatatlannak tartott vagy annak tűnő egyedeket, akiket úgy hívtak, hogy osztályidegenek, akkoriban általában úgy rúgták ki, hogy az minden egyetemre vonatkozott. Nekik azonban volt valami összeköttetésük a megfelelő helyen, és így lehetővé vált a számukra, hogy egy másik karon, a némileg rokon biológia szakon maradjanak (állítólag volt egy tekintélyes professzor nálunk, aki vállalta értük a felelősséget). Hogy miért volt ez a két fiatal megbízhatatlan osztályidegen? Valószínű azért, mert a lány apja orvos, a fiúé pedig állatorvos volt egy kis nyugati határ menti faluban, ahol a párttitkár nyilván nem kedvelte őket, és elítélő káderjelentést adott róluk.

Attilánál maradva... egy jó megjelenésű, magas, ápolt, viszonylag jól öltözött fiatalember volt, szinte mindig fehér ingben és nyakkendőben (később tudtam meg, hogy két ingje volt, melyeket esténként kimosott). Valószínű ez is hozzájárult, hogy az állatorvoskar elvtársainak ez gyanúsnak tűnt, és meg akartak szabadulni tőle. Nálunk, a befogadóknál az elvtársak nem bizonyultak annyira ébernek, így maradhatott, és végül diplomát szerzett. Közben természetesen ő is részt vett egyebek között a katonai kiképzésünkben, beleértve a nyári tábor, amiről korábban már mondtam, hogy milyen kegyetlenül

embertelen volt. Most ezt azért említem, mert mutatni tudom egy példával, hogy ő azért több szempontból is más volt, mint mi. Ott ugyanis már a legelső napokban kiderült, hogy a minket kiképezni hivatott elvtársaknak egy sofőrre lenne szükségük, és mivel Attilának már volt autóvezetői jogosítványa, így ő „félállásban” sofőrré válva, megkülönböztetett státuszában, sok szenvedéstől megmenekült.

Ezzel a tábori katonáskodással kapcsolatban nem tudok ellenállni a csábításnak, hogy elmondjam a primitív körülményekre vonatkozóan a következő esetet. Egyszer az egyik évfolyamtársunk, aki különben kitűnő tanuló volt, de tipikus ellenpéldája az ideális katonának, mert lógott rajta a ruha, a sapkája fülig csúszott, a csizmája lötyögött a lábán, a puska keresztben állt rajta, de nagyon igyekezett, és mi szeretjük. Nos, egyszer ez a kedvencünk az egyik gyakorlaton rosszul lett, összeesett és hirtelen orvos kellett volna, de az nem volt. A talpraesett okos szakaszvezetőnk ekkor emlékezett, hogy a névsorban látott egy dr. jelzésű nevet is, és felszólította az illetőt, hogy azonnal lássa el a sérültet. Ő szegény, mivel a matematika tudományának a doktora volt, erre megriadva jelentette, hogy sajnos ő nem orvos, és nem tud gyógyítani, mire a szakaszvezető ráordított, hogy ne okoskodjon itt nekem össze-vissza, a doktor az doktor, és a parancs az parancs.

Attilához visszatérve ott folytatom, hogy végül velünk együtt ő is végzett, és tanári diplomát kapott. Az elhelyező bizottság azonban őt sem tanárnak küldte, hanem a pesti vágóhíd laboratóriumába helyezte biológusnak. Ez azonban nem felelt meg az ő elképzeléseinek, mert ő állatorvos akart lenni. Szerencséjére akkorra már enyhült valamit a politikai helyzet, és az akkor már vágóhídon dolgozó kiváló fiatal kádert visszavették az állatorvosi egyetemre, amit ugyancsak elvégzett.

Mivel akkoriban már vidéken, az olajfűrészeknél dolgoztam, így nagyon ritkán találkoztunk (de amikor igen, rendszerint a kedvencünkkel, isteni ökörfark levessel várt, amihez az alapanyagot a vágóhídon tudta beszerezni), és amikor eljött 1956, hirtelen, mit sem tudva Attiláról, elhagytam az országot és Kanadába kerültem. Ott egy idő után egyszer csak levelet kaptam tőle, amelyben tudatta, hogy ő is disszidált, és Kanadában van. A helyi újságban olvasott rólam egy cikket (erről a címlapon levő fotóval kapcsolatosan írtam), aminek alapján kinyomozta a címemet, és gratulál. Magáról annyit írt, hogy Kanadába kerülve az otthon kapott állatorvosi diplomáját nem ismerték el, abból csak két évet fogadtak el, és most a harmadik évet végzi az ország egyetlen állatorvosi egyetemén, a Torontóhoz viszonylag közeli Guelph nevű városban.

Egyáltalán nem volt szomorkás, mert azért már ott is megkülönböztetett státuszt élvezett, az akkoriban közismerten általános kanadai szakember hiány miatt. Annak dacára, hogy lényegében harmadéves hallgató volt, az anatómiai

tanszék egyik előadója lett, és szabadidejében a városi szimfonikus zenekarban (mint középiskolás korában, Sopronban) újra csellistaként zenél, 250-es motorkerékpárja van... szóval nem panaszkodott. Természetesen azonnal hívtam, hogy látogasson meg, és ő a köztünk levő jó 2000 kilométeres távolságnak fittyet hányva rövidesen meg is jelent Reginában a motorján. Mivel akkoriban én már nős voltam, a német származású feleségemmel németül beszélgettek, mivel az könnyebb volt a számukra, mint az angol.

Persze a környéket mutatva kivittem az egyik viszonylag közeli tóhoz csónakázni is, azzal a német gyártmányú csónakkal, amit korábban már említettem (és képen mutattam), hogy szétszedve a csomagtartóban lehet szállítani. Ezen a két személyes pompás kajakon, hogy süllyedésmentes legyen, egy körbefutó részt fel kell fűjni. Nos, amikor ebben a felfűzésben ő is segédkezett, egyszer csak azt mondta, hogy: Győző, most kilyukadt a tüdöm. Ezt hallva azt hittem azonnal frászt kapok, kinn a prérin 100 kilométerre a várostól, most mi lesz, de megnyugtatót, mondva, hogy tedd csak ide a kezedet a bordámra. Érzed, hogy a bőr alatt egy szivacszerű párna kezd kialakulni? Nem túl érdekes, ne izgulj, nem lesz nagyobb baj, ismerem a tünetet. Szerencsére valóban nem lett baj, és pár nap múlva el is robogott a motorján a Sziklás-hegység felé, mondva, hogy ha már eljött ilyen messzire, egy kicsit ott is szét akar nézni.

Amikor aztán Kanadában is megkapta a (most már harmadik) diplomáját, nem fogadta el az egyetem marasztaló ajánlatát az anatómia tanszékre, mert ő mániákusan állatorvos akart lenni, praktizálni vágyott, amire végre meg lett a lehetősége. A Torontótól vagy százötven kilométerre, északra levő North Bay nevű városban nyitott rendelőt. Azért azon a világvégén levő helyen, ahonnan tovább északra már csak a tajga végtelen erdő- és tórengetege van, mert odavaló volt egy nagyon szép fiatal hölgy, akit rövidesen feleségül is vett. Így, ahogy nekem lett a prérin egy Anitám, neki lett egy erdős, vadonszéli Yvette-je. Az egyik hölgy német, a másik francia származású.

Attila praxisa rendkívül gyorsan nagyon sikeres lett. Különösen, mint sebész vált ismertté, és a siker anyagilag is rögvést megmutatkozott. Amikor sor került az én viszontlátogatásomra, akkor már egy csodás nagy háza volt, közvetlenül egy – a Balatonhoz nagyon hasonló – szép tó homokos partján. A házban a szokásos szobákon kívül az alagsorban egy szaunával, és egy mesésen hangszórózott zeneteremmel, (amiben olyan klasszikus lemezgyűjteménye volt, hogy három éjszakán át csak egy részét tudtam meghallgatni a számomra kíváncsi műveknek). Hogy a garázsban egy márkás autó állt, az természetes, de az már nem annyira, hogy kint a tavon egy nagyszerű motorcsónakja ringott a vízen, és a közeli repülőtéren pedig ott állt a kis magán-sportrepülőgépe. Nem ragozom tovább, impozáns volt, amit anyagilag összehozott magának, ám az

ugye nem minden. Egy pár év után a szépen induló házassága neki is, mint az enyém, zátonyra futott, mert az ő esetében is egy alaposan felfűjt apró ügyből válás lett.

Ezzel aztán beindult a hanyatlás. Az addig szerencsés barátomat behálózta egy négy gyerekes elvált amerikai asszony, aki beköltözött a házába. Találkoztam is ott vele a második látogatásom alkalmával, és rögtön láttam, hogy ebből baj lesz. A hölgy (iszogatva) halálosan unta a mi klasszikuszenehallgatásunkat, még a szaunában is ki akart kezdeni velem... de a féltő figyelmeztetésem süket fülekre talált. Attila a repülőgépén még levitt Torontóba, egy ott élő volt évfolyamtársunkat meglátogatni, de az anyagi helyzete már erősen romló tendenciát mutatott. A központi kormánytól már olyan munkákat is kezdett elfogadni, mint a jegesmedvék oltása fent messze északon, a Hudson-öböl környékén. Erről különben nevetve mondta, hogy felívelő karrierjét hajdan a Dunántúlon falusi tyúkok oltásával kezdte. Az ilyen jegesmedve oltási kiruccanás valóban vadregényesen szépen hangzik, de azért nem csúcs egy hajdan ígéretesen induló állatsebésznek.

34. Attila és Éva

A végül is bekövetkező válásra aztán ráment szinte mindene, és jött az elkerülhetetlen depresszió. Mivel korábban azt tapasztaltam minden kanadai együttlétünkör, hogy ifjúkori szerelmének emlékeitől soha nem szabadult meg, és még mindig arról a lányról ábrándozik, akit én akkor ismertem meg, amikor mindkettőjüket kirúgva az állatorvosiról, hozzánk kerültek a TTK-ra. Nos, ő, az Éva – aki bevallom – annak idején nekem is nagyon tetszett, de ilyen téren mindig nagyon vigyáztam arra, hogy a barátaim sweetheartjait tabuként kezeljem. Egymás között annak idején, vadász nyelven ezt valahogy úgy mondtuk, hogy házi nyúlra nem lövünk (még akkor sem, ha az támad).

Éva története viszonylag egyszerűbb lett az Attiláénál. A TTK-n való végzés után még együtt kerültek vissza az állatorvosira, ahol ő is (ismét) sikeresen lediplomázott. Ám Éva rövidesen férjhez ment egy újabban megismert (már jól kereső) kollégájához. Szerintem az ezzel járó szomorúság besegített az Attila disszidálásába. Később aztán Éva elvált, de rövidesen ismét férjhez ment, az egyik nagyon jónevű professzorhoz, (akinek Attila is nagy tisztelője volt), ám ő jóval idősebb lévén, nem sokára elhalálozott. Így, amikor én visszakerültem Magyarországra, akkorra kialakult az a helyzet, hogy mindketten pár nélkül voltak, és úgy láttam, hogy közre tudok működni barátom régi álmának a megvalósításában. Ez sikerült is... összehoztam őket.

Ezzel Attila nagyon régi vágya végre beteljesedett, Éva kiutazott hozzá, és egybekeltek. Az egymástól távol töltött hosszú évek alatt azonban túl sok minden történt, és részben itt is beigazolódott, hogy egy álom csak addig igazán szép, amíg be nem teljesedik. Sajnos az álmodozással telt hosszú idő alatt mindkét részről sok minden változott (például Évánál két nagy gyerek), de azért legalább kívülről mégis csak szépnek tűnt, hogy egy álom végül valóra vált. De sajnos az együttlét nem tartott soká. Attila a praxisa során összeszedett valamilyen kórt, betegeskedni kezdett, és haza vágyott. Haza is jött, hozva magával a fehér köpenyeit, hogy még idehaza is dolgozzon a szülőfalujában, de arra már nem került sor. Ott lett eltemetve abban az osztrák határ menti kis faluban, ahonnan elindult útjára.

A temetéséről ugyan kaptam értesítést, de a búcsúztatására nem engemet kértek fel. Nem tudom, honnan tudják a volt barátaim feleségei, hogy bár tudnék szép nekrológot mondani, nem vagyok arra alkalmas, mert könnyen elsírom magam. Gondolok itt azokra, akikről korábban írtam: Magas Pista, Füzessy Lacira (de sajnos még mások) temetéseire is.

Úgy tudom Pestalozzi volt az, aki már jó régen ezelőtt megállapította, hogy az életben a kicsinek látszó dolgok a legfontosabbak. Számomra a fenti esetek is ezt igazolják. Talán tényleg nem nagy dolog, hogy az embert megtisztelik-e azzal, hogy a barátja sírjánál búcsúbeszédet mondjon, de ha már vallomásokot írok, meg kell jegyeznem, hogy rosszul esik, ha mellőznek. Nem is annyira a mellőzés, hanem az, ha úgy érzem, hogy azt egy arra méltatlanra bízták. Akivel például alig ismerték egymást, csak éppen tekintélyes, ismert az illető, azért mert jó hangzású neve van (és esetleg később a túlélőnek még hasznára is lehet). Attila esetében a felkérést az állatorvosi egyetem akkori rektorhelyettese kapta, Magas Pista temetésén egy híres sportoló, akivel életében (azt hiszem) csak egyszer találkozott.

De ez nem fontos. A fontos az, hogy az ember az életében az igazságot keresse, a szépséget szeresse és élvezze, a jót akarja, és mindig a lehető legjobbat tegye. Én úgy érzem, hogy megpróbáltam mindig ezek

figyelembevételével élni, és ez a gondolatmenet visszavisz megint magamhoz, pontosabban a korai életemhez.

Mint azt már említettem, gyermek-, majd ifjúkorom nagy részét egyházi iskolákban és internátusokban töltöttem. Ennek kapcsán bizonyára észrevetted, hogy az eddigiekben az ottani nevelőimről nem sok jót vagy pozitívumot mondtam. Most sem akarom ezt pótolni, csak éppen megjegyezni kívánom, hogy az életben betöltött szerepüket, különösen a papokét, azért mindig is hasznosnak véltem, és meggyőződéseim, hogy sokkal több közöttük a naiv, hétköznapi értelemben használt szóval élve a jó ember, mint a rossz. Az átlagemberekhez viszonyítva minden bizonnyal.

Ezúttal még védelembe is veszem őket, egy olyan valamivel szemben, amivel elég gyakran vádolják őket – és ha tényleg annyira létezne – találkoznom kellett volna vele. Ez pedig a pedofília. Korábban említettem, hogy már 10 éves koromban internátusba kerültem, és hogy egy nagyon ártatlan, naiv, jóhiszemű, butuska falusi kis gyerek voltam. Olyannyira, hogy bizonyára észre sem vettem volna, ha valaki ferde hajlamú szándékkal közeledik hozzám, de nem közeledett. És a barátaimtól sem hallottam, hogy az történt volna velük. Ráadásul nem csak gyerekkoromban, de később is megkímélt az élet az ilyen aberrált jellegű helyzetektől, pedig igazán lett volna rá lehetőség, hiszen elég gyakran voltam olyan, és eléggé kiszolgáltatott helyzetekben is, ahol mód nyílhatott volna rá.

Viszont egy másik jellegű aberrációval már korán találkoztam. Rögtön akkor, amikor tízévesen internátusba kerültem Losoncon. Erről az időszakról korábban jeleztem, hogy a falusi hatosztályos elemi iskola negyedik osztályából a sokkal magasabb szintű városi gimnáziumba kerülés bizony tanulmányi problémát okozott. Oly annyira, hogy drága szüleim az egyik nevelő tanár segítségét kérték a számomra. Nos, ez a vöröses hajú, vékony kisbajuszos tanárember olyan formában alkalmazta a pedagógiát, hogy amikor jónak látta, körmöst adott egy pálcával. Mivel gondolom, Te kedves Olvasóm nem csak, hogy soha nem részesültél ilyen irányú fenyegetésben, de nem is tudod, mi az. Ezért elárulom, hogy ahhoz a delikvensnek össze kell szorítania a keze öt ujját, és azt felfelé kell tartani, hogy oda irányítsák a csapást. Gyakran látom magam 10 évesen, tele jót akarással, igyekezettel, és látom a végrehajtót, amint lecsap, ahogy az arca kissé elfehéredik, vékony bajsza megrándul, ahogy átérzi, és szinte élvezzi az okozott fájdalmat. Ez – szerintem – szadizmus volt a javából, a perverzitásnak egy olyan formájával, ami nyilván valamilyen kielégülést okozott a számára.

Ez az ártatlan kisgyerek életre szóló fájdalmas élménye szerencsére nem sokszor ismétlődött meg, mert a „nevelő” instruálása rövidesen feleslegessé vált. Én elhiszem, hogy az illető talán jogosnak vélte az eljárását, de biztos vagyok benne, hogy nem volt igaza, még ha esetleg nem is tudtam vagy elfelejtettem

valamit, amit leckeként feladott. Szerintem neki látnia kellett volna az igyekezetet, a jó szándékot, és inkább megértést kellett volna alkalmaznia, szerető biztatást adnia. Valahogy úgy, ahogy Harsányi Zsolt írta az egyik kedvenc könyvemben. „Kis fejedre szeretettel ráteszem a kezemet, Kis arcodat a tenyerem dédelgetve veri meg...”.

Hát igen, jó lenne, ha az menne papnak vagy tanárnak, aki arra született. De akkor geológusnak meg geográfusnak is? Az élet sajnos nem így működik. Mindenkiből az lesz, amire lehetősége nyílik, és amit az élet kihoz vagy csinál belőle. Hogy kiben mennyire vannak meg az emberi együttélés pillérei: a becsület, a jóindulat, az otthon, a család, a hazaszeretet, az ízlés, az istenhit stb., az nagyon sok mindentől függ. Sajnos úgy tűnik, hogy az életben nagyon és gyorsan változnak a dolgok. Régen voltak például olyan falusi emberek, vagyis parasztok, akik egyéni méltóság, tisztesség, embertársi jogok megbecsülése dolgában tökéletes úri emberek voltak. Ma már egyre ritkábbak az ilyenek. Az ellentétei viszont annál gyakoribbak. Ez egy nagyon szomorú tünet, és ezért egyre többen vannak, akik magukénak vallják, amit Horatius évszázadokkal ezelőtt így vallott: „Odi profanum vulgus et arceo”, vagyis megvetem a profán tömeget, és távol tartom magamat tőle.

Mostanában sokat hallani arról, hogy mi legyen a vasárnap, legyenek-e nyitva az üzletek? Sokan azt szeretnék, hogy legyen az, ami régen volt: az Úr napja, a családé, a pihenésé. Az ellenzők szerint legyen az, mint a neve is mutatja: vásárnap... Nem kell tehát Úr napja vasárnap, és ne legyen a sabbath sem szombaton. Azt hiszem, ezt nem kell részletezni, mert mindenki érzi, hogy lényegében miről van itt szó. Arról, hogy a gyerekkori kis falumban ne menjenek vasárnap délelőtt misére a hétközben keményen dolgozó emberek, és délután ne sétálgáljanak a falu főutcáján a szépen öltözött, egymást karonfogva éneklő lányok. Ne legyen ünnepnap a vasárnap, nem kell mise, családi ebéd...

Hogyan is írta Wass Albert több mint egy fél évszázaddal ezelőtt? „Az a baj, hogy kevés az igazi búzaszem, a tiszta búzaszem. Sok nagyon a törött, az üszkös, az aszott, és sok nagyon közöttük a konkoly is. És ha az ocsút elvetik a földbe, és azt csírázni hagyják, akkor a gaz elnyomja a búzát, és ilyen lesz a világ, amilyen most”. Változott azóta valamit a világ? Javult vagy romlott? Ebben kellene megpróbálni döntenit, még akkor is, ha sajnos már nagyon úgy tűnik, hogy késő. Mert a javuláshoz a munkanapon dolgozni kéne ahhoz, hogy vasárnap ünnep legyen.

Koromnál fogva lehet, hogy nekem is hajlamom van arra, hogy az elmúlt idő dicsérője legyek, (ahogy a fent idézett bölcs mondta „laudatur temporis acti”) ami nagyjából azt jelenti, hogy az öregek „bezzeg az én időmben” módon szoktak beszélni. Lehet, de én nem akartam ilyen laudator lenni... különösen nem a rám vonatkozó részeknél, mert tudom, hogy az életben mindenki csak azt

érti meg, amit önmagában is megtalál. Én semmivel sem voltam jobb, mint a mai generáció, mert ugyanúgy esendő voltam mindig, mint mindenki más. Azonban én el sem tudtam képzelni, hogy a nyegle handabandának lehetséges egy olyan jellemtelen, gerinctelen foka is, mint például az az ember, aki miután apját, anyját agyonverte, a bíróságon azt mondja a bírónak, hogy tessék kegyelmezni a szegény árvának. Vagy nem tudtam elképzelni, hogy lehet olyan érdekcsoport (párt, ideológia), amely évtizedeken át a szakadékba visz egy országot, és majd az őket hatalomból végre eltávolítókat okolja a súlyos bajokért, azt hirdetve, hogy visszakerülve a hatalomba, azt ők tudják orvosolni.

Nagyon remélem, hogy, amiről most fogok szólni, az nem „bezzeg az én időmben” – szerűnek fog tűnni, mert szerintem nem lesz benne semmilyen „bezzeg”, csak éppen lesz egy adag „az én időben”. Mert azt szeretném röviden mondani, hogy koromnál fogva én még kaphattam egy elég jó képet a régi háború előtti időkről. Történt ez az életemnek abban a nagyon fiatal fogékony korszakában, amikből az emlékek nyomatékosan megmaradnak. Az a viszonylag rövid időszak, ami nekem jutott, az úgynevezett Horthy-korszak végére esett. Akkor én még természetesen nem láttam és nem értettem a nagy történelmi folyamat lényegét, így nem is utalok rá, csak arra, amit a saját szememmel láttam és átéltem. A kis falut, ahol gyerek voltam, az iskolákat, ahova jártam etc., és tanúja voltam a változásoknak, melyek sajnos nagyon rossz irányba mentek és nagyon radikálisnak bizonyultak.

Köztudott, hogy a régi Magyarország gerincét a parasztság alkotta. Nos, ezt a gerincet, a háború után létrejött szovjet megszállás során megtörték. A rendezett, szép kis falum, az ország sok más falujához hasonlóan, viszonylag gyorsan nem csak hogy elproliasodott, de sok helyen a borzalmas „mélyszegénység” dominánsabb lett, mint az a szegénység, ami azelőtt csak néhol volt látható. De még ha, ez a mélyre süllyedt nyomor nem is uralja a faluképet, nagyon sok falu szinte haldoklik. Aki tudja, megpróbálja eladni a házát, és elmenekülne onnan, de nem tud, mert a ház nem kell senkinek, nincsen vevő.

Korábban egy, a kanadai prérin talált zsidó temetővel kapcsolatban említettem egy Nógrád megyei szép kis falut, aminek gyönyörű a fekvése, csodás, nyugalmas a környezete, amely falu régen gazdag volt... ott ma majd minden második házon ott látható az eladó kiírás. Nemrégiben egy ingatlan-ügynök azzal az ígérettel állt elő, hogy majd Hollandiából szervez odatelepülőket, tehát vevőket. (Ennek kivitelezéséhez össze is szedett elég jelentős összegeket, amivel aztán eltűnt.) Döbbenet, hogy ma már itt tart egy nem is olyan nagyon régen még módos gazdák lakta falu.

Én most nem mondom, hogy bezzeg az én időmben, mert nem is arról akarok beszélni. Én csak azt mondom, hogy ami akkor volt, vagyis a

kommunista uralom alatt annyira szidott háború előtti időszakban, amit én láttam és tapasztaltam, az egyáltalán nem volt rossz. Mondom ezt annak kapcsán, hogy e véleménynek mostanában mások is kezdenek egyre többen hangot adni. Megnyilvánul ez például a szoboravatásokban, amit az ellenzék, vagyis az országot válságba juttató baloldal, főleg az akkori zsidókérdés hangoztatásával látványosan ellenez. Ezzel kapcsolatosan ért most egy jóleső meglepetés, és lényegében ez késztet arra, hogy vallomásként most ezzel a kérdéssel foglalkozzam.

Korábban többször is említettem, hogy a Magyarok Világszövetségével régebben elég szoros kapcsolatom volt. Már nem is tudom, hogyan kezdődött az egész, csak arra emlékszem, hogy Kanadában élesem alatt egyszer csak kezdtem meghívókat kapni tőlük az évente megrendezésre kerülő „Magyarok Világtalálkozója” című rendezvényeikre, és azokon, mint Kanadában élő magyar rendszerint részt vettem. Ezt korábban már említettem, meg azt is, hogy lelkesedésemben az egyik könyvemet nekik dedikáltam, és hogy a hazatérésem után ez a kapcsolat megszűnt. Azóta nem hallottam róluk, nem csak velem kapcsolatosan, de semmilyen formában sem, míg most a napokban valaki e-mailben küldött egy általuk közzétett állásfoglalást a közelmúltban felavatott Horthy-szoborral kapcsolatosan. Ez engem nagyon jólesően meglepett, olyannyira, hogy egyetértve vele, azt részben idézem is:

„Horthy Miklós kormányzó és szoborállítói védelmében
A Magyarok Világszövetsége közleménye.

A mai magyar valóság megdöbbentő lelete mutatkozott meg 2013. november 3-án Budapesten, amikor a Szabadság téri Hazatérés Templomának református gyülekezete az egyház belterületén felállította Horthy Miklós mellszobrát. Annak a Horthy Miklósnak szobrát, aki 1920–1944 között Magyarország kormányzója volt, és református emberként döntő szerepet játszott abban, hogy a ma neki szobrot állító gyülekezet temploma felépülhessen. Amíg a templomot teljesen megtöltő gyülekezet a hálaadó istentiszteletet hallgatta, a templom előtt lármásan zajongó csöcselék gyűlt össze, szélsőséges politikai erők hívására. A fenyegetőző, ordibáló, a zsidók sérelmeit emlegető Horthy Miklóst és szoborállítóit gyalázóktól a karhatalom kellett az imádkozó-emlékező gyülekezetet megvédeni.

A mai Magyarország e döbbenetes látteleletével kapcsolatban a Magyarok Világszövetsége az alábbiakat kívánja a magyar nemzet és a világ nyilvánosságának tudomására hozni:

Elfogadhatatlannak és megengedhetetlennek tartjuk, hogy a 90%-ban keresztény Magyarországon szitkozódó csöcseléket vezényeljenek egy templomban imádkozó gyülekezet ellen. Ami történt, az a keresztény erkölccsel összeegyeztethetetlen, a magyar nép lelkétől idegen, közösség elleni izgatás,

aminek Magyarországon nem szabad megismétlődnie. A Magyarok Világszövetsége Horthy Miklós kormányzót – minden ismert hibájával együtt – a XX. századi Magyarország legnagyobb politikusának, igazi államférfiúnak tartja. Személyével és a nevével fémjelzett korszakkal kapcsolatban a következőket tartja fontosnak emlékezetbe idézni”.

Ezeket a hét pontban felsorolt történelmi tényeket nem idézem, csak befejezésül a közleményből még egy mondatot. „A Magyarok Világszövetsége szánalmasnak tartja a budapesti Horthy Miklós-szobor ellen tiltakozók silány történelmi ismereteit, és ezt a kommunizmus máig húzódó áldatlan örökségének tartja...”.

Bevallom, ezzel a közleménnyel én teljes mértékben egyetértek, és örülök neki. Mint ahogy gondolom, örül minden jóézésű magyar ember. Különösen azon kevesek, akik a felszínesnél kissé jobban ismerik ennek az embernek az élettörténetét, mondjuk legalább az emlékirataiból. Abból a könyvből, amelyet halála előtt 5 évvel (számkivetésben) írt a portugál tengerparton lévő szép kis városkában, Estorilban, és 1953-ban Buenos Airesben jelent meg, (Magyarországon tudtommal nem kapható). Nekem most csak egy interneten át terjesztett példánya került a kezembe, amit nagy élvezettel olvastam el.

Ez egyben fel is keltette az érdeklődésemet iránta, ami eddig csak lappangott, és a magam ügyetlen módján olyasmire találtam, amit meg kell említenem. Mint mondtam, a könyve 1953-ban Buenos Airesben jelent meg, és Magyarországon, ahol akkoriban még a nevét sem volt ajánlatos kiejteni, nemhogy a könyv hozzáférhető lett volna! Mégis azonnal reagáltak rá. És hogyan?! Hosszasan a legelítélendőbb módon, (nem is ő írta, hazudik, akasztófárávaló stb.). Ha érdekel, nézd meg a Hídverők 1953. évi 10. számát. Ha idősebb vagy, akkor az időpontból is már sejteni lehet, hogy mi várható (de hogy ki írta, azt meg sem lehet pontosan állapítani, mert szerzőként két név is szerepel, úgy hogy az egyik zárójelben van).

Ez az illető egy embert ócsárol, aki olyan családba született, melynek az volt a jelszava, hogy „a becsület mindenekfelett”, majd a katonaiskoláé, ahova 10 éves korában került, hogy „a kötelesség az életnél is előbbre való”. Elkerülhetetlen volt a számára, hogy ezek szellemében nőjön fel, és éljen, miközben hat nyelven meg tanult beszélni, vívni, vitorlázni, teniszezni, pólózni, úgy, hogy versenyeket nyert. Öt éves kora óta lovagolt, nyolctól vadászott, az etikettet, a modort magyar úri osztályból indulva a legfelsőbb császári körökben sajátította el úgy, hogy az emberekkel, a paraszti sorból valóktól a királyi szinten lévőkhig viselkedni tudott, és megértéssel bánt. Mint tengerésztiszt beutazta a fél világot (több mint két éves hivatalos utazás Ausztrália felé), közben látott, hallott, tanult, reprezentált, tanított, példát mutatott...

Nem sorolom tovább az érdemeit, csak még annyit jegyzek meg, hogy szerintem egy igaz, tiszta ember volt, egy született Úr, szép (és szerencsétlen) családdal, egy minden időknél nehezebb (magyar) történelmi korban. Utólag nézve nyilván rá mondható, hogy mint politikus követett el hibákat is. De ki nem követett el hibákat élete során? Talán sok esetben úgy, hogy választania kellett, és a választás rajta kívülálló okokból rosszul sikerült. A politikai téren ráfogható elkövetett hibáinak talán az volt a fő oka, hogy a családi jelmondatát lelkiismeretesen betartotta, mert tudni való, hogy akinél „a becsület mindenekfelett” elv érvényesül, az ne legyen politikus.

Ő nem is akart az lenni, a történelmi körülmények és az általánosan elismert és tiszteletben tartott becsületessége tették azzá. Mert mindig és mindenhol elismerték képességeit és egyenes jellemét. Ha szétnézek és meggondolom, hogy kik a mai politikai élet szereplői, honnan kerültek oda, és valamelyes összehasonlítást teszek, emléke még inkább kiemelkedik. Ő egy negyedévszázadon át vezette az országot, egy viszonylag rövid ideig tartó kommunista rémuralom okozta káoszból teljes kiemelkedést biztosítva. Kormányzósága alatt Magyarország Európai színvonalon létezett. Az ő sajnálatos eltávolítása után bekövetkezett évtizedeken át tartó kommunista borzalomból végre most történik az újabb kilábalás. Nagyon nehézkesen, hiszen a múlt szelleme erős ellenszelet jelent. De úgy tűnik, hogy végre van egy hozzá legalább némileg hasonló ember, aki ugyan teljesen más háttérrel, indítatással, és körülmények között kezdett neki az ország megmentésének, de próbálkozik. Én csak remélni tudom, hogy sikeres lesz.

Igen, én örülök, hogy Horthy emléke végre tisztázódni kezd. Mint ahogy örülök minden olyan új hangnak, amely kezd hallható lenni a túl hosszú ideig tartó elnyomás után. De nemcsak az elnyomás, hanem a tények rosszindulatú, hamis, sőt hazug beállítása után. Mint például volt az a csendőrséggel kapcsolatosan.

Én még emlékszem ennek a szervezetnek a működésére azon a területen, ahol én éltem. Emlékszem, ahogy nagy néha (őrs csak a szomszéd faluban volt) ketten végigvonultak a falunk főutcáján, tekintélyt sugárzóan, mutatók egyenruhájukban, és ahogy a lakosok üdvözölték őket. Emlékezem arra az esetre is, amikor egyikük pofonvágt a falu nagyszájú dologtalan hőzöngőjét a kocsmában, aki sorozatos hangoskodásával rendszeresen zavarta a többiek normális viselkedését. És arra is emlékszem, hogy amikor a szovjet megszállás révén ez a renitens alak lett nem csak a falu, de az egész járás politikai vezetője, hogyan állt bosszút azon, aki annak idején a kötelességét teljesítve, a rend biztosítását végezte.

Van egy régi jó paraszti megállapítás, miszerint „jó tőkén jó bor terem”, és egyáltalán nem akarva az általánosítás hibájába esni, tapasztalatom szerint is van

abban valami, hogy kiváló szülőknek, elődöknek az utódai is rendszerint kiváló emberek lesznek. Ez igaznak tűnik Horthy vonatkozásában is. Kiváló szülőktől származott, és a gyermekei valószínűleg ugyancsak méltók lettek volna az őseikhez, ha megmaradnak. Azt hiszem az ellenpéldaként eszembe jutó politikus nevét jobb, ha nem írom le, de jó részt mindenki tudja, hogy a „szocialista” garnitúrából ugyancsak az ország első emberévé avanzsált elvtársak között többen voltak, akikre ez nem csak nem mondható, de például az egyikük apja kis stílű tolvajlásokért többször is börtönben ült, majd ő maga a rendszerváltoztatás zűrzavaros időszakában milliárdos lett. Csupán ügyeskedéssel, (szocialista) összeköttetésekkel, miközben politikailag a munkásosztály képviselőjének hirdette magát.

Sajnálatos, hogy most, amikor életemnek az a korszaka zajlik, amikor már bölcs szemlélődéssel kellene élni, magáért az életért, a betakarított aratás csendes elégtételével, nem tudom megállni, hogy ne reagáljak érzékenyen a mindennapi élet rezdüléseire. Pedig megpróbálom rákényszeríteni magam, hogy maradjak csak a szakmám vagy még inkább a hobbim keretein belül, legalább az érdekességeknél. Olyasmiknél, hogy például több ír származású ember él New Yorkban, mint a legnagyobb ír városban, Dublinban, vagy hogy ugyanott több olasz él, mint az olasz fővárosban, Rómában. Vagy hozzánk közelebbi példát említve, valamikor Clevelandban több magyar élt, mint az akkori anyaország második legnagyobb városában, Debrecenben. Vagy, hogy Varsó után Chicagóban van a legnagyobb lengyel népesség. Vagy esetleg más vonatkozásban, hogy Dániában kétszer annyi disznó él, mint ember.

Beszélhetnék például olyasmikről, hogy Kanadában több tó van, mint az egész világon együttvéve. Vagy, hogy a Földön található sós víz mennyisége 38 szorosa az édesvíznek. Vagy az eredeti szakmám érdekességei közül megemlíthetem, hogy a legmélyebb fűrt lyuk Oroszország Kola-szigetén van, ahol 12.261 méteres mélységet értek el (és ott egy hatalmas hidrogén-felhalmozódásra találtak). Esetleg szólhatnék arról, hogy az eddig hasznosíthatatlannak hitt igen jelentős mennyiségű földgáz felhalmozódások kitermelésére a permeabilitás nélküli agyagpalákból egy új rétegrepesztési módszerrel megnyílt a termelés lehetősége (Makó környékén ez a számunkra is nagyon fontos lehet, hiszen ott 5000 méter körüli mélységben hatalmas mennyiségű gázt találtak, ám a kanadai érdekeltségű EXCOM vállalat egyelőre még nem tartja gazdaságosnak a kitermelését.) Igen, nagyon sok érdekesség van, amiről érdemes lenne beszélni, ám itt felmerül az a szempont, hogy kinek mi az érdekesség?

Kis hazánk szempontjából például rendkívüli érdekessége van a geotermális-energia kérdésnek, amihez nekem ugyancsak van valamelyes kötődésem. Ugyanis az eddig véghezvitt olajkutatók eredményeként vált

ismertté, hogy az ország felszíne alatt hozzávetőlegesen 2500 köbkilométer 100 Celsius fok fölötti meleg víztömeg található. Ez nagyjából azt jelenti, hogy a világon az egyik legnagyobb geotermális adottságú ország vagyunk. Erre az óriási energiaforrásra például villanyerőművek építhetők, amire eddig még nem került sor. Ezeket a termálvizeket már jó ideje főleg csak fürdők, meg főlíasiátrazók hasznosítják.

Persze nagyon sok érdekesség van, amiről lehetne beszélni, de én most memoárszerű vallomásokat írok, így jobb, ha az én életem emlékeinél maradok. Így azzal folytatom, hogy az én földtudományok felé orientálódásomnak az egyik meghatározó alakja a már többször is említett Láng Sándor professzor úr volt. Ő azon emberek közé tartozott, akiket különösen vonz a számbeli adatok ismerete, és annak nagy fontosságot tulajdonítanak. Sokoldalú tudása miatt őt igazában a földtudományi szakma polihisztorának lehetett tartani, de mi azért ebből a szempontból egy kissé furcsának véltük. Nála például előfordulhatott váratlanul olyan vizsgakérdés, hogy hány kilométerre van Szegedtől mondjuk Szolnok, vagy milyen magas a Mont Blanc csúcsa?

Nem felejttem el, hogy hosszú idő utáni találkozásunkkor, amikor a doktori vizsgám előtt először beszélgettünk, egyszer csak megkérdezte, hogy hány kilométerre is van Torontótól az a Regina, ahol te élsz? És mennyi ott az átlagos januári középhőmérséklet? Erre ő pontos számadatokat várt, és már nem is tudom, hogy úsztam meg, mit válaszoltam hirtelen, mert ilyesmiket én soha nem tartottam olyan nagyon lényegesnek. A geográfia nekem egészen mást jelentett, amit ő nyilván tudott is, csak éppen elkerülhetetlen, hogy ösztönösen néha az ember ne adja önmagát.

35. Láng Sándor professzor úr

Vele kapcsolatban korábban említettem, hogy annak idején mennyire meglepett az érdeklődése irántam, meg a tudományos témáim iránt, mind a doktori, mind a kandidátusi értekezéseim vonatkozásában. Abban biztos voltam, hogy rám nem, mint a legeminensebb hallgatójára emlékezik, mert nem voltam az. Rám talán inkább csak onnan emlékezhettek, amikor az egyik hajdani barlangos kirándulásunkkor, a mélyben pihenésképpen énekelgetni kezdtünk. Az ő nótáját, a „Mátészalka gyászban van, Gacsaj Pesta halva van...” szövegűt a csoportunkból igazában csak én ismertem, és énekeltem vele.

Fura eset ugye? Az, de azóta megtanultam, hogy néha milyen apró kis dolgok is milyen mély nyomokat tudnak hagyni. Ennél a feltételezésemnél azonban valószínűbb az, hogy élt benne egy mély tudományos érdeklődés, a tőle elég távoli idegen dolgok iránt, mert valójában az volt számára mind a két kutatási témám (melyekről korábban már volt szó). És tudom, hogy találkozott több más olyan írásommal is, melyek imponáltak neki.

Itt most felvetődött bennem a kérdés, hogy vajon hagytam-e én is valamilyen kedves emléket valamelyik hallgatómban? Nagyon remélem, hogy igen, de az ilyesmit nem lehet tudni, pláne tudatosan csinálni. Talán van, aki emlékezik olyan esetre, mint például az a tanulmányi kirándulás, amikor a „buffalo rock” (bölénykő), vagyis a vándorköveket tanulmányoztuk, és egy olyanon ülve, hallgatóimnak egyebek között egy dalt tanítottam. Azt a dalt, hogy „Oh, give me a home, where the buffalos roam”... etc. (lásd 7. kép a 16. oldalon), ami valahogy úgy szól magyarul, hogy Ó, Uram, adj nekem egy otthont ott, ahol a bölények legelnek, ahol sok hely, nyugalom és békesség van...

Hallgatóim nem ismerték e dalt, (mint ahogy hihetetlen volt, amit már említettem, hogy szinte senki sem hallott a korábban ott élő „indián” író, Grey Owlról). Az ilyesmit jól jelezték, hogy a nagyon fiatal ország lakóinak még nem alakult ki, még nem alapozódott meg a történelmi tudatuk. És ez érthető volt, hiszen ezeknek a gyerekeknek a szülei bevándorlók voltak, akik még a szülőhazájuk történelméhez kötődtek, annak emlékeiben éltek, és az új történelmüket lényegében még csak ők alapozgatták. Sajnos, ezeknek a volt hallgatóimnak ma már én is csak történelem vagyok. Egy messzi emlék, ami talán csak nagy néha bukkan elő.

Érdekes, hogy az ő emlékeik nekem nem annyira távoliak. Különösen nem, amikor olyan kedves emlékkép kerül a kezembe, mint amiről az előbb beszéltem. Ami felidézi, hogy én, aki a messze távolból azelőtt nem régen kerültem oda, egy vándorkövön ülve beszélek nekik az ő földjükről, és azt ők érdeklődéssel hallgatják. De még jobban esik az a gondolat, hogy azt a fényképet valamelyikük észrevétlenül csinálta. Arról ma már fogalmam sincsen, hogy ki, mikor és hogyan adta oda nekem, de az biztos, hogy így utólag a

figyelmességért jutalomban részesülne. Akkor az, természetesnek tűnt, de ma már azt másként látom, és sokkal többre értékelem.

Akkoriban bizony nagyon történtek dolgok körülöttem, köztük olyasmik is, amikről talán nem is ildomos beszélni. De hát vallomásokat írok, amiket az elején őszintének ígértem. Ilyesmi volt például a lányhallgatók reagálásának néhány esete, amelyek szinte természetesnek tekinthetők. Férfi előadóknál bizony előfordul, hogy a hölgyhallgatók között akad olyan, aki néha megfélekedzik a szakmai hallottakról és nem a profot látja az előadóban, hanem a férfit. Olyan is előfordulhat, hogy az nemcsak pillanatokra történik, hanem maradandóbban, és esetleg ezt észrevehetően kifejezésre is juttatja. Gyakorlott előadók ezt tudják, és ritka az olyan, aki él is vele. Különösen azért, mert azt mások is tudják, meg azt is, hogy az ilyesmi kiderülése bizony súlyos következményekkel jár.

De az előadók azt is tudják, hogy az ilyesfajta rajongás nem minden esetben őszinte, hanem érdek húzódik meg mögötte, leginkább egy jó érdemjegy megszerzése. Ez esetben a delikvens nagyon messzire is hajlandó elmenni. És itt sajnos adódik egy nagyon súlyos probléma. Ez pedig az a közismert, általában viccként használt felismerés, hogy a nőket általában kétféle módon lehet halálosan megbántani: ha a férfi erőszakosan akar „nagyon messzire” menni, vagy ha egyáltalán nem akar semmit.

Nos, ez a vallomás annyira azért nem őszinte, hogy részletesen nyilatkozzam ezzel a kérdéssel kapcsolatosan, de a tapasztalataimból annyit azért megemlíthetek, hogy a visszautasításból eredő sértődés nagyon komoly kellemetlenséget is okozhat. Például, ha a hallgató hölgy papája olyan pozícióban van, hogy a neki elmondott (teljesen hamis) vád alapján módjában áll bonyolítani az ügyet.

Ám az ilyesmi nagyon, de nagyon ritkán fordulhat elő, mert ugye a lányok jók, a professzorok meg még jobbak. De van a dolognak egy másik oldala is. Nekem is volt olyan professzorom, aki egy hallgatóját vette feleségül, sőt van olyan barátom, aki középiskolában tanított, és onnan vette feleségül az egyik rajongó diákját, akivel ma ötven évvel később együtt élvezik a dédunokákat.

Szóval... sok szép emlékem van a katedrán töltött éveimből, és ezek egyre gyakrabban jutnak az eszembe. Korábban például gondoltam arra, hogy egyszer csak valaki megszólít az utcán vagy valahol máshol, hogy halló uram, ugye ön professzor Dojcsák? Én vagyok X.Y. Saskatchewanból, és hallgattam egy szemesztert öntől. Vagy valami ilyesmit mond, de sajnos, még nem szólított meg senki. Ebből talán lehet olyan következtetést levonni, hogy nem hagytam elég mély nyomokat magam után. Lehet és kár, mert valahogy abban bíztam, hogy legalább azok közül csak jelentkezik valaki, aki magyar származású, és

érdeklődve az ősei szülőföldje iránt itt járva engem is felkeres. De nem érdeklődik senki, semmi után.

Bizony nagyon messze van Saskatchewan térben, és tőlem ma már időben is. A hazatelepülésem utáni szinte minimális érdeklődés, mint korábban említettem, megtörtént, – aztán vége, snitt. Én pedig nem tudok számomra fontos dolgokat csak úgy befejezni. Ezt tapasztaltam szomorúan magamon a Gabival történt válás után is, amiről már beszámoltam, és sajnos számos más esetekben is, amikkel nem untatlak kedves Olvasóm. De mivel vallomásokat írok, úgy gondolom, nem kell ezt szégyellni. Ilyen vagyok.

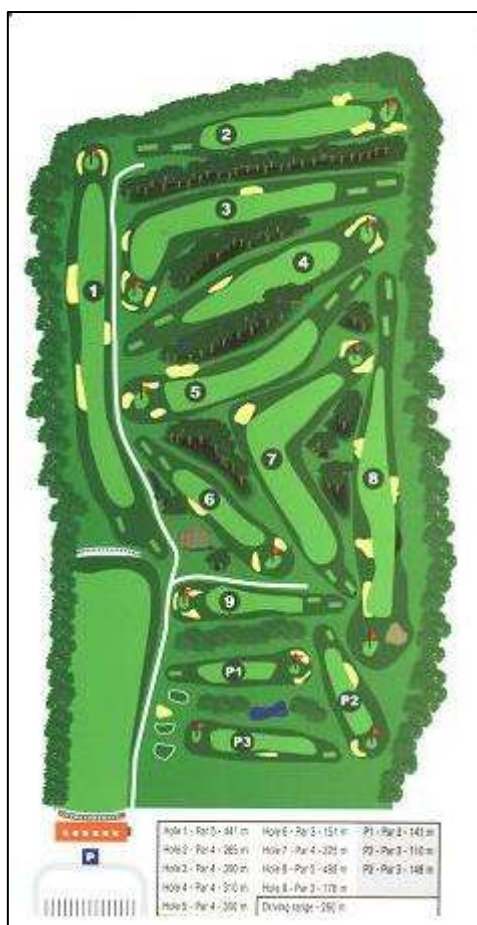
Lehet, hogy túl sokat várok az élettől? Mindig is túl sokat akartam? Talán, de az is lehet, hogy ez nem csak egyéni tulajdonság, és sokan vagyunk így. Talán különösen mi, magyarok? Mi mindig hajlamosak vagyunk a túl sokat akarásra? Ezen már sokszor elgondolkodtam, és röviden meg is említek egy pár példát arra, hogy miért. Elsősorban is a kedvenc sportágaim területéről.

Az egyik ilyen sportág, mint már jól tudod, a golf. Azt is tudod, hogy a golf nálunk viszonylag új sportnak számít. Új, mert valamelyes korábbi létezés, majd betiltás után újra kellett indítani. Ez a kezdés a múlt század nyolcvanas éveinek a végét jelenti, amikor a nyugati világban már javában zajlott egy „golfrobbanás”. Ez a robbanás azt jelentette, hogy országonként tucat számra épültek az új golfpályák, és azokon tízezrek vették kezükbe a furcsa kinézésű ütőket, hogy csatlakozzanak a világ golfmániákusainak több milliós táborához. Ahogy jött a rendszerváltásnak mondott változás, azt hittem, hogy ez a robbanás nálunk is gyorsan bekövetkezik, de ahogy a váltásból csak változás, úgy a robbanásból csak egy pukkanás lett. Azt hittem, és mint a Golf Szövetség egyik létrehozója és első főtitkára, hirdettem, hogy nálunk is rövidesen a pályák tömege épül, ahol ezrek játszanak majd... És most 30 évvel később ott tartunk, hogy mindössze csak egy tucatnyi pályánk van, és azokon százak ütögetik a labdát. Körülbelül annyian, mint ahány pálya a nagyobb nyugati országokban van. (Az USA-ban kb.17.000 golfpálya.)

Ez az utóbbi mondat eszembe juttat egy nagyon régi történetet egy hajdani Esterhazyról, amit nagyon rövidre fogva megemlítek. Ez az úr abban az időben mint az Osztrák–Magyar Monarchia nagykövete Angliában egy előkelő klubban – beszélgetés közben – szóváltásba keveredett egy skóciai kollegájával, aki a juhállományával dicsekedett, mire Esterhazy azt mondta, hogy fogadjunk, hogy nekem több juhászom van, mint önnek juha.

No, visszatérve a mi nemzetközileg még meglehetősen hátrányba levő golfállapotunkhoz, eszembe jut a kezdeti „hősi időszakunk”, amikor az országban az első pályánkat építettük Kisorosziban. Nagy lelkesedéssel, ásóval, kapával, a Kék Duna Golf égisze alatt. Akkor még nem volt nálunk az, ami

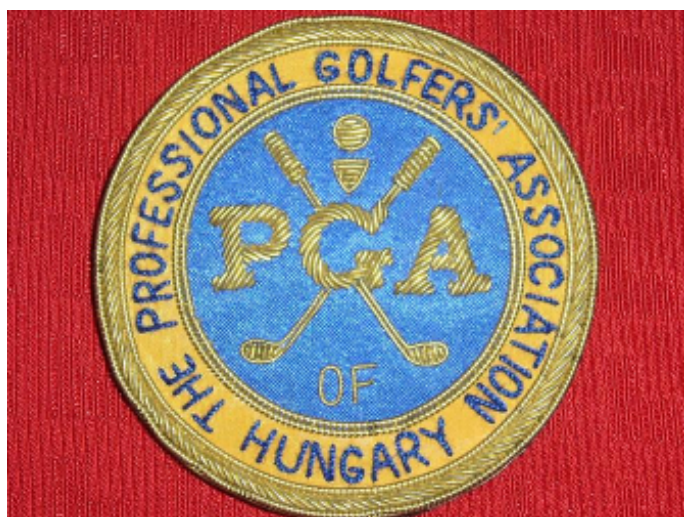
általános a nagyvilágban, hogy a pályát valami nagynevű ember tervezi és vezeti le az építkezést, hanem csak úgy „magyar módra” csináltuk, úgy-ahogy, de elég sikeresen. Nos, ebben az időszakban telepedett haza (hozzám hasonlóan) Kanadából Soproni László, aki ott nem szórakozásból ismerkedett meg a golfpályával, hanem megélhetést biztosító munkásként. Ám nem csak ismerkedett, de ki is tanulta a pályával kapcsolatos munkát (green keeper), ami itthon éppen kapóra jött neki, meg nekünk is. Így aztán lett egy szakemberünk, ami azonnali minőségi javulást eredményezett. Laci tudását aztán tovább hasznosították a Pécs közeli Szent Lőrinc mellett, ahol már az egész pályát ő építette, majd Tatán, ahol ugyancsak az ő munkája nyomán jött létre az egyik legszebb pályánk, az Old Lake. És ahogy az már lenni szokott, a Laci tevékenységének további hasznos következményei szinte gyűrűzésszerűen jelentkeztek. Mint például az, hogy Szent Lőrincen, a mellette dolgozó egyik ember annyira kitanulta a szakmát, hogy önállóan elkezdett pályákat építeni (például azt, ahol most én is játszom, a „High Landet”). De még ennél is fontosabb, hogy ma már a két unokája is élenjáró képviselői a szakmának. Laci még amatőr volt, ők már profik.

36. A High Land golfpálya

Ezek a pályákon ma már elevenen zajlik a golfélet. A rajtuk működő Clubokban nem csak, hogy vannak játékosaink, de vannak köztük nagyon jók is. Sőt, már vannak saját magyar profi golfoktatóink. Hogy fokozzam a dolgot, most fogódzkodj meg, egy pár hónappal ezelőtt elterjedt a hír, hogy az egyik junior játékosunk világbajnok lett. Csodálatos hír ugye, világbajnok, vagyis a legjobb a világon. Kissé hihetetlen ugyan, de miért ne lehetne igaz, hiszen még ha csupán csak egy junior játékosunk lenne az országban, már az is miért ne lehetne? Csodák mindig voltak, nyilván most is vannak, és tudjuk, hogy mindig minden lehetséges. De vannak csak annak látszó vagy annak tüntetett dolgok is, amiket nem kell olyan nagyon komolyan venni, és túlzottan hirdetni. Ez az eset nagyon is annak látszik. Tehetséges igen, de világbajnok azért nem, már csak azért sem, mert golfban (egyelőre) nincsen világbajnok. Pláne nincsen junior szinten.

Említettem, hogy már profi golfoktatóink is vannak, és ez bizony haladás. Nagyon jó képességű oktatók, és jó ezt látni, különösem azoknak, akik hajdanában őket oktatták, még a magyar golfélet hajnalán. Sajnos már nagyon kevesen vagyunk ilyenek, és bizony soha nem is voltunk sokan. A profi szónál azonban meg kell jegyezni, hogy kétféle profi van: egy, aki játszik, vagyis annyira jó, hogy a versenyeken nyert pénzből jól meg tud élni, és van a másik, az oktató profi, aki abból él, hogy oktat, vagyis tanítja a játékot. Ugye, itt nem lehet kihagyni az ismert mondást (amit eredetileg ránk, professzorokra találtak ki), ami így szól: aki tudja, az csinálja, aki nem tudja, az tanítja. Ez persze a mi profijainkra nem vonatkozik.

37. Az akkori Magyar Profi Golfszövetség jelvénye (szép, színes kézi hímzés)

Az viszont igaz, hogy nekünk, magyaroknak itt Magyarországon már akkor volt az amatőr mellett egy profi golfszövetségünk is, amikor még egyetlen profink sem volt. És ez tagja volt az Európai Profi Golfszövetségnek.

Hihetetlenül hangzik? Elhiszem, de elhiheted nekem, mert egy időben én voltam az elnökhelyettese, és (mint emléket) be is mutatom a fentebb látható, nagyon is jó kinézésű jelvényét.

Ebben a minőségemben jártam például a csodás spanyolországi Costa del Solon levő La Mangaban, ahol ennek az illusztris szervezetnek van a központja. Akkor ott, egy éves közgyűlésen vettünk részt, amihez természetesen versenyt is rendeztek. Szabad legyen megjegyeznem, hogy azon a versenyen részesültem életem legnagyobb golf sikerélményében. Meglepetésemre ugyanis egy profi játékos és egy amatőr (vezető) sorsolással összeállított páros versenyben döntősök lettünk, (mint azt a mellékelt képen látható díj is igazolja). Ám, ehhez be kell vallanom, hogy az nem az én, hanem a mellém kisorsolt játékos társam érdeme volt, de azt azért hozzátehetem, hogy ha izgalmamban az utolsó ütést el nem hibázom, meg is nyerhettük volna a versenyt, ami a lengyel játékos társam részére biztosan sokat jelentett volna.

38. Profi golfverseny díja Erről sajnos nem sikerült jobb képet készíteni, de a lényeg azért kivehető: The PGA of Europe (az európai profi golfszövetség) Congress Trophy Runner up (döntős) és a név

A Costa del Solról nem árt, ha tudod, hogy ott, abban a csodás környezetben szinte egymást érik a golfpályák nyugat felé ki egészen Gibraltárig. Ezek közül többet is a svédek építettek, hogy legyen téli játéklehetőségük, persze egy jó profit jövedelem mellett. (Akkoriban ők építették nálunk a szigetmonostori pályát is, amiről korábban említettem, hogy befuccsolt.)

Hogyan lehettem én egy profik nélküli profi szövetségnek az elnökhelyettese? Jó kérdés... kinevezés útján. Volt itt ugyanis akkoriban egy kétes egzisztenciájú ember, aki Kanadából félig-meddig hazatérve egy időben uralta a kialakulóban levő magyar golféletet. Kezdte ezt azzal, hogy fondorlatos módon megszerezte az országunk akkori egyetlen golfpályáját (Kisoroszi), és így golfjáték vonalon egyeduralmat élvezett, szinte azt csinált, amit akart. Ebbe beleértendő például, hogy amikor mint a Szövetség főtitkára elleneztem azt a módot, ahogy a pályát megszerezte, kitiltott a pályáról. Egyszerűen megvonta tőlem a pályahasználatot, s így hónapokig nem játszhattam.

Azután, úgy gondolva, hogy mégis csak a hasznára lehetek, nem csak, hogy hagyott játszani, de kinevezett az ő általa létrehozott Profi Szövetség elnökhelyettesévé, aminek természetesen ő volt az elnöke. Ilyesmi akkoriban csak Magyarországon fordulhatott elő, és én sokéves kint tartózkodás után igyekeztem megtanulni újra magyar módon élni. (Zárójelben azért mégis csak megemlítem a nevét, mivel máshol az nem hiszem, hogy szerepel, pedig el kell ismerni, hogy számos hibája mellett azért több szempontból jót is tett a hazai golfélet kialakulásában. Például a mai golfoktatóink jó részben neki, és az általa hozott profi oktatónak köszönhetik a tudásukat. A neve tehát Hajnal Dezső volt, igen múlt időben mondom, mert röviddel azután, hogy a kisoroszi pályát elveszítette, visszament Kanadába, ahol még abban az évben meghalt.

39. Tőlem balra az angol profi oktató, mellette Hajnal Dezső és Hlacsék Krisztián

Ez a „magyar módra” most egy elég gyakran visszatérő refrénje lesz a vallomásaimnak, mint mutatja azt rögtön a következő példa is. A golfélet beindulásának hősi korszaka lényegében közel egybeesett a rendszerváltozás idejével. Akkoriban elég jól néztek ki a dolgok ahhoz, hogy várható legyen a golféletben is egy gyors fellendülés. Ennek jegyében ott, az első pályánk

közelében, a Szentendrei-szigeten elkezdődött egy másik pálya építése. Ez lényegében svéd pénzzel történt, mert mint fentebb már láttuk, a svédek akkoriban több pályát építettek szerte Európában (köztük az előbb említett Costa del Solon), és a befektetők gondolták itt is bebiztosítják magukat, a várható profit és a távolságilag hozzájuk közelebbi helyzet miatt.

Meg is szerezték a földterületet (egy golfpályához legalább 80 hektár kell), elkészültek a tervek (külföldi szakember), megépült a pálya (elütők, greenek, fairwayek, füvesítés, hatalmas víztároló, etc.) és mi golfozók, különösen a szövetségben, nagyon boldogok voltunk. Olyannyira, hogy én, mint főtitkár az első „pályaavató versenyt” megszerveztem, és azt sikeresen le is vezettem. Aztán nem sokkal egyszer csak jött a hír, hogy mindennek vége. Rendezetlen tulajdonviszonyok, anyagi csőd, bezárás, és az egész létesítményt gyorsan benőtte a gaz. Hogy a hetvenes években majdnem lett Szigetmonostoron is egy golfpálya, arra már csak egy pár olyan öregember emlékezik, mint én. Arra viszont senki sem emlékezik szerte a nagyvilágban, hogy valahol épült volna egy golfpálya, ami azonnal befuccsolt (magyar módra).

Mondok még egy példát erre a magyar módra jelenségre. Nem kell messze menni érte, hiszen maradhatok a golfnál. Íme, a történet nagyon lerövidítve. Ez a golfpálya Bükfürdön épült meg, mint második az országban, nagyon szépre, mindannyiunk örömeire és büszkeségére. Csodás versenyeket is rendeztünk, és egy ideig nagyon jól ment minden, amikor egyszercsak elterjedt a hír, hogy csőd szélére került a vállalkozás.

Arra azért már többen emlékeznek, hogy azokban a zavaros időkben (rendszerátalakítás) elég gyakori volt az olyan eset, hogy az összeköttetésekkel rendelkező ügyeskedő emberek, ha valami jónak látszó dolgot olcsón meg akartak szerezni, akkor kapcsolataik révén úgy intézték a dolgokat, hogy az a valami, legalább is látszólag, csődbe kerüljön, és úgy potom pénzért meg lehet venni. Ez történt itt is, egy akkoriban menő valaki megvette a pályát, és ahogy az ilyen esetekben szokásos volt, rövid időn belül mesés haszonnal tovább adott rajta. Azóta (meggazdagodva), ha jól tudom, Dél-Spanyolországban éldegél, a Napos Parton.

Ha már így belekerültem ebbe a magyar módra golf példázatába, akkor még egy, most már igazán röviden. A szigetmonostori eset után nem sokkal arról értesült a golftársadalom, hogy a fellendülőben lévő üzleti vállalkozók onnan nem messze a Duna másik oldalán, Gödön építenek egy ugyancsak nemzetközi minőségű pályát. És lőn, megépült a pálya egész szépre... ráadásul hozzá egy négycsillagos luxus hotel is elkészült, és mi, golfozók, megint büszkék és boldogok voltunk. Aztán telt-múlt az idő, míg végül is mit hallok? Annak dacára, hogy ennek léte körül olyan hírekről is hallani lehetett, hogy ott

valami maffiakapcsolatok is vannak, ez a vállalkozás is befuccsolt, és a pálya és a hotel sorsa a bezárás lett.

Hogy ne csak pályákról legyen szó, most az egyik hozzátartozó klubról röviden. És pedig országunkban az elsőről, amely a Szentendrei-sziget felső vége felé levő, Kisoroszi nevű falu melletti pályán jött létre. Ez lett a Kék Duna Golf Club, amelynek az elő elnöke az a dr. Gáti Ferenc lett, aki jelentős szerepet játszott az egész hazai golfélet beindításában. Ennek megfelelően, amikor létrehoztuk a golfszövetséget, a Kék Dunáról lemondva, annak is ő lett az elnöke. Helyét Tringer László vette át, aki kezdettől fogva lelkes résztvevője volt mind a pálya építésének, mind a golfélet beindulásának. De nem csak ő, hanem a felesége (mint titkár és pénztáros), fia, lánya, szóval az egész családja is. Nagyon jól is ment minden, lelkesen építettük az első pályát, megépült a klubház, kellemes volt a baráti légkör... egy ideig. Egyszer csak Lacit (magyar módra) megfűrták, lemondott és helyére engem választottak meg elnöknek.

De én csak egy nagyon rövid ideig töltöttem be a tisztséget, mert akkorra alakult ki az a helyzet, hogy a Kanadából ide pottyant Hajnal Dezső úr fondorlatos módon „megszerezte” magának a pályát. A klub erre perrel próbált válaszolni, és az egészhez elnöknek egy közismert, összeköttetésekkel, befolyással rendelkező embert gondolt az a csoport, aki eredetileg Tringert Lászlót lemondatta. Helyettem egy népszerű jégtáncos lett az elnök (aki soha sem golfozott). Ő szerzett is ügyvédet és a költségek biztosítására a tagok közül többen is fejenként 50.000 forintot fizettünk be a klub pénztárába.

Emlékszem akkoriban egyszer azt mondtam Hajnal Dezsőnek, hogy hagyjon minket magunkra, mert a pálya megint a mienk lesz, nincs esélye... mire ő nevetve azt válaszolta, hogy „tudom, igazatok van, de nekem jobb ügyvédem van, a befizetett pénzedre pedig keresztet vethetsz”. Igaza lett, ő maradt pálya- „tulajdonos” még jó sok éven át, mialatt az ellene szóló akcióra befizetett pénz elúszott (az összeg akkoriban azért elég jelentős volt, és mint később megtudtam, többen időben vissza is kérték).

Sajnálatos módon a klub volt elnöke lemondása után többet soha nem jött vissza a pályára, viszont a nagyon fiatalon játszani kezdő igen tehetséges fiából, az itthoni kezdés után, többéves németországi képzéssel, az ország első minősített profi játékosa lett. Ő aztán később létrehozta a korábbi (kamu) helyére az igazi Profi Golf Szövetséget, azokkal az ugyancsak nálunk, a Kék Duna Golf Clubban nagyon fiatalon játszani kezdő, profivá vált és megférriasodott tagokkal, akik első lépéseinél mint a Szövetség főtitkára én is bábáskodtam.

40. Kék Duna G. C.

Most akkor egy személyes példa. Azt bizonyára tudod a golfról, hogy mi a „hole in one”. Ezzel a kifejezéssel találkoztál már a könyvem legelején is, amikor a chicagói rabbi esetét vicc formában említettem (igazában oda való lenne az alább következő kép, de amikor írtam, még nem találtam meg). Tehát tudod, hogy az a legritkább golfütés, ami csak kis részben a tudásnak, de nagyobb részben a szerencsének tudható be.

41. „Golfozó rabbi”

Ennek az ütésnek a ritkasága (mármint, hogy egy ütéssel rögtön bekerül a lyukba a labda) eredményezi azt, hogy a nagyobb versenyeken egy-egy márkás

gépkocsit ajánlanak fel annak, akinek az sikerül, és rendszerint senki sem kapja meg ezt a mesés jutalmat. Ezt most azért említem, mert (hiszed vagy nem), ez az ütés nekem már kétszer is sikerült (emlékezz mondtam, hogy az jórészt szerencsén múlik). Most az első esetet említem, mert az még a magyar golféletünknek a nagyon kezdeti szakaszában, a kisoroszi pályán történt egy versenyen, ahol kis hazánk második profivá lett golf játékosa, Sárközi Richárd és Kulcsár Laci volt velem egy „flight”-ban.

Mivel az ilyesmi nagy eseménynek számít (az első volt az országban), azt általában meg is szokás ünnepelni. Ezt az ünneplést az akkori (kétes hírű) pályatulajdonos, akit fentebb már említettem, és aki természetesen az étterem tulajdonosa is volt, a maga hasznára fordítva úgy gondolta megtartani, hogy a velem egy csapatban játszókat egy-egy üveg pezsgőt kapnak, a verseny többi résztvevői pedig azt ihatnak, ami jólesik, természetesen mindezt az én számlámra.

A golf, mint már tudod, egy skót eredetű játék és a vele járó iszogatózás is valószínű tőlük terjedt el, de én meg talán a „skótságot” vettem át tőlük, mert az ünneplésnek e pazar formájára nemet mondtam. Így aztán, (mivel egy autó sem volt díjként kitűzve), az esemény elfelejtődött. Az csak egy emlék maradt, amire ma már ugyanúgy mosolyogva gondolok vissza, mint arra az akkori pálya-étterem önző tulajdonosára, aki belerontott a szerencse révén nekem jutott örömbé (mert ő bizony már jó ideje eltávozott a földi golfozók közül).

A másik ilyen jellegű szerencsés esetem jó tíz évvel később, a tatai pályán történt, de ezt csak megemlítem, egyrészt azért, mert az olyan volt, mint a korábban említett chicagói rabbié, amennyiben akkor én is egyedül játszottam, tehát senki sem láthatta, másrészt azért, mert nem passzol bele a „magyar módra” sorozatba szóló mondanivalómba.

Már az sem nagyon, amit azért, mint érdekességet megemlítek. Ez pedig az, hogyha a golf nem is igazán egy „úri játék”, ellenben azzal, ahogy azt a közvélemény tartja, azért mégiscsak valami olyasmi, már csak a viszonylagosan magas költségessége miatt is. Ennek megfelelően kétségtelenül azok játsszák, akik megengedhetik maguknak, vagyis a gazdagabbak. Ezt hosszasan lehetne pro et contra fejtegetni, de tekintsünk el tőle, mert most mindössze csak annyit akarok mondani, hogy az elvárás szerint az embernek gyakran kellene találkoznia a pályákon a nyugati országokat képviselő diplomákkal. Nem tudom, mások hogy vannak ezzel, de az eltelt jó három évtized alatt, a hazai pályákon nagyon ritkán találkoztam velük. Kivétel ez alól a pár évvel ezelőtt megnyílt, a fővárosunkhoz legközelebb eső pálya, a High Land. Ott viszont szinte nincsen olyan reggel, hogy ne találkoznék egy bizonyos diplomatával (és feleségével). Télen, nyáron, ha az idő azt lehetővé teszi, ő ott van. Szinte

kötelességszerűen, mintha azért kapná a fizetését. Lelkiismeretesen korán reggel megérkezik az autójával, és püföli a labdát két körön át.

Ebben természetesen látszólag nincsen semmi különös, hiszen ha azt szereti, ha az a szenvedélye, hát csinálja. Akkor mi ebben az érdekesség? – kérdezheted most. Hát számomra az, hogy az illető nem egy jóléti nyugati ország diplomatája, ahol talán ezen a sporton nőtt fel, és esetleg már az apjával is kijárt golfozni, hanem egy távol keleti országé. Ráadásul olyané, amit a világ egyik legszegényebb országaként ismerünk, ahol ezt a játékot még most is úgy elítélik, mint tették azt az elvtársak nálunk, és mindenütt, ahol hatalmon voltak a letűnt kommunista rendszer idején.

Ennyi – gondolom – elég is a „magyar módra” golf példákból, és abban reménykedem, hogy vallomásom nem eredményez (magyar módra) egy ellenem irányuló peres akciót. Így itt az ideje, hogy egy másik hajdani kedvenc sportágammal kapcsolatosan szóljak a „magyar módra” vonatkozásban, ami természetesen a curling.

Ez talán egy még frappánsabb példa arra, amit korábban kezdtem érzékeltetni, mármint, hogy mi magyarok szeretünk mindenkit „überelni”. A curlinggel kapcsolatban korábban már elég bőven szoltam, és valószínű máshonnan is vannak ismereteid, így tudod például, hogy vannak olyan országok, ahol ez a sport és szórakozás évszázadok óta nagyon népszerű. Több helyen is tucatjával (százával?) vannak pályák, és mint második hazámban, Kanadában is, százezrek játsszák.

Nos, a mi kis hazánkban ez a sport a múlt század közepe táján még teljesen ismeretlen volt, és mint korábban már említettem, az akkori sportújságban én közöltem róla az első ismertetést. Tehát történt ez vagy ötven évvel ezelőtt, és azon tudósítás óta odáig jutottunk, hogy egy pár éve már itt is van egy pálya. Jól látod, egy pálya, és mit ad Isten? Máris vannak világbajnokaink. Igen, jól látod: világbajnokaink.

Erről a számomra nagyon meglepő hírről valamikor egy évvel ezelőtt hallottam, és azt is, hogy ez a világbajnokság párosban született. Tehát kiváló sportolóink ezt a rendkívüli tiszteletet érdemlő eredményt párosban érték el, ami egy olyan verziója ennek a sportnak, amiről azelőtt én még csak nem is hallottam, hogy létezik. Amikor ezt a sportot aktívan űztem, azt az egész világon négyes csapatfelállásban játszották. Lehet, hogy ma már van páros játék is, mert miért ne lehetne? Hiszen lehetne játszani akár hárman vagy öten is. (Esetleg ezt be lehetne vezetni a teniszjátékba is, hogy ne csak szingli vagy páros játék legyen, hanem hármas meg esetleg ötös. Vagy a futballt mondjuk kilencen vagy tizenhárman játsszák. A lényeg tehát a curlingben a páros világbajnokság...

Magyar specialitás, magyar tehetség, hiszen egy pályával máris übereljük a világot.

Ezeket azért mondtam el, mert tudom, bennem is van egy jó adag ebből a magyaros überelési hajlamból. Titokban például azt hittem, hogy a volt hallgatóim, mint csodálatos magyar professzorukat soha nem fognak elfelejteni, egy életen át fognak emlegetni, és semmibe véve a távolságot felkeresnek itt, a számukra Óperenciás-tengerentúlon. Persze ezt nem mondom egészen komolyan, de azt igen, hogy ez a „magyaros beképzeltség” a tehetségünkről, kiválóságunkról, ez az, ami számos alkalommal nálam is megmutatkozott. Például a sportnál maradva a golfban, amikor a játékkal ismerkedésnél, a kezdésnél egyetlen profítól sem kértem oktatást, alapozást, hanem csak úgy – „ez könnyű, ez nekem semmi” – alapon el kezdtem játszani, aminek hátránya egy életre szólóan kihatott.

Ez nálam talán azzal kezdődött, hogy hajdanában a különböző iskolákban általában olyan vezéregyéniség féleségnek számítottam. Nem tudom miért, mert lényegében nem voltam soha semmilyen szempontból sem egy igazán prominens figura. Nem is lehettem, mert általában szerencsém volt nagyon jó osztályokba járni, ahol a sportokból vagy több tárgyból is számosan jobbak voltak nálam. Ezek közül többen később a társadalom átlagából is kiemelkedtek. Ilyen volt például Egerben, a középiskolában Király Robi, aki közismert szobrászművész lett (az ő segítségével rajz- és kézimunkából soha sem lett volna meg a jeles eredményem. Hamza tanár úr biztosan felismerte „munkáimon” az ő keze nyomát, de valamilyen oknál fogva soha nem buktatott le). Balogh Laci, a város ismert reklámszakembere lett (ő nagyon jól focizott is). Nagy Ernő pedig kiváló festőművész, és az egri főiskola népszerű tanára lett. És ezzel csak a művészetekben kiválóakat említettem, a többi középiskolai osztálytársról elég csak annyi, hogy jó 80 százalékunk egyetemekre és főiskolákra került, és megállták a helyüket ott, és később a munkában.

Az egyetemi évfolyamtársak közül is többen kimagasló sikereket értek el. Volt, akit már említettem (mint Székely Attila és Éva), de kiragadott példaként öröm a számomra most legalább röviden megemlíteni még egy pár nevet. Itt van például: Kecskeméti Tibor, aki a Magyar Természettudományi Múzeum főigazgató-helyettese, és egy időben a Magyarhoni Földtani Társulat elnöke volt. (Ő is tehát geográfus-geológus, aki megtisztelt azzal, hogy a Vallomások előszavát írta). Vagy szeretettel említem Lovász Györgyöt, aki a pécsi egyetem kiváló geográfia professzora lett. Kecskés Mihály mikrobiológus professzor Gödöllőn oktatott, Góczán Ferenc és Nagy István Zoltán kiváló paleontológusok lettek a Földtani Intézetnél, ill. a Természettudományi Múzeumban. Külön örömmel teszem hozzá, hogy mindannyian, kivétel nélkül politikai ugródeszka nélkül érvényesültek.

42. Kecskés Mihály professzorral Galyatetőn

Persze volt arra is példa, akik a politikai vonal révén jutottak előre (de ezek maradjanak név nélkül), mint például az a nagyon szerény proletársorból felkerült egri osztálytársam, aki nem az istenadta képességeivel, hanem a Párt közreműködésével emelkedett az egyik patinás fővárosi egyetemünk rektorhelyettesi székébe. Hogy a korábban már említett volt Államvédelmi Hatóságos barátunk az egyik minisztérium prominens embere lett, az ugyebár természetesnek tekinthető. És voltak azért mások is (mint például a legjobb biológus barátom, aki alkoholista lett), hiszen akkoriban a párttagság volt az érvénysülés biztosítója, de ezt most ne részletezzük.

Szóval... viszonylag nagyon jól érvényesültek a volt osztály- és évfolyamtársaim, de azért hozzá kell tennem, hogy ennél közrejátszott az a történelmi körülmény, hogy beleestünk egy társadalmi rendszerváltásba, aminek révén jó lehetőségek nyíltak a „kommunista szebb jövő” megvalósítása felé vezető úton. Erről az útról, mint az közismert, nagyon sok megbízhatatlannak ítélt régebbi szakembert erőszakkal eltávolítottak, akik pótlásáról gondoskodni kellett, és azt meg is tették, jóérzésben velünk. De itt meg is állok, mert most nem bocsátkozunk politikába, hiszen már elég jól ismered az idevonatkozó nézeteimet.

Oda azért még visszatérek, hogy az egyik évfolyamtársam a Magyar Természettudományi Múzeumhoz került. Ahhoz az intézményhez, amely eredetijének élén (1949-ben vált ki a Magyar Nemzeti Múzeumból) annak idején egy negyedszázadon át egy olyan ember állt, aki korábban politikailag alaposan elkötelezte magát. Ez a kiváló ember Pulszky Ferenc volt, aki az 1848-as szabadságharc leverése utáni menekültek egyik vezére lett (Londonban), majd 1867-ben hazatérve megkapta a Nemzeti Múzeum vezetésére szóló magas rangú megtisztelő kinevezést. Ő tehát egyike volt azoknak az emigránsoknak, akik elsőként szertevitték hírünket a nagyvilágba, majd hírt hoztak a nagyvilágból, és idehaza elismerésben részesültek.

Ilyen volt a szabadságharcosként elmenekült Xantus János is, aki először az Egyesült Államokból hazaírt leveleivel hívta fel magára figyelmet, majd amikor 1870-ben visszatért, a budapesti Állatkert megszervezője és igazgatója lett, miközben részt vett a Magyar Földrajzi Társaság létrehozásában, és annak alelnökévé választották meg.

Ennek a kiváló generációnak az emigrációban maradt tagjai közül többről jó magam tudósítottam, például a Földrajzi Múzeumban tartott előadásaimon és a Földrajzi Múzeumi Tanulmányokban meg egyéb folyóiratokban megjelent írásbeli közleményeim révén. Ilyenek voltak például Molitor Ágoston, Czegei Wass Sámuel, Bölöni Farkas Sándor. A más számos kiválóság közül most csak a szőlészet terén kimagasló sikereket elérteket említem, mint Amerikából (a már ismertetett) Haraszthy Ágostont vagy Ausztráliából Wékey Zsigmondot. Természetesen a hölgyek sem maradhattak említés nélkül, lásd példaként Hönsch Zsuzsannát (Földrajzi Múzeumi Tanulmányok, 1990. 8. évfolyam).

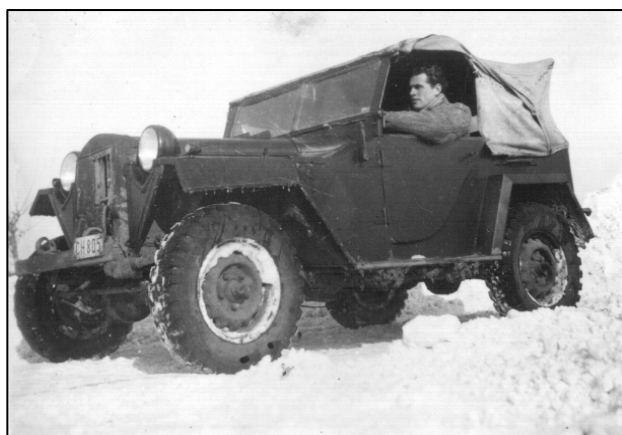
Ezeket most egy kissé abból a szempontból is említem, hogy a régebbi időkben nagyobb volt az érdeklődés a távolba kerültek meglátásai, tapasztalatai iránt, mint a mondjuk száz évvel későbbiekben. A magam tapasztalataira hivatkozva megemlítem, hogy amikor 1981-ben megjelent a „Kanadai Esterhazy története” című könyvem, amely mint már tudod elsőként adott hírt az egyetlen amerikai kontinensen létesült, és sikeresen fennmaradt várossá lett magyar település történetéről. Abból a kötetből akkor kötelességemnek éreztem egy példányt küldeni például a kanadai magyar nagykövetségnek, pontosabban annak vezetőjének, Bányász Rezső elvtársnak. Arra gondoltam, hogy neki, és persze a követségnek, igazán fontos tudni a Kanadába került legkorábbi paraszti kivándorlók történetéről, és az emléküket őrző kis városkáról, amely ott, az egész országban ismert. Tehát tájékoztatni akartam az ezzel kapcsolatos kutatásaim eredményéről, de alaposan tévedtem. Arra sem méltattak, hogy válaszoljanak.

Ez azonban még 1981-ben volt, ám nem lett más a helyzet az 1989 körüli politikai változás után sem. Amikor 1992-ben megjelent az „Amerikai magyar

történetek” című könyvem, akkor hasonló meggondolásból az amerikai magyar nagykövetségnek küldtem a könyvből, de ők sem méltattak válaszra.

De nem reagált az emigrációból (az 1848-asokhoz hasonlóan) tapasztalatokat hazahozni szándékozókra a mostani itthoni társadalom sem. Az olyan közismert példákkal, mint Márai Sándor vagy Wass Albert nem untatlak kedves Olvasóm, csupán csak a többiek közül utalok egyre, hajdani (első) főnököm, majd barátom és emigránstársam Magas István esetére, (akiről korábban már szóltam.) Ő egy nagyon jó és sikeres kőolajkutató szakember volt, aki Kanadából való hazatérési szándékával – gondolom – akkor jelentkezett, amikor a rendszerváltásban szerepet játszó egyik csoportját (Lezsák Sándor, Balczó András stb.) Amerikában tett körutazásuk során Calgaryban vendégül látta. Feltételezem, hogy kapott is némi biztatást, ám végül az itthoni szerveknél nem kívánatosnak bizonyult... (szerény véleményem szerint ebben az játszott főszerepet, akivel már elmenetele előtt vállalaton belüli ellentéte volt, és aki közben szakmailag és politikailag (a kettő együtt járt) odáig emelkedett, hogy a kérdésben döntenie tudott).

Így, hogy az olajkutatás téma megint szóba került, és időközben a régi holmik közül két régi (emlék) kép is előbukkant, egy rövid emlékezéssel visszatérek megint erre a témára. A lentebb látható két kép készítése között mindössze csak 5-6 év telt el, és mégis micsoda különbség! Első ránézésre nyilván az bennük a hasonlatosság, hogy mindkettő téli felvétel. Az egyik még az első munkahelyemen, a Mezőkeresztes határában végzett olajkutatás során készült, ahol a vállalat szovjet gyártmányú Gazik (azt hiszem így írták) terepjáróját vezetem, mint a Magyar Szovjet Olajkutató Vállalat embere. A másik már Kanadában készült, ahol a British American Oil Company geológusa vagyok (és a repülőgépen kerekek helyett sítalpak láthatók).

43. 1954. Mezőkeresztes

44. 1960. Kanada

Természetesen annak idején mind a két jármű nagy élmény volt. Az első azért, mert egy rendkívül fontos nagyvállalat olyan bizalmi kádere lehettem, aki nem csak mint geológus, de mint gépkocsivezető is részt vehetett a szocializmus építésében. A másik azért, mert egy még nagyobb vállalatnál közreműködhettem egy több szempontból is igen jelentős vállalkozásnál. Korábban már mindkettőről tettem említést különböző vonatkozásokban, így most csak egy számodra talán érdekesnek tűnő, de nekem később rossz emlékként visszamaradó esetet említek. Ez pedig az első és egyetlen jegesmedve vadászatom.

Hogy erre miként került sor, és miért rossz emlékü? Rövidre fogva először is emlékeztetlek egy ottani (persze ma már itthon is ismert) régi jó üzleti szokásra. Erre korábban már céloztam a golfozási szenvedélyem kialakulásáról szólva, amikor említettem, hogy a nagyobb vállalatoknál munkát végző kisebb vállalatok a jó viszony biztosítása érdekében különböző kisebb kedveskedésekhez folyamodnak. Ilyen például egy ebédmeghívás, egy színházjegy vagy mondjuk egy sporteseményre szóló jegy átnyújtása. Nos, ez esetben azt az ajánlatot kaptam, hogy ha esetleg lenne kedvem egy jegesmedve vadászatra, szívesen a rendelkezésemre állnak. Mivel a jegesmedvék iránt mindig is különösen érdeklődtem (lásd: Jegesmedvék, Búvár, 1972. 1. szám), ugye el tudod képzelni, hogy mit válaszol erre egy olyan ember, aki ilyesmiről azelőtt még álmodozni sem mert?

A jegesmedvék azonban nem olyanok, mint mondjuk a rénszarvasok, hogy sok ezres csordákban vonulgatnak, különösen nem télen. Ezek a csodás állatok viszonylag nagyon kis számban, és általában magányosan éldegélnek, ráadásul víz közeli térségekben. Ez azt jelenti, hogy megtalálásuk jó sok keresgélést és egy nagy adag szerencsét is igényel. Természetesen repülővel jegesmedvét keresni nem mindennapos élmény volt, mint a megtalálás sem, vagy a sikerélmény pillanatnyi brutális gyönyöre. De ami azután következett, azt nem részletezem, mert így utólag szégyellem. Talán érthető, hogy az élménnyel járó izgalomban néha megfeledkezik az ember magáról. Az ősi vad ösztön, hogy egy félelmetes ritka vadat elejthetek, az a részegítő tudat, hogy ez nekem sikerülhet (és azt majd el is mesélhetem)... önfeledtséget okoz. De a trófea emléket is jelent, és bevallom, a rossz emlék miatt az elejtett állat prémjét haza sem hoztam, ott hagytam Kanadában.

A tetteink, mint tudjuk, követnek minket... és a lelkiismeret később számon kér. Egyáltalán nem vagyok büszke arra, hogy repülővel megközelítve, nagyobb fáradozás, furfang, rizikó nélkül eldörrent egy lövésem. Korábban azt már mondtam, hogy a könnyű lövés engem soha nem vonzott, ezért nem is lőttem soha semmit például magaslesről. Nekem a vágató nyúl karikáralövés-

szerű vadászataim vagy a toronykakaslövés voltak az igazi élmények. De vallomásokat írok és megígértem, hogy nem csak a szép emlékekről szólok.

Csak a szépre emlékezem... szólt az egyik ifjúkori kedvenc dalunk, és de jó lenne, ha az úgy is lenne. Ha a csúnyákat, a rossz emlékeket elfelejtenénk. Sajnos, ez nem így működik, mert amit (vagy akit) feledni akarunk, arra gondolunk. Idősödve nagyon is meggyőződünk arról, hogy a múltunk mennyire velünk él. Abból sajnos különösen az olyan emlékek emelkednek ki, amelyekre szégyenkezve gondolunk vissza. Mert mindannyiunk életében vannak ilyenek is, és leginkább ezek okozzák az időnként előforduló rossz álmainkat. Minél több van, annál többször, és minél rosszabbak, annál borzalmasabban. Azt hiszem, ennek a nyomai észlelhetők leginkább az arcokon, és aki ért hozzá, az le tudja olvasni.

Egy memoárból ezeket nyilván ajánlatos lenne kihagyni, hiszen ezek emberi gyengeséget tükröznek. De tudjuk, hogy esendők vagyunk, és az ördög nem alszik (legalább is nem akárkivel). Azt is tudjuk, hogy a csábítástól sokszor csak úgy szabadulhatunk meg, ha engedünk neki. És bizony néha (sokszor?) engedünk. Aztán meg rá is fázunk. Bizony tele vagyunk gyengeséggel és az ember egyszerűen csak arra halad, amerre az érzelmei sodorják. Az érzelmek pedig gyorsan változók és könnyen befolyásolhatók (az indiai bölcsek szerint az érzelmek olyanok, mint az ugráló majom). Azok alapján döntünk, sokszor sajnos sietve, és a sietség az oka a legtöbb elhibázott döntésnek. Öregedve ezt jobban megérti az ember, és beszélni is tud róla. Mindenki követ el olyan dolgokat, melyek rosszul sülnek el, és később megbánjuk, esetleg sajnáljuk vagy még szégyelljük is. Talán kedves Olvasóm, Te sem vagy kivétel... így remélem, megértesz.

Erre számítva megemlítek egy pár olyan esetet, melyeket normális esetekben ajánlatosabb elhallgatni, ám a hiteles vallomások esetében azt hiszem ez nem csak megengedett, de egyenesen elvárt.

Tudjuk, hogy az életben adódnak olyan váratlan helyzetek, amikor megszorul az ember, és hirtelenében szokatlan módon reagál. Azt is hallottuk már, hogy a kényszerűség még a becsületes emberből is könnyen csinál gazembert. Nagyon erős jellem kell ahhoz, hogy valaki súlyos kényszerhelyzetben is ellen tudjon állni. Mindszenty József például ilyen volt a börtönbeli vallatásainál. Én sajnos nem vagyok ilyen erős jellemű, mert nem csak vallatásnál, de még a kisebb esetekben is, ha kényszerhelyzetbe kerülök, könnyen hibázok. Korábban már céloztam arra, hogy ha velem kapcsolatban például nagy az elvárás, akkor elbizonytalanodom, izgulok. Ilyenkor, mondjuk egy írásbeli vizsga esetén, hajlamos vagyok arra, hogy esetleg a szomszédomról „puskázak”. Olyantól is, aki talán kevesebbet tud nálam, de nem bizonytalan.

Az egyik legsúlyosabb ilyen hibát egy nemzetközi golf szabályvizsga esetében követtem el, sok évvel ezelőtt, melynek az emléke azóta is kísért, és szégyellem magam miatta. Szégyellem, noha már tudom, hogy az erős önbizalom, amelyet hirtelen bémult rémület vált fel, egy lidérces riadalom a felsüléstől gyakran kétségbeesést eredményezhet, és kétségbe ejtő helyzetekben, kétségbeesett megoldások születnek. Tudom, hogy van ilyen beteges állapot, de a tényen ez nem változtat, és a büntudat marad.

Van, aki könnyen túl teszi magát az ilyen emlékeken, de nekem az nem nagyon megy, annak dacára, hogy különben eléggé hajlamos vagyok a szabálysértések könnyű megbocsátására. Például tudom, hogy nem helyes, de útkereszteződéseknél nem csak akkor megyek át, amikor a lámpa zöldet mutat, mert ha úgy látom, hogy nem jön semmi, gondolkodás nélkül átmegyek a pirosban is (amire lehet, hogy előbb-utóbb a reflexek lassulása miatt ráfázok). Ez azonban talán annak a megállapításnak a kifejezésére is jó, hogy általában az az ember jut messzebb, aki hajlandó merni és csinálni. Meg persze az, aki meglátja a kínálkozó lehetőséget, és meri azt megragadni. Mert aki meg akar tenni valamit, az talál rá módot... aki nem, az talál kifogást.

Kétségtelenül van abban valami, miszerint mindenki két emberből áll: egy jóból, meg egy rosszból. Ez a kettő küzd egymással, hol az egyik van felül, hol a másik. A jóval nincsen semmi gond, de az a másik, az bizony gyakran gondot okoz. Kinél többet, kinél kevesebbet. Engem eléggé megvisel, ha a rossz énem győz, túl erőteljes a lelkiismeretem...

De azért van pozitív példám is, amire jólesően gondolok. Röviden említek egyet, egy nagyon régi jó barátommal kapcsolatban, aki alkoholista lett. Egy igazi káder gyerek volt, ózdi gyári munkáscsaládból, akivel már középiskolás korunkban, a kollégiumban együtt laktunk. Akkor még minden rendben volt, sőt még akkor is, amikor elsőéves, majd másodéves egyetemista korunkban egy szobában laktunk. Az utóbbi esetben a Rózsadombon, a NÉKOSZ Bólyai utcai kollégiumában, ahová úgy tudtunk feljutni, hogy a Margit-híd budai hídfőjénél a villamosról leszállva, hazafelé el kellett mennünk egy borozó előtt, ahova ő rendszeresen betért. Mivel két évvel idősebb volt nálam (mégis egész életünk során Öcsinek hívtuk), – ez nekem akkor egy nagyon imponáló felnőtt magatartás volt, nem sejtve, hogy később ez hova vezethet.

Végzésünk után egy kiemelten jó helyre került, amiben persze közrejátszott a párttagsága. Ez segítette a további szakmai emelkedésben, egészen a doktorátus megszerzése, majd az adjunktusi kinevezésig, de ő többre vágyott, ami már sajnos nem ment. Különösen bánthatta szegényt, hogy én (a volt disszidens, akiről ő jelentéseket írt a Belügynek) még akadémiai fokozatot is szereztem. Szóval csalódottság, keseredés, szomorúság, bánat növekvő alkoholigényt eredményezett. Az igazi baj akkor alakult ki, amikor már nagyon

idős korában kórházba került, ahol nem tudott alkoholhoz jutni. Amikor látogatásaim során ezt észrevettem, és megértettem a hiányérzetéből fakadó nyomorát, mivel már nyilvánvaló volt az elkerülhetetlen vég, a régi kedvenc kis butykosában vittem be neki italt. Tudtam, hogy nagyon szabályellenes, amit teszek, de a felcsillanó fátyolos szemében mutatkozó hála, örök emlékként megmaradt.

Ám a legrémesebb büntudatom azzal kapcsolatos, hogy amikor egy hozzám igen közelálló idős ember olyan reménytelen állapotba került, hogy nagyon sokat szenvedett, és mivel a vég már elkerülhetetlenül nyilvánvaló volt, a segítségemet kérte, és én nem tudtam a kérését teljesíteni. Így, még heteken át szenvedett, a vége felé már öntudatlanul. Látni ezt az állapotot, borzalmas volt, és sajnos ez refrénszerűen előjövő emlékként megmaradt.

Egyesek szerint az álom az élet klasszikus adományi közé tartozik. Nem tudom, de azt igen, hogy olyan igazán szép, rendszeresen visszatérő álmokra nem emlékezem. Valamikor, elég gyakran olyasmiket álmodtam például, hogy tudok repülni. Az kellemes volt, de sajnos több kellemetlen, visszatérő álmról tudok. Talán azért, mert az előírt szabályokat, mint rendtartó ember, általában igyekszem betartani, és gyakran szenvedek az esetlegesen előforduló renitenskedéseimért. Például, amikor illegálisan hagytam el az országot, tudat alatt élt bennem a törvényszegés bűne, és utána éveken át kínlódtam a rossz álmaimmal. Ilyenkor ismétlődően átéltem azt, hogy a határon elfogtak, és a börtönökben kínoztak, vertek.

Ez a refrénszerűen előjövő nagyon rossz emlék eszembe juttat valamit, ami 1956-tal kapcsolatos. Amikor a könyvem elején arról az időszakról szóltam, azt nagyon futólagosan, szinte hangulatosan tettem. Valami olyasmit írtam, hogy a szolnoki Tisza szállóban tartottuk a névnapomat akkor, amikor annak egy másik részében Kádár elvtárs a szovjetek közreműködésével átvette az ország fölötti hatalmat. Mivel most már a vallomásaim kiegészítését írogatom, belátom, hogy azt az igazán nagyon kritikus időszakot nem lehet csak úgy egyszerűen elintézettnek tekinteni. Ideje szembenéznem például azzal az egyáltalán nem lényegtelen kérdéssel, hogy mi lett volna velem, ha nem megyek el? Ha Farkas Laci barátom nem döntött volna helyettem, amikor azt mondta, hogy: Győzőkém, megyünk!

Bevallom ezzel a nagyon lényeges kérdéssel igazában még soha nem foglalkoztam, és az ezzel való méltó szembenézés egészen a közelmúltig nem történt meg. Akkoriban engem nagyon sodortak az események, a menekülés, az idegenben való bizonytalanság, újrakezdés, alkalmazkodás, bizonyítási vágy, ügyeskedés. A fokozatos sikerek izgalmas időszaka volt az. Annyira izgalmas és igénybevevő, hogy egy jó ideig még a lelkiismeretem sem tudott a múlttal foglalkozni, és ha jól emlékszem, még a menekülés miatti, később hosszú

időközön át gyötrő, rettenetesen rossz álmok is egy ideig elkerültek. Mert azt ugyan sejtettem, hogy ha otthon maradok, előbb-utóbb kellemetlenségeim lettek volna, meghurcolnak, esetleg megvernek, de hogy az valójában mégis milyen lehetett volna, arról csak mostanában alkothattam valamelyes képet. Kezdve azzal, amikor a kezembe került egy írás: Apor Balázs – Fülöp Tamás: Forradalom és megtorlás Szolnokon: interjú Buda Ernővel, a Kőolajkutató és Feltáró Vállalat Alföldi Fúrási Kerülete 1956 előtti főmérnökével (2001. Sic itur ad Astra, 3–4. szám). Korábban erről a mackós kinézésű, joviális megjelenésű úrról, akit mi úgy hívtunk, hogy Öcsi bácsi, már tettem egy futólagos említést, amikor arról írtam, hogy a fiatal iszákos mérnök káder barátaimat próbálta leszoktatni az italozásról.

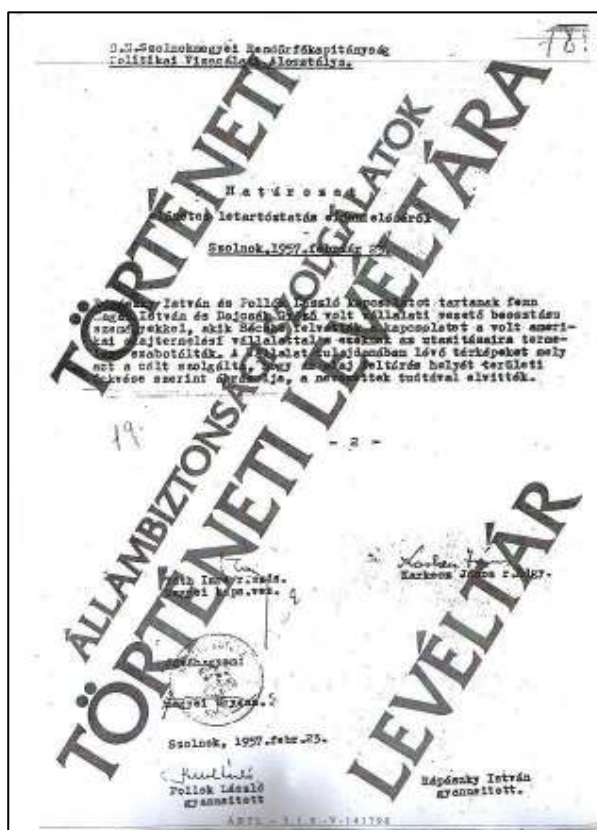
Nos, ez a nálam tíz évvel idősebb gyémánt diplomás bányamérnök, Öcsi bácsi nekem barátom volt. Büszke vagyok rá, hogy a fentebb említett interjúban ő is jó barátjának nevezett. Amikor például arról beszélt, hogy Szolnokon együtt jártunk a Társadalmi Ismeretterjesztő Társulatba, ahol előadásokat tartottunk, és én ősalattörténeti dolgokról meséltem. Valójában a barátja voltam, hiszen tulajdonképpen ő volt az egyetlen, akitől elbúcsúztam, és igazában véve úgy váltunk el, hogy „odakint” majd találkozunk. Hogy ő is komolyan készült erre a drasztikus lépésre, azt számomra az is bizonyítja, hogy az értékes arany pecsétgyűrűjét nekem akarta adni, mondván: Győző használd fel, ha úgy adódna, hogy szükséged lesz az érte kapott pénzre, de ha nem, és nekem lesz rá szükségem, majd visszaadod. Én ezt nem fogadtam el, amit valószínű rosszul tettem, mert végül is nem jött utánam. Maradt, és sajnos a vesztére. Ő ugyanis családos ember volt, és meg volt győződve arról, hogy semmi baja nem lehet, hiszen semmi olyat nem csinált, ami miatt lehetne.

Így is volt, valóban semmi olyat nem csinált, amivel vádolni lehetett volna, sőt, ő volt, aki gátolta, hogy például sztrájk legyen a vállalatnál. Emlékszem, egyedül ő dolgozott a telepünk udvarán (talicskázott a főmérnök elvtárs), és egyebek között gondoskodott a fúrások biztonságáról szerte az Alföldön. De ő nem sejthette, hogy nem az a lényeg, hogy nem tett semmit, hanem az, hogy valaki kellett, akit büntetni lehet, és ő erre alkalmas volt. Lényegében azért, mert a szakmát még a MAORT-nál (amerikai cég) kezdte, tehát megbízhatatlannak volt minősíthető. Nem részletezem, hogy miket kentek rá, mikkel vádolták, amiért először kötéláltali halálra ítélték, amit több hetes siralomház követett, majd végül is kétévi börtönélet. De azt azért megemlítem, hogy a vádak között az is szerepelt, hogy segítette mások disszidálását, és ebbe nyilván engemet is beleértettek, noha abban semmilyen szerepet nem játszott, azon kívül, hogy tudott róla.

A lényeg az, hogy börtönbe vetették, ütötték, verték, kínozták hónapokon át, különböző helyeken, elképesztő módokon. Ezekről a borzalmakról azt

mondta a korábban említett interjúban, hogy annyira rettenetes volt a sok szenvedés, hogy azt ismételte „mindent elismerek, bevallok, amit akartok, csak ne verjetek tovább”, majd később azt, hogy „a legborzalmasabb az volt, amikor nekem kellett ütni, verni a rabtársaimat”. Végül büntető táborba zárták, és onnan csak nehezen szabadult. Ám, még azután is évek teltek el, amíg legalább viszonylagosan elfogadható körülmények közé tudta küzdeni magát.

Az ő esetét említem, de sajnos nem volt egyedül. Hasonló meghurcoltatásban részesült még másik két volt kollegám is, ugyancsak alaptalanul, ártatlanul. Az egyik Pollock László gépészmérnök, a másik Répánszky István geológus technikus. Az utóbbi sajnos nem élte túl a borzalmakat. Hogy mindennek én is részese lettem volna, annak bizonyítékát egyebek között a Szolnok megyei Bíróság 935/1957 iratában látom, ahol név szerint úgy szerepelek, mint aki „a rendszer ellenében szervezett fegyveres felkelés és ellenállás szándékában vétke”. Hogy ez mit jelent, azt hiszem, nem kell megmagyaráznom. Ez jól indokolja azon megsejtéseimet, ami miatt a távolban éveken át szenvedtem a rémálmaimban átélt kínzásokban. Ha megnézed az alábbi határozatot, láthatod, hogy két kollegámat azért tartóztatták le, mert „kapcsolatot tartottak fenn” velem. Ezért kellett szenvedniük. De mit kaptam volna én? Ugye, el tudod képzelni?

45. Határozat

Ha Buda Ernő is disszidál hónapokkal később, valamelyik amerikai óriás vállalat mérnöke lehetett volna, de nem tette. Áldozat lett, egy bűnös rendszer ártatlan áldozata. Sajnos úgy tűnik, értelmetlenül. Ő egy vállalatnál volt, és az országban nagyon sok vállalat volt, ahol nagy részben hasonló módon találtak bűnbakokat. És mindezek szenvedése nem csak hibavaló volt, de sajnos jórésben el is felejtődött. Míg ők szenvedtek, az őket verő emberek kitüntetések, jutalmakat kaptak, és jól éltek. Soha senki nem vonta felelősségre őket. Nem is fogják, mert, mint a napjainkban oly jól ismert, sok-sok vád alatt álló egyik vezető politikus mondja: „bizonyítsák be az állításukat”.

Azokat az embertelen atrocitásokat ma már nem lehet bizonyítani. Akkor sem lehetett volna... úgy voltak végrehajtva. És a megfélemlített emberek még beszélni sem mertek róla.

Ezek a „verő emberek”részben még ma is közöttünk vannak. A megverték is. Villamoson ülve, gyakran elnézem azt a korosztályt, akik akkor éltek, és az arcokból olvasva sejtegetem, hogy ki melyik csoportba tartozhatott. Ki a sápadt, fáradt arcú, szomorú, megtört szemű, és ki az, aki akkori érdemei elismerése mellett magas nyugdíjjal, azóta tartó vadászati engedéllyel, Széchenyi-fürdőbeli éves bérlettel tengeti életét. Úgy tűnik, sajnos elég kevesen vagyunk, akik tudjuk, hogy háromféle korabeli ember van Magyarországon: akit vertek, aki vert, és akik valahogy megúszták a terrort.

Öcsi nem úszta meg. Sokat szenvedett és lelkileg megtört ember lett. Amikor annak idején, Szolnokon elbúcsúztunk, nem sejtettük, hogy az végleges lesz. Nem találkoztunk nyugaton, mert ő nem jött ki. Aztán amikor én visszajöhöttem, ő már nem merete vállalni a találkozást egy „nyugatossal”. Pedig biztos vagyok benne, hogy szeretett volna összejönni velem, és azt mondani: sajnálom, hogy annak idején a gyűrűmet nem vitted el, mert azt már a legelső kihallgatásomon elvették tőlem. És azután leülve egy kényelmes fotelbe, hátra dőlve, azt mondta volna, hogy: Győzőkém, mesélj... onnantól kezdve, hogy elbúcsúztunk... és egy könnycsepp jelent volna meg a szemében. De az már soha nem fog megjelenni, mert itt hagyott engem azzal a nyugtalanítóan visszatérő rossz érzéssel, hogy jobban kellett volna keresnem, és találnom, erőltetnem kellett volna az alkalmat, legalább egy titkos találkozásra...

Mert az idő múlása végül is úgy hozta, hogy az elmenekültek látogatóba hazatérhettek, és akkor már a szenvedéseket túlélők is (viszonylag) szabadon mozoghattak. Mozoghattak, de még nem beszélhettek. Ezt onnan tudom, hogy megpróbáltam felvenni a kapcsolatot Buda Ernővel, de az nem sikerült. Pollock Lacival véletlenül az utcán találkoztam, de egy futó beszélgetés során érezte, hogy nem akar kapcsolatot. Megtört, kesernyés ember lett, és én sajnos akkor még nem tudtam, hogy miken ment keresztül. Hogy az általa átélt rettenetes

szenvedések nekem is kijutottak volna, azt akkor még nem tudtam... ma már tudom.

Buda Ernő különben nem lett kesernyés ember. Az ő vitalitását nem lehetett megtörni. A volt főmérnökből lett „munkanélküli senki” újra felküzdötte magát, és végül szakmailag, emberileg megbecsülésben részesült. Zala megye és Nagykanizsa díszpolgáraként iskolát neveztek el róla, és bronzszobra az ottani Olajipari Múzeum kertjében látható.

46. Buda Ernő bronz szobra

Hogy mostanában is még miért bántanak ezek a régi dolgok? Azért, mert úgy érzem, nem igyekeztem jobban keresni a módot, hogy valahogy segítsék rajtuk, és legalább barátilag megszorítsam a kezüket.

Hogy mégis miért említettem ezeket az emlékeket? Azért, mert jobb a léleknek, ha ami bántja, azt kibeszéli magából. Azt hiszem, én most az írással próbálkozom. De talán még inkább azért, mert arra gondolok milyen igaz a megállapítás, hogy a tetteinket számon kéri a lelkiismeret, és a pszichológusoknak igazuk van, hogy a bántó dolgokról beszélni kell, mert úgy jobban megszabadul az ember a rossz emlékektől. De vajon, hogy állnak ezzel a kérdéssel a diktatúrák vallató, kínzó, verő emberei? Vagy a tömeggyilkosok? És vajon igaza volt-e Voltaire-nek, amikor azt mondta, hogy aki megbocsátja a gáztettet, cinkossá válik? Én nem akarok cinkos lenni... És úgy vélem, hogy kényelmes restség Istenre bízni a büntetést.

No, de felejtsük el ezeket a borús gondolatokat, hiszen a múltba visszamenni nem lehet, hogy kijavítsunk benne valamit, – tehát bele kell

nyugodni. Múlt nélkül azonban nincsen jelen, ezért emlékeznünk kell. És ezt teszem én most a következőkben is egy rövid visszapillantással azokra a helyekre, ahová gyerekkori emlékeim kötődnek. Ezek közül Magyargécről korábban már megemlékeztem, de nem szóltam még arról a faluról, ahol születtem, és arról a nagyobb helységről, ami akkoriban már városnak számított, ahol módosabb rokonaim révén egy magasabb rendű életformával találkoztam.

A szülőfalum neve Baglyasalja. A település a Cserhát-hegységbe húzódó Karancs menti Baglyas patak völgyében létesült, valamikor a középkorban. Eredetileg az 1200-as évek vége felé épült ott a Bagolykővár, amiből lett Baglyos, és végül a falu, Baglyasalja. Fejlődését lényegében a környékbeli szénlelőhelyek biztosították. Ez azt eredményezte, hogy a születésem körüli években a faluban már szép bányászlakások léteztek, a dolgozók szórakoztatására működött egy szép nagy kultúrház, abban egy kaszinó, meg mozi. A faluban volt óvoda, iskola, és természetesen volt egy futballcsapat, amely Bányász néven egy időben az NB 2-es szintig jutott. A helyi bányászatnak még egy kitűnő rezesbandája is volt. Ez az együttes az ünnepnapok felvonulásokon a falu fő utcáján szép (persze fekete) egyenruhájában rendkívül impozáns képet nyújtott.

A nagyszüleim háza a falu közepén volt, elől az üzlet, hátrább a lakóház, melyben születtem, és persze volt gazdasági udvar istállóval, ólakkal. Kisgyerekkoromban sokat tartózkodtam ott, mert ott jártam az első elemi osztályba, ahol írni-olvasni tanultam. A ma már sajnos nem létező rokonaim szerint a faluban annak idején azzal tettem emlékezetessé magamat, hogy az egyik alkalommal felvonuló bányász zenekar előtt hátrafelé menve imitáltam a karmestert, amin a falusiak jóindulatúan nevetettek, mert ismertek, hiszen nagyapám volt a bíró a faluban. Szép, nyugodt, boldog élet volt az ott akkoriban. Az emberek szorgalmasan dolgoztak a bányában vagy a földeken, de leginkább mindkét helyen, és ha egyeseknek esetleg néha nem volt pénzük, a nagyanyám vezette üzletben hitelre is lehetett vásárolni.

A háborúval aztán jól jártak a hitelt kérők, mert a front elvonulása után senki nem törlesztett semmit. A családomnak akkor egy vagyona úszott el, ami azonban csak a kezdetet jelentette, mert azután fokozatosan minden elveszett: az üzlet, a ház, a földek. Mindent elkommunizáltak. Ám nem csak ők vesztek el mindent, mert a szocializmus útjára térve tönkrement az egész falu. Hogy mennyire, azt jól mutatja a falu közepén, a fő utcán lévő volt családi üzlet képe, melyen a tulajdonos neve még ma is kivehető. Ebből látható, hogy a háború előtti állapot óta – tehát vagy 70 éve – ott semmi más nem történt, csak a tönkremenés. Az a házrész még most is áll, ahol születtem, de látványa elszomorító. Mint az egész falu látványa. A hajdani bányásműltra a faluban

már csak egy kis szoborpark emlékeztet. A nagyszüleim sírját ápolni ugyan még elég rendszeresen visszajárok, de ez sajnos, mindig egy szomorú utazást jelent.

47. Az üzlet

48. A kicsit hátrébb lévő házrész, ahol születtem

Ehhez a szomorkás jellegű visszaemlékezéshez hozzá kell tennem még valamit, ami nem maradhat el egy őszinte vallomásból. És pedig azt, hogy amikor olyan jól mentek a dolgok köztem és a Kádár-rendszer között, sokat gondolkodtam azon, hogy az vajon miért van úgy? Mi okozhatta, hogy nekem, a disszidensnek, aki ellen a Szolnoki Bíróság forradalom utáni vizsgálati ügyirataiban (lásd később) rettenetes vádak szerepelnek, egyebek között (elsőként) lehetővé tették, hogy doktorálhattam, majd pár évvel később akadémiai fokozatot nyerhettem? Hogy sorozatosan meghívtak a nyaranként tartott anyanyelvi konferenciákra, az egész országban előadásokat tarthattam, majd végül filmet készítettek az életemről, kutatásaimról, hazatelepülésemről. Nyilvánvaló, hogy politikailag jónak látták, hogy a nyugaton élőkkel való kapcsolatok javításához ilyesmik szükségesek, de miért esett rám a választás? Miért engem emeltek ki?

Gondolkodtam és magyarázatként a következő jutott az eszembe, amiben persze lehet, hogy tévedek. Az, hogy ahol születtem bányászfalu volt, ahol a bányászok között sok volt az olyan munkásmozgalmi ember, akik már a háború előtt is aktívan politizáltak. Ezek illegális kommunisták voltak, és amikor 1948-ban, „a fordulat éve” után ez a párt átvette az országban a hatalmat, a „baglyasi elvtársak” közül egy páran igen magas állami pozíciókba kerültek, akiktől nagyon sok minden függött. Talán amikor valaminek a révén az én nevem az egyik ilyen elvtárs elé került, azt látva, hogy én is baglyasi vagyok, a közös összetartozási látszat elégséges volt ahhoz, hogy jóindulatúan kezeljen. De az is lehet, hogy annak idején az apám tanította meg valamelyik elvtársat írni-olvasni, hiszen ő abban a faluban kezdte a tanítói pályafutását... (miközben feleségül

vette a jómódú falusi bírónak a lányát). De talán még az sem lehetetlen, hogy az egyik magasra jutott elvtárs családjának jelentős adósága maradt kifizetetlenül a nagyanyám boltjában, és a feltámadó lelkiismeret így kívánt törleszteni...

Tehát nem tudom miért, de tény, hogy valami miatt „jó lettem náluk”, a szolnoki vádiratok dacára. Vagy talán nem tudták, hogy a bíróságon olyan (alaptalan) vádak vannak ellenem, ami még kivégzést is eredményezhetett volna? Ezt nem hiszem, csak éppen tudom, hogy az életben gyakoriak a megmagyarázhatatlannak tűnő dolgok. Ez azonban talán inkább magyarázható azzal, hogy nagyon is tudtak a vádakról, és arról is, hogy azokkal a kezükben tarthatnak, bármikor, bármire kényszeríthetnek.

Magyargéc és Baglyasalja után Ózd játszik jelentős szerepet gyerekkori emlékhelyeim között. Az a hely, amely akkortájt, mint a vas-és acélgyártás központja, az országnak talán a leggyorsabban fejlődő városa volt. Ahol a gömöri térség vasérce, és a Hangony-patak menti széntelegek révén a vasgyártás már a középkorban virágzott, majd végül létrejött a rimamurányi vasmű hatalmas vállalata. Anyukám testvére egy ott élő kereskedőhöz ment feleségül, és mivel gyermekük nem volt, keresztszüleim lévén, sok időt töltöttem náluk. Boldogan, mint álmvilágban, hiszen a „boldog békeidőben” ott már volt villanyvilágítás, filmszínház, uszoda, kultúrház, vagyis igazi városi élet, ami nekem új, idegen, de nagyon érdekes világot jelentett.

A háború után ez a város „a szocialista ipar fellegvára” lett, és népessége megközelítette az 50 ezret. A vaskohászati kombinát a város közepén, a kilenc kéményével nem csak termelt, de látványos is volt. A fő utca, a „Gyújtó” pezsgett az élettől, a kultúrházban, vagyis az „Olvasóban” még operett előadást is láttam. Aztán idővel végül kiderült, hogy se vas, se szén... és a gyár fokozatosan leállt (Később ipari park műemlék lett – most már talán bontás vár rá). Az értelmiségi rétegből aki tehetett, elmenekült. A lakosság száma drasztikusan csökkent, miközben az etnikai összetétel jelentősen megváltozott. Érdekes, hogy mind a három gyerekkori színteremen a roma népesség játszik egyre jelentősebb szerepet, sajnos egyáltalán nem pozitív formában, de erről elég is ennyi.

A múltba tekintés szomorkás hangvitele után ideje, hogy megint a jelenben engedjünk szabadabb utat egy Falstaffos életfilozófiának, és mondjuk azt, hogy a világ csak cirkusz, nem kell túl komolyan venni. Vagy azt, hogy a tiszta lelkiismeret általában csak a rossz emlékezet jele. Gondoljunk például arra a (lehet, hogy igaz) megállapításra, hogy ha Kleopátrának rövidebb az orra, az egész világ képe más lenne. Ez persze komolytalankodás, az viszont egy igazabb megfigyelés, hogy ami igaz a Pireneusokon innen, az nem biztos, hogy igaz a Pireneusokon túl is. Ezt különösen a mindennapi politika jól igazolja. De most nem politikára, hanem a szakmára fordítjuk a szót.

És pedig azért, mert egy véletlen folytán tudomásomra jutott, hogy azon a szakmai vonalon, amelyen én azt hittem, hogy igazán maradandót alkottam, az egyik egyetem geográfiai tanszékén egy doktorandusz benyújtott egy olyan értekezést, amely nagyon kapcsolódik a hajdani kutatásaim és vele kapcsolatos közleményeimhez. Különösen a kandidátusi értekezésemhez, amiről korábban már szoltam, és idéztem is vele kapcsolatosan az opponensek elragadtatással szóló véleményeiből. Ezekből és más egyéb tudományos reagálásokból akkor nyilvánvaló volt, hogy munkámat alapkutatásnak tekintik, amely új tudományos ismeretekhez is alapul szolgál. Mint az egyik opponens írta „az értekezésben kifejtett extraterresztrikus Föld-formáló szerep a felszín fejlődésében annyira nyilvánvaló, hogy szinte a megvédéssel egyetemlegesen kell a jelöltnak mint szerzőnek prioritását biztosítani...”. Tehát az én munkám az extraterresztrikus (földön kívüli) hatás a földfelszín fejlődésében ismeretlen volt, nem csak Magyarországon, de az egész világ geográfiai iskoláiban is.

Természetesen nagy érdeklődéssel lapoztam bele a komputerem képernyőjén ebbe a számomra véletlenül előkerült tanulmányba, arra gondolva, hogy az jórésben a témában alapműnek számító „pionír” munkám folytatása, tovább fejlesztése, és mit látok? Azt, hogy szó sincs róla, szinte meg sincsen említve. Csupán csak a „3.2. A téma szakirodalmának és kutatásának magyar vonatkozásai” című fejezetben olvasható mindössze annyi, hogy „a kanadai állampolgárságú geológus, Dojcsák Győző 1974. júniusában tartotta meg Budapesten a kandidátusi értekezését” és csak a tanulmány végén, az Irodalom felsorolásában szerepel a nevem mellett az értekezésem címe, és annak tézisei, ahol időpontként nem a védelem éve, hanem az öt évvel későbbi 1979. van megadva. Tehát az 1974-ben oly sikeresen megvédett: „A meteoritkráterek morfogenezise...” című értekezés 1979-ként szerepel. Hogy miért az öt éves késés, azt nem tudom, és persze azt sem tudom, hogy az abban elsőként kifejtett morfogenezist, amiről ennek az újabb tanulmánynak jelentős része szól, hogy lehetett említés nélkül hagyni. Pláne annak tudatában, hogy az már negyven évvel korábban történt. Mert lehet, hogy a doktorandusz (aki különben úgy látom elismerésre méltó munkát végzett) talán úgy vélte, egy disszidens munkájával nem kell foglalkozni, de a témavezető és irányító professzorok ezt hogyan hagyhatták jóvá? Ők is úgy vélekedtek? Egy tudományos ügyben, egy akadémiai védelemben... Nehéz elhinni, de sajnos igaz.

Engedtessek meg nekem most a figyelmüket felhívnom ezeknek a tudós uraknak egy-két olyan szempontra, amelyeket például az egyik akkori opponensem írt. „...Egy ilyen volumenű és konzekvenciáiban is ennyire következetesen keresztül vitt probléma-bemutató eddig nem csak a hazai, de a nemzetközi geomorfológiai szakirodalomban és kézikönyvekben sem látott napvilágot. Dojcsák Győző ebben a disszertációban ugyancsak egy nagyvonalú felismerést tett le az asztalra. A magyar geográfiának ezen a védelemén egy olyan

alkalom adatott meg, amikor hitet tehet amellett, hogy a mi országunk tudományos állásfoglalásait és ítékezéseit nem csak a hagyományok tekintélytisztelete, hanem a progresszív előrelépés azonnali felismerése, és a mellette való segítő kiállítás is jellemzi. Külön érdeme Dojcsák professzornak az a kiálló bátorsága, amellyel igazsága biztos tudatában – még a beszerezhetetlen bizonyító láncszemek hiányában is – vállalta a koncepció nyilvános megvédését... az értekezés forradalmi szemléletű... világkép formáló mű...”.

Azt hiszem, érdemes lenne ezen elgondolkodni egy kissé, figyelembe véve, hogy egy világképformáló mű „A meteoritkráterek morfogenezise” című akadémiai értekezés egy jóval későbbi meteoritkráterek geomorfológiai jellemzőivel foglalkozó munkában csak futó említést érdemelt. Így tesz hitet a magyar geográfia a hagyományok tisztelete, a korábbi tudományos állásfoglalások, agresszív előrelépés, a segítő kiállítás mellett? Szerepet játszhat ebben, hogy a téma eredeti kutatója és írója bár magyar geográfus, de akkor éppen Kanadában élt? Soha nem tételeztem volna fel, hogy ilyen szempont akadémiai tudományos szinten szerepet játszhat. Oly annyira, hogy azzal nem is kell foglalkozni? Ezt látva most értetlenül állok.

Most már tényleg csak, mint érdekességet említem, hogy a védésem idején elhangzott még olyan vélemény is, hogy ez az egész földön kívülről érkező, tehát extraterresztrikus hatás csak blabla, halandzsa, mert tudományosan csak az fogadható el, ami bizonyítható, márpedig ilyesmit még soha nem látott senki, tehát az nem bizonyított, ergo tudománytalan feltételezés. Hát igen, bizonyításként nem tudtam egy kozmikus becsapódást bemutatni, ennek dacára a védésem nagyon sikeres lett, azzal a konklúzióval, hogy ha mindaz, amit mondok, beigazolódik, rendkívül nagy jelentőségű dologról van szó... És minden beigazolódott! Ez ma már közismert. Ezt nagyon jól bizonyítja ez az újabb munka is, amelynek a fő érdekessége számomra az, hogy az én félévszázaddal ezelőtti úttörő munkásságomat teljesen figyelmen kívül hagyta.

De azért, ha már vallomásokat írok, bevallom, fáj még az a kevés is, amit velem kapcsolatosan megemlít a szerző. Mert ugyan igaz, hogy kényszerből kanadai állampolgár is lettem, de elsősorban és mindig magyar voltam. Az is igaz, hogy éveken át geológusként dolgoztam, de magyar geográfus diplomám van, és a védésem időszakában egy egyetemen geográfiai tanszéket vezettem. Az is tény, hogy az értekezésemet, mint geográfus nyújtottam be, és ennek megfelelően a védési Akadémiai Bizottság főleg geográfusokból állt, és ott egy akadémikus geográfus elnökölt.

Ennek az Akadémiai Bizottságnak volt az egyik tagja az a Szilárd Jenő, akinek vezetésével az egyetemi harmadév végén részt vettem egy nyári terep gyakorlaton (ahol készült a mellékelt kép), és azóta nagy tisztelője voltam. Nos, ez a védésem idején már Dr. Prof. Szilárd a védésem során felszólalva egyebek

között azt mondta, hogy „...amit a Győző (sic) itt nekünk prezentál, arról én soha semmit nem hallottam, soha még elképzelni sem tudtam, és ha mindez beigazolódik, tehát igaz, akkor a szakmánknak hihetetlenül lényeges dolgot kell tudomásul vennie...”.

49. Szilárd Jenővel „nyári gyakorlaton”

Azt is hadd tegyem még hozzá, hogy akkoriban a kandidátusi értekezést egy aspiráns mint az aspirantúra keretében kutató végző tudósjelölt általában három éves időszak alatt, az államtól teljes fizetést kapva készítette, és a védessel járó költségeket az állam fedezte. Én nem csak, hogy nem kaptam három éven át a magyar államtól semmit, de én fizettem (a kinti fizetésemből) a védéssel kapcsolatos összes költségeket. Mint érdekességről talán nem baj, ha erről is hallasz, kedves Olvasóm. Meg talán arról is, amiről talán nem illik beszélni, bár elég nyilvánvaló, hogy a védéseknél néha(?) van olyan, hogy egyesek különböző okokból (például én támogatlak téged, te támogatsz engem) esetleg közreműködnek. Nekem ilyen nem volt, nem is lehetett, mert az senkinek sem volt az érdeke, hogy engem támogasson. De szerencsére ennek ellentéte sem, mert a témámban még megközelítően sem volt senkinek semmiféle kutatása. Azonban még egy apróság.

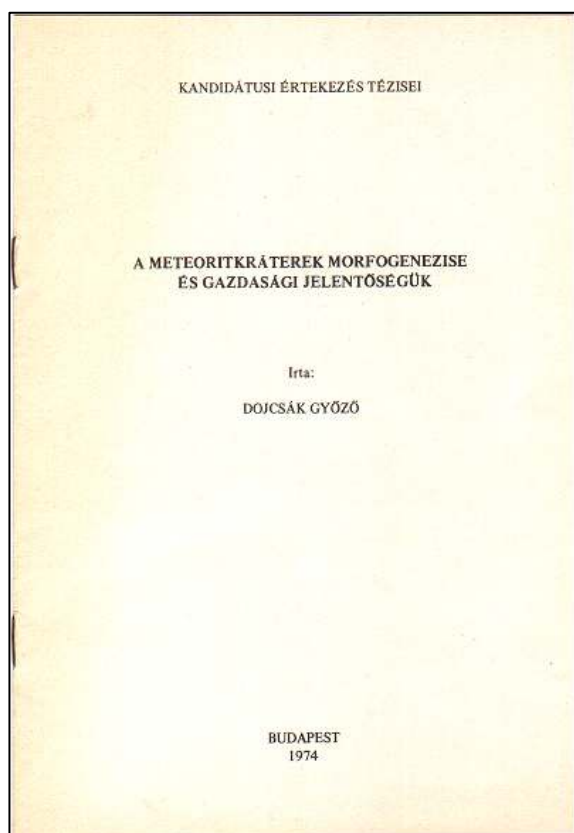
A Magyar Tudományos Akadémiának (úgy emlékszem) három példányban kellett beadnom az értekezésemet, amiből egy példány ment az Akadémia Könyvtárába, egy a Földrajzi Tanszék könyvtárába, és egyet kaptam én. Hogy mi ebben az érdekesség? Az, hogy a tanszék példánya már az első héten eltűnt, nyoma veszett. (Ezt még az egyik tanszék akkori vezetője súgta meg, aki részt vett már a doktori vizsgáztatásomban is). De az Akadémia könyvtári példánya még megvan szerencsére, az opponensi véleményekkel együtt. Természetesen megvan az én példányom is. Ezeken kívül tudtommal csak egy másolat létezik, amelyet a pécsi tanszéken akkor készítettek, amikor évekkel ezelőtt a pécsi

egyetem akkori rektora, a geográfus Tóth József (rég jó ismerős, aki Kanadában is meglátogatott) meghívott egy előadást tartani.

Azzal kapcsolatban, hogy ez a doktorandusz látszólag semmit sem tudott az én munkásságomról, megemlítek egy pár közleményemet, hogy legalább utólag tudjon(ak) róla:

- 1: Meteoritkráterek, Természet Világa, 1971. 7. szám
- 2: The most interesting, but the most neglected landforms: The Meteorit Craters, 22. International Geographical Congress, Montreal, 1972.
- 3: Vita a Holdkráterekről, Élet és Tudomány, 1972. 2. szám.
- 4: Ez a Földünk legérdekesebb pontja, Magyar Rádió, 1973. december 2.
- 5: Meteoritkráterek és a geomorfológia, Földrajzi Közlemények, 1973. 3–4. szám

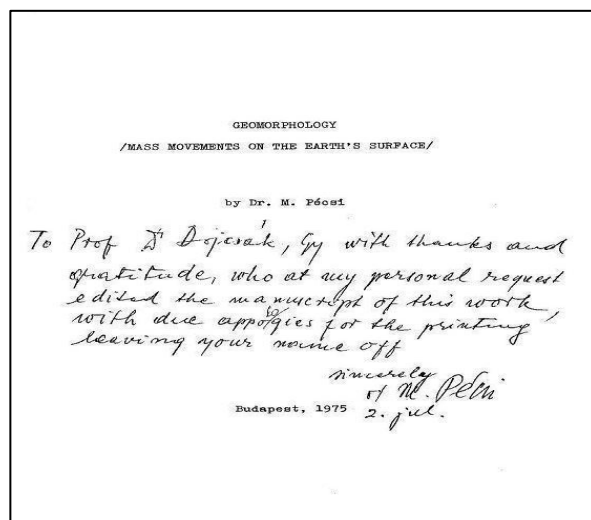
Ezek mind az akadémiai védésem előttiék, és mint fiatal geográfus doktorandusznak legalább az utóbbi szaklapról kellett volna tudnia. A téma vezetőinek meg arról, hogy ezzel a témával kapcsolatosan évekkel korábban már nemzetközi konferenciákon is előadásokat tartottam. Ezek a közlemények különben szerepelnek természetesen a Kandidátusi Értekezés Tézisei című nyomtatványban is, de úgy látszik annak az említéséről is megfeledkeztek.

50. Kandidátusi értekezésem tézisei

Mint más vonatkozású érdekességet (most már a téma befejezéseként) megemlítem még a következőt. Bizonyára emlékszel arra, hogy az opponenseim a védés során mindketten javasolták az értekezés mielőbbi könyv formában való kiadását. Nos, akinek intéznie kellett ezt a mielőbbi kiadást, az a tudós kolléga akkoriban az intézmény párttitkára volt (1974-ről van szó, akkor bizony volt ilyen), és nem tudom, saját megfontolásból vagy „felsőbb utasításra”, mindenesetre úgy gondolta, hogy nem kell egy disszidenst annyira futtatni, hogy még egy szakkönyve is megjelenjen, ezért keresett és talált két embert, akik nem javasolták a kiadást. Ez a két ember természetesen nem geográfus volt... és ami a lényeg... a könyv nem jelent meg.

Nos, ez a párttitkár kollega volt az intézője az egyéb földtudományi munkák könyv formában való megjelentetésének is. Ilyen volt például az ő közvetlen főnökének, Pécsi Márton akadémikusnak a Geomorphology című könyve megjelentetése, ami az UNESCO Budapesten tartott posztgraduális nemzetközi mérnök geológiai oktatás részére készült 1975-ben, angol nyelven. Ennek a szakkönyvnek a lektorálására engem kért fel a szerző. Ez a professzor akkoriban a legismertebb földtudományi szakember volt az országban, aki még az egyetemről ismert, majd később szerte a világon több nemzetközi konferencián is találkoztunk. Ő egy ilyen alkalommal (Montreal, 1972.) ámulattal hallgatta az én meteoritkráterekről tartott, akkor még hihetetlennek tűnő előadásomat. Akkor ő gratulált, biztatott, és egy év múlva boldogan vállalta, hogy az akadémiai védésen ő elnököljön. Így nem volt meglepő, hogy a két évvel később megjelenő angol nyelvű könyve lektorálására, szerkesztésére engem kért meg. Szerencsére most megtaláltam ennek a könyvnek a tőle kapott tiszteletpéldányát, aminek dedikálását a mellékelt képen itt most meg is mutatom, mert abból látni lehet, hogy lényegében miért említem ezt az ügyet.

51-52. Pécsi Márton akadémikus és könyvének dedikációja

Mivel elég nehezen olvasható a kézírás, idézem:

„Prof. Dr. Dojcsák Gy.-nek hálás köszönettel, aki személyes kérésemre lektorálta (edited) ezt a munkámat, szíves bocsánatát kérve, hogy a nyomda kihagyta nevének említését. Tisztelettel: M. Pécsi”

Gondolom érted kedves Olvasóm, hogy mit akarok ezzel megmutatni... a könyvből kimaradt, „a nyomda kihagyta” a lektor nevét, ami mindig minden szakkönyvben fel van tüntetve. Ez esetben azonban kimaradt. Véletlen? Nem valószínű, hiszen a nyomda nem hagy ki dolgokat, az kinyomtatja azt, ami ott van. Sokkal valószínűbben az történt, hogy az említett párttitkár szerint, egy „nyugatosnak” ne csak a könyve ne jelenjen meg, de még egy megjelent könyvben, mint lektor sem szerepeljen. Nekem legalább is nagyon úgy tűnik, de ez nem lényeges, hiszen ezt az ügyet is csak, mint érdekességet említettem, egy szerencsére letűnt világról.

Már amennyire letűnt az a világ, mert annak vezér szereplői közül nagyon sokan most is közöttünk élnek. Példaként megemlíthetem ugyanezt a volt párttitkár elvtársat, aki a fentebb említett, velem kapcsolatos két könyvben szerepet játszott. Érdekességgéppen a szakmámon belüliek közül ő az egyetlen, akivel a Széchenyi fürdőben rendszeresen találkozom. Ezt azért említem, mert korábban már tettem célzást arra, hogy az ott látható idősebb generáció tagjai közül a legtöbb az ilyesfajta volt pártfunkcionáriusok, akiknek a hajdani „elithez” tartozásuk, majd az ebből fakadó magas nyugdíja azt lehetővé teszi.

Még egy nagyon rövid érdekesség. Talán emlékezel az egyik opponens említette, hogy az akadémiai értekezésemben kifejtett elképzeléseim „prioritásának biztosításával kapcsolatosan később esetleg gondok lehetnek”. Nos, nem lettek... Másként lett megoldva az egész. Szőnyeg alá söpréssel, („magyar módra”?) teljes feledésbe süllyesztéssel...

Erre most a véletlenül kezembe került Doktori Iskolának benyújtott dolgozat hívta fel a figyelmemet. Ez azonban annak a belátását eredményezi, hogy ha ez a doktori iskola ennyire egyetért az én ignorálásommal, akkor nyilván az egész szakma is, hiszen annak ők a prominens képviselői. Ez bizony számomra egy nagyon szomorú, és nagyon elgondolkodtató felismerés. Egy sikeresen megvédett akadémiai értekezés teljes figyelmen kívül hagyása nem csak annak szerzőjét, és jóváhagyóit, de az egész szakma, sőt a Tudományos Akadémia becsületét is sérti. És ha már így van, ideje azt nekem is tudomásul venni, belátni, hogy nem egészen ott van a helyem, ahol gondoltam. A jövőre vonatkozó elképzelésemnél ezt bizony sajnos figyelembe kell vennem.

Vallomások... hirdeti az írásom címe. Úgy látszik, ezt most elég alaposan betartom, mert az emlékek közül egymás után bukkannak elő olyan részletek, amelyek papírra kínálóznak. Ilyen most például az, amit pár sorral feljebb mondtam a szönyegalásöpréssel, feledéssel kapcsolatosan, mert az némi kiegészítésre szorul. Tény ugyanis, hogy a védésem után volt azért egy kis mozgolódás. Az egyik opponensem például annyira belelkesegett a számára addig teljesen ismeretlen, de rendkívüli érdekes témával kapcsolatban, hogy szinte rögvést meg is jelentette a vele kapcsolatos elképzeléseit. Ilyen volt például az, hogy a térképeken becsapódás okozta formájúnak tűnő Fekete-tenger vagy a Kaspi-tó valószínű meteoritkráter eredetű.

Kétségtelen, hogy a világtérképek vagy még inkább a valóságot jobban tükröző földgömbök több olyasforma felszíni formát is mutatnak, amelyek kinézésre némileg hasonlítanak. Ilyenek például a Hudson-öböl vagy a Karib-tenger is, amelyek ránézésre gyanúsak tűnnek, de a ránézés persze nem elég. Annak bizonyítása nagyon sok munkát igényel. (Furcsa dolog talán, de az utóbb említett két példa esetében azért van némi összefüggés, mert valóban történtek ott kozmikus becsapódások, de azok nem az egész egységért felelősek). Ám a különben nagyon is tiszteletre méltó kollégám által valószínűnek vélt Földközi-tenger és a Kaspi-tó esetében azonban az szinte teljesen bizonyos, hogy azok nem becsapódásos eredetűek.

Egy másik következménye a védésemnek az volt, hogy a Magyar Állami Földtani Intézet viszonylag röviddel a védésem után létrehozott egy olyan kozmikus becsapódásokkal foglalkozó valamit, aminek az első összejövetelére meg is hívtak. Sőt meg is tiszteltek azzal, hogy felkértek egy résztéma-vezetőnek, mintegy jelezve, hogy számon tartanak. Akkoriban éreztették velem, hogy ha akarok, részt vehetek az ezzel kapcsolatos jövődöbeli munkában, de rögvést kiderült, hogy csak, mint munkatárs, és nem, mint szakmai vezető. Bevallom, amikor ezt láttam (kérlek, ne vedd ezt nagyképűségnek) úgy éreztem, mintha foci hasonlattal élve, Ronaldónak megengednék, hogy a Fradiban játsszon. Akkor én megköszöntem a lehetőséget... és ennyiben maradtunk. Azóta nem hallottam róluk, sülyesztöbe kerültem, és odakerül most már ez a témám is.

Ám a közelmúltban egy másik egyetem, másik doktoranduszának a munkája is érdekesnek bizonyult a számomra. Ez esetben az nem véletlenül került a kezembe, mert azt az egyetemről küldték egy lektorálási kérelemmel. Még érdekesebb, hogy az a munka nem magyarul, hanem angol nyelven készült, ráadásul a kedvenc sportommal, a golfbal kapcsolatosan, és lényegében a golfturizmusról szólt.

Ebben az esetben nem lepődtem meg túlzottan azon, hogy rám gondoltak, hiszen nem tudok olyan geográfus kollégáról, aki akár művelője vagy éppen

hozzáértő ismerője lenne a golfsportnak. Mint az eddigiekből láthattad azt nem csak elég régóta, és elég intenzíven űzöm, de könyveket is írtam róla. Azon kívül nem csak sportbeli, de geográfiai, sőt turisztikai vonatkozásában is vannak vele kapcsolatosan elég alapos ismereteim. Utóbbi állításom igazolására megemlítem, hogy játszottam olyan golfpályán, amely túl van az északi sarkkörön, meg olyanon is, amely az egyenlítő táján van És a két földrajzi vonal között olyanokon, amelyek vagy a tengerszint közeli vagy a fahatáron túli magasságban vannak.

Földrajzilag ugye ezek elég érdekes variációk. Ezek illusztrálására röviden csak annyit, hogy ha a pálya tengerpart közeli sivatagi környezetben van, akkor ott esetleg nem a tipikusan jellemző, szinte manikűrözött, zöld fűtakaró dominál, hanem homok. Ez esetben a játékos egy szőnyegdarabkát visz magával, és ütés előtt arra teszi fel a labdát. Ha viszont a pálya a tengerszint felett magasan a fahatáron túli környezetben van, akkor ott ugyan még van zöld fű, de a megütött labda (túlzással mondva) kétszer olyan messzire repül, mint a tengerparton. Ennek, mint azt jól tudod, a ritkább levegő, vagyis az erősen lecsökkent légellenállás az okozója. Ahhoz természetesen, hogy az ember ilyen pályákon játsszon, elég sokat kell utaznia, és így akarva, nem akarva, részese lesz a golfturizmusnak.

53. Játék előtt, szép környezetben

54. Játék az Alpokban (éppen a labdát tisztítom, az ütő a lábamnál)

Helyben vagyunk, gondolná az ember, jöjjön az a golfturizmussal foglalkozó értekezés, és el kezdtem olvasni az érdekesnek ígérkező tanulmányt. Olvastam, olvastam... és azon vettem észre magamat, hogy egyre kevésbé értem, amit olvasok. Mivel eléggé jól beszélek angolul, természetesen nem a szavakkal volt gondom, hanem amit azok kifejeztek.

Ez az érthetlenség azonban nem annyira az író hibájából eredt, mint inkább az enyémből. Abból, hogy elmaradtam a modern fejlődésben, ami az utóbbi időkben, a magyar nyelvben, és a szakmában is végbe ment. Amikor

például azt olvastam, hogy „tourism industry” vagyis turista ipar, nekem meg kellett állnom, mert nekem az ipar az a gazdaság olyan termelői ágát jelenti, mint mondjuk a gyáripárt vagy esetleg még az olyan szolgáltatásokat is, mint mondjuk a szórakoztató ipar, de a turista ipar, az nekem már hamisan csengett. És amikor azt olvastam, hogy „golf tourism as a tourism product” égne az a hajam. Produkt, az nekem terméket jelent... golf turizmus, mint egy termék? Olvastam, olvastam... letettem, majd újra nekikezdttem, míg végül beláttam, hogy ez nem nekem való. Még akkor sem lenne az, ha eltekintek a nyelvészeti kérdésektől, mert egyéb dolgok is zavartak, melyek nyilván ugyancsak az én elmaradt múlt századbéli konzervativizmusomból fakadtak. Nézzük csak...

„Finding a definition to golf is as difficult as finding one for tourism...” (definiálni a golfot ugyanúgy nehéz, mint definiálni a turizmust) olvasható a tanulmány elején. „The definition of golf tourism” címszó alatt... Hát, nem tudom... én átgolfoztam egy életet, és össze-vissza utaztam érte a Földet... ezért lehet, hogy ez az oka annak, hogy nekem nem okoz gondot definiálni, hogy mi a golf vagy mi a turizmus... Viszont gondot okoz azt megérteni, hogy miért kell ehhez és ilyesmikhez 35 oldal? Ráadásul angol nyelven, ahol az azt beszélők milliói évtizedek óta nem csak tudják, hogy mi a golf és turizmus, de élük is ezeket a dolgokat. Nekem olyannak tűnt az egész tanulmány, mint amikor azt a matematikai műveletet, hogy $1+1=2$, egy hosszú és bonyolult képlettel vezetik le, mert lehet, végül is megkapva az eredményt, hogy 2.

$$1 + 1 = 2$$

**egyenlet felírható egy sokkal elegánsabb módon
így:**

$$\ln(e) + \sin^2(p) + \cos^2(p) = \sum_{n=0}^{\infty} \left(\frac{1}{2}\right)^n$$

A mi – ismerjük el – sokkal tudományosabb.

Remélem megérted kedves Olvasóm, hogy hosszas tépelődés után a felkérést nem fogadtam el, olyan indoklással, hogy én a geográfia geo ágának egyes részeihez értek valamicskét, de a golf turizmus angol nyelvű hosszas „tudományos” fejtegetését csak legfeljebb csodálni tudom, de lektorálni nem.

Annak tudatában, hogy utóbbi példámat nem túl sokan, és annak angol nyelvű eredetijét még kevesebben olvassák, mégis az illendőség kedvéért a tanulmány írójától elnézést kérek. Mint látható, sem az ő, sem az egyetem nevét nem említettem, mert ezúttal azok nem lényegesek. Engem most az eset érdekessége érdekelt, és mivel vallomásokat írok, úgy éreztem, hogy ez idetartozik. Különben megjegyezném még azt, hogy a munka valójában véve nem rossz, tulajdonképpen nincsen benne semmi helytelen, csak éppen nem látom benne azt a tudományos értéket, ami – szerintem – egy doktori fokozat elnyeréséhez szükséges. Sajnos én már tudom, hogy koromnál fogva az „analóg” korosztályhoz tartozom, az író pedig nyilván a „digitális”hoz”, mégis az elmaradottságom tudatában hozzáteszem, hogy sokat adnék érte, ha valamikor belenézhetnék annak a tudós kollegának a véleményébe, aki ennek a munkának a lektorálást vállalni fogja.

Csak még egy példa a régi módi gondolkodásmódomra. Egy elég jelentős összegű adományom révén a Magyar Földrajzi Társaság elismerte, hogy „Dojcsák Győző jelentős szerepet vállalt a MFT Ifjúsági Szakirodalmi Nívódíjának újraindításában”. Az utolsó szó, az újraindítás ugye, azt jelzi, hogy ez a valamikorinak tűnő akció elakadt, és feltételezhető, hogy közreműködésem nélkül valószínű úgy is marad. Nos, az én régimódias gondolkodásomban az ilyesminek a normális velejárója az lenne, hogy az illetőt, aki ilyesmi érdekében elég jelentős áldozatot hoz, valamilyen formában bevonják az azzal kapcsolatos további munkálatokba. Hogy az illető azt elfogadja vagy nem, az már az ő dolga. Ez nem csak, hogy nem történt meg, de aki(k) addig azt tették, még azt sem mondták, hogy: kösz a kisegítésért... Szerintem ez nem csak udvariatlan, de egy elég ostoba eljárás is, mert aki egyszer adni tudott, az lehet, hogy többször is tudna. De hát kapni is tudni kell... Mert, ha valaki nem tud, nagyon valószínű, hogy nem is kap többet.

Wass Albert monumentális nagy művében, a Kard és kaszában egy helyen azt írja, hogy „Az emberfélének két élete van. Az egyikben mindig álmodik, a másikon eltemeti, amit álmodott”. Azt hiszem, én most egy kicsit megint temetek... de ismerve magamat, tudom, hogy újra álmodni fogok. Talán ennek jele már az is, hogy folytatom ezt az írást. Lehet, hogy azért folytatom, mert közben bajuszt, meg szakállt növesztettem (hogy miért, azzal most nem untatlak), és így talán megfontoltabb, bölcsőbb lettem. Vagy csak annak tűnök, de ha már így van, teszem a folytatást egy kis bölcselkedéssel.

Nem tudom ki mondta: „aki nem várja ki, hogy szomjas legyen, az nem lelhet igazán örömet az ivásban”. Talán valahogy így vagyok most én is az írással, mert sokáig csak vártam, és most még mindig úgy érzem, hogy szomjas vagyok az írásra. Szerencsére azonban már tudom, hogy aki nagyon szomjas, az nem pezsgőt kíván, hanem vizet, egyszerű normál vizet... Így, én most egyszerű gondolatokkal elégítem ki a szomjamat.

Azt sem tudom, ki fogalmazta meg először azt a gondolatot, hogy senkinek sem lenne szabad, hogy többje legyen, amikor vannak, akik az alapszükségleteket is nélkülözik (én gondolok itt például a csapból fölöslegesen folytatott vízre, amikor mások szomjan halnak). Azt viszont tudom, hogy Balzac szerint senkinek nem lenne szabad zseninek lennie, amikor oly sokan vannak, akik a tudás alapjait is nélkülözik. Ehhez némileg hasonló az a vélekedés, hogy senkinek nem lenne szabad szépnek lennie, amíg mindannyian nem vagyunk legalább átlagos kinézésűek. Így akkor elkerülhető lenne az a sokszor csak a tudat alatt, tehát ösztönösen működő ellenszenv, amit az alacsony ember a magassal, a szőke a feketével, a gyenge az erőssel, a csúnya a széppel etc. szemben érez...

Nos, e suta gondolatok szellemében kérlek, kedves Olvasóm, hogy tőlem továbbra se várjál túl sokat. „Est in medio versum” mondta a latin bölcselet, és én magamat nagyon is középszerűnek tartva bölcselkedem tovább az élet engemet érintő dolgairól, figyelembe véve a megállapítást, hogy a „bölcs” azért az, mert tudja, hogy nem kell nagyon bölcsnek lennie.

Most akkor azzal folytatom, amit ennek a Vallomásoknak az elején mondtam, vagyis, hogy a kiegészítések írását az indokolja, hogy több mindenről az első részben hiányosan szóltam. Különösen aktuális ez azért, mert utólag bizonyítékként olyan képek is előkerültek, amelyek korábban még hiányoztak. Mivel beszámolómban Kanada prioritást élvez, elsőnek természetesen életemnek arról a korszakáról szólok. Onnan is annak a legszebb részéről, a Sziklás-hegységből vett példával. Amikor ugyanis arról a csodálatos vidékről írtam, akkor túlzottan gyorsan átszaladtam rajta egy körutazásnak tekintett útvonalon, méltatlanul megfélemezve még célozni is olyan kitérőkre, melyek emlékként nagyon is megragadtak az emlékezetemben.

Azt ugyan kellőképpen érzékeltettem, amit különben tudtál, hogy ott, a csodás magas hegyek mesés környezetében még a főút vonal mentén haladva is jól érzi az ember, hogy igazán vad vidéken jár. Olyanon, ahol az ember csak egy átvonuló, gyorsan múló része a természetnek, ahol az elsőbbséget a „helyi lakosok” élvezik, mint látható a képen, melyen nem Gabi a lényeges.

56. Gabi és a vad kecskék az úton

Ha viszont letér az ember a főútvonalról, egy a térképen nem jelzett mellékútra, akkor aztán igazán érezheti a vadon valódi jellegében rejlő félelmetes szépségeket. (Megjegyezném itt, hogy az ehhez némileg hasonló lehetőségeket érdemes kihasználni minden egyéb szép helyen, mint mondjuk a Mátrában, ahol pl. a Mátraháza felé haladó főútról letérve egy erdőgazdasági mellékútra, ugyancsak rögtön egy valamelyest hasonló élményben lehet részünk.)

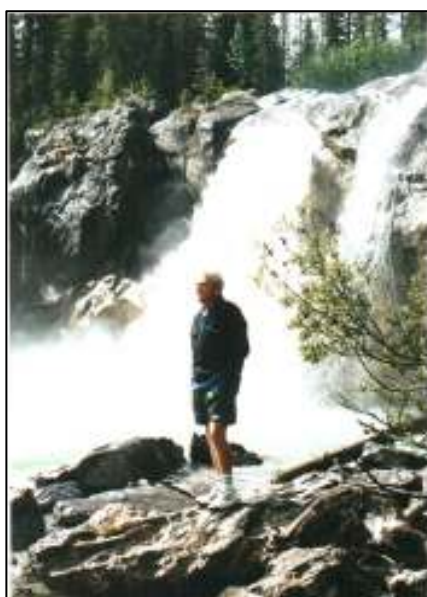
Most a Sziklás-hegységben azonban egy kissé vadabb kitérőre gondolok, aminek a neve jól látható a képen, és (a hitelesség kedvéért) én is a kocsinak támaszkodva. Itt már a név, hogy Bugaboo (ejtsd Bugabú) is egy kissé úgy hangzik, mint egy ott élő lapátszarvú jávorszarvas bőgése.

57.A Bugaboo kitérő

Ha egy ilyen mellékútra vállalja a kalandot kereső a letérést, és az éles levegőből szippantva belefeledkezik a háttérben látható havasok látványába, nem árt, ha azért tudat alatt kissé készen áll arra, hogy esetleg egy grizzlymedve cammog elő a bokrok közül megcsodálni őt, mint érdekes ritka látnivalót. És ha netán a bocsa is vele van, akkor jobban teszed, ha azonnal beugrasz a kocsiba, mert ha úgy dönt, hogy a bocsrá veszélyt jelenthetsz, akkor hirtelenül ő lesz számodra a nagyon veszélyes. És ha ebből vagy bármi másból kifolyólag is bajod származna, segítségre nem nagyon számíthatsz, mert lehet, hogy napokig nem vetődik arra emberi lény.

Viszont ha tovább mész, elképesztően szép dolgokat találhatsz. Mint például ez a dühörgő vad vízesés, amit a lentebbi képen látsz. Vagy esetleg egy gleccserhez érsz, amin vidám fiatalok akrobatikus snowboard-ugrás mutatványokat gyakorolnak. Száz kilométerekre kórháztól, órákra még a helikopteres segítségnyújtási lehetőségtől is. Bevallom, ezt látva, a hajam megemelte a sapkámát.

58. Egy dühörgő vízesés

59. Egy útmenti gleccseren

A Sziklás-hegységből most a földgolyó egy nagyon távoli másik pontjára ugorva, az afrikai kontinens legdélebbi pontját láthatod, amit Vasco da Gama 1497-ben fedezett fel. Ez a Jóreménység foka, ahol az Atlanti és az Indiai-óceán találkoznak. Hogy egy jó fél évezreddel később egy magyar geográfusnak micsoda élményt jelentett kitárt karokkal ott azt mutatni, hogy jobbra tőlem az Indiai-óceán, balra az Atlanti-óceán látható, azt a képről leolvasható testbeszéd úgy hiszem, nagyon jól kifejezi. Ez a pont különben csak úgy kb. 50 kilométernyire van Fokvárostól, amely vidéket 2000 novemberében látogattam meg, egy korábban már említett teniszverseny kapcsán.

60. A Jóreménység foknál

Akkor jártam Johannesburgban is, aminek geográfus szempontból számomra az volt a fő érdekessége, hogy mint városóriás úgy jött létre, hogy ott sem tengerpart, sem nagyobb folyó nincsen. Nyomornegyedei viszont rendkívül nagy terjedelemben vannak, és ilyen szempontból lényegében még a belváros is félelmetesnek tűnt. A kirívóan luxus városnegyedek viszont szinte hivalkodóak. Ott, az egyik vendéglátónk villájának a kertjében, a tiszteletünkre rendezett garden party részeként teniszezve, eszembe jutott az a mondás, amit valaki a francia forradalom kitörése előtt a királyi palota pompájában valahogy úgy fogalmazott, hogy egy kitörő vulkán tetején táncolunk. Legalább is akkoriban nekem ott, Johannesburgban nagyon robbanás közelinek tűnt a helyzet, de örömmel látom, hogy mostanában talán már valamelyest csökkenőben van ez a veszély.

61. Pretóriában, a kormányépület előtt

Ebből a nagyon vegyes érzelmeket kiváltó nagyvárosból ugrottunk át sporttársaimmal a köztársaság fővárosába, Pretóriába, amit korábban ugyan már említettem, de kép nélkül. Meglepő volt számomra látni, hogy ez a viszonylag szépnek tűnő város olyan közel van a nála több mint tízszer nagyobb Johannesburghoz, amit az is jelez, hogy a nemzetközi járatok számára közös repülőterük van. Érdekes, hogy ezek a dél-afrikai fennsíkon lévő városok 1300 és közel 2000 méter körüli tengerszint feletti magasságban vannak. Meg az is érdekes, hogy a főváros közel egy millió körüli lakosának (akik nagy része kormánytisztviselő) csak a fele fekete.

A környékbeli látnivalók közül számomra természetesen a világ leghíresebb, legnagyobb, legmélyebb, leggazdagabb gyémántbányája révén ismert Kimberley lett volna a legérdekesebb, de hát sportúton voltam, és nem meteoritkrátert kutatni, így meg kellett elégednem azzal a boldog érzéssel, hogy a bánya hatalmas meteoritkráterszerű mélyedését legalább a levegőből láthattam. Mint érdekességet, annyit azért megemlítek róla, hogy ez a legnagyobb kézzel ásott lyuk a Földön, amelyet 1871-től több mint 50.000 bányász 1097 méteres mélységig mélyített (a végén már szinte kibírhatatlan hőségben), 2722 kilogramm gyémántot kitermelve, de 1914-ben bezárták (a közelében még másik négy bánya 2005-ig működött).

Mint viszonylag közeli érdekességre ugyancsak jó volt pillantást vetni az onnan keletre lévő, egészen az óceán partig kiérő hatalmas, kiváló minőségű szőlő ültetvényekre. A dél-afrikai borok híre – minőségük miatt – ma már (meglepő módon) vetekedik a régebben világhírű német és francia borokkal.

Megint nem tudom ki mondta, miszerint az öreg embert az exis határozza meg, nem pedig a praxis, de sajnos azt már tapasztalatból tudom, hogy nagyon jól mondta. Az én esetemben mutatja ezt egyebek között az, hogy olyan jó tíz évvel ezelőtt lemondtam egy nagyon hosszantartó, ha nem is szenvedélyről, de mindenestre az életemben jelentős szerepet játszó tevékenységről, a vadászatról. A meglepő számomra ebben az volt, hogy nem is lett olyan nagyon fájó ez a lemondás. Nemcsak azért, mert az akkorra kialakult vadászati lehetőségeim messze elmaradtak attól, amit az egész ezzel kapcsolatos tevékenységben szerettem, hanem inkább azért, mert éreztem, hogy eljött az idő az abbahagyásra. Az exisre, a praxis helyett. Lehet, hogy csak önhitegetés, de úgy éreztem, hogy nem kell ez már nekem, mert a hajnali keléseket, a napkelte gyönyörét, a fácánok, nyulak esetenkénti látványát, ha ritkábban is, de a golfozás révén is élvezhetem. És elmosolyodom magamon, amikor a fejem felett elhúzó zajos vadliba csapatra puska helyett reflexszerűen ráfogom a golfütőmet... Menjetek csak, legalább nem kell benneteket megpucolnom, hiszen a tollazást, belezést mindig is utáltam.

A sportoknál maradva most meg eljött az idő az életemben egy még sokkal nagyobb, – ez esetben már tényleg majdnem szenvedély – egy jó 60 éven át tartó aktivitás, a tenisz abbahagyására. Istenem, hatvan év! Mennyi öröm, szórakozás, élmény, kaland, bánat, izzadság, viccelődés a zuhanyozóban, egymás ugratása, meg mi minden... és vége. Ám megint, de most már nem meglepő a tapasztalat, hogy igazában már ezt sem igazán sajnálom. Nem sajnálom, mert valójában már hosszabb ideje érzem, amit az ismert régi dal is mond, hogy „Nem vagyok én már az, aki voltam...”

Éreztem, hogy lelassuló játékkal visszafogom a partnereimet, akik persze jóval fiatalabbak lévén, még nyeresre játszanak, míg én már elég régóta inkább csak az „örömteniszt” élvezem. Örömtenisz. Tudod milyen az? Amikor nem a poéncsinálás a lényeg, az ellenfél becsapása, a mellette elütés, a legyőzés, hanem ellenkezőleg, úgy kell ütni a labdát, hogy az könnyen visszaüthető legyen. Így az mennél többször pattogjon ide-oda, vagyis oda-vissza. Így elkerülhető a túlzott rohángálás, az elesés veszélye, a rettegett combnyakcsont törés, ami bizony az én koromban már végzetes lehet.

Amikor az abbahagyás melletti döntésemet közöltem a partnereimmel, az egyik udvariasan megkérdezte, hogy miért? Erre én azt mondtam, hogy egy igazi sportember a csúcson hagyja abba a játékot, mire az egyik fiatal partner (a fiatalok néha szemtelenek) a tréfámat nem egészen értve, nevető csodálkozással rám nézett, és azt mondta, hogy Győző, te már legalább harminc éve nem vagy a csúcson.

Szóval zajlik a folyamatos abbahagyás: cigaretta, vadászat, tenisz... hadd ne soroljam tovább, és nagyon valószínű, hogy ez már a vég kezdete. Az évek olyanok, mint az Alpok. Az ember még túl sem jutott az első csúcson, mikor már előtte meredezik a többi. Sajnos ezek magasabbak, az utolsó hegyek lakatlanok, kietlenek és fehérek (írta Chateaubriand), aminek nyilván az a folytatása, hogy az ember már nem törekszik ezeknek a végső csúcsoknak a megmászására, inkább kikerüli őket, és úgy halad az elkerülhetetlen végkifejlet felé. Amikor aztán elkezdődik a szerves anyag szervetlenné válása, vagyis az élet nagy köre bezárul.

No, de az még jóval odébb van (remélem). Egyelőre még éltet az optimizmusom, ami azt mondja, hogy a heti kétszer két óra teniszidő felszabadult, tehát több idő jut a golfra, meg a gyógyfürdőbe járásra. Az előbbit, mint azt már mondtam, reggelenként egyedül csinálom, a másikat pedig ugyanúgy reggel a Széchenyiben, és ezekkel kapcsolatban szeretnék még mondani valamit.

Arról a megfigyelésemről már tettem említést, hogy az ott fürdőzők között a korosztályom, tehát az idősebb generáció többsége (mondjuk tízből nyolc) – szerintem a letűnt pártállam maradványaként – a volt magasabb szintű káderek, katonatisztek és egyéb ilyenekből tevődik össze. Szinte kinézésre is felismerhetők a primitív jólétben élőkre jellemző elhízottságuk miatt. Ezeknek van pénzük az éves bérlet megvételére (330.000 Ft), van idejük az idő kellemes eltöltésére, és a meleg vízben összeverődve a mostani kormány ocsmányolására. A meleg vizes medencének az a része, ahol ők csoportosan láthatók, úgy ismert, mint „vörös sarok”.

Az egyik tagja ennek a csoportnak nekem más vonalról ismerősöm, akivel az évek alatt a vízben elég gyakran el is beszélgettem. Nos, az utolsó választások előtt odajött hozzám, és elkezdte szidni a miniszterelnököt és kormányának tevékenységét, ami ellen (szerinte) fel van háborodva az ország népe. Hallgattam, hallgattam, majd azt mondtam, hogy mért foglalkozol ezzel, hiszen, ahogy te látod, nyilvánvalóan a nép haragja el fogja söpörni őket, amivel ő (kissé meglepődve) nagyon egyetértett.

Hogy az országos népszavazás eredménye nem az elsőprés, hanem annak most már ismétlődően pont az ellenkezője lett, az azt eredményezte, hogy azóta elkerül. Én meg nem akarom kellemetlen helyzetbe hozni olyan kérdéssel, hogy szerinted mi történt ezzel a szerencsétlen magyar néppel, hogy most megint nagy többségben Orbánékra szavazott? (Így megkíméltem magamat a nála biztosan készenlétben levő magyarázat meghallgatásától.)

Persze van a meleg vizes medencének egy másik sarka is, ahol most már az egyre jobban szaporodó másként gondolkodók mulatják az időt. A két csoport legfeljebb csak véletlenül keveredik, mivel vannak azért egyedek, akik fejlettebb diplomáciai érzéssel rendelkeznek. És persze vannak az el nem kötelezettek, akik között természetesen nagyon érdekes emberek találhatók.

Mivel nem vagyok beszédes, kapcsolatokat kereső ember, meg egy pár esetben már rá is fáztam, hogy óvatlanul eszmecserébe bonyolódva szükségtelenül felizgattam magam, így eléggé kerülöm az embereket. De kivétel ugye mindenben lehetséges, és ennek megfelelően már volt is egy jó pár kellemesre alakult beszélgetésem. Ezek közül egy közelmúltban történtet megemlítek, mert annak következménye lett, amiről a későbbiekben részletesen beszámolok.

A Széchenyi fürdőben egyik alkalommal mellettem, egy tőlem valamivel fiatalabbnak tűnő szimpatikus kinézésű úr fürdőzött, akivel valami révén létrejött egy semleges induló szóváltás, amiből fokozatosan egy kellemesnek tűnő beszélgetés lett. Ennek során kiderült, hogy ő már nagyon régóta Bécsben

él, és foglalkozásra nézve történész. Aztán az is kiderült, hogy annak idején mindketten disszidáltunk, ő, mint akkor még gyerek, aki végül Ausztriában érettségizett, majd Bécsben doktorált. Mivel értelmesnek tűnt az illető, és bőven volt közös témánk, a későbbiek során, amikor megtudta, hogy én meg Kanadában éltem, megemlítette, hogy neki van egy nagyon érdekes könyve, ami a Kanadába került korai magyar telepesekről szól, és valami Dojcsák nevű írta, akivel ő már nagyon régóta szeretne találkozni. Erre én nagyon jólesően elnevettem magam...

Hát, ilyen véletlenek is vannak az életben, ami ebben az esetben érdekesnek bizonyult, és természetesen lett is folytatása. Másnap vittem neki az egyik történelmi témájú könyvemből egy példányt, amit ő, egy róla szóló régebbi interjú másolatával viszonzott. Ennek az interjúnak az volt a lényege, hogy 1966-ban egy turistacsoportot hozott Bécsből Magyarországra, amiért letartóztatta a rendőrség, amit vallatás, meghurcoltatás követett (vallatására a KEOK, vagyis a Külföldieket Ellenőrző Országos Központ Bajza utcai irodájában került sor, ahová nekem gyakori itthonléteim során rendszeresen be kellett járnom), ahonnan csak nagy nehezen, az osztrák követség közreműködése révén menekült meg.

Ebből számomra az volt a döbbenetes, hogy én már 1966-ot két évvel megelőzően hoztam Kanadából egy (ott élő magyar származású) csoportot, amikor az ilyen nyugati csoportok megfigyelése még intenzívebb lehetett, és persze arra gondoltam, hogy hasonló dolog velem is megtörténhetett volna... Erről beszélgetve új ismerősöm megkérdezte, hogy ennek én nem néztem utána? Talán nem tudok arról, hogy az Államvédelmi Hatóság Titkos Irattárában nem csak ez, de nagyon sok érdekesség megtalálható, és ma már megnézhető?

Persze én is már elég régóta tudtam, hogy van ilyen lehetőség, de úgy voltam vele, hogy nem akartam felizgatni magam. Ami elmúlt elmúlt, ezek kellemetlen emlékek, a rosszat el kell felejteni, mert amit elfelejt az ember, az nincs, és a feledés az Isten legnagyobb ajándéka. Valahogy így gondolkodtam én, a földjegyű (kényelmes) geo-szakember, de egy történész másként lát dolgokat. Nagyon bölcsen betette a fülembe a bogarat, mondván, hogy ott, abban az irodában nagyon kulturáltan intézik a dolgokat, kérd csak ki a rád vonatkozó iratokat, és ahelyett, hogy felizgatnád magadat, ne vess azon, amiket ott találsz.

Beláttam, hogy igaza van. Megígértem, hogy élni fogok a lehetőséggel és mivel ez az új történész ismerősöm precízen megadta a szükséges információkat: cím, telefonszám etc., azonnal akcióba is lendültem. Nagy érdeklődéssel tekintettem a fejlemények elé, hiszen ez nem egy egyszerű akármilyen, és mivel feltételezem, hogy az ilyesmiben kedves Olvasóm Te sem vagy

jártas, tájékoztatni foglak arról, ami történik, mert lehet, hogy az hasznodra válik, tanulságul szolgál, de talán még érdekel is. Hozzáteszem azonban, hogy ebben az esetben nem az én személyem a lényeges, hanem az azon keresztüli korabeli történelem.

Egyelőre ott tartok, hogy telefonon felhívtam az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárát és érdeklődtem a tennivalók iránt. Egy nagyon barátságos hang közölte, hogy személyesen be kell menni az irodájukba, ahol ki kell tölteni egy kérdőívet, aminek nyomán elindulhat a személyre vonatkozó kutatási munkálat, amelynek eredményéről egy pár hét elteltével majd értesítést kapok. Megköszönve a nagyon kielégítő kedves felvilágosítást, úgy tettem, mintha jártas lennék a modern dolgokban, és megkérdeztem, hogy egy idősebb úrnak is muszáj személyesen bemenni vagy esetleg a kérdőív az interneten is kitölthető? A kedves hölgy erre közölte, hogy ez lehetséges, ami meg is történt. A folyamat tehát beindult, és én nagyon várom a fejleményeket, amiről, mint ígértem, majd részletes tájékoztatást adok. Addig azonban nézzünk más témát.

Korábban említettem, hogy a Vallomások első részének befejezése óta szakállt növesztettem. No, nem nagyot, csak egy kicsit bajuszosan, olyan napjainkban divatos félére. Az eddig rólam megtudottak alapján remélem most egy kicsit meglepődtél, mert remélem nem olyannak ismertél meg, aki divatból szakállt növeszt. Örölnék neki, ha így gondolnád, mert igazad lenne. Sajnos ennek sokkal komolyabb oka van.

Az egyik reggeli borotválkozás közben (régimódi ember, szappan, pamacs, borotva) egy picit megvágtam magam, ami vérezni kezdett. Semmi baj, gondoltam, az évtizedek során ez már többször előfordult, erre való a timsó, majd az elállítja. A baj ott kezdődött, hogy a timsó nem hatott, a vérzés nem állt el, csepegett, csepegett percek, majd órákon át. Hű, a fene egye meg, orvos kell ehhez, rémültem meg. Ám az ilyen kellemetlenség természetesen nem munkanapon történik, hanem ünnepen, amikor nincsen normális háziorvosi rendelés, hanem csak kórházi ügyelet van. De hol, melyik kórház? Pár telefon ide-oda, miközben a vér csepeg, beesteledik, és a végén kiderül, hogy a legokosabb mentőt hívni, az a biztos. Így aztán a János kórház ügyeletén vártam, hogy sorra kerüljek, mielőtt teljesen elvérzek.

De miért vérzek ennyire? Miért nem áll el? Erre a kérdésre aztán nagy nehezen eszembe jutott a válasz. Azért mert egy pár hónappal korábban az orvosok úgy döntöttek, hogy (különböző okokból kifolyólag) ajánlatos lenne vérhígítót szednem. Hát szedtem – és most itt az eredmény. (Később, amikor a kardiológusnak említettem, hogy ez így valahogy nem jól van, nevetve mondta, hogy hát igen, ez van, tessék választani: elvérzés vagy embólia?)

No, de most még ott tartok, hogy a János kórház nagyon fiatal ügyeletes orvosa úgy döntött, hogy ezt a lassú vérzést egy egyszerű nyomáskötéssel megoldja, tehát mehetek haza. Hazaérve azonban kiderült, hogy a dolog nincs megoldva, a kötés átázott, és a vér tovább csepeg. No, akkor most már mivel késő este van taxival vissza a kórházba, ahol a szimpatikus fiatal, sportos orvosom most azt közölte, hogy nincs más, mint megpróbálni összevarrni a sebet. De hát olyan kicsi a vágás, hogy azon nincs mit varrni, a tű majdnem nagyobb sebet csinál, mondtam én, mire ő, hogy meg kell próbálni, én csak azt döntsem el, hogy érzéstelenítéssel kérem vagy anélkül, de a két tű szúrása között fájdalomi szempontból lényegileg alig van különbség. Persze az „anélkül” mellett döntöttem, így átéltem azt az élményt, hogy milyen érzés, ha érzéstelenítés nélkül varrják az ember arcát... amiről közölhetem, hogy érdekes.

Ettől az akciótól – bevallom – én nem vártam sikert, ott is maradtam az ügyeleten késő éjszakáig (ha élményre vágysz, csináld meg ezt Te is, tölts el egyszer egy pár éjjeli órát egy ilyen ügyeleten), hogy ne kelljen megint oda-vissza taxiznom az éjszakában, ha tovább is vérzik. De nem vérzett. Hihetetlen, de elállt. Szerencsém volt. Mielőtt elmentem, azért gratuláltam a most már jól ismert fiatal orvosomnak, aki biztos vagyok benne, hogy életében először varrt élő emberi arcbőrt. Hazamentem és éjfél után ágyba kerülve azon gondolkodva aludtam el, hogy ennek a vérzési procedúrának az ismétlődését el kellene valahogy kerülnöm. Ennek pedig a legegyszerűbb módja a borotválkozás elkerülése. Vagy legalább is a minél gyakoribb elhagyása.

Nos, hát így született meg a szakállnövesztés gondolata, amit tett is követett. Hozzá kell azonban tennem, hiszen a Vallomások elején őszinteséget ígértem, hogy ebben a döntésben a kíváncsiság is közreműködött. A kis ördög ott motoszkált az agyamban, hogy vajon hogyan fogok szakállasan kinézni? Hozzájárult ehhez az is, hogy hajdanában, amikor a kanadai életem során a kis városban, ahol éltem, és unalomból szórakozásképpen amatőr színészkedtem. Az egyik szerepem egy idősebb úr volt, amihez kellett egy kis öregbítés, így azt egy kis odaragasztott szakállal oldották meg, és állítólag egész jól néztem ki. Most meg már az a gondolat is felmerült, hogy egy kis divatos macsósítás talán jót is tesz, hiszen jó ideje észlelem a másik nem erősen csökkenő érdeklődését. Hát... a szakáll nőtt, de az érdeklődés sajnos nem... így nem biztos, hogy marad. Annál is inkább, mert egyes barátok szerint (valószínű ők az őszinték) ez az ősz szörzet olyan jó tíz évet öregít... 80 fölött pedig plusz tíz év már ugye nem túl jól hangzik, pláne az „érdeklődés”vonatkozásában.

Most, hogy elmondtam ezt a szakállammal összefüggő történetet valószínű arra gondolsz, hogy lám az idősebbek szeretnek az egészségügyi problémáikról beszélni és ebben nyilván igazad is van. Megerősítem ezt azzal az esettel, hogy a közelmúltban a Széchenyi fürdőben egy kollégával beszélgetve,

elkezdte az egészségügyi problémáját mesélni, hozzátéve, hogy ő ezt meg is írta, amit e-mailben majd elküld nekem. Másnapra meg is jött egy tíz oldalas küldemény, amelyben részletesen beszámol a rákbetegségével kapcsolatosan, hogy mikor, hol, mit, mivel, kivel... a történetet napi pontossággal kidolgozva. Ebből a kóreset nem mondom még csak érdekelt, de az azzal kapcsolatos részletes precizitás már nagyon untatott, amit csak azért említek, mert ehhez viszonyítva az én történetemet aránylag rövidre fogva megúsztad. (Hogy ennek az esetnek ki volt a szereplője, azt abból a korábbi mondásomból sejtetheted, hogy a hosszas évek alatt a fürdőben csak egy kollegával találkoztam. Igen, a volt párttitkáról van szó, és az eseteinkben csak annyi a közös, hogy mindketten látszólag sikeresen túl vagyunk a bajunkon.)

De ha már a betegség így szóba került, meg kell említenem, hogy ebből a szempontból szerencsésnek mondhatom magam. Mert ugyan soha nem voltam egy erős, robusztus alkat, de valahogy jól megúsztam ezt az elmúlt több mint nyolcvan esztendőt. Nyilván köszönhetem ezt elsősorban is az őseimtől kapott génjeimnek, amivel a változó életkörülményeim által adott lehetőségek között elég jól gazdálkodtam. Kórházban mindösszesen csak kétszer voltam. Az első esetet korábban már említettem, amikor egy messzi észak-kanadai olajfúrástól repülővel szállítottak haza, egy operációt igénylő fertőzéssel, a második pedig, szinte az öregkorral együtt járó lágyéksérv műtét volt. Ezek lényegében, ennyi idő alatt, semmiségnek tekinthetők, és hálás is vagyok a sorsomnak érte, látva azt a nagyon sok szomorúságot, ami ismerős embertársaimnak kijutott. Hogy a sportnak ebben mennyi szerepe volt, nem tudom. Általában azt gondoljuk, hogy az nagymértékben segít. Talán. De tudok ellenpéldát említeni még ennek a könyvnek a keretén belül is. A volt évfolyamtársam, aki e könyvem első részének az előszavát írta, soha életében nem sportolt, még sincsen rosszabb fizikai állapotban, mint én (a szellemi ne is firtassuk, abban ő mindig jobb volt, így az összehasonlítást elkerülöm azzal, hogy az nem tartozik ide).

Jó... tudjuk, hogy vannak emberek, akik már a megjelenésükkel csatát nyernek mindenütt. Ezek az abszolút szerencsések. Sokszor túl szerencsések, mert aztán nem tudnak megfelelni a velük kapcsolatos elvárásoknak, és bukásuk szomorú látványt eredményez. Vannak viszont, akik látszólag nem sokat ígérnek, de annál többet tudnak nyújtani. Amennyire meg tudom magamat ítélni, én inkább az előző csoportba tartoztam. Az emberek általában bíztak bennem, talán jobban is, mint azt megérdemeltem. Én inkább csak igyekeztem mindig megfelelni a bizalomnak, és talán ezzel értem el valamelyes eredményeket. Igaz az, hogy minden ember más, és ennek megfelelően minden ember a maga módján lát bennünket. És látjuk mi is magunkat.

Mostanában így, hogy az emlékeim között kutatok, bizonyos dolgokat felidézve sokszor felmerül bennem a meglepő kérdés, hogy az tényleg én

voltam? Különösen, ha az emléket régi fénykép idézi fel. De sokszor tűnődöm el olyankor, hogy hogyan is volt ez? Istenem, de szép, de érdekes volt... és bevallom, legtöbbször büszke is vagyok arra, ahogy volt. Persze olyan emlék is előkerül néha, ami miatt kissé elszégyeltem magam, de olyankor igyekszem gyorsan tovább lapozni. Bizony jólesik fiatalnak, erősnek, magabiztosnak látni magam akkor, amikor lényegében most már csak árnyéka vagyok önmagamnak.

De nem mindig látom így. Hát akkor, hogyan? Úgy, hogy például amikor a lépcsőn megyek kapaszkodva, akár felfele vagy lefele, bizony öregnek. Különösen felfele, mert lefele mindig eszembe jut, ahogy futottam régen, oda sem nézve a lépcsőfokokra. Nagyon öregnek, amikor úgy vélem gyorsan megyek, mégis könnyedén elhúznak mellettem, megelőznek az emberek. Nehezen értem, hogy van ez. Persze egészen más a helyzet, ha meglátok egy csinos nőt. Olyankor nincsen semmi öregség, fiatalosan fürge a szemem, és ha tényleg tetszik az illető, jogosan adhatna egy csattanós nagy pofont, mert gondolatban esetleg le is vetköztetem. Sőt, gyakran megszületik a vágyakozó vélemény, hogy igen-igen... el tudnám képzelni.

Érdekes nagyon, hogy ez a nevetséges kamaszos mustra szinte kortól független. A nagy gyakorlattal rendelkező szem még a hervatagnak tűnő virágban is gyorsan meglátja az in floribus állapotot. Vagy még a nem annyira szemrevalóban is, és jól esik elképzelni, hogy az milyen izgalmas, érdekes lehet. Kétségtelen, hogy az öt érzék közül a legfontosabb a látás, és ez a megállapítás eszembe juttatja az egyik klasszikus helyzetet, amikor egy férfi a villamoson önfeledten hosszan bámul egy nagyon csinos nőt, aki végül megszólal, hogy mondja uram, felöltözhettek? Mert a következő megállóban le kell szállnom.

A férfi a saját vágyától mámorosodik meg, míg a nő (állítólag) a férfi vágyától. Az élet a vágy, a vágy az élet – summázható a dolog. Már amennyire az ilyesmi summázható, mert azért nem olyan egyszerű dolog ez, túl sok benne a komplikáció. Ilyen például az, a talán tapasztalatok útján kialakuló ösztönszerű megállapítás, hogy a szépség nagyon csalóka, az megtévesztő és egyáltalán nem minden. Nagyon sok esetben az csak egy olyan hideg láng, amely mellett melegedni nem nagyon lehet. Az ilyent, mint a virágot megcsodálja az ember, de megszagolni már nem akarja, mert tudja, hogy (számára) nincsen illata. A libidó ilyenkor nem mozdul, anélkül pedig éghet a láng, nem történik semmi.

Hát igen, a libidó, az bizony megmarad. És az szinte kortól független. Mondjuk úgy öt éves kortól számítva, és felsőhatár talán nem is létezik. Nyilván ez túlzásnak hangzik, de ezt megtetőzve én hajlamos vagyok még azt is mondani, hogy a szexualitás ugyanúgy nem korlátozódik korra, mint a genitáliákra. Ráadásul nekem úgy tűnik, hogy a gyermekkori szexualitás ugyanúgy polimorf, mint az öregkori. Ez persze nem jelenti azt, hogy az

öregember visszasüllyed a gyermeki állapotba, már csak azért sem, mert azt a növekvő mozgás igény jellemzi, míg az öregkort a csökkenő. Kétségtelen, hogy a korral csökken a libidó, de az ismeretes, hogy annak fenntartása elősegíthető, amit tudtak már az egyiptomi fáraók korában is, és ezt mára már a modern tudomány szinte tökélyre fejlesztette. Az meg egyenesen szerencse, amit Thomas Mann valahogy úgy fejezett ki, hogy a szerelemben az esztétikai értékítélet éppen úgy nem jut szóhoz, mint az erkölcsi.

Persze mindez, ami a libidóval kapcsolatos, elsődlegesen függ az egészségi állapottól, kölcsönösen a fizikai és mentális vonatkozásban. No, meg biztosan nem független a gazdasági állapottól sem. Aki beteg vagy anyagi gondoktól nyomorog, az nyilván mentesebb tőle, mint az, aki duzzadó egészséggel jólétben él. De még nekik is nagyon gyakran meg van a problémájuk, amit a természet rendszerint nem old meg, hogy az szeressen, akitől ezt reméljük. És így gyakran létrejön az a helyzet, hogy vagy szeret az ember vagy szeretik. És itt megint jön egy bökkenő ebben a libidó kérdéskomplexumban, hogy az ember végül is eljut egy korba, amikor ő még szerethet, de őt már inkább csak lelkileg lehet szeretni. Persze van libidómentes lelki szerelem is, és biztosan az is lehet nagyon szép, de én nem arról beszélek. Amire én gondolok azzal kapcsolatosan bejezésül hadd említsem meg G. G. Marquez megállapítását: Nem az öregedés okozza a szerelem hiányát, hanem a szerelem hiánya okozza az öregedést.

Mivel nem szándékosan kerültem bele ebbe a libidós témába, amibe jól bele is bonyolódtam, gondolom ideje abbahagyni. Történjen az talán még egy másik bölcs megállapítással, ami a következő: A Biblia arra tanít, hogy szeresd a felebarátodat, a Kama Sutra pedig megmagyarázza, hogy hogyan.

Ezt az abbahagyást az a korábban tett megállapítás is indokolja, hogy ez az egész libidó dolog mindenkinél az egészségi állapot függvénye, és eddig én úgy tüntettem fel magam, mintha az nálam teljesen rendben lenne. Pedig sajnos ez nincs így, illetve az csak látszólagos. Egy rövid idővel ezelőtt, amikor elmentem a kardiológiára egy rutin ellenőrzésre, még úgy tűnt, hogy minden rendben. Ahogy az EKG vizsgálaton rákérdeztem a vérnyomás értékekre, és mondták, hogy 120/60, én felkiáltottam, hogy az csodás, jobb nem is lehet. Az orvos azonban megrázta a fejét és közölte, hogy nem egészen, mert a harmadik érték, a pulzusszám nagyon magas, 130, és az nagyon veszélyes. Az ugyanis pitvarfibrillációt jelent, és azonnal tenni kell valamit.

Hát igen, így kezdődik a legtöbb probléma. Egy rutinellenőrzés során feltűnik valami rendellenesség, egy kis hibára felfigyelnek, amit újabb vizsgálatok követnek, és beindulhat a kezelés. Ott voltam én, viszonylag egészségesnek tűnően, aki még soha nem is hallott pitvarfibrillációról. Nem

tudom, Te, kedves Olvasóm, hallottál-e már róla (vagy hirtelenül egy rutin ellenőrzés során valami másról, ami esetleg talán még súlyosabb is lehet) és megmagyarázták, hogy ilyen esetben azonnal el kell kezdeni egy vérhígító szedését. Ez a vérhígítás pedig azt jelenti, hogy nagyon lecsökken vagy esetleg majdnem meg is szűnik a véralvadás, tehát könnyen elvérezhet az ember. Vérzés pedig (például, mint láttuk egy borotválkozásnál) bármikor bekövetkezhet.

A gyógyszer azonban csökkenti a vérrögzépződést (is), tehát egy trombózis vagy stroke esélyét. Előállt tehát az a szomorú helyzet, amelyben választani kell, hogy vagy ez, vagy az, vagyis trombózis, stroke vagy elvérzés? Micsoda választási lehetőség! Lehet, hogy egyikre sem kerülne sor sohasem, de mindenesetre döntenie kell. A kérdés most az, hogy szabad-e egy ilyen helyzetben libidóról még csak beszélni is? Persze, hogy szabad... és talán nem csak beszélni. Ezzel zárjuk is a témát.

Könyvem első kötetének előszavában Kecskeméti Tibor említi, hogy nagyon sokat utaztam, szinte minden kontinenst bejártam, ami nagyrészt igaz. Az is igaz, hogy az eddigi vallomásaim ezt nem nagyon tükrözik. Ennek oka, hogy valójában mi egy olyan nép vagyunk, aki szeret utazni, és ha van rá lehetőség megyünk is. És azután szeretünk beszámolni az utazásunkról. Egy időben ez odavezetett, hogy bizonyos embereket kerültünk, mert még a véletlen összetalálkozás is rendszerint egy meghívást eredményezett, aminek eleget kellett tenni. A meghívás pedig egy utazás során készült képek sokaságának elkerülhetetlen vetítését eredményezte. Ma már mindenki tele van úti beszámolókkal, melyek nem mindig mondanak sok újat vagy érdekeset. Én most ezekről nem akartam vallani, nem akartam úti beszámolókat írni, mert alaposan megtettem azt annak idején, akkor, amikor még itthonról nagyon kevesen utazhattak, mert nem volt rá sem politikai, sem anyagi lehetőség.

Érdekes, hogy Tibor barátom még a személyes beszélgetéseink során sem tett soha arról említést, hogy milyen érzéssel olvasta annak idején azokat az írásaimat. Nyilván nagy érdeklődéssel, nem csak azért, mert azok ablakok voltak egy távoli világra, de azért is, mert olyan valaki írta őket, akivel valaha együtt tanulta a geográfiát. Akkor volt olyan stúdiumunk (két szemeszteren keresztül is), hogy leíró földrajz, ami a világ különböző országaival foglalkozott. Ám azt egy olyan professzor adta elő, aki sajnos nem sokat utazott és látott a világból. Ráadásul azt is elég unalmasan tette, nem úgy, mint nagyhírű elődje, Cholnoky Jenő, akit, legnagyobb sajnálatunkra, mire mi egyetemre kerültünk, egy évvel korábban nyugdíjba küldtek.

És ha már az előszó említi, hogy sokat utaztam, ám erről a világjárásomról eddig nem nagyon tettem említést, hogy a tényt azért le tudd ellenőrizni, ezennel adok egy részleges listát azokról az írásaimról, amelyek

ezekről az utazásokról tudósítottak (és amelyeknek találtam valami nyomát). Tehát az Élet és Tudományban: Hawaii, 1971. 53. szám, Jamaica, 1973. 48. szám, Trinidad, 1976. 32. szám, Puerto Rico, 1977. 34. szám, Panama, 1978. V. 26, Új-Zéland, 1979. 47. szám, Afganisztán, 1980. 8. szám, El Salvador, 1980. 17. szám, Quebec, 1980. 25. szám, A Föld és Égben: Alaszka 1969. 3. szám, Jamaica, 1975. 3. szám, Grenada, 1981. 3. szám, Tahiti, 1981. 4. szám, de nem sorolom tovább a kiadványokat, és a bennük levő közleményeket, hiszen tudom, úgy sem nézel utána. És különben is ezek már nagyon régi dolgok. Akkor azonban érdekesek voltak. Izgalmas volt ott járni, és írni róluk magyarul (Kanadában, tehát angol nyelvi környezetben), itthon pedig a világtól sajnálatosan elzártaknak olvasni róluk. Életemnek talán a legszebb időszaka volt ez a sok utazgatás, nem sejtve a kemény igazságot, hogy az ember siet az életben, hogy sok-sok mindent lásson, tanuljon, tudjon, és azután elhantolják a sok-sok mindennel együtt.

Sokat utaztam, általában egyedül, szinte hajszolva magam, lázasan, nyugtalanul, valami által hajtva, valamit keresve. Valamit, ami nincs sehol, ahogy Váci Mihály írta: „keresve valamit, valahol, valamikor, mert az emberből hiányzik valami”...

Egyedül utazva azonban egyre inkább érzi az ember, hogy a látvány, az élmény igazában csak megosztva élvezet. Megfelelő társ nélkül növekszik a hiányérzet, beáll egy feszengő fájó érzés, ha nincs ott valaki, akinek megfoghatja az ember a kezét, átteheti a vállán a karját, és nem mondhatja, hogy nézd milyen csodás... Olyankor csak némi sikerélményt érez az ember, arra gondolva, hogy azt legalább leírva meg tudja osztania olyan „nem mondhatom el senkinek, elmondom hát mindenkinek” alapon.

Ezek a vándoréveim elég sokáig tartottak, és egyre halmozódtak az olyan élmények, mint például Capriban megmászni a Marinától Anacapriba vezető ókori lépcsőket, Hawaiiiban belenézni a fortyogó lávatóba, vagy Afrika legdélibb pontján látni két óceán találkozását. Mindez sikerélményt okoz, valami olyasmit, mint a pénzszerzés, a gazdagodás, de ez sem eredményez igazi boldogságot, csak valami ideiglenes érzést. Kicsit boldog az ember, de közben kezdi megérteni azt, hogy a világ csak szín és díszlet, mert szívünk mélyén igazában csak az embertársaink érdekelnek. Márai egyszer azt mondta, hogy „utas vagy, futó vándor, még a saját lakásodban is”.

Lakás... Istenem még az is milyen gyakran változik. Nekem volt vagy egy tucat, és sajnos elkerülhetetlenül mindegyikben ott maradt belőlem valami. Ennyi jövés-menés után gyakran gondolok arra, hogy nem járt-e jobban az az ember, aki ott halt meg abban a házban, ahol megszületett, és közben a faluja határát alig hagyta el. Egyre gyakrabban gondolok arra is, hogy ha valaki

annyira szeretné a nagyvilágot látni, jó lenne, ha előbb látná, legalább mondjuk Egert, Pécsét, Szegedet vagy az Aggteleki cseppkőbarlangot.

Mostanában én már nem kívánok utazni, nem (nagyon) kívánok új dolgokat látni. Amikor ilyesmit mondok, elismerem, jogos a válasz, hogy könnyű neked, kielégültél. Ezért nem is nagyon mondom, mert már tudom, hogy az élet különböző stádiumain mindenkinek át kell haladni. Mint ahogy a történelemből annyit tanultunk, hogy a történelemből nem tanultunk semmit, úgy az ifjúságtól kezdve az egyéni tévedéseket, hibákat is végig kell csinálni. Meg az elődöktől sem tanulunk semmit. Jó példa erre a dohányzó fiatalok. Tanulás? Sokoldalú dolog. Én például megtanultam, hogy aki sokat utazik, az viszonylag kevésre emlékezik. Vagy, hogy aki túl sokat olvas, keveset jegyez meg. Meg azt is, hogy az ígéret földje az a föld, ahol nem vagyunk. No, meg még azt, hogy a pénz nem boldogít (de megnyugtat).

Fentebb idéztem Márait, aki azt mondta, hogy „utas vagy, vándor...” mert néha valóban úgy érzem, hogy igen, az voltam az életem jó részén át. Olyan, mintha rólam írta volna Schiller A zarándok című versében, hogy:

Már életem tavaszában
vándor kedvem tovavitt,
odahagytam szülőházam
s ifjúságom társait.

Örökséget, gazdagságot
elvetettem könnyedén,
s gyermek-hittel, egy zarándok
bottal útra keltem én.

Vitt a remény büszke szárnya
s titkos szóval a hit is;
hang zendült: menj, utad tárva,
messze napkeletre (*esetemben napnyugatra*) visz...

Este lett, majd újra reggel,
nem pihentem soha meg;
mégse, mégse lelhettem fel,
mit a szívem keresett...

És a költőknél maradva azt mondom most én is újra Váci Mihállyal, hogy „valami hiányzik... valami nincs sehol”. Úgy érzem belőlem is „hiányzik valami... valami valahol, valamikor, valami... ami nincs sehol”. De hát tudjuk, hogy nincs a Földön teljes boldogság, teljes megelégedettség. Talán a legjobb,

ha elfogadjuk azt, amit Epikurosz mondott: „A boldogság az, ha nem érezzük magunkat boldogtalannak”. Az is igaz, hogy a boldogsághoz vezető út sem létezik, mert a boldogság maga az út. Azt hiszem mindannyian tapasztaltuk már, hogy a boldogság sosem teljesül egészen, mert, ahogy a vágyunk megvalósul, az el is torzul. Így, az öröm már nem is tartósan az. Végül is csak az álmok határtalanok.

Azt azonban ugyancsak érdemes tudnunk, hogy azt, amit úgy nevezünk, hogy boldogság, azt nem lehet csak úgy kiérdemelni, azt alkotni is tudni kell. Végül is a boldogság: harmónia, amelyhez szükséges a lélek és a test összhangja, és ez mértékletességet jelent. Talán elégedettséget is, mint látható az a legtöbb Buddha-szobron, ahogy maga alá húzott lábakkal, összetett kezekkel, titokzatos mosollyal néz ránk a kontempláció áhítatában, a nirvánát, a legboldogabb állapotot sugározva.

No, de nem bölcselekedem tovább, mert én nem vagyok bölcs. Én csak a magam módján próbálgatok megérteni valamit az életből. Abból, amit élni kell. Amiről azt mondja a kínai közmondás, hogy „az erős ember szereti az életet, a közepes éli, a gyenge fél tőle”. Azt hiszem én olyan közepes erősszerűen éltem eddig, de bevallom, már gyengülök, és egyre jobban félek. Hogy miért félek, az részben érezhető a következő sorokból is.

Ha a vallomásaimat fejezetek szerint írnám, akkor a következő fejezet címe az lenne, (annak dacára, hogy ezt a témát már érintettem) hogy Búcsú a tenisztől. Hemingway azon a címen írt egy nagyszerű könyvet, hogy Búcsú a fegyverektől, ami egy szörnyű, de viszonylag rövid háborúról szól, (amibe ő lényegében aktívan nem nagyon tevékenykedett). Az én teniszem viszont nagyon sokáig tartott, amit a tőlem telhető legnagyobb aktivitással műveltem. Igaz ugyan, hogy nem túl eredményesen vagy sikeresen, ami lehet, hogy legalább is részben azért volt úgy, mert én a játékaimat soha nem tekintettem háborús csatáknak, a mindenáron való győzni akarásnak. Nem akartam vele soha semmit bizonyítani, csak játszani akartam, élvezni a mozgást, a játékot, a kellemes időtöltést valamilyen társsal, akit nem akartam legyőzni, megverni. Nyerni azért igen, azt, mint mindenki szeret, de én csak úgy, hogy az ne legyen fájó vereség a másíknak.

Ez ment vagy jó hatvan évig, és most amikor Adyt idézve azt mondom, hogy

”Vége!
Nem reszket a kezem,
Míg leírom e szót,
Úgy áldom az órát,
A szép találkozót,
Mint most a búcsúzót...”

Elgondolkodom... Istenem, mikor is? Talán valamikor hatvan évvel ezelőtt volt az a „szép találkozó”... de hogyan is kezdődött az egész?

Az biztos, hogy kisgyerekkoromban azt sem tudtam, hogy tenisz is van a világon. Sőt még középiskolás koromban is csak annyi kapcsolaton volt vele, hogy a tornatárunk kivitte az osztályunkat a városi tenispálya építéséhez segédkezni. Azután is még jó ideig csak asztaliteniszeztem, még akkor is, amikor Szolnokra kerültem, mint olajkutató. A tenisz tehát akkor és valahogy úgy kezdődött, hogy az üzemvezető mérnökünknek nem volt játszó partnere és jobb híján, mint asztaliteniszezőt engem választott. Pályánk ugyan nem volt, de az egyik szerelóműhely falának egy része alkalmasnak tűnt a „falazásra”, és ő ott kezdett el okítani. Ez a kedves Hollanday Jóska barátom azonban nem sokáig nevelgethetett, mert a sors engem Szolnokról más irányba terelt, de amit tőle kaptam, az elég volt ahhoz, hogy tovább lépegessek azon az úton, amin elindított.

Ez az út már Angliában folytatódott, ahol Farkas Laci barátommal (mint menekültek) Londonban lehetőséget kaptunk arra, hogy az egyik előkelő klub füves pályáján üssük a labdát. Füves pályán – mondom – milyet azelőtt még csak nem is láttunk. Laciról korábban már írtam, hogy geológus és pingpongbarátom volt, aki körülbelül úgy tudott teniszezni, mint én, tehát nem nagyon. Itt pironkodva kell megjegyezmem, hogy a jóindulatú angolok, akik lehetővé tették a játékot (az ütőket és labdákat is tőlük kaptuk) a „színfalak” mögül valószínű figyelték is a „szegény szabadságharcos menekültek” ügyetlenkedését, jót nevettek rajtunk. Utólag most szégyenkezve belátom, hogy mi akkor nem tettünk jót a magyar tenisz hírnevének, amit jóval később csak (a közben szinte baráttá lett) Taróczy Balázs hozott helyre a Wimbledon győzelmével.

Kanadába aztán már komolyabbra fordult a teniszezésem, ami hasznomra is vált. Komolyabbra, mert a fiatal „hungarian refugee-”t örömmel látták a klubokban, ahol mindenki szívesen játszott velem, és így fokozatosan kezdett javulni a játékom. Hasznomra pedig annyiból, hogy ezen a sporton keresztül bekerültem társaságokba, sok ismerősöm lett és könnyebb lett az ottani környezetbe való beilleszkedés.

Azután a tenisz szerepét egyre jobban átvette a golf és a curling, így a teniszezésem történetét lényegében már a hazatelepülésem utáni időkkel folytathatom. Illetve az nem is ott folytatódott, mert a hivatalos „hazatérésem” előtt (mint azt korábban már írtam) gyakran és sok időt töltöttem idehaza, amikor kialakultak a régi pingpong-kapcsolataim révén most már nem az, hanem a baráti teniszjátékok. Pálya vonatkozásában ez az Építők népligeti létesítményét jelentette, ahol szép környezetben, jó társasággal mindig nagyon jól éreztem magam.

Végül a legstabilabb partnerem a fogorvosom, Szirmák Feri lett, akivel aztán azóta is rendszeresen játszunk, illetve játszottunk, mert most már ő is abbahagyta. Ferit azonban gyakran megcsaltam, mert különösen jó kapcsolatunk alakult ki az Építők Klub női csapatával (akik magas színvonalon versenyeztek), mert edzéseken a páros játékhoz gyakran társat kerestek, és nekem bőven volt időm, meg kedvem, hogy a rendelkezésükre álljak. Egy időben – viccesen – úgy voltam ismert, mint a női csapat tartalék játékosa.

Több kitűnő és ismert emberrel játszottam együtt abban az időben. A női csapatból például Simon Nórikával, akiből később a Veterán Tenisz Szövetség egyik vezetője lett sok éven át. A fiúk közül olyan országos bajnok atléták voltak a játszótársaim, mint például: Kivágó Iván és Szarka Misi (mindketten futók), míg a veterán teniszjátékosok közül gyakran volt szerencsém játszani a nemzetközi színvonalú Lénárt Lászlóval, akit Lencsiként ismertünk.

De aztán valami miatt többet játszottam a Mérnök utcai pályákon, míg végül a Kőér Klubba kerültem (a Határ úti Metro állomás közelébe) több mint tíz évvel ezelőtt, ahol olyan kitűnő otthonra találtam, ami végleges lett. Ott van tizenhat pálya, amelyek közül akkoriban a hátsó négy a szenior játékosok rendelkezésére állt, melyeken akkor és annyit játszhattunk, amennyit akartunk, egy viszonylag szerény hozzájárulásért. Jó pályák, jó hangulat, amihez voltunk vagy húszan... de sajnos az életben semmi sem tart örökké. Fokozatosan fogyni kezdett a létszám, és romlottak a körülmények is, így ma már közel sem annyira ideális a helyzet, mint volt régebben, ami könnyebbé teszi számomra ezt a mostani válást.

Ennek a Kőér-időszaknak a kezdetén alakult ki a kapcsolatunk az Internaional Lawn Tennis magyar tagozatával, ahová az egyik veterán társ vitt el. Ez az úr Matuska Miklós volt, aki korábban több éven át valamilyen üzleti vonalnak a képviselőjeként Svájcban élt, kitűnően beszélt németül, elég jól angolul és franciául, és bár játékosnak ugyan gyenge, de szervezőnek kitűnő volt. Erre szüksége is volt az egyesületnek, ahol ő főtitkárként tevékenykedett, mert az ottani játék főleg nemzetközi versenyekre szorítkozott szerteágazóan a nagyvilágban, függetlenül attól, hogy a nevében a Lawn Tennis füves pályát jelent, tükrözve a szervezet angliai eredetét.

62. International Lawn Tennis Club emblémája

Nos, ez a Miklós valami miatt szimpatizált velem, és ennek tudható be, hogy amikor a csapatunk Dél-Afrikába meg Indiába utazott, engem bíztak meg a kapitányi tisztséggel. Ezt a két utat korábban már említettem, így nem térek ki rá. Az egyesületre is még csak annyiban, hogy utoljára pár évvel ezelőtt voltam a csapat tagja, amikor az angolokat láttuk vendégül, akik között volt egy 75 éves játékos, aki ellen kellett egy korban hozzáillő személy. Akkor ugyan már nem (a közben elhunyt) Miklós volt, aki összeállította a csapatot, hanem az egész magyar tenisz szervezetben is vezető szerepet játszó Hámori Tamás, aki (gondolom jobb híján) engem jelölt ki játékra, aminek az eredménye bizony nagyon dicstelen lett. Nem csak azért, mert akkor én már 80 múltam, hanem inkább azért, mert az illető korábban angol bajnok volt, és Angliában teniszbajnoknak lenni... az azért jelent valamit.

Sajnos egyben ez volt az utolsó nemzetközi szereplésem, amit a korommal járó bölcsességgel nyugtáztam Coubertinnek az olimpiára vonatkozó szavaira gondolva: „Nem a győzelem, a részvétel a fontos!” Igen, a részvétel, de már nem versenyeken, hanem csak játékokon, amit azért nem szabad túl gyorsan abbahagyni. Ezért csak a rendszeres heti 2x2 óra játékomat mondtam le, de alkalmi meghívásoknak azért még eleget teszek, mert én is mindennek ellen tudok állni, csak a csábításnak nem.

Ezzel be is fejezem a szomorkás jellegű „búcsú a tenisztől” című vallomásomat, megemlékezve egy szomorú hírről, amit ma kaptam. Meghalt Fehér Ernő. Hogy az ki volt? Ő valójában „csak” egy volt a teniszmániákus baráti körünkben, akit abban az utolsó időszakban ismertem meg, amikor vagy 15 évvel ezelőtt a Kőér Klubban kezdtem játszani. Ernő nem volt sem egy jó játékos, sem egy nagyon kellemes ember, de imádta a teniszt, annak és abban élt. Az öltözőben egymás mellett volt a szekrényünk, így nagyon sokat beszélgettünk, ő is imádta a melodikus klasszikus zenét, (fülében mindig ott volt a zenecsatorna dugója), de már ismeretségünk elején megegyeztünk abban, hogy a politikai témát kerüljük, mert azon a téren nagyon más nézeteket vallottunk.

Ahogy mondtam, akkoriban voltunk vagy húszan abban a csoportban, ami nagyjából ugye öt páros csapatot jelent, és ő mindenkit ismert, mindenkiről tudott mindent, bármikor bárkinek valami problémája volt vagy partner kellett, ő intézkedett. Ez a fontos szerepkör sajnos, (de emberileg érthető módon) egy kicsit az „agyára ment”, de ezt elnéztük neki, mint a radikális baloldali nézeteit is. Különben jó humorú ember volt, amit jól mutat, hogy egy szívműtét után nevetve mesélte, hogy egy lavórban látta a szívét. Ez a műtét vagy négy éve volt, és utána hihetetlenül gyorsan visszatért játszani és közben még el is csábította a nagyon ígéretesnek tűnő barátnő-jelöltemet. De sajnos, végül mégis a szíve vitte el.

Ide azért ennél egy vidámabb befejezés illene, így bírj ki még egy pár mondatot a teniszről. Gusztáv svéd királyról volt régebben köztudott, hogy nagyon idős korában is rendszeresen teniszezett (egy időben a hajdani sokszoros magyar bajnok Asbóth József volt a partnere). Nos, nem tudom, hogy Gusztáv király végül mikor hagyta abba a játékot, de azt igen, hogy a mi Kőér veterán csoportunk egyik tagja 94 évesen még ma is ütögeti a labdát. Egy időben úgy gondoltam, hogy követni fogom e személy példáját, de ahogy az utolsó kint létemkor lefutott mellettem a Metróhoz vezető lépcsőn, míg én a korlátba kapaszkodva mentem... ezt ma már nem hiszem. Ha csak nem derül ki, hogy valami csoda folytán visszatér a térdembe az erő, és elmúlik a fáradékonyságom.

Különben tudtad, hogy a Sildenafil (Viagra) az egyik leghatásosabb vérnyomáscsökkentő? Igen, vérnyomáscsökkentő... az a másik dolog, ami miatt ismered, az csak egy mellékhatás. Végre egy gyógyszer, aminek van kedvező mellékhatása. Ebből ugye nyilvánvaló, hogy az a legjobb orvos, aki azt írja fel magas vérnyomás ellen.

Magas vérnyomás, magas koleszterinszint, vérrögzépződés, trombózis, stroke, embólia. Ezek az új szavak, amelyekkel ma már nekem is együtt kell élnem. Ám a szavak, azok csak hagyján, de a jelentésük! Az félelmetes. Az igazi jelenlegi helyzetem valójában most úgy néz ki, hogy ha csökkenteni akarom a

stroke vagy trombózisveszélyét, akkor vérhígítót kell szedni. De ha azt szedek, számolnom kell azzal, hogy ha valamilyen oknál fogva előáll egy vérzés, az nem áll el, tehát elvérezhetek. Ráadásul esetleg úgy, hogy valójában nem is tudok róla, mert egy lassú belső vérzés általában fájdalommentes, nem látható. No, tessék, lehet választani! Stroke vagy elvérzés? Micsoda dilemma!

Azt gondolod, hogy most, mint geológus-geográfus kissé messze járok a szakmától? Szerintem nem igazán, mert a geonak megfelelően nagyon is földi dolgok ezek, talán a legföldiebbek. Születés, egészség, szex, halál... gondold csak végig, nagyon is összefüggenek ezek. Egyik sincsen a másik nélkül. A születésünkbe nincs beleszólásunk, és ami azután történik, abba is csak részben, mert az egészség is jórészt szerencsés öröklés kérdése. Marad a szex, amiről azt lehet mondani, hogy az élet a vágy, a vágy az élet. Megszűnik a vágy, megszűnik az élet. Hogy az egyhangúság néha megöli a vágyat? Azon változtatni lehet. Hogy a sok változtatás még érdekesebbé teszi az életet? Azt hiszem igen, de veszélyesebbé is. Van, aki szereti a veszélyt és keresi, de van, aki akaratlanul is gyakran kerül veszélyhelyzetbe. Azt hiszem, én inkább ide tartozom. Marad tehát a halál, aminél, mint láttuk, talán választhatok: stroke vagy hemofília?

Egyelőre akkor inkább nem választok, döntsön a sors, hiszen hosszú életem során legtöbbször úgy is az döntött, és nem is rosszul. Talán most sem sieti el a döntést, és addig én folytathatom ezt a fokozatos abbahagyását az eddigi élettevékenységeimnek. Hála Istennek van még egy jó pár. A hegedű, zongora, opera, hangversenyek, cigaretta, vadászat, tenisz etc. után majd jöhet a golf, a fürdőbe járás, a zsíros ételek, a finom italok... és a végén már nem is marad semmi, amiért még érdemes lenne élni. De hol van még az? Most odakint tombol a tavasz, virágoznak a bokrok, rügyeznek a fák, és minden élő örül az életnek.

Illetve majdnem minden, mert most éppen lezajlott megint egy országos választás és az ellenzék nem érti, hogy mi történt a magyar néppel, amely megint kétharmados többséget szavazott annak a kormánynak, amelyet ők le akartak váltani. Leváltani? Elkergetni! „Orbán, takarodj!” – ordították már másnap az előző kétharmados vereséget követően. A mostaninál már legalább nem ordítottak.

Nyugati (kultúr) országokban a szavazások után, már 1-2%-os különbség esetén is a vesztes gratulál a nyertesnek. Nálunk még a kétharmados vereséget sem ismerik el azok, akik a demokráciát a legjobban hirdetik. Ott a vesztes ellenzék vezetője rendszerint azonnal felajánlja a támogatását a többség által megválasztott kormánynak, hogy a haza érdekét szolgálják. Ennek megfelelően rendszerint ki is nevezik, mondjuk külügyminiszternek. Nálunk az ellenzék

vezére nem csak, hogy nem gratulál, de azonnal kijelenti, hogy mindent el fog követni annak érdekében, hogy a megalakuló új kormány ne tudja kitölteni az idejét a következő választásig. Teszik ezt – természetesen szerintük – a demokrácia jegyében, a haza érdekében.

No, látod ez megint az, amire korábban azt mondtam, hogy a „magyar módi”. Szégyenletes, szomorú, de ez van, és így kell a kommunizmus által szakadékba zuhant népnek megpróbálni kimászni abból a bajból, amelybe a proletárdiktatúrának nevezett ideológia kezdetével évtizedeken át szenvedve belekerült.

A meglévő helyzetre sajnálatosan jó példa volt a mostani anyák napja is. Ebből az alkalomból mit mondott a nép által most már sorozatban háromszor is súlyosan elutasított baloldal? A kormány elüldözi a fiatalokat, akik külföldön dolgozva egy szál virágot sem tudnak az anyjuknak adni. Vagyis az előző négy év alatt odajuttatta a fiatalokat a kormány, hogy a hibás gazdasági politikája miatt nincs itthon munkalehetőség. Tehát nem a kommunista uralom negyven éve a felelős az ország súlyos helyzetbe jutásáért, hanem az utolsó négy év, amely megpróbálja helyrehozni a válságot. Érted Te ezt? Ez nekem nagyon úgy hangzik, mint a korábban már említett bírósági eset, amikor az apa-anyagyilkos arra kéri a bírót, hogy ne ítéljen el egy apátlan, anyátlan árvát.

Hogy miért politizálok megint? Megértem, hogy ez annak tűnik, nyilván az is, de én ezt nem politikának tekintem, hanem csupán napi valóságnak érzékelem. Mivel vallomásokot írok, szerintem az nem csak a múltra vonatkozik, az alól nem lehet kivétel a jelen sem. Persze lehetne, és akkor az ember nem izgatná magát azzal, ami körülötte zajlik. De ember még az olyan, aki már csak eszik, alszik, meg a múltban él, vagyis vegetál? Az olyan már ne írjon vallomásokat.

Én pedig azt írok, főleg persze azért a múltban kutatgatva, és mivel korábban bevallottam, hogy igazában engemet is leginkább az embertársaim érdekelnek, azzal folytatom. Elsősorban is, a szakmámnál maradva a korábban említett Cholnoky Jenő professzorról szólva. Mint mondtam, az ő hivatalos egyetemi előadásairól sajnos már lekéstem, mert mire odaértem, nyugdíjba küldték. De őt nem lehetett teljesen nyugdíjazni, mert az ő aktivitása megállíthatatlan volt. Ez a fizikailag kicsi, de szellemileg nagy ember, különböző formákban országszerte tovább tartotta a teltházas előadásait. Népszerűségének egyik oka például az volt, hogy az élvezetes előadásain ő vetített először színes diaképeket, nagyon szépen rajzolt és hangulatosan beszélt. Szerencsésnek vallom magam, hogy azért valamelyest még én is hallhattam és élvezhettem értékes tudását, széles látókörét, hangulatos, szellemes

megnyilatkozásait, amit példaképnek tekintettem, és későbbi életemben megpróbáltam követni.

Ő egy rendkívüli ember volt, közismert sikeres családból, sokoldalú tehetséggel, kimeríthetetlen energiával megáldva. Tiszteljük is az emlékét, mint aki a magyar geográfia talán legkiválóbbika volt, aki olyan neves utódokat nevelt, mint Kádár László, Bulla Béla, Kéz Andor, Láng Sándor, akik azután mind az én professzoraim lettek. Hosszasabban megemlékezni róla itt mostan nem aktuális, de arra azért van lehetőség, hogy vele kapcsolatban két dolgot megemlítssek.

Az egyik az, hogy amikor egy ünnepi alkalomból az Egyesült Államok Földrajzi Társasága Európa leghíresebb geográfusait meghívta, és vendégül látta a Magyar Földrajzi Társaságot, mint annak elnöke ő képviselte Teleki Pál professzor társaságában, aki akkor a főtitkár volt, (majd később az ország miniszterelnöke lett.) Ebbe a meghívásba beletartozott egy nagy amerikai körutazás, amikor egyebek között eljutottak az én tudományos munkásságom klasszikus példájához, a korábban már többször említett Arizóna államban található meteoritkráterhez is. Azt hiszem, nyugodtan mondhatom, hogy valószínűleg ők voltak az első magyarok, akik ezt a rendkívül érdekes földfelszíni formát láthatták. Nyilvánvalóan az amerikaiak kíváncsiak voltak a földtudományokkal foglalkozó külföldi szakemberek reagálására, és az eredetre vonatkozó esetleges véleményére, magyarázatára.

Telekit nem nagyon izgatta a magyarázat, hiszen igazában véve ő a geográfiának inkább a társadalomtudományi ágával foglalkozott, de szangvinikus kollégáját a földtudományok nagytekintélyű szakemberét, Chólnokyt (a Kolozsvári Egyetem akkori professzorát) annál inkább, aki nem sokat hezitált az elképzelésével. Mivel akkortájt az eredetre vonatkozó megfelelő (extraterresztrikus) magyarázat még elég ismeretlen, és azt hallva, azt nem hitte el, a magyarázatával alaposan melléfogott. Ez persze nem róható fel súlyos hibaként, bár az a magyarázat, hogy valaha ott egy tó volt, amely a száraz klimatikus viszonyok között kiszáradt, sajnos nem volt elfogadható. Különösen nem a lényegre érintő mélyedés létrejöttét illetően, de ez most nem lényeges.

Mivel én az ő tanítványainak vagyok a tanítványa, bizonyos mértékig a szellemi örökösének érzem magam. És mint hozzá hasonlóan szabad szellemű és szókimondó ember, még azt az egyáltalán nem szakmai jellegű dolgot is bátorkodom itt megjegyezni, hogy ez a kiváló szellemű, de meglehetősen apró növésű szakember megkülönböztetett rokonszenvvel viseltetett a szebbik nem iránt. Különösen a csinos hallgatóit részesítette figyelembe, még a nyugdíjas éveiben is, amit csupán csak annak alátámasztására jegyzek meg, hogy a korábban emlegetett libidó nem különösebben korfüggő.

A szakmánál maradva most a múltból a jelenbe lépve egy korombeli hölgyről, pontosabban egy kollegináról szólok röviden, mivel szerintem említést érdemel. Ő az a Saary Éva, akivel a könyvem első kötetének a harmincadik oldalon látható képen már találkoztál kedves Olvasóm. Éva egy évvel előttem, a képen mellette látható Farkas Laci barátommal egy évfolyamban végzett az egyetemen, és odahaza Laci révén többször találkoztunk. Azután 1956-ban a menekülésünk után Bécsben véletlenül futottunk össze, amit követően megint különvált az utunk. Ő Afrikába, Ghanába került olajkutató geológusnak, én meg Kanadába. Afrikában azonban nem sokáig maradt, meg az olaj szakmában sem, mert férjhez ment, Svájcban telepedett le, és ott éli egy tóparti nagyon szép városban azóta is a rendkívül változatos, érdekes életét.

Illetve nem is azóta élt változatos életet, mert azt élt ő már korábban odahaza is, kezdve azzal, hogy az egyetemi évei előtt és alatt, mint fotográfus, meg festő képezte magát, azonkívül megtanult gyors- és gépírni, és közben zene és táncleckéket is vett. Mozgalmas életét azután Svájcban a legváltozatosabb társadalmi tevékenységekkel folytatta, miközben könyveket írt, előadásokat tartott, kiállításokat, összejöveteleket szervezett, különféle magyar ügyeket intézett amellet, hogy közben gyermekeket nevelt és tehetségesen festett.

Sok év utáni újra találkozásunkra akkor került sor, amikor elmentem egy könyvbemutatójával kapcsolatban tartott előadására a Magyar Földrajzi Múzeumba. A közben elrepült ötven év bizony meglátszott mindkettőnkön, ezért annál is inkább megörültünk egymásnak. Persze valamit azért innen-onnan mindig tudtunk egymás sorsáról, és egymás iránti nagyrabecsülésünk egyik jele az lett, hogy megkért, írjak előszót az akkor készülöben levő legújabb könyvéhez, amit én boldogan vállaltam. Interneten meg is küldte a kéziratot, amit én kinyomtatva elolvastam, és érdekesnek is találtam, de sajnos az egész még közel sem volt egy eléggé kidolgozott, befejezett állapotban ahhoz, hogy előszót lehessen írni hozzá. Feltételezem, hogy valószínűleg azért, mert nem eléggé diplomatikusan fogalmazva írtam meg a válaszomat, megsértődött, amit azóta tartó hallgatás követett. Ezt én nagyon sajnálatosnak tartom, de barátság ide vagy oda, vannak dolgok, amiből nem enged az ember, bármibe is kerül. Ő egy hihetetlen mennyiségű energiával megáldott kitűnő ember, sokoldalú tehetséggel, tevékenységgel, amiért megérdemel minden elismerést. Ezt jó részben meg is kapja, mert nagyon eredményesen tudja adminisztrálni magát. Szorgalmáért, igyekezetéért megérdemelten számos kitüntetést kapott. A közelgő 85. születésnapjára én is fel fogom hívni, hogy gratuláljak.

Hát igen... ember tervez, Isten végez. Ez esetben úgy végzett, hogy a hívásra ne kerüljön sor. Nem sokkal azután, hogy a fentebbi sorokat írtam, a Magyar Nemzet 2014. október 11. számának Magazin rovatában megdöbbenve olvasom, hogy váratlanul meghalt. A Saary Éva emlékezete című kitűnő írás, a

kiváló földrajztudós és tudománytörténész, Kubassek János munkája, méltó ennek a nagyszerű embernek az emlékéhez.

Amiről következőként vallani fogok, az egy meglehetősen kényes téma. Bevallom sokáig hezitáltam, hogy meg tegyem-e, de végül is úgy döntöttem, hogy igen, megteszem. Legalább is név használat nélkül, mert nem személyeskedni akarok, hanem vallani valamiről, ami bánt és lehet, hogy tanulságul szolgál valamire, amiben talán nincs is igazam.

Korábban említettem, hogy a Földrajzi Társaságtól kapott kitüntetésem átadására meghívást kaptam az Intézetben tartott választmányi ülésre. Mivel soha nem jártam ott azelőtt, korábban mentem, hogy biztosan megtaláljam, és időben ott legyek. Akkorra már elkészült a Vallomások kézírata (akkor azt hittem be van fejezve), amiből magammal vittem egy példányt, arra gondolva, hogy az mégis csak egy geológus-geográfusról szól, és mivel ki tudja, végül is mi lesz a sorsa, talán jó lesz, ha a Társaság vagy a Földrajzi Múzeum könyvtárában lesz egy példány belőle, hátha valaha valakit érdekelni fog egy ilyen élettörténet.

Ott a könyvtárban, ahogy nézelődtem, bejött egy úriember, aki váltott egy pár szót a könyvtárossal, majd kiment. A kérdésemre adott válaszából a könyvtárostól megtudtam az illető nevét, és hogy ez az úr volt az előző években a Földrajzi Társaság elnöke. Én őt azelőtt soha nem láttam, és bevallom hírből sem ismertem, de amikor egy pár perc múlva visszajött és leült közel hozzám – gondoltam – ideje megismernem. Megszólítottam, bemutatkoztam és láttam, hogy a nevemet hallva, jól tudja, hogy ki vagyok. (Persze, hogy tudta, hiszen egyebek között hallhatott rólam a volt professzorától, aki a vendégem volt a kanadai tanszékemen egy szemesztert tartani vagy később annak utódjától, akinek az adjunktusa volt, és akivel egyebek között a szibériai tanulmányutunkon is találkoztam etc.). Ez jól esett, de akkor még nem sejthettem, hogy igazában miért ismeri ő a nevemet. Kedvesen elbeszélgettünk, majd amikor mennünk kellett a gyűlésre, hirtelen úgy éreztem, hogy jobb, ha a hozott kéziratot egyelőre neki adom átolvasás, majd továbbításra, amit ő nagy érdeklődést mutatva átvett.

Mivel a kitüntetésem átadására a gyűlés elején került sor, annak átvétele után én távoztam onnan, majd megfeledkeztem a kéziratom további sorsáról, tudat alatt úgy vélve, hogy egy idő után majd lesz valamilyen reagálás (persze titokban remélve egy gratulációt). Aztán telt-múlt az idő, de semmi. Se egy dicsérő szó, se egy elítélés... semmi! Végül is egy erősödő csodálkozást éreztem, hiszen mégis csak itt két professzor emeritusról van szó, akiknek legalább formailag illene tisztelni egymást. Én megtiszteltem azzal, hogy egy jelentős mennyiségű munkát tartalmazó kiadatlan könyv kéziratát adtam át neki,

és szerintem nem csak egy kollegának, de még egy egyetemi hallgatónak is illik reagálnia a munkára. Ő nem reagált.

Az ember az ilyen érthetetlenül udvariatlan esetet egy ideig igyekszik elfelejteni, de az nem megy olyan könnyen. A tudatalatti tovább dolgozik, és az egy idő után előjön egy olyan érzéssel, hogy ez nem lehet csak egy udvariatlanság vagy feledékenység... egy professzor ilyen nem csinálhat. Itt lennie kell valami nyomós oknak is. És röviddel később kiderült, hogy ez a megérzés, ez a sejtés egyáltalán nem volt alaptalan.

Nyilván emlékszel, kedves Olvasóm, hogy a tudományos munkásságom csúcspontját jelentő akadémiai védésemről elég részletesen szóltam. Ez, ugye, az addig ismeretlen valamiről, a Földet érintő kozmikus hatásról, a meteoritek becsapódásáról szólt, az így keletkezett kráterek révén, részletesen ismertette azok kialakulását, szakmailag szólva morfogenezisét, aminek a sikeres akadémiai védésére 1973-ban, tehát 41 évvel ezelőtt került sor. Korábban azt is említettem, hogy ugyanebben a témakörben a közelmúltban egy doktori disszertáció készült azon az egyetemen, ahol ez a kolléga oktatott, és az azt készítő doktorandusznak ő volt a szakmai vezetője. A probléma itt abból adódik, hogy ebben a kései disszertációban az én munkám (mint azt korábban láttad), mint valami lényegtelen tényező, csak futólag van megemlítve. Nyilvánvaló, hogy ezért a Tudományos Akadémiához méltatlan dologért őt, a szakmai vezetőt terheli a felelősség. Gondolom, érted mire gondolok, ez a professzor emeritus kollégám nem csak az akadémiai védésemet, de ezt a Vallomások című munkámat is ignorálta. A lelke rajta... Én csak azért említem az esetet, mert csodálkozom. Az illető a szakmai vezetője volt egy olyan témának, amihez ő – véleményem szerint – nem értett. Ráadásul, még a téma hazai szakmai irodalmáról sem volt tudomása. Vagy ha legalább némileg volt is, hozzájárult annak elhallgatásához.

Ilyen lett, ez a számomra egyre érthetlenebb világ? Ilyen lett az általam annyira tisztelt szakma, hogy egy Magyar Tudományos Akadémia-tag, a Magyar Földrajzi Társaság (volt) elnöke, egy Professzor Emeritus ilyenre képes?

Vagy talán rosszul látom a dolgot? Nem hiszem, mert nyilvánvaló, hogy megpróbálja ignorálni azt a munkát, aminek egy része kellemetlen a számára, mivel az ő tudatlansága vagy legalább is rosszindulata (is) kiviláglik belőle. Mennyivel jobb helye lett volna, ha az eredeti szándékomnak megfelelően a kéziratot a Könyvtárnak vagy a Múzeumnak adom vagy annak az őt váltó elnöknek, Dr. Gábris Gyulának, aki már a védésem idején mint tanársegéd, az illetékes tanszéken tudott a munkásságomról.

No, de „el tőlem te keserű pohár” – mondom én most Máté evangélistát idézve, és a szakmát elkerülendően témát váltunk. Vallomásaim ezen része most megint inkább politikai jellegű lesz, amivel kapcsolatban korábban jeleztem, hogy visszatérünk rá. Akkor azt mondtam, hogy egy történész ismerősöm rábeszélésére végül is engedtem a kíváncsiságomnak, és beadtam az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárához a kérelmemet, hogy a náluk levő iratokban végezzenek kutatást rám vonatkozóan, az egyetemi évektől kezdődően 1990-ig.

Elképzелhető, hogy milyen izgalommal vártam az eredményt, hiszen évek óta nem mertem szembe nézni a múltamnak azzal a részével, amivel a Belügy foglalkozhatott, és biztosan tudtam, hogy foglalkozott is. Azt is nagyon jól tudtam, hogy ez egy igen kényes terület, az első munkahelyem, a Magyar-Szovjet Kőolajkutató Vállalattól való disszidáláson, az azt követő hazajárásaimon át, a doktori, kandidátusi ténykedésemeken keresztül, a hazatérésemről készült film, és ki tudja még mi miatt. Ugyanakkor kíváncsi is voltam, hiszen az emlékirataimat készítem, amiben nyilván úgy szólok magamról, ahogy magamat látom, és érdekesnek kínálkozott a lehetőség megismerni azt, ahogy más, ez esetben az államvédelmi szervek hogyan láttak.

A kérelmemet 2014. május 10-én vették nyilvántartásba, jelezve, hogy megkezdték a kutatást, és annak eredményéről pár héten belül fognak értesíteni. Így is lett, június 24.- én telefonon közölték, hogy a kutatást befejezték, és annak 74 oldalas eredményét személyesen átvehetem. No, gondoltam, kellett ez neked, 74 oldal a belügyes jelentésekből, és gyorsan megemelkedett a vérnyomásom. Egy álmatlan éjszaka után másnap már ott is voltam az Eötvös utcai Levéltárban átvenni az anyagot, lelkiileg felkészülve arra, hogy döbbenetes dolgokról értesülök, például az ügynökök, esetleg barátok, hivatalos szervek jelentéseiből. Remegett a kezem, amikor átvettem az anyagot, de már futólagosan belepillantva is rögtön gyanúsak tűnt, hogy az a 74 oldal nem olyan, mint amilyennek gondoltam, hogy az lesz...

Allamháztartási Szolgálatok
Történelmi Levéltára
 H-1057 Budapest, Rákóczi út 1
 Ügyfélszolgálati Osztály Tel: 473-6025

Nyilvántartási szám:

IRATMÁSOLAT ÁTADÓ LAP

Igazoltam, hogy a mai napon átadott lap terjedelmű iratanyag másolata a levéltárban
 őrzött eredeti dokumentumokról készült.

Az irat jelölése	Összesítés	Lap
S. 1.1.1.1.1.1.1.	1
S. 1.1.1.1.1.1.2.	1
S. 1.1.1.1.1.1.3.	1
S. 1.1.1.1.1.1.4.	1
S. 1.1.1.1.1.1.5.	1
S. 1.1.1.1.1.1.6.	1
S. 1.1.1.1.1.1.7.	1
S. 1.1.1.1.1.1.8.	1
S. 1.1.1.1.1.1.9.	1
S. 1.1.1.1.1.1.10.	1
S. 1.1.1.1.1.1.11.	1
S. 1.1.1.1.1.1.12.	1
S. 1.1.1.1.1.1.13.	1
S. 1.1.1.1.1.1.14.	1
S. 1.1.1.1.1.1.15.	1
S. 1.1.1.1.1.1.16.	1
S. 1.1.1.1.1.1.17.	1
S. 1.1.1.1.1.1.18.	1
S. 1.1.1.1.1.1.19.	1
S. 1.1.1.1.1.1.20.	1
S. 1.1.1.1.1.1.21.	1
S. 1.1.1.1.1.1.22.	1
S. 1.1.1.1.1.1.23.	1
S. 1.1.1.1.1.1.24.	1
S. 1.1.1.1.1.1.25.	1
S. 1.1.1.1.1.1.26.	1
S. 1.1.1.1.1.1.27.	1
S. 1.1.1.1.1.1.28.	1
S. 1.1.1.1.1.1.29.	1
S. 1.1.1.1.1.1.30.	1
S. 1.1.1.1.1.1.31.	1
S. 1.1.1.1.1.1.32.	1
S. 1.1.1.1.1.1.33.	1
S. 1.1.1.1.1.1.34.	1
S. 1.1.1.1.1.1.35.	1
S. 1.1.1.1.1.1.36.	1
S. 1.1.1.1.1.1.37.	1
S. 1.1.1.1.1.1.38.	1
S. 1.1.1.1.1.1.39.	1
S. 1.1.1.1.1.1.40.	1
S. 1.1.1.1.1.1.41.	1
S. 1.1.1.1.1.1.42.	1
S. 1.1.1.1.1.1.43.	1
S. 1.1.1.1.1.1.44.	1
S. 1.1.1.1.1.1.45.	1
S. 1.1.1.1.1.1.46.	1
S. 1.1.1.1.1.1.47.	1
S. 1.1.1.1.1.1.48.	1
S. 1.1.1.1.1.1.49.	1
S. 1.1.1.1.1.1.50.	1

Budapest,
 Az előkészített iratmásolatokat átvettem:
 Budapest,
 ügyfél

 Ügyintéző:
 ügyfél:

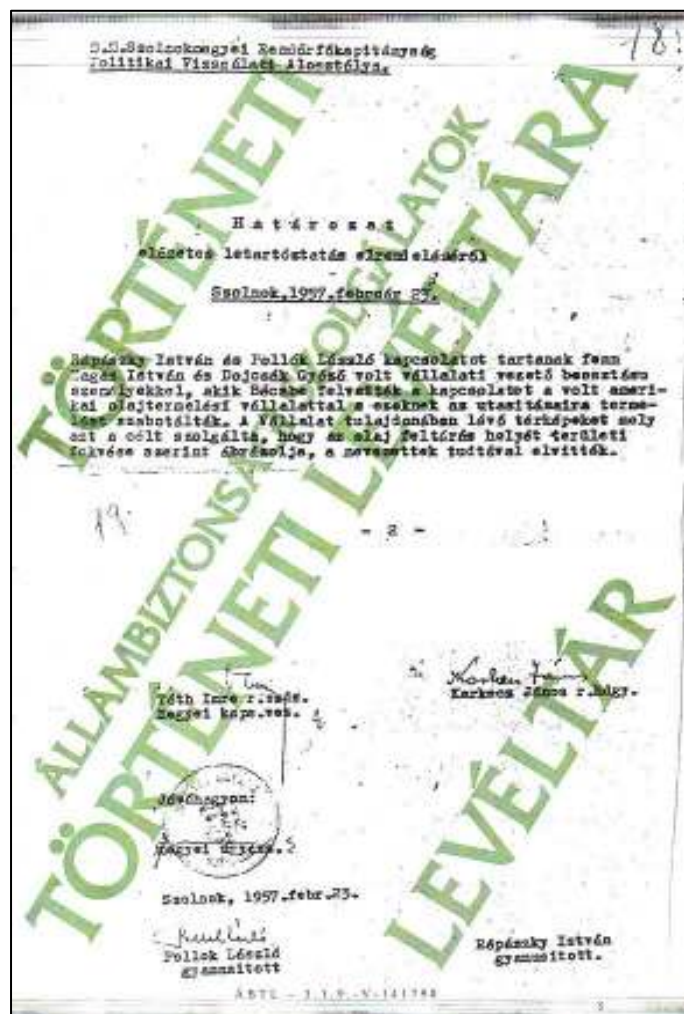
63. A nekem átadott iratok jegyzéke

Ahogy hazaértem, természetesen rögtön nekiláttam az alaposabb átnézésnek és rögvest kiderült, hogy az egész anyag a kért időszaknak csak egy nagyon szűk részére vonatkozik, pontosabban a Szolnok Megyei Bíróságnak az ellenforradalmi erők, politikai elítéltek ügyére vonatkozó vizsgálatokra, amelyek dokumentumai a Belügyminisztérium szigorúan titkos feliratával voltak ellátva.

Természetesen tudatában voltam annak, hogy életemnek ezt a részét a kutatás érinteni fogja, de hogy lényegében csak arról lesz szó, az meglepett. Az meg talán még jobban, amiket ezekből a dokumentumokból megtudtam. Példaként idézem is az egyik lapot, amit különben mellékelek a hitelesség kedvéért.

„Határozat előzetes letartóztatás elrendeléséről. Szolnok, 1957. február 23. Répánszky István és Pollok László kapcsolatot tartanak fenn Magas István és Dojcsák Győző volt vállalati vezető beosztású személyekkel, akik Bécsben felvették a kapcsolatot a volt amerikai olajtermelési vállalattal, s ezeknek az utasításaira termelést szabotálták. A Vállalat tulajdonában lévő térképeket, mely

azt a célt szolgálta, hogy az olaj feltárás helyét területi fekvés szerint ábrázolja, a nevezettek tudtával elvitték.”

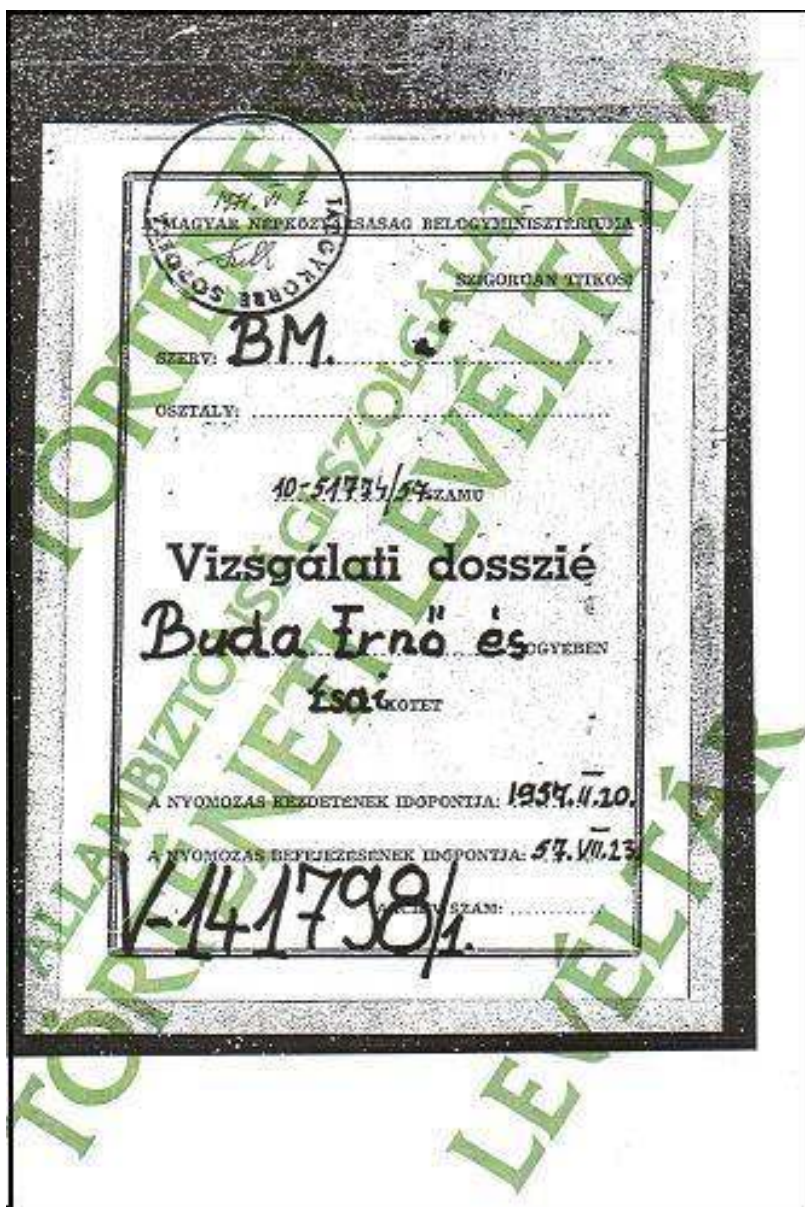
64. Határozat

Ezek szerint ezt a két ártatlan embert azért tartóztatták le, mert tudtak arról, amit én és társam tettünk. Hát, ha őket ezért (amiből egy szó sem igaz) hónapokon át verték, kínozták, elképzelhető, hogy velem mi történt volna. Ezt bizonyítja, hogy részletesebben beletekintve ezekbe az iratmásolatokba, (amelyek tartalmából jelentős részek kitakarással láthatatlanná lettek téve) kiderültek a következők:

1. az ellenforradalmi munkástanácsban aktív ellenforradalmi tevékenységet fejtettem ki, oda, mint ifjúság szervező voltam bevásztva
2. én szerveztem a vállalatnál sztrájkot, fegyvereket szereztem, oroszellenes hangulatot keltettem
3. a vezetésem alatt álló laboratórium üveggészletét javasoltam benzinnel feltölteni és szovjet tankok ellen használni

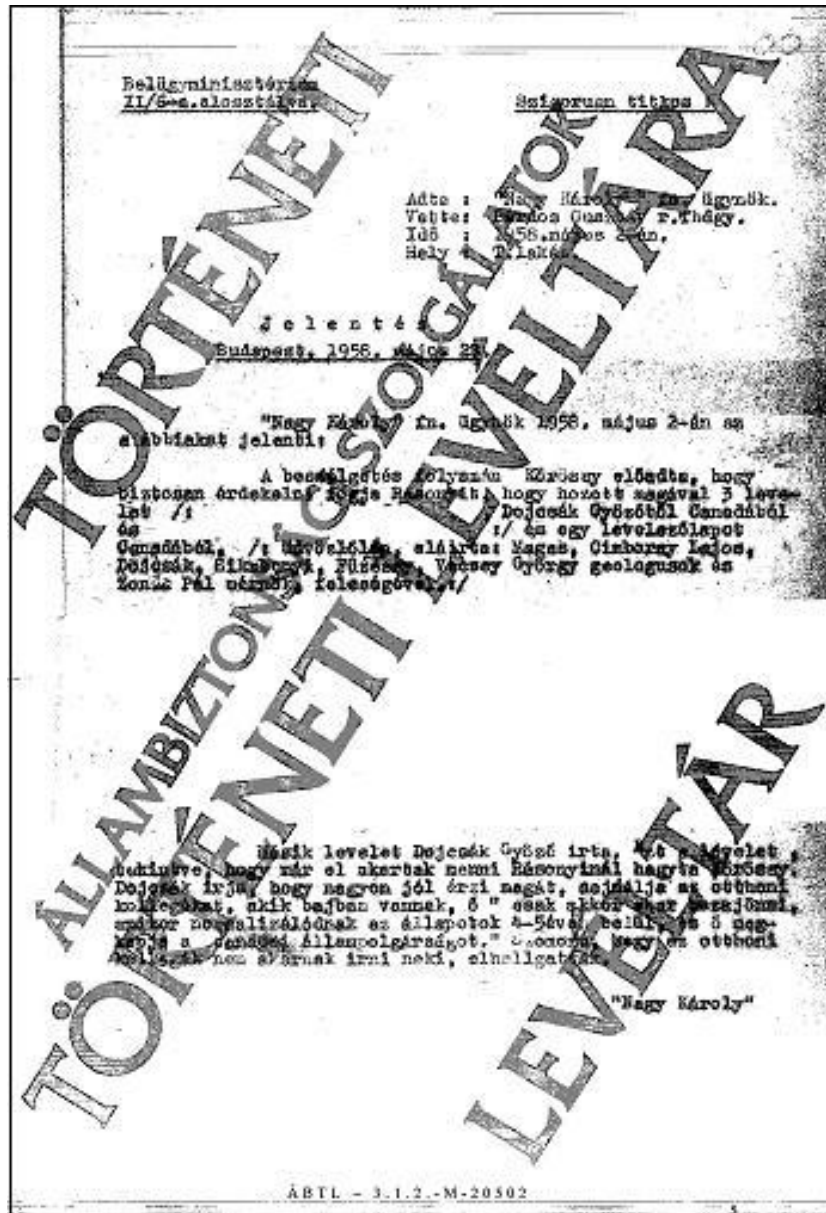
4. a forradalom alatt fegyveres csoportot szerveztem a népi demokrácia megdöntésére
5. vállalati kocsit vitt át a határon, és geológiai térképeket vittem magammal.

Ezeket a vádakat különböző tárgyalások, vallomások anyagából szedtem össze, amelyek jó részben a volt főmérnökünkkel, Buda Ernővel mint elsődleges vádlottal voltak kapcsolatosak (róla korábban már szoltam). Gondolom, nem kell nagyon tájékozottnak lenni ezek alapján annak a megállapításához, hogy ezen (hamis) vádakra már egy része is elégséges lett volna a hónapokon át tartó verések, kínzásokkal járó legalaposabb meghurcoltatásomhoz. Az egésze meg talán annak a felmerülő problémának az eldöntéséhez is, hogy akasszanak vagy golyóval végezzenek velem.

65. A fő vádlott Buda Ernő és társai dossziéja

Szerencsémre, ezt a döntést nem kellett meghozniuk, mert számukra olyan elérhetetlen lettem, akinek akkor már csak a leveleit vehették kézbe, amit lelkiismeretesen meg is tettek. Én ugyanis jóhiszeműen írtam az egyik volt geológus kollégának, akiről mint barátról tudtam, hogy a forradalomban semmit nem csinált, tehát úgy gondoltam, hogy nem foglalkoznak vele. Tévedtem, ráadásul a levelem elég volt ahhoz, hogy még fokozottabban vallassák, zaklassák, és még arra is kényszerítették, hogy válaszában olyasmit írjon, amit a belügy diktált neki.

66. Egy vállalási jegyzőkönyv

A kapott iratok átnézése után tehát kiábrándult voltam, mert az engem érdeklő évtizedekből csak egy évre (1957) terjedően kaptam tájékoztatást. Annak viszont örültem, hogy arról elég alaposan. Ezekből azonban csak

fokozódott az érdeklődésem az iránt, hogy az ilyen rettenetes vádak alapján, egy akkoriban minimum börtöntölteléknek minősíthető valaki, csupán csak pár évvel később hogyan részesülhetett a rendszer részéről olyan pozitív megkülönböztetésben, hogy már a hatvanas évek legelején, a kanadai magyarság képviselőjeként meghívták az első (majd több) Anyanyelvi Konferenciára, a nyugatra került magyarok közül elsőként doktorálhatott, akadémiai fokozatot szerezhethet, könyvei jelenhettek meg, a mozik részére filmet csináltak az életéről, kutatásairól.

Doktorrá avatták Budapesten a kanadai Dojcsák professzort

Az Eötvös László Tudományegyetem Egyetem téri épületének aulájában új jogi és természettudományi doktorokat avattak. Közülük egy magyar származású kanadai állampolgárt, Dr. V. Dojcsákot, a saskatschewani egyetem földrajz professzorát, aki nyáron Budapesten cum laude doktorált.

— December közepén kaptam meg az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektori hivatalától az értesítést, amelyben közölték a doktorrá avatás időpontját, és megírták, remélik, személyesen nehezek részt az avatáson. A levél éppen jókor érkezett, nálunk az első szemeszter előadásai befejeződtek. December 17-én már Győről telefonáltam Budapestre és két óra múlva paprikacsirkét ebédelttem szüleim Váci utcai lakásában.

— Milyen gondolatok foglalkoztatták a doktoravatás ünnepélyes ceremóniája közben?

— Boldog és büszke voltam, hogy ott állhattam tudóstársaim között. Ugy hiszem, azokban a percekben mégis ugyanarra gondoltunk, nevezetesen, hogy *vágyunk teljesedni*. Hiszen a doktori cím elnyerése minden tudományos pályára lépő embernek vágya, megszerzése nemcsak kötelező, hanem mindannyiunkat kötelez is, bármilyen tudományos munkásságot folytatunk akár itthon, akár másutt.

— A doktori cím elnyerése után kapcsolatát a szülőfölddel a jövőben már csak családi jellegűek lesznek?

— Szó sincs elveszítéssel, igen megráztató ajándékot kapunk elegendő tenni: a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadót érdekelné egy Kanadáról szóló élménybeszámoló. Nagy örömmel vállalkozom majd ennek megírására. Tíz éve élek Nyugat-Kanadában. Korábban olajgeológus voltam, másfél éve a saskatschewani egyetem földrajz tanszékének vezetője vagyok. Sok értékes tapasztalatot szereztem, fellelhetően hiteles képet nyújthatok majd könyvemben a rendkívül gazdag országról, bővíthetem a róla szóló ismereteket. Ízenkívül rövidebb lélegzetű tudományos írásaim jelennek meg *magyarországi folyóiratokban*, legutóbb a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Föld és ég című lapjában került nyomtatásra. A Hawaii vulkánok földje című ciktem.

Távolabbi terveiről kérdezzük Dojcsák Gyózót.

— Régi vágyam a Kanadába özönlő első magyar telepesek életének, elhelyezkedési körülményeinek felkutatása.

— Elrejtve a tudomány szolgálatára szenteltem magam.
Dr. Dojcsák Gyózó és dr. Király Tibor rektornhelyettes.

Dr. Dojcsák Gyózó az avatás után édesanyjával (balra).

ajánlatkísérése. Más nemzetiségű bevándorlókól egyelőre Kanadában benépesítésnek elindított voltuk: ő, a prairie megtermékenyítése folyamatának, földrajzi értelemben Vöze is, részese. A századforduló táján ebbe a hatalmas olvasztókatlanba került földéhes magyar parasztlakó állatlan természeti viszonyok közepette szántották fel Kanada szűzföldjét, és változtatták a világ legjobb gabonaföldjévé. Felkutatásuk, a velük való találkozás — hiszen számuk egyre fog —, sürget. Hogy lesz-e idm, energiám ebben a kutatómunkában valamilyen eredményt felmutatni, ma még nem tudom.

Milyen benyomásokkal távozik?

— Két és fél év alatt négyszer voltam itthon. Ha csak hallomásból értesülnek a magyarországi viszonyokról, óhatatlanul elszakadnak a valóságtól, képzeletben csak a múlt rögződne. Pedig egy ország, egy nemzet élő, fejlődő organizáció. Személyes meggyőződésem szerint Magyarország gazdasági és kulturális kapcsolatának erősítésében a jelenlegi fejlődést jó irányúnak tartom, hadd köszönjek el egy szubjektív észrevétellel is: jólesik kapcsolatot tartani szülőföldünkkel.

H. M.

MAGYAR hírek

XX. évfolyam, 13. szám, 1967. szeptember 23.
Ára: 3 forint

EGY KANADAI EGYETEMI TANÁR: „CUM LAUDE” DOKTORÁLT BUDAPESTEN

A nyár szokatlanul meleg volt az idén. Aki csak tehette, szaladt ki az uszodába vagy fel a hegyekre. Képzelték, milyen hőség volt a pesti lakásokban...

Nos, az egyik bérházban, édesanyja Váci utcai lakásán, cönyvei és jegyzetei közt tanulással töltötte el a legforróbb heteket Dojcsák Győző, hogy a még 1953-ban a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem természettudományi karának földrajz-biológia szakán kapott diplomájához a doktori diplomát is megszerezze.

Sok ezer kilométert utazott ezért...

A vizsgák után...

(Novotia Ferenc felv.)

1953 után Dojcsák Győző az Alföldi Kölelajkutatócsoportnál volt olajgeológus, 1956-ban Ausztrián keresztül Londonba, majd Nottinghamba ment — itt már a szakmájában helyezkedett el. 1957-ben Kanadában a British American Oil Company-nál kapott munkát. Kezdetben szinte neve sincs, csak „az a magyar fiú” van. A névtelenség a személytelenség tudata nem töri le, ellenkezőleg, tápiálja és megsokszorozza benne az akaraterőt.

Pokoli erőfeszítéssel dolgozik, tanulja az angol nyelvet is, ha azt hallja, hogy két magyar összeverekedik valahol és botrányt csinál, miattuk is, helyettük is még keményebben ver rá a munkára.

Tavaly kapta a megfizető meghívást, a 40 éve működő, négyezer hallgatót számláló saskatchewan-i egyetemen szervezzen geográfiai tanszéket és vállalja el annak vezetését. Egy tanév már lefutott, az egyetem támogatásával jól felszerelt tanszékén 450 földrajz szakos vizsgázott.

Igy lett az olajgeológusból, eredeti, választott szakmájában egyetemi tanár.

Amikor 1965-ben hazalátogatott és összetalálkozott doktori címet viselő évfolyamtársaival, elhatározta: ha néhány évvel később, mint azok, ő is megszerzi a doktori diplomát.

Engedélyt kért és kapott a magyar államtól: doktori disszertációját elküldheti egykori egyetemére és az idén nyáron vizsgázhaj.

Disszertációját Nyugat-Kanada olajgeológiájáról írta és sikeresen megvédte.

Most itt ül velem szemben a 35 éves fiatalember, akit a bemutatkozáskor inkább sportembernek néztem, mintsem egyetemi tanárnak. Jóleső fáradtsággal arról beszél, mennyire megizzasztotta ez a pesti nyár, a felkészülés a vizsgákra. Mert sokat kellett tanulnia: akarattal, kitartással, önmegtartóztatással és ő szívesen vállalkozott erre, hiszen életműjének tekintette a doktorátus megszerzését.

— Öszintén be kell vallanom, hogy cseppet sem gyerek-játék egy doktori cím elnyerése Magyarországon. Nem holmi kedélyes szakmai beszélgetés keretében zajlottak le a beszélgetések, alaposan kiforgattak geomorfológiából, gazdaságföldrajzból, politikai gazdaságtanból... Helyénvaló ez az igényesség a vizsgázató professzorok részéről, nyilván ez a szigorúság, és igényesség az alapja annak, hogy a Magyarországon kiadott egyetemi, doktori diploma a legjobb ajánlólevél a kanadai egyetemeken. És hadd tegyem hozzá — nagyon büszke vagyok erre.

Egy valamit mi is tegyünk hozzá és ezzel zárjuk a riportot:

Dojcsák Győző a nehéz vizsgákon nem az általában szokásos módon végzett. Dícsérettel, cum laude doktorált a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen ezen a forró nyáron.

Hernádi Magda

68. 1967-ben megjelent cikk

Erről a megkülönböztetett bánásmódról szerintem minden alkalommal egy egész dossziényi anyag készült a Belügyben, aminek látszólag semmi nyoma. Pedig abból nyilván kiderülne, hogy mi okozta a pálfordulást. Az a volt disszidens történész ismerősöm, aki biztatott, hogy kérjem a levéltári kutatást, megmutatta nekem azt az anyagot, amit ő kapott a levéltárból, például arról,

hogy 1964-ben egy turistacsoport vezetőjeként látogatóba Bécsből hazajött. Abból az anyagból látszik, hogy a belügyesek minden lépését figyelték. Én már egy évvel korábban Reginából (Kanada) hoztam egy csoportot, amit (és főleg engem) nyilvánvalóan még inkább figyeltek, de a levéltárban annak semmi nyoma? Mint ahogy egyéb más velem kapcsolatos belügyes jelentéseknek sem? Nincsen, legalább is a Levéltár szerint, ami azt jelenti, hogy vagy a gyűjteményük nagyon hiányos, vagy az abban kutató személyzetük létszáma hiányos vagy azok alkalmatlanok, de gondolom, jobb, ha mellőzöm a további találgatást.

Mint korábban említettem, már nagyon régóta sokat törtem a fejemet azon, hogy miért élvezhettem én hosszú ideig a rendszer kedvezően megkülönböztető magatartását. Azt persze mindig tudtam, hogy az nem köszönhető az én tudományos kiválóságomnak vagy valami ilyesminek. Naivságomban csak arra az eredményre jutottam, amit már említettem, hogy valószínű a szülőfalom egyik magas pártpozícióba került volt bányász kommunistája lehet a dolog mögött, aki annak tudatában, hogy a bírósági vádak ellenem alaptalanok, „rendbe tette” a káderlapomat. Mindenesetre az biztos, hogy a rendszernek szüksége volt Kanadában valakikre, hát valamilyen okból kifolyólag (az egyik?) ilyen lettem én.

<p>MAGYAR FILMGYÁRTÓ VÁLLALAT МАГЯРСКАЯ КИНОСТУДИЯ TELEFILMSZOLGÁLTATÁS „MAFILM” HUNGARIAN STUDIOS FOR FILM AND TV PRODUCTIONS</p>	<p>HIRMŰVÉSZETI ÉS DOKUMENTUMFILM STÚDIÓ СТУДИО КИНОДОКУМЕНТА DOCUMENTARY FILM STUDIO</p>	<p>igénnyel nem lép fel sem a forgatás közben, sem a film elkészülte után. Forgatókönyvbéli észrevételeit megbeszéli a szerzővel és rendezővel, de koncepcióális kérdésekben a stúdióvezetők döntenek.</p>
<p>Elvi megállapodás,</p>	<p>FILM</p>	<p>Azonnal, amint Dr. Dojcsák Ismét Állandó és Budapesti lakos lesz, a Mafilm a fenti tételek maximális figyelembevételével, előzetes szerződésalkötési kötelezettségének és folyósítja az előírásokot illetve a forgatás megkezdését stádiumainál esedékes összegeket.</p>
<p>amely a Mafilm hivatalos helyiségében 1978. Április 7-én kötött, egyfelől Dr. Dojcsák György egyetemi tanár, másfelől a Mafilm Híradó- és Dokumentumfilm Stúdiója vezetője közt.</p> <p>Fentiek megállapították, hogy a fentebbírt tárgyalások, de kivételképp az ennek következtében Ungvári Tanács tanácsbéli létrejött forgatókönyv alapján megvalósítható egy 90 perces színes dokumentumfilm a régi és új kanadai emigráció témakörében, Dojcsák professzor "interpretálásában".</p> <p>Miután a kanadai és hazai forgatásra betervezett előállítási költség rendelkezésre állt a filmterv "Közel és távol" munkacímmel előkészületi stádiumba jutott.</p>	<p>A gyártó cég neve Mafilm /MDF és BudapestStúdió/. A kizárólagos külkereskedelmi jog a Hungarofilmé illeté.</p> <p>Dojcsák professzor ur tudomásul veszi, hogy a film egyrészt életutjáról, másrészt egyéni kutatásainak egyik jelentős eredményéről, a kanadai Ásotérházy nevű település történetéről szól. Ennek érdekében mint helyi ismeretekkel bíró szakértő mindenekelőtt azonban interjú-alanyai minőségében is közreműködik. Magyarországon már publikált fenti kutatásokat érintő kiadványokért, valamint a 5 órás, Ungvári Tanácsal folytatott magnóbeszélgetésben közölt /és természetesen negyedére rövidítendő/ ismeretanyagért jogdíj gyanánt Dr. Dojcsákot 40.000.- Ft illeti meg. A magyarországi felvételekkel együtt 30-40 napra tervezett forgatásnál mindvégig rendelkezésre áll, alkalmazásukra pontosított, mindkét fél számára megfelelő időpontban. Ezért az audiovizuális produkcióért az idő, az előállítás, stb. fejében a kötelező adóterhek levonása mellett /mely a jogdíj-kategóriára is vonatkozik/ további 90.000.- Ft-ot térít a Mafilm Dojcsák professzorának, aki rendelkezésére áll a forgatásnál és amennyiben órájt, konzultál a film utómunkálatainál. A film végleges kiakasztása azonban Révész György rendező feladatkörébe tartozik.</p> <p>A Mafilm kötelezi magát, hogy a fent részletezett tövékenyegesen kívül más jelenlétet, az előállítását Dojcsák professzorától nem igényel. Kevésbé pedig kijelenti, hogy a gyártási költségekben nem járult hozzá sem forintban, sem devizában, és hogy a jelen megállapodásban rögzített bruttó 90.000.- Ft-os összegben kívül /jogdíj-honorárium-közművésségi-, szerzői díj, stb./ semmilyen anyagi kifizetéstől vagy egyéb szerzői</p>	<p>Ex elvi megállapodás aláírói mindketten tudomásul veszik, hogy a gentleman's agreement jegyében fentebb írtakról van szó, mely ezért kénytelen helyettesíteni az előírással szerződést, mert külföldi állampolgár esetén az ügyintézés átfutási ideje lényegesen hosszabb a szokásosnál, s Dojcsák professzor elutazása miatt nem áll rendelkezésre elegendő idő a szerződés megkötésére.</p> <p>Budapest, 1978. IV. 7.</p>
<p>Dr. Dojcsák György professzor</p>	<p>Dr. Beker László stúdióvezető</p>	<p>Kiegészítők:</p> <p>Amennyiben a film elkészülte késedelmet szenved vagy más okok miatt később készül el, úgy Dojcsák professzor részére a jogdíj-tétel 40.000.- Ft kiutalása mellett a közreműködési honoráriumából az idő- munkaszünetes rész kerül kifizetésre.</p>

69. A MAFILM velem kötött megállapodása az életutamról és kutatásaimról készülő filmről

Hogy ezt lehet-e komolyan venni vagy az túlzott naivitás lenne, azt nem tudom eldönteni, és az talán nem is lényeges. Sokkal fontosabb az, amire most, a rólam készült bírósági iratok másolatait nézegetve döbbsenem rá. Az egyik ügyiraton ugyanis megláttam egy betekintési listát, értve ez alatt, hogy aki azt megnézte, annak az aláírása rajta van, és az ott szereplő nevek közül az egyik ismert volt a számomra. Biztosan leírhatnám a nevét, de talán mégis jobb, ha nem teszem, mert különben is minek. Ő volt az a belügyes, aki a hazatelepülésem utáni időszakban rendszeres kapcsolatot tartott velem. Akinek meghívására különböző cukrászdákban, presszóknál találkoztunk „beszélgetni”, és aki mindig nagyon megértően, jóindulatúan viszonyult hozzám. (De sokat adnék érte, ha láthatnám az ezekről a találkozókról leadott jelentéseit. A levéltári kutatásoktól például ilyesmiket is vártam.)

Ez volt az az időszak, amikor a hazatelepülésem ügyeit intézve, a hivatalokban mindenütt kellemetlen, rosszindulatú magatartással találkoztam, majd jött a házkutatás, ami majdnem börtönbekerülést eredményezett stb. Ő mindezekről tudott, kesergésemet megértéssel hallgatta, és rendszerint segítséget ígért. Valahogy úgy, mint a Tanú című filmben Virág elvtárs teszi, mondván, hogy mi segítünk magának Pelikán elvtárs, és egyszer majd eljön az idő, amikor maga segít nekünk.

Ahogy felismertem ennek az ügynöknek a nevét az egyik vizsgálati jegyzőkönyvön, meszesedő agyamban megvillant a felismerés, hogy ez az ember akkoriban (1987.) állíthatta össze az én 56-os „bűnügyi listámat”, feltételezhetőleg azért, hogy alkalomadtán az kéznél legyen. Valószínűleg azzal a céllal, hogy majd utalni lehessen arra, hogy annak idején nem voltam elérhető, de a felelősségre vonás most már megtörténhet, és jóindulatúan figyelmeztessenek, hogy az nagyon nem lenne kívánatos a számomra. Ez azt jelenti, jobb, ha tudom, hogy bárminek a megtételére kényszeríthetnek.

Ennél a pontnál eszembe jutott a Keresztapa című filmből az a jelenet, amikor valaminek az elintézéséhez valakit igénybe kellett venni, és azt mondta a Keresztapa, hogy „tettem neki egy ajánlatot, amire nem mondhatott nemet”. Tehát felkészültek arra, hogy amikor szükségük lehet rám, nekem is tegyenek egy ajánlatot, és ezeknek a hamis bírósági vádaknak a birtokában zsarolható lettem volna. Tőlem is kérhettek volna akármit, nem mondhattam volna nemet. Más szóval, valószínű ügynökök akarhattak belőlem csinálni.

Tudod Te, hogy pontosan mit jelent ez a különben elég gyakran használt szó? Nos, „ügynök az a személy, aki az állambiztonsági szerv birtokában lévő terhelő vagy kompromittáló adatok hatására, illetve anyagi érdekeltség fejében vett részt a titkos együttműködésben”. Hogy ezt honnan tudom én ilyen pontosan? Onnan, hogy a levéltárban a rám vonatkozó adatok átvételekor három

nyomtatványt is adtak a kezembe, amelyek közül az egyik címe: Tájékoztató a leggyakrabban előforduló állambiztonsági szakkifejezésekről, rövidítésekről és kódokról.

Ennek alapján megállapíthatod, hogy az én esetemben az állambiztonsági szerv birtokában voltak szép számmal nagyon súlyos terhelő és ellenem felhasználható bírósági adatok.

Most, hogy belekotortam ebbe az emlékhalmazba, jut eszembe, az egyik beszélgetésünk során szóba is került, hogy én majd a segítségükre lehetek, amire valami olyasmit mondtam, hogy arra én alkalmatlan vagyok, és ha kényszerítenének rá, valószínű öngyilkos lennék.

Tudat alatt nyilván mindig éreztem, hogy ezek a találkozások, beszélgetések nem barátiak, hogy lényegében a kezükben vagyok, és bármikor azt csinálhatnak velem, amit akarnak. Hiszen tudtam, hogy az egész rendszerük erőszakra épül, az emberek manipulálására, megfélemlítésére, kényszerítésére, az ártatlanoktól a vétkesekig. Tudtam, hogyan kényszerítették annak idején volt fasisztákat az ÁVÓ-ba, és hogyan szerveztek annak idején köztörvényes bűnözőkből országot járó halálosztagokat, akik azt vertek agyon, akit mondtak nekik, és tetemüket egyszerűen eltűntették. Akik ebben részt vettek azok érvényesülhettek a kommunista társadalomban. Ebből én nem kértem, nem akartam részt venni az ilyen lehetőségben.

Emlékezetem szerint az említett eset volt az utolsó találkozásunk, és most sokat adnék azért, ha láthatnám miként tudósította ez az összekötő (ügynök) erről a főnökét. Gondolom érthető, hogy több ilyesfajta jelentést szerettem volna látni, a rólam készült kutatás eredményeként, de semmi.

Ezután az eset után nem hallottam többet az emberemről, meg a szervezetéről sem, amiben nyilván az is közrejátszott, hogy nem sokkal később kezdett beindulni a rendszerváltozás folyamata, és nem új ügynökök beszerzésével voltak elfoglalva, hanem a régiak, meg az egész hálózat működési nyomainak eltűntetésével.

Én meg most elgondolkodhatok azon, hogy vajon mi lett volna, ha behívatnak, és az irodájukban a fejemre olvassák az ötvenhatos bűnlistámat, majd megkérdezik, felajánlom-e a segítségemet, az együttműködést vagy vállalom a következményeket? Bevallom, sajnos nem vagyok egy annyira erős jellem, hogy nemet mondtam volna. Álmaimban annak idején már eleget kínoztak, és nagyon valószínű, hogy igent mondok. Ekkor nyilván futtattak volna, akár itthon, a többé-kevésbe beígért tanszékvezetés vagy televíziós

vonalon vagy valami külföldi, angol nyelvterületen. De szerencsére elkezdődött a rendszerváltozás, és most nem kell szégyenkezniem.

Hogy mi volt a másik két melléklet, amit a Levéltárban kaptam? Talán érdekel, ezért, ha kicsit megkésve is, tudatom. Az egyikből megtudható, hogy az elmúlt rendszer titkosszolgálati tevékenységének feltárására az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára létrehozása a 2003. évi III. törvény alapján történt. A másikban a hálózati nyilvántartó kartonok és dossziék szerepelnek (a bennük való elmélyüléshez nálam alaposabb érdeklődés kellene).

Ahogy én látom, a Beszervezési dosszié 1954-től létezik, és ebben gyűjtötték össze a hálózati személyek tanulmányozására, beszervezésére és az államhatósági szervekkel való együttműködésre vonatkozó adatokat. Hogy mi a hálózat? Látnod, Te is pont olyan politikailag „fejletlen” vagy, mint én voltam. Nos, a hálózat: az állambiztonsági szervek titkos segítőtársainak az összessége. Hogy ez az összesség számbelileg mit jelent, azt hiszem jobb, ha nem firtatjuk, mert szerény véleményem szerint ez egy meglepően magas számot jelent, (és sokan közülük még ma is olyan pozíciókban vannak, ahol jelentős mértékben hozzájárulnak az átalakulási, normalizálódási folyamat rendkívüli lassításához).

Vagyok, aki voltam, és leszek, aki vagyok – írta valaha Mikes Kelemen, és milyen igaz ez, a legtöbb emberre vonatkozóan. Mert az idő múlik, a test változik, de a karakter, az alapvető jellemtulajdonságok nem változnak. Proust ezt úgy mondta, hogy „aki megvénül, megőrzi jó és rossz tulajdonságait, és megmarad annak, aki volt”. Én egy ártatlan, kis buta falusi kölyök voltam, és az idő múlásával egy ártatlan, nagy buta városi kölyök lett belőlem. Egy hiszékeny balek, akit könnyű átverni bárkinek, bármikor, bárhol, mert mindig a jót tételezi fel mindenkiben.

Ez a kiscserkész-naivitás mutatkozott meg abban is, hogy oly sokat vártam a fentebb ismertetett levéltári kutatástól. Azt hittem, hogy az alapos lesz, és amikor tudatták, hogy elkészültek vele, azt hittem, hogy a telefonon jelzett 74 oldal sok, számomra rejtélyes kérdésre rávilágít, sok mindent megmagyaráz. Utána persze, hogy hiányérzetem lett, mert nem tudom elhinni, hogy csak annyi van rólam, amennyit ideadtak. Egy vékony dossziényi. És pont csak a szolnoki bíróság irattárából? Gyanakvó öregemberként bevallom, más okokra is gondolok, de azokkal már nem untatlak, kedves Olvasóm. Mindenesetre annyit azért még megtettem, hogy a kutatás eredményével való elégedetlenségemet közöltem a Levéltár vezetőjével, aki nem mutatva túlzott megértést, azt a választ adta, hogy sajnálja, de rólam ennyi anyag van náluk.

Mindenesetre én hálás vagyok már azért is, amit a „Szigorúan Titkos” iratokból megtudtam, mert így még inkább sajnálom a volt kollégáimat, akikkel

ártatlanul oly brutálisan bántak. És persze még jobban örülök, hogy távozásommal annak idején megszabadultam a kínzás- és egyéb borzalmaktól. Bevallom, most még inkább megvetem azokat, akik a borzalmak végrehajtásában bármilyen formában közreműködtek. Ők dicséretet, kitüntetések, jutalmakat kaptak, máig élvezhető formákban. Nekik nem gond éves bérletet váltani a Széchenyi fürdőbe, ahol gondtalanul áztatják magukat a meleg vízben, szidva és röhögve bírálgatva azt a rendszert, amely utánuk következett, és nem képes felelőségre vonni őket. Maguknak ők biztosították a magas nyugdíjat, gyermekeik biztonságban élnek, hiszen jórészt ők vannak ma is hatalmon.

Ismeretes, hogy az indiai kasztrendszerben a társadalmi osztályok legalacsonyabbika a nyomorgó páriákat magába foglaló untouchables (érinthetetlenek) osztálya. Nálunk fordítva lett a helyzet. Itt az érinthetetlenek a volt pártarisztokrácia és a „hálózat” vezető emberei lettek, akik a proletárdiktatúra nevében a társadalom csúcsán korlátlan uralmat élveztek. Valójában bármit megtehettek, hiszen érinthetetlenek voltak, és olyan zseniálisan szervezték meg az uralmukat, hogy jó részben még ma is azok. De nem folytatom. Ha megértesz és egyetértesz, akkor az, nem szükséges, ha pedig nem, akkor azért, mert úgyis hiábavaló lenne. Gondolom, erről a témáról ennyi elég, lássunk valami mást.

Talán azt, hogy valószínű egy kissé elakadtál ott, amit korábban mondtam a hazatelepülésemkor többé-kevésbé beígért foglalkoztatással kapcsolatosan. Ezért úgy vélem egy kissé bővebben kell még róla szólnom. Ez a történet valahogy úgy kezdődött, hogy amikor hivatalosan is hazatértem, már 1979 októberében behívtak a MTA Társadalomtudományi Főosztályára, ahol egy bizonyos Rotter elvtárssal, a korábbi emigrációs kutatásaimmal kapcsolatos beszélgetésre került sor. Pár hónappal később, a Művelődésügyi Minisztériumba kértek, ahol Kardos Miklós főosztályvezető fogadott és ugyancsak rendkívül udvariasan elbeszélgetett velem. Akkor hangzott el, hogy az illetékes szerveknek vannak elképzelései velem kapcsolatosan. Ezek között említette az ELTE Földrajzi Tanszékének a vezetését, meg esetlegesen a Magyar Televízió Ismeretterjesztő részlegébe való bekapcsolódást.

Ott történt, hogy amikor a szívélyes búcsúzás után, az ott maradt szemüvegemért a folyosóról vissza kellett mennem az irodába, oda belépve hallom, amint a telefonba mondja, hogy most ment el, adtam neki egy kávé, elbeszélgettünk... és amikor észrevett elhallgatott. Nyilván valamilyen felettesének adta le a jelentést, és akkor sokat adtam volna érte, ha tudom, hogy ki lehetett az illető.

A tanszékvezetéssel kapcsolatos elképzelés különben nem volt meglepő a számomra, mivel arról korábban már volt szó, és annak megfelelően hoztam haza az angol nyelvű szakmai könyvtáram jelentős részét (jóval száz fölötti kötetet).

De még csak ezután került sor az igazán csúcsnak nevezhető nagy találkozásra. Ugyanis 1979. július 23-ra behívtak Aczél György elvtárshoz. Tudod Te, ki volt ez az ember? Ha elég idős vagy, akkor biztosan, de ha nem, akkor tudnod kell, hogy ő volt a magyar kulturális élet abszolút Atyaistene. Ő döntötte el, hogy a legmagasabb szinten kivel mi legyen, ki kaphat Kossuth-díjat, ki lehet egyetemi tanár, színházigazgató... szóval mindent. El kell ismernem, hogy egy érdekes ember volt, kezdve onnan, hogy fiatalabb korában a neve nem volt sem Aczél, sem György, és zsidó származása dacára kőművesként kapcsolódott be a pártmozgalomba. Szinte hihetetlen, hogy hiányos iskolázottsága dacára odáig jutott, hogy a legmagasabb intellektuelek között is otthonosan mozgott. Persze még otthonosabban a párton belül, amit elősegített, hogy Kádár elvtárs egyik kedvenc ulti (kártya) partnere volt.

Ez az akkori nagy ember a parlamentben levő irodájában fogadott, szerintem csak azért, hogy szemrevételezze azt a csodabogarat, aki egy kanadai katedréről hazatért (miközben a kávé az a titkárnője szervírozta, akiből később az utód szocialista párt egyik vezéregyénisége, majd elnöke lett). Akkor Aczél elvtárs valószínűleg meg volt elégedve velem, mert egy viszonylag rövid beszélgetés után azzal engedett el, hogy „hallani fog rólam”. Ez engem nagyon megnyugtatott, mert ha sok mindent nem is, de annyit azért tudtam róla, hogy neki módjában áll azt csinálni velem, amit akar. Kineveztetethet bárminek vagy lecsukathat, esetleg eltűntethet... szóval mindent megtehet, mert omnipotens volt (és talán mások nem árthatnak túlzottan, ha bizonyos mértékig az ő figyelme, talán védelme alatt állok).

Valóban hallottam is róla, mert amikor 1981 februárjában, a Művelődésügyi Minisztériumban, az egyik főosztályvezető elvtárs meghívása alkalmából beszélgettünk, említette, hogy Aczél elvtárs utasítására foglalkoznak velem, az ugyancsak ott lévő két másik fontos személy jelenlétében. Utóbbiak a televíziót képviselték. Tehát valamit terveztek, de abból, mint azt már tudjuk, nem lett semmi... (amihez most utólag hozzátehetem, hogy hála Istennek).

Mert nem volt nehéz elképzelnem, hogy például a tanszékre való kinevezésem esetében milyen darázs-fészekbe léptem volna, ha az megvalósul. Akkor Láng Sándor már nem élt, Jakucs László Szegeden, Tóth József Pécsen vezette a tanszéket (mind kedves jó ismerőseim), és a pesti tanszéket az a kollega vezette, aki amikor én egy kanadai egyetemre kerültem, ő még a pásztói középiskolában tanított. Nevet nem említek, csak még annyit mondok róla, hogy

ő később mindent elkövetett mind a doktorátusom, mind a kandidátusi védésem megakadályozására. Ő volt az, aki még a TIT-be való felvételemet is leállította. Ugye, elképzelhető, hogy az ilyen kollegával való együttműködés nem sok örömmel járt volna? Bevallom, azóta is hálás vagyok a sorsnak, hogy volt eszem átlátni a helyzetet, és a további szakmai karrierem folytatásáról lemondani (ami nem volt nehéz, mivel azt már nem is forszírozta senki).

A Televízió vonalon pedig, mely pozícióra egyesek engem javasoltak, azt az a Juhász Árpád kapta meg, aki hozzám hasonlóan, ugyancsak olajkutató geológusként kezdte el szakmai pályafutását, és mint beigazolódott, a televíziónál kiváló munkát végzett. Sokkal jobbat, mint amilyet én végeztem volna, aki akkor már eléggé betelt a világjárással, míg ő ki volt éhezve rá. De különben azt hiszem, más szempontokból is alkalmasabb volt a feladatra.

Következőnek talán arról vallhatok, hogy mi van mostanában velem és Kanadával, hiszen annak az országnak is az állampolgára vagyok. Nos, erre a kérdésre viszonylag röviden válaszolhatok. Igen, kanadai állampolgár is vagyok, és ez a kettős állampolgárság zavartalanul működik. Illetve úgy működik, hogy ezen a vonalon szinte egyáltalán nem történik semmi. Az, hogy valaki kettős állampolgár, az ma már nem érdekel senkit. Egy demokráciában mindenki ott élhet, ahol akar. Kanada tudomásul vette, hogy én itt élek, és azt mondja, hogy ez az én dolgom. Kapom az ott eltöltött időm utáni járandóságomat (23 év utáni meglehetősen kevéske nyugdíj) és kész. Az azért meglepő lett a számomra, hogy az itteni követség nem tart fenn velem, mint állampolgárral semmilyen kapcsolatot. Még az időnként ismétlődő választásokról sem küldenek értesítést. Régebben még igen, az első időkben teniszeztem is az akkori követtel, és pár évig meghívtak a követségen évenként tartott „Kanada napra” (sőt az USA követségen tartott hasonló jellegű „garden-partykra” is), de az utóbbi években már arra sem. „Sic transit gloria mundi” – mondhatnám, és ez talán így van jól.

Ha van az embernek valami dolga velük, mint például útlevél meghosszabbítás, be kell menni a követségre, de ott a teljesen személytelen, hivatalos légkörön kívül semmi kedvességgel nem találkozik az ember. Utoljára akkor voltam ott, amikor a lejárt útlevelemet akartam meghosszabbítani, és mint azt már említettem, nem hosszabbították meg, mert az két héttel korábban lejárt. Azt mondták (magyar ügyintéző) kérjek új útlevelet. Biztosan igazuk van, hivatalosan így kell eljárni, de két hét késés egy feledékeny öregember esetében? Nem kértem, tehát most nincs is kanadai útlevelem.

Azt látom, hogy a formaságra vigyáznak, és a hivatalos utat szigorúan betartják. Az ide utalt nyugdíjból például (adó biztosítékként) levonják a 15 százalékot. Régebben a nyugdíj nem volt adóköteles vagy a bizonyos minimális összeg alatti évi jövedelem sem, de úgy látszik, ma már ez másképpen van. Az

ilyesmiknek én sajnos mindig is képtelen voltam utánanézni. Persze érdekelne a dolog, hogy miért és hogyan, de nem csinállok semmit, mert feltételezem, hogy minden esetben úgy járnak el, ahogy az szabályos, és ahogy kell. Ahogy korábban mondtam, balek vagyok. Ha nem tetszik valami, esetleg csóválom a fejem, dűnnyögök, de annyiban hagyom a dolgot.

Korábban említettem a kinti bankszámlámat, ami miatt annak idején alaposan meghurcoltak, és majdnem börtönbe csuktak. Nem emlékszel rá? Mivel korábban már írtam róla, így most csak összegezem a lényegét. Amikor hazatelepedtem, volt kinti bankszámlám, ami miatt feljelentettek (magyar módra), és amit követett egy házkutatás, vallatás, bírósági eljárás, alapos büntetés. Mindez egy olyan viszonylag jelentéktelen összegért, amit, mint kanadai állampolgár az ott végzett munkámmal hivatalosan megkerestem, és utána adót fizettem. (Ugye ez ma már majdnem hihetetlenül hangzik, amikor az itteni, sok esetben kétes utakon megszerzett hatalmas pénzeszegek valutában, adófizetés nélkül lehetnek külföldi bankokban). Az akkori meghurcoltatásom Kanadát nem érdekelte, mosták kezeiket, nyilván gondolván, hogy magyar állampolgár (is) vagyok, ezért tehetik. Hogy ez mennyire nem esett jól, gondolom, nem kell hangsúlyoznom.

Azóta nagyot változott a világ, most már lehet bankszámlám, azon bankbetétem, ahhoz bankkártyám. Sima ügy, érdektelen. Lehet, hogy a valamikor jogos tulajdonomban lévő, számomra meghurcoltatást okozó bankbetétemmel kapcsolatos jogtalan veszteségem kárpótlásának utánajárása eredményre vezetne? Lehet, de ahhoz egy sztár ügyvéd kellene. Talán olyan, mint aki az ötvenhatos forradalom utáni megtorlásokat irányító belügyminiszterről a közelmúltban azt bizonygatta, hogy ártatlan. Mint ahogy ártatlan az a volt magas rangú pártfunkcionárius is, aki ismeretlen eredetű dollár-milliókat tart külföldi bankokban, bevallás és adófizetés nélkül. Köszönöm, az ilyen ügyvéd nekem nem kell. Ilyennel már volt dolgom, amikor az akkori sztár ügyvéd összeköttetései révén elintézte, hogy (a jogos tulajdonom miatt) ne kerüljek börtönbe. Az érte járó ódiumot már megfizettem. Megkülönböztetve is, az ilyesmi intézése kézfogással jár, és velük azt inkább elkerülöm. (Biztosan ismered a viccet, hogy ki a jó és ki a sztár ügyvéd? A jó ügyvéd ismeri a jogot, a sztár ügyvéd ismeri a bírót.)

Igen, kanadai állampolgár vagyok. Hálás vagyok annak az országnak, hogy amikor hontalanná váltam, befogadott, munkát adott és lehetőséget egy új életre. Én éltem a lehetőséggel. De én meg az életem két legjobb évtizedét adtam cserébe. Nekem szükségem volt Kanadára, de nekik is szükségük volt rám. Jóindulatot kaptam tőlük, és cserébe én meg dolgoztam, igyekeztem, a tudásomat, az életerőmet adtam. Talán azt mondhatnám, hogy kvittek vagyunk. De nem mondom. Mert elismerem, hogy én többet kaptam, mint amennyit

adtam. A szép emlékek egész tárházát hoztam magammal, és őrzöm életem végéig, míg azok az olajkutak, amelyeket fúrtam, már régen kimerültek, és azok a hallgatóim, akiket oktattam, már régen elfelejtettek.

70. Nászúton Anitával
a saját gépével visz Calgaryból a Sziklás-hegységbe, „gleccser nézésre”

71. Egy magyar geológus barátom (Szabó Franci)
a saját gépével visz Calgaryból a Sziklás-hegységbe, „gleccser nézésre”

72. Szép emlék, mint maguk a bölények

73. Medveriadó a golfpályán

De különben akkor az még egy másmilyen Kanada volt. Akkoriban például divatos volt az országot a multikulturalizmus mintaházájának hívni. Büszkén hirdették a különböző etnikus tömegek ottlétét, és a más nemzetiségűek gyors beolvastásának elkerülését. Az ottani életem idején virágzottak a jelentős lélekszámú ukrán, német, svéd, magyar, etc. közösségek. Nem tudom mostanra milyen lett ez a multikulturalista hozzáállás, mert itt Európában már úgy tűnik, az lassan kezd kimenni a divatból. Legalábbis ezt mutatják a németországi, a francia, az angol példák. A tömegesen odaérkező török és más bevándorlók, a magukkal vitt iszlám és egyéb hatással kezdenek ellenhatásokat kiváltani. Gondolom Kanadában azért az elkerülhetetlen beolvastás folyamata ma is viszonylag zavartalanabban zajlik, még úgy is, hogy ma már templomok helyett inkább mecsetek és minaretek épülnek.

Itt most magamon azt tapasztalom, hogy nem dobban erősebben a szívem, ha a kedvenc sportágam, a tenisz mostani éljátékosai között a kanadai kiválóságot látom játszani. Talán azért, mert tudom, hogy ő szerb születésű, és soha nem lesz igazán kanadai. Legfeljebb majd a fia lesz az, mint lett volna az enyém is, ha ott maradok. Bevándorló voltam, munkaerő, akiből adófizető polgár lett, de nem lett igazán kanadai. Magyar maradtam, mint a barátaim is, akikkel összejártunk és együtt vigadtunk, búslakodtunk, és mindkét esetben iszogattunk, daloltunk, magyarkodtunk. Gyönyörű magyar nótáink vannak, amelyeket úgy énekeltünk, mintha egyenesen nekünk írták volna. Dúdolgasd csak egy kicsit velem például azt, hogy:

Virít már a szarkaláb odahaza régen,
ezer tücsök muzsikál most is künn a réten...

Álmodó Tisza part, szívem-lelkem odahajt!
Legelésző-nyáj, délibábos táj, árva szívem csak utánad fáj...

Nádfedél faluvég, eljutok-e oda még?
Vár otthon reám az édesanyám, visszavár a szép magyar hazám.

Hajladozó búzaföld, vadvirágos árok,
Bánatomat altatom, ha így haza járok.
Csilingelő estharang, összebúvó vadgalamb,
Istenem, de szép volt... Istenem, de rég volt!...

Ezek csak kiragadott sorok, de bizony könny szökött a szemünkbe, ahogy énekeltük, és emelgettük a poharat, hogy locsolgassuk búbánatos lelkünket. Mert így álmodozva jártunk haza, bár tudtuk, hogy (legalább is politikailag) nem is olyan nagyon vár bennünket vissza a szép magyar hazánk.

De persze nem csak mi voltunk így „ötvenhatosok”, mint mutatja az is, hogy ezt a csodaszép dalt eredetileg már egy 1938-ban készült magyar film tette népszerűvé. Tudod, mi volt a film címe? Borcsa Amerikában. Borcsa vagy Győző, János vagy Péter, mindegy, aki elkerül otthonról, az haza vágyik, a városból vissza a faluba, Amerikából vissza Magyarországra... haza.

Hogy kinek volt jobb? Aki elkerült otthonról a bizonytalan távolba, ahol önerőből küszködve anyagilag esetleg jobb körülmények közé kerülve haza vágyott, vagy annak, aki otthon maradt, akinek nem kellett reszkíroznia semmit, és nem kellett azon töprengenie, hogy „a fonóban milyen nóta járja”?

Emlékszel még az ötvenes évek végén itthon olyan divatos „Honvág” dalra? „Oly távol messze van hazám...” De sokakat ríkatott meg idehaza, akik aggódtak a hirtelenül távolba került szeretteikért. De sokan könnyezték meg

odakint az idegenben, hogy hontalanná váltak. Aztán telt-múlt az idő, és az eltávozottak hazajöhettek, az itthon maradottak pedig meghívólevéllel kimehettek látogatóba... Rég volt, talán igaz sem volt... bár az ide-oda látogatás tart még tovább.

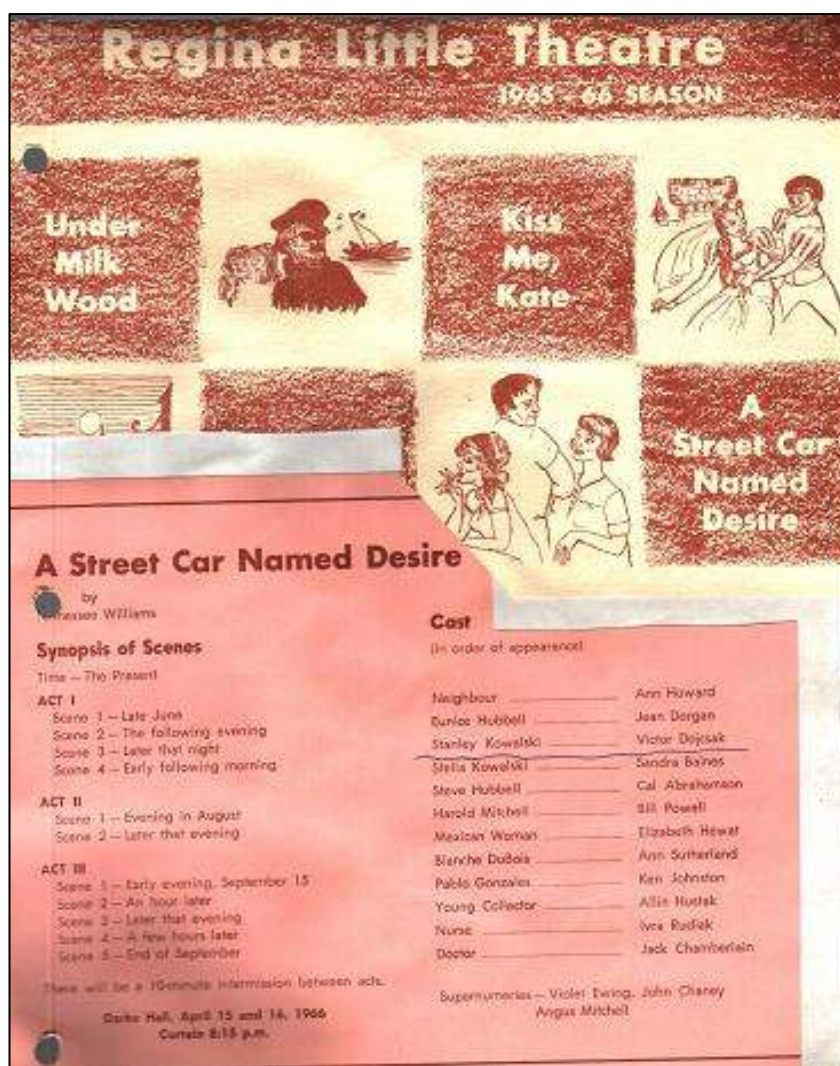
Én is éveken át csináltam ezt, míg végül is a véglegesen visszatértek viszonylag kisebb csoportjába kerültem. És most vallok a távollétemről, az ideiglenes otthonomról, Kanadáról. Ahonnan a pozitív emlékeim között az első helyet minden bizonnyal az ország nagysága, változatossága, szépsége foglalja el. Aztán jönnek az adódó lehetőségek emlékei, gondolva itt elsősorban a munka-, a sport-, a hihetetlen vadászati lehetőségekre, majd a megértő, segítőkész, jóindulatú emberi kapcsolatokra. Negatívumokat szinte nem is nagyon tudnék sorolni, még ha akarnék sem. Mert ha azt mondanám, hogy akkor ott egy kultúr-sivatag volt, azért az túl erős lenne. Az ugyan igaz, hogy színház csak úgy volt Regina-ban, ha mi magunk csináltunk. De csináltunk, és úgy legalább ki tudtam próbálni az ilyen irányú adottságaimat (bár arra a katedra később hitelesebb lehetőséget biztosított). Vagy panaszkodhatnám, hogy opera előadást csak rádión hallhattam, a Metropolitan szombat esti operaházi közvetítésekből. De ezek nem voltak túl lényegesek.

CONTEMPORARY COMEDY: The cast for Cactus Flower celebrates a wedding while in it prepares to present the first North American amateur production of Cactus Flower, a vaudeville comedy. Standing (left to right) are Ann Thelma, John Bicknell and Victor Bicknell. Seated are Stan Poiré and Victor Bicknell. The Regina Little Theatre production of Cactus Flower is to be staged Friday and Saturday at Statkop-Williams College at 8:15 each night.

To the stage and screen
Cactus Flower
Victor Bicknell
displayed a considerable
amount of authentic drama.

DECEMBER 3, 1960
Regina
Little Theatre
Presents
The First North
American Amateur
Production of
**THE CACTUS
FLOWER**
A comedy in Three Acts
Directed
Margaret Woodward
**TONIGHT
and SATURDAY**
December 3 and 4
8:15 P.M.
SHELDON
WILLIAMS
AUDITORIUM
Tickets available at
Intercession's
and at the door.

74–76. Színházi emlékek: a Mary-Mary, a Kaktusz virága, A vágy villamosa című előadásokról

Az a tartományi főváros, ahol éltem, egy viszonylag kis város volt, ahol az emberek így vagy úgy, de jórészt ismerték egymást. Engem, mint menekült érdekességet, elég sokan ismertek. Korábban erről már írtam, például az állampolgársági vizsgámmal kapcsolatban. Arra a részre gondolok, amikor a vizsgáztató bíró azt kérdezte, hogy a Toronto Maple Leafs jégkorong csapatából hány játékos nevét tudom felsorolni? Akkor ötöt tudtam a hatból, de hozzátettem, hogy a kapust személyesen ismerem (egy nemzeti parkban találkoztam vele, véletlenül egy lovas túrán, ahol ő ugyanúgy nem tudott lovagolni, mint én). Ahogy ezt én, az akkor még nagyon gyenge nyelvtudásommal előadtam, elnevette magát a bíró és azt mondta, hogy „no, ugyan kissé megremegett a léc, de elfogadom a választ.”

Gondolod, hogy nevetséges volt a kérdés? Nem igazán, mert akkor 1962-t írtunk, amikor a televíziózás még ott sem élte virágkorát, és az egyetlen fogható

csatornán, heti két alkalommal fő műsoridőben csak „hockey”-t lehetett látni, és azt néztük rogyásig. Akkor azt különös örömmel tettem, mert az új volt számomra, és jól helyettesítette a focit (bele is untam olyannyira, hogy ma már egyáltalán nem érdekel).

Ez a hockey az egyik legnépszerűbb nézhető sport (volt?) egész Észak-Amerikában a többi sport mellett, mint a golf, football, baseball, kosárlabda, no és persze a prérin a curling. A prérin, télen a hockey és a curling, nyáron a football (annak persze az amerikai változata) volt a jellemző. A hockey esetében volt egy egész Észak-Amerikára kiterjedő (a mi NB. I.-ünknek megfelelő) változata, az NHL (National Hockey League), amibe Kanadából Toronto, Montreal, Winnipeg, Calgary és Vancouver csapatai tartoztak. Az én városomnak nem volt ilyen elit csapata. Footballnál azonban más volt a helyzet, ott nem volt egy észak-amerikai liga, csak kanadai, és abban viszont már ott volt a mi reginai csapatunk is (tele sötétbőrű játékosokkal), Roughriders néven (ami félelmetes rodeólovast jelent). A sötétbőrű, még pontosabban afroamerikai játékosokat azért említem, mert Kanadában, különösen annak középső részében (valószínűleg a téli hideg miatt) feltűnően kevés néger élt, és a foci játékosok szinte kivétel nélkül az USA-ból voltak szerződtetve.

Igen, persze, hogy hiányoztak Kanadában bizonyos dolgok, de azokat pótolni lehetett mással, mint az itthoni focit az ottanival vagy az itthoni színházi közvetítéseket ottani hockey-meccsekkel. Szerencsére akkor már ösztönösen tudtam, hogy az ész elvei szerint kell élni, és megtanultam, hogy az emigránsnak alkalmazkodnia kell, és élelmesnek kell lenni abban a más világban. Látni, merni, igyekezni és győzni kell – és ez némileg sikerült is. Ennek alapján legalább ideiglenesen el kellett hitetnem önmagammal a régi latinok (hamis) mondását, hogy „ubi bene, ibi patria”, vagyis ahol jó nekem, ott a hazám. Megpróbáltam elhinni, de igazában mindig tudtam, hogy lehet akármilyen jó is valahol az embernek, az soha nem lesz haza. Akárhogy is nézi az ember a dolgokat, az idegenben végül mégis csak idegen marad, ahol nem tud kimenni a szülei sírjához, és diót verni arról a fáról, melyet a nagyapja ültetett.

Viszont az is igaz, hogy az emigráns akarva akaratlanul szélesebb látókörű, határtalanabb ember lesz, mint azok a honfitársai, akik egyetlen ország védő-tiltó korlátai között élnek. A régebbi időkben ez természetesen igazabb volt, mint ma, mert aki akkoriban sokat utazott a világban, az abból többet látott. A nagy összefüggések jobban a szemébe ötlöttek. Ma már szinte nem is kell utazni, a televízió házhoz hozza a világot, és a legtöbb ember már így is kozmopolita lett.

Hogy jó-e az, ha valaki hosszabb ideig emigrációban vagy önszántából külhonban él, nem tudnám megmondani. Valószínű igen is, meg nem is.

Mindenesetre a hosszabb ideig tartó távollét alatt sok szempontból más lesz az ember, és ez a másság elkerülhetetlenül problémákat okozhat. Ennek bizony a tudatában kell élni. Ezt próbálgatom én (is) mostanában több-kevesebb sikerrel. Egy kicsit talán ezért is írogatok megint. Talán azért is, hogy ezzel láttassam magam, remélve az olvasó megértését, hogy miért vagyok olyan, amilyen. Sok szempontból bizony egy kicsit más. Írogatom most ezt a mondatokba foglalt életet, remélve, hogy nem csak Te értesz meg egy kicsit jobban, de én magamat is.

Magamat is, írom én, a hajdani világjáró, miközben egyetértek Máraival, amikor azt írta, hogy „az önmagunk megismerése a legnagyobb utazás, a legfélelmetesebb felfedezés, a legtanulságosabb találkozás”.

A fentebb említett Maple Leaf névvel kapcsolatban tudni kell, hogy a maple ugye juharfát jelent (a leaf pedig falevelet), ami a legismertebb fa Kanadában. Ismert például azért, mert abból nyerik ki azt a szirupot, amit az indiánoktól tanulva, a kezdeti időktől fogva cukor helyett gyakran édességként használnak napjainkban is. Én is nagyon megszerettem, különösen a reggeli „hot cake”-hez, ahogy azt korábban már jeleztem. Most csak azért térek ki rá még egy pár szó erejéig, mert mint bizonyára tudod, ennek a fának a levele, vagyis a „maple leaf” lett Kanada jelképe, ahogy az látható a nemzeti zászlón.

77. A kanadai zászló

78. Kanada címere

Jól emlékszem arra az országos vitára, és végül is népszavazásra, ami ezt eldöntötte, mert azon 1965-ben már én is részt vettem. A juharfa levélben akkor elég általános volt az egyetértés (a másik jelölt a hód volt), de mellette a másik tervezet az volt, hogy a zászló széle kék legyen, jelezve, hogy az ország területe az egész kontinensen át, óceántól óceánig terjed, sőt azt még északon is tenger (sokak szerint óceán, Arctic-óceán) határolja. Én erre a változatra szavaztam, valószínű azért (is) mert akkoriban már nagyon elegendő volt a szovjetes vörösből, de már nem is tudom miért, végül is az győzött. Így lett a lobogó vörös szélekkel, középen fehér alappal, benne a tizenegy csúcsú (ennyi különálló

részből áll az ország) vörös juharfalevéllal. Az óceántól óceánig terjedést az ország mottója: A Mare Usque Ad Mare fejezi ki, ami olvasható az ország (kissé túlkomplikált) fentebb látható címerében.

Ó, Kanada, otthonunk és hazánk... így kezdődik az ország himnusza. Szép himnusz egy olyan országnak, amelynek a történelmi múltja ugyan rövid, de a jövője ígéretes. Hatalmas mérete és változatos felszíne biztosítja minden irányú fejlődésének a lehetőségét. Persze, mint mindennek az életben, ott is megvannak az esetlegesen bekövetkező komplikációknak a veszélyei. Ezek leglényegesebbjei régi keletűek. Az egyik, az angol-francia kettősség, ami francia Kanada (Quebec) kiválása esetén (erről már nagyon régóta többször is szavazás döntött) igen lényeges lehet. A másik, a déli nagy szomszéd, az Egyesült Államok dominanciája. Kanada létének kezdete óta fennállt az a veszély, hogy a fejlődésben mindig is előtte járó, és fokozatosan bővülő Unió bekebelezi. Vagy mondjuk talán diplomatikusan inkább úgy, hogy az egyesülés lehetősége szinte mindig kínálta magát. Ezt az 1848-ban, a 49. szélességi fokkal jelzett, több ezer km-es, valójában csillagászati képzeletbeli határ eltörlésével könnyen meg lehetne oldani. Különösen Quebec esetleges kiválása esetén, amikor az összetartozást még a közös angol nyelv is elősegítené.

Őszintén szólva, azt kell mondanom, hogy igazában nem vagyok elragadtatva Kanada fejlődésétől, az alatt az idő alatt, míg nekem is közöm volt hozzá. Ennek a részletes fejtegetéséhez sok oldalra lenne szükség, így most csak, mint egyszerű ember, némi tapasztalaton alapulóan nyilatkozom. A rövidség kedvéért a dolgot leegyszerűsítve a pénz nyelvére, megállapíthatom, hogy amikor több mint egy félévszázaddal ezelőtt odakerültem, a kanadai dollár nagyjából ugyanannyival volt erősebb az USA dollárnál, mint amennyivel most gyengébb. Ehhez nem kell túl nagy szakértelem, hogy megállapítsam, ez bizony egy 20% körüli romlást jelent, ami bizony elég jelentős szemben azzal, hogy én körülbelül ugyanolyan mértékű erősödést képzeltem el. A kiaknázatlan, néptelen hatalmas területek, az igen tetemes olaj-, uránium-, gyémánt stb. készletek sehol nem mutatkoznak, és én nem értem miért. A XIX. század nagy angol politikusa, d'Israeli már az ország fejlődésének kezdetén azt mondta, hogy Kanada Észak-Amerika Szibériája. Kitűnő meglátás volt. Mint tudjuk, Szibéria végtelenül gazdag, és így jórészt ennek révén Oroszország is. Ez a gazdagság Kanadán (még) nem mutatkozik.

Persze én nem értek a nagyvilági játszmákhoz, lévén egy nagyon kispályás játékos (mint jeleztem azt korábban már itt a vallomásaimban is, amikor arról írtam, hogy egyszer egy olaj tőzsdei manőverben azt hittem, hogy meggazdagodhatok). Amiről most itt megpróbáltam beszélni, az már egy nagyon nagypályás játék – elismerem – ezért nem is véleményezem. De

számomra a tény, az tény marad, és az általam észlelt USA-Kanadai dollár értékarány nekem kifejezi a lényegét... és az egyelőre nem Kanada mellett szól.

Ezzel búcsúzom is Kanadától. Meg az emigrációval kapcsolatos rövid eszmefuttatástól is, azzal a vallomással, hogy annak idején, mint magam is emigráns, ezzel a témakörrel elég elmélyülten foglalkoztam. Ennek megfelelően sokat publikáltam, és a kutatásaimhoz jelentős mennyiségű anyagot gyűjtöttem össze. Mostanra viszont már ez az anyag számomra szükségtelenné vált, és úgy vagyok vele, mint voltam annak idején a hazahozott angol nyelvű szakirodalmi könyvtárammal. Azt, mint jeleztem, jórészt eladományoztam a Magyar Földrajzi Múzeumnak. Nyilvánvalóan ez lesz a sorsa az emigrációval kapcsolatos gyűjteményemnek is, aminek szerintem a legjobb helye a szegedi Somogyi Könyvtárban lenne, ahova korábban már juttattam is anyagot. De Szeged messze van, én meg már nem járok arra. A Magyar Földrajzi Múzeumból annak idején az igazgató személyesen eljött átvenni és elszállítani a szakkönyveket, jó lenne, ha a Somogyi könyvtár legalább egy sofőrt küldene a nálam már csak helyet foglaló, lényegében nem is olyan tetemes gyűjteményemért.

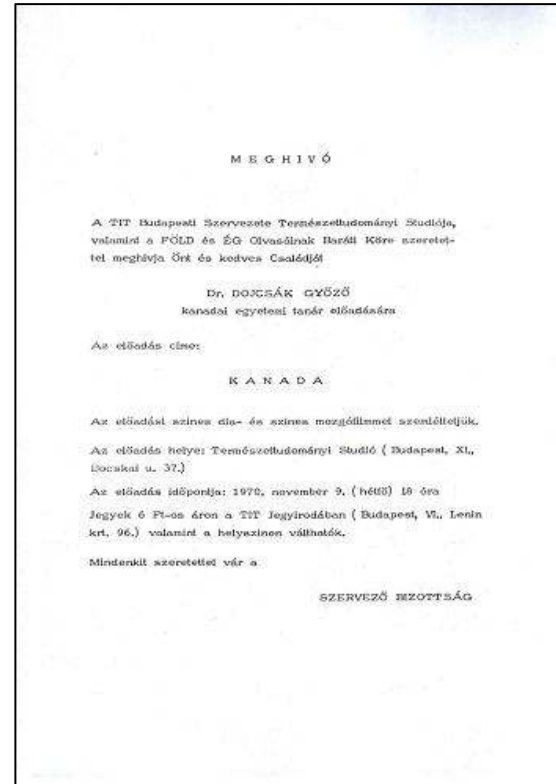
Szóval a fentiekben elbúcsúztam Kanadától, elbúcsúztam a vele kapcsolatos emigráció témakörtől, de nem búcsúzom még a részben velük kapcsolatos itthoni emlékektől. Mert ezek közül a Történeti Levéltárból kapott iratok, a politikai emlékhalmazomban idéztek elő némi kavarodást. Különösen megzavart az a felmerülő gyanúm, hogy engemet is, mint volt Kanadában élőt, annak idején be akartak szervezni az itthoni politikai rendszer aljas hálózatába. Kétségtelen, hogy felhasználva a bírósági ügyiratokban ellenem szóló vádakat, kényszeríteni tudtak volna a közreműködésre. Persze én is hallottam korábban olyasmikről, hogy ártatlan embereket valamivel együttműködésre kényszerítettek, de soha nem gondoltam, hogy ez velem is előfordulhat, vagy hogy a környezetemben valaha bárkivel is előfordult. Íme, megint itt van a naiv butácska emberke, aki végre az ügybe alaposan belegondolva, most már több erre utaló „érdekességet” is talált. Ezekről azonban már eleget szoltam, így inkább két más politikai színezetű témával folytatom

Említettem, hogy a Kanadából való hazajárásaim során nagyon sok meghívást kaptam előadások tartására. Ezekre leginkább a TIT megyei központjaiban került sor, és én nagyon élveztem az ezzel járó országjárást, amikor a szervezet autójával az ottani szakemberek rendszerint körbevittek a környéken lévő érdekességek megmutatására. Nem tudom hány központtól nem kaptam meghívást, de egyről biztosan tudok, és pedig arról, ahonnan azt a leginkább vártam, a szülőföldemtől, Nógrád megyéből. Nem értettem miért. Nem értettem, mert azt természetesen tudtam, hogy a meghívásaimra minden esetben csak a helyi pártszervezet jóváhagyásával kerülhetett sor, de ha valahol – gondoltam – Nógrádban nagyon is jó vagyok, már csak azért is, mert a megye

ura, a megyei pártbizottság első titkára nem csak, hogy falumbeli, de gyerekkori játszótársam volt. Egy elemi iskolába jártunk, majd egy középiskolába, ahol a ballagáson én búcsúztattam. Ő volt nekem a Jancsi... akinek a vezetéknévétől tekintünk el, hiszen politikai témáról van szó, és itt nem a név a fontos, hanem a politika érvényesülése.

79. Cikk rólam (Békés Megyei Népújság, 1980)

80. Meghívó egy TIT előadásomra

Szóval, nem értettem a dolgot, azóta is sokat gondolkodtam rajta, és végül a levéltári ügyiratmásolatokból tanultak alapján, különösen az ügynöki beszervezési módszer kapcsán, a következő kép alakult ki bennem, amit röviden vázolok.

Jancsi, a falunk egyik legmódosabb gazdájának volt a gyermeke, akinek nemesi származása is biztosította, hogy a falu egyik vezető embere legyen. Ennek megfelelően az ő fia lett az első olyan gyerek a faluból, aki (apám patronálásával) városi iskolába került. Ez így látszólag nagyon jól hangzik, de a történelem azt bizonyította, hogy a háború után az ilyen eredményes falusi gazdák (a középparasztság), akik a történelmi Magyarország gerincét alkották, hirtelen nem kívánatosak váltak. Ezek kapták szovjet mintára a kulák elnevezést, és az bizony nagyon rosszat jelentett.

Mivel a főleg földművesek lakta falunkban olyan emberek is éltek, akik bányába jártak dolgozni, Jancsi szerencséjére ezek között volt egy olyan is, aki

aktív tagja volt a korábban illegális kommunista pártnak. Ez az illető valamilyen kapcsolatban állt Jancsi családjával, és ismerve a politikai helyzetet, azt javasolta nekik, hogy a kulákminősítést úgy lehetne elkerülni, ha Jancsi, aki akkor végezte el a tanítóképzőt, belép a pártba. Okos fiú lévén elfogadta a tanácsot, belépett, és mint már iskolázott káder gyorsan emelkedett a párt egyre értékesebb tagjává. Így lett először városi, majd járási, végül megyei párttitkár, s így az ország egyik prominens embere.

Hogy a kulák-meghurcoltatásba belekerült volna-e és mennyire, az itt már lényegtelen. A lényeg az, hogy nagy ember lett, aki nyilván tudott rólam, a falubeli régi kis barátjáról, aki nagyon rossz útra tért, amikor disszidens lett. Úgy tűnik, Jancsi ezt nekem soha nem tudta megbocsátani, olyannyira, hogy az ő „területére” nem kaphattam meghívást. Később, amikor a hazatelepülésem már intézés alatt állt, írtam neki egy, a régi barátságunkra hivatkozó levelet, megemlítve, hogy mi ketten emelkedtünk legmagasabbra a falunkból, illene nagyvonalúan túltekinteni bizonyos dolgokon, és összejönni egy jó sörözéses baráti beszélgetésre, de nem válaszolt.

Már nem is fog, mert sajnos eltávozott. Olyan helyre ment, ahol (gondolom) nagyon sok mindenről el kellett számolnia. Nekem azonban ő megmaradt annak a Jancsinak, akivel, ha azt akartuk, hogy játszasson velünk, először segítenünk kellett kihányni a ganéjt az istállójukból. Mindezt csak azért mondtam el, mert – szerintem – a pártvonalra lépése egy politikai következmény volt. Kapott egy ajánlatot: belépsz vagy kulák leszel... Azt hiszem az ő esetében én is beléptem volna, és számára azután már nem volt megállás. Elkapta a történelem szele, amely őt arra, engemet pedig Kanadába sodort.

A másik példám Egerbe nyúlik vissza, abba a tanítóképzőbe, ahol érettségiztünk. A megemlíteni kívánt személlyel korábban már találkoztunk, amikor említettem, hogy az első érettségi találkozónkra már az Államvédelmi Hatóságok egyenruhájában jelent meg. Tehát már akkor tagja lett annak a rettenetes szervezetnek, amely „a munkásosztály ökle” volt, és ennek révén természetesen fényes karriert futott be. Ez azonban az ő dolga, és az egészről most engem az kezdett érdekelni, hogy miért indult el azon az istentelen politikai úton, hiszen, amikor osztálytársak voltunk, mi egy érseki, tehát papi iskolába jártunk, és ő ott egy csendes, rendes gyereknek tűnt.

Átgondolva a dolgot, most már az újabb szempontok tudatában, viszonylag könnyű lett megtalálnom a választ. Az ő szüleinek egy üzlete és valamicske földje is volt abban a borsodi faluban, ahol többségében bányász és gyári munkáscsaládok éltek. Ott ők jómódúnak számítottak, ami azt jelentette, hogy a proletariátus szempontjából kizsákmányolók, vagyis nem kívánatosak, azaz osztályidegenek lettek. Ettől a félelmetes megbélyegzéstől úgy lehetett a

legkönnyebben megszabadulni, ha az illető belépett a pártba, majd a még biztonságosabb Államvédelmi Hatóság intézményébe. Volt osztálytársam ezt tette, és az idő őt igazolta. Karriert csinált, meggazdagodott... Végül is csak az lett a kérdés, hogy hogyan tud elszámolni a múltjával?

Ez persze csak a saját lelkiismerete szempontjából igaz, mert különben – mint tudjuk – nincsen elszámoltatás. Hogy valójában ki miért, és mit csinált, azt valamelyest legfeljebb csak a szervezési dossziéból tudhatnánk meg (amely 1954 óta létezik), mert abban gyűjtötték össze a hálózati személyeknek az államhatósági szervekkel való együttműködésére vonatkozó adatokat. Ebbe – sajnos – mi soha nem fogunk tudni beletekinteni, pedig milyen érdekes lenne.

De szerintem ő (is) csak egy kis hal volt, amely bekerült a „hálóba”. Ráadásul még elég korán, amikor a pártnak nagy szüksége volt a már műveltebb iskolázott tagokra, így az igazán piszkos munkák elvégzésével nem ők lettek megbízva. Szerintem ő nem volt verő, kízó ember, nem kellett belelőnie békésen tüntető embertömegbe, arra volt elég közel analfabéta, akik aztán nagy igyekezettel végezték a kegyetlen, piszkos munkájukat. Egyebek között az olyan munkájukat, amelyről, hogy valójában létezik, csak egyetemista koromban szereztem némi tudomást, amikor az operában először láttam a Toscát. Milyen borzalommal elszörnyülködve láttam azt a korlátlan, gátlástalan hatalmat, ahogy Scarpiának módjába állt kínoztatni az ártatlan Cavaradossit. Neki csak intenie kellett, és a pribékjei csinálták a kínzást.

Persze akkoriban már tudtam valamicskét a korai ávósok brutális túlkapásairól, de arról nem, hogy szinte minden megye vagy nagyobb város élén állt olyan hatalommal rendelkező ember, mint Scarpia volt, és hogy ezrével voltak az olyan ártatlan áldozatok, mint Cavaradossi. De tudjuk, hogy szép számmal voltak Scarpiánál még rosszabbak is. Különösen a „halálbrigádok” idején, akik járták az országot, ahogy küldözgették őket, és ők ütöttek-verték, ahogy csak tudtak. Ha halálra vertek valakit, nem kellett elszámolniuk a szerencsétlennel, eltűntnek nyilvánították és kész. Hogy volt ahol „húsdaráló” működött az eltüntetésre, talán el sem hiszed. Hogy ki volt a nagyobb bűnös? Az, aki a húsdarálót hajtotta vagy az, aki elrendelte annak használatát? Biszku elvtárs, aki rendelkezett, vagy az a névtelen kis elvtárs, aki esetleg ügynökként volt szervezve, és félelmében tette, amit mondtak neki? A mai sztár ügyvédek szerint nyilván egyik sem.

Különben is főlöleges a kérdés, hiszen nem volt, nincs, és soha nem is lesz felelősségre vonás. Hogy miért nem? Nagyon jól tudod. Mert ebben az országban szinte mindenki érintett. Így vagy úgy... kicsit vagy nagyon... közvetlenül vagy közvetetten. Hiába vannak a kétharmados többségű népszavazások, a nagy általánosítással egy harmadosnak tűnő baloldal még

mindig erősebb. A legtöbb esetben az a helyzet, hogy ha talán nem is a közvetlen család, de egy barát vagy barátnő érintett, ezért jobb hagyni, elodázní a dolgokat ad infinitivum. Ezt könnyen meg is oldották, hiszen van például ez a csodálatos (kommunista?) találmány, „a titkosítás” ötven, száz vagy akárhány évre. Sajnos, nagyon sok minden titkosítva van, olyannyira, hogy azok szinte kimaradnak a magyar történelemből. Az egyszerűen átugorja őket. Hamisítás? Ugyan már. Nem új dolog ez, az utóbbi több mint fél évszázados magyar történelemben.

Ez az AVH-s korszak volt az, amikor a magyar operaházakban Verdi Nabuccoját nem lehetett előadni, mert van benne egy rész a „Va pensiero” (a rabszolga kórus), amelynek egyik sora így szól: O, mia patria si bella e perduta, vagyis „Óh, hazánk oly szép vagy és elveszett”.

Hát igen, a miénk is majdnem elveszett. Nem tudom igaz-e, de az előbb említett pártfunkcionárius Jancsi barátomról hallottam, hogy Nyikita Hruscsov egyik látogatásakor, amikor társaival egy fehér lovat adományoztak ennek az ocsmány szovjet államfőnek, elhangzott az is, hogy hazánk csatlakozhatna a dicső nagy Szovjet Unióhoz. Nem tudom, de nem tartom lehetetlennek. Azt azért nem hiszem, hogy ő lett volna a főproponáló, hiszen nagyon rendes családból származott, akik vallásosak voltak (ő tudott ministrálni, én nem). Azt azonban biztosra veszem, hogy nem volt ellenvetése sem. Ő ugyanúgy, mint az AVH-s volt osztálytársam, tudtak a szervezetük művelt dolgairól, és ha el is fordították a fejüket a kegyetlenkedésekkel, abban cinkosok voltak, közvetett módon közreműködtek, azokat hallgatólagosan jóváhagyták. És ez megbocsáthatatlan.

Vannak dolgok, amiket szívünk és testünk ösztönösen szeret vagy elítél. Azt hiszem ezek kortól, helytől függetlenek. Ösztönösek, tehát megmagyarázhatatlanok. Sajnos, ez rám meglehetősen jellemző, és sokszor magam is csodálkozom már a lényegében jelentéktelen megnyilvánulásokkal is. Amikor például első ránézésre azonnal ösztönösen elítélem azt az embert, akin a vékony orrú, túl hosszú cipőt látom vagy a háromnegyedes nadrágot. Ha például a villamoson, buszon olyan ember kerül mellém, aki a Népszabadságot kezdi olvasni, elülök onnan. Bosszankodom, amikor a fasizmus rémtetteit évtizedek óta ismételtlen hallom, de a kommunizmus borzalmairól hozzá képest alig hallok valamit. Tudom, hogy nem helyes, de azt is tudom, hogy szabad ember vagyok, és megengedhetem magamnak, hogy azt szeressem vagy ítéljem el, ami nekem tetszik. Nekem ne mondják meg, hogy mit szeressek, és engedtessek meg, hogy a szememnek jobban higgyek, mint a fülemnek. Meg a tapasztalataimnak is.

Tudatában vagyok annak, hogy egyre gyorsabban változó világban élünk és látom, hogy azzal én egyre kevésbé tudok lépést tartani. Kisgyerekkoromban,

a falusi iskolánkban, ahol sok volt a szegény gyerek, az a mondás járta, hogy „nem szégyen, ha foltos, de szégyen, ha rongyos”, és bizony sok volt a foltos ruha. Most meg már (elég hosszú idő óta a viszonylag gazdag fiataloknál) mennél rongyosabb a farmer, annál jobb. Hát... nekem nem jobb. Még ha nagyon csinos is a viselője, ösztönszerűleg elfordulok tőle.

Gyerekkorunkban mi hittünk a gólyamesében. Ma már, amikor a nagymama kiviszi a kis unokáit az állatkertbe, és a gólyát mutatva elmondja a gólyamesét, Pistike odasúgja a Julikának, hogy világosítsuk fel az öreglányt, vagy hagyjuk meg ilyen butának?

Más időket élünk, amikor mások a gyerekek, más a gyerekkor, ez ellen nincs mit tenni. Az idő megállíthatatlanul múlik és az ezzel járó változások elkerülhetetlenek. A múlt emlék lesz, és a jövő titok marad. Tudnunk kell, hogy valójában csak a jelen létezik, amit ajándéknak kell tekintenünk... A gyorsan múló idő közben én is megöregedtem. Néha eszembe jutnak a kedves sorok, hogy

„Szeretnék még egyszer huszonötéves lenni,
Együltő helyzetben húsz gombócot enni.
Öt korsót ráinni, nem vinne rá kényszer,
De hisz voltam huszonöt. Nem is egyszer. Kétszer...”

Hát igen, nehéz ezt tudomásul venni, pláne úgy, hogy voltam huszonöt, nem is kétszer, de már jóval több, mint háromszor.

De vigaszul azt észlelem magamon, hogy egyre több dolog varázsol el, jobban értékelek minden szépséget, jobban élvezem az egyszerű dolgokat, és egyre többször igyekszem nevetni. No, és persze (mert kényszerítve lettem rá) egyre többet törődöm az egészségemmel. Rájöttem ugyanis, hogy az egyedüli lény, aki életem végéig velem van, az én vagyok magam. Érdemes tehát odafigyelni. Hiába, az idő a legjobb tanár. A baj csak az, hogy minden tanítványát megöli.

Azt hiszem érdemes itt végig gondolni a Dalai Láma tanítását, aki az mondta, hogy:

„Vigyázz a gondolataidra, mert szavakká formálódnak.
Vigyázz a szavaidra, mert tettekké válnak.
Vigyázz a tetteidre, mert szokásokká lesznek.
Vigyázz a szokásaidra, mert formálják a jellemed.
Vigyázz a jellemedre, mert az határozza meg a sorsod.
És sorsod lesz az Életed.”

Az életed, amiről nem tudhatjuk, hogy meddig tart. Ha szerencsés vagy, addig tart, amíg nem érzed úgy, hogy már fáradt vagy élni. Amikor az is elérkezik, ajánlatos arra gondolnod, amit Márai mondott: „Az volt a dolgod, hogy élj és elfáradjál”. A fő baj azonban, hogy a test gyorsabban fárad, jobban öregszik, mint a lélek.

Viszont a legjobb az öregségben, hogy csak egyszer kell végigcsinálni. Ez az öregkor egy olyan valami, amit mindenki szeretne megérni, de ha elérte, szidja. Én nem szidom, csak nem értem ezt a testi lelassulást. Hogy nehezen hajlik a térdem, lassabban mozog a lábam, hogy egyre többen és gyakrabban adják át a helyüket a villamoson, és egyáltalán azt, hogy mindez velem történik...

Az idősek közül sokan azt mondják, onnan tudják, hogy még életben vannak, amikor reggel felébrednek, hogy fáj valamijük. Hála Istennek nálam ez nincs így, nem fáj semmi, de csak addig, amíg vízszintesben vagyok. A gond ott kezdődik, amikor felállok, és el kell indulni. A szomorúság meg akkor, amikor a lépcsőn kapaszkodni kell, és az utcán lehungy mindenki. Meg akkor, amikor azon veszem észre magam, hogy túl sokat gondolkodom múltbeli dolgokra és aggódom amiatt, hogy mi lesz velem a jövőben. Különösen annak a felismerésnek a tudatában, hogy az életet nem a bölcsesség kormányozza, hanem a véletlen. Ezért aztán belátom, hogy nem szabad sokat foglalkozni sem az egészséggel, sem a múlttal, sem a jövővel. Csak a jelen a fontos, és hogy vidám tudjon maradni az ember. Ennek jegyében egy ide passzoló megállapítás, amit biztosan ismersz: ha a tyúk a múltjába néz, akkor tojás, ha jövőjébe, akkor leves.

Minden ember királynak születik s kell, hogy valahol annak is érezze magát. Az igaz, hogy kisgyerekkorban ez sikerül is, de a második gyerekkorban ez már nehezen megy, de azért a trónust nem kell feladni. Én valahogy úgy vagyok ezzel, mint a rendszerváltozás korában az akkori országos párttitkár (Grósz elvtárs) volt. Ő, ugyanis amikor a további egyeduralmuk már kezdett bizonytalanná válni, az egyik nyilvános beszédében azt mondta, hogy „a hatalmat nem adjuk ki a kezünkből...” Talán nekünk, egyszerű embereknek sem kell lemondanunk a fontosságunkról, a „királyságunkról”, mert az idő végül azt úgy is megoldja.

Mint tudjuk, annak idején valójában a Párt is csak formailag adta át a hatalmat, hiszen a jól kiépített rendszerük révén ottmaradtak, legfőbbképpen gazdaságilag (a pénz beszél, a kutya ugat) és a pozíciókban maradó elvtársak révén. Ez utóbbira csak egy példa, a bíróságok esete. Mint nagyon jól tudjuk, a bírókat annak idején természetesen a párt az ő embereikből nevezte ki. A néminemű változás után (jól megkésve) később megpróbálták leváltani őket, de nem lehetett (ódemokrácia) tehát maradtak a helyükön, és a folyó ügyekben

azóta is ők ítélkeznek. Az idő persze majd ezt is megoldja, csak éppen nagyon lassan. Ám, hogyan is mondta Wass Albert, az Üzenet haza című írásában? „A víz szalad, de a kő marad”...

Úgy látszik, mondogatom még most is tovább a magamét, mert azt hiszem, igazam van. Mondogatom annak tudatában, hogy az igazság az, amit az idő egy adott pillanatában annak hiszünk. Ebben a gyorsan száguldó időben én most így érzek, ebben hiszek, és ennek szellemében élek és írtam a vallomásaimat. És írogatom most is, tudatában annak, hogy ez az írás nem művészi, nem okos, de talán mégis több ezeknél azzal, hogy őszinte. Valószínű, hogy mélységében vannak hiányosságai, de azokat most már nem akarom hosszúsággal pótolni.

Bevallom, valahogy úgy szerettem volna írni, mint annak idején Mikes Kelemen írt a nényének vagy Harsányi Zsolt a hűgának. Szerettem volna én is bölcsen írni, őszintén vallani. Hogy ez mennyire sikerült, azt Te döntöd el, kedves Olvasóm. De kérlek, legyél jóindulatú, és legalább a jó szándékot és igyekezetet fogadd megértéssel.

Itt most engedtessek meg nekem, hogy egy pár mondat erejéig még (megint?) kitérjek az emigráció kérdésére, kissé kendőzetlenül, az egyszerű emberi szempontokat figyelembevéve. Olyasmiket, amikről nem szokás beszélni, maradtak tehát diszkréten elhallgatott kényes témák, amelyek a felszín alatt léteztek, és bizony sok esetben mérgezően hatottak.

Az emigráció ugye kivándorlást jelent. Az pedig az otthon, a család, a Haza etc. elhagyását. Nyilvánvalóan ez nem egyszerű lépés, és aki erre szánja magát, az komoly okokból teszi. Ezek az okok általában gazdasági vagy politikai természetűek. Az utóbbi esetben tartozók egyszerűbben magyarázhatók, ami (rövidre fogva) lehet hosszabb vagy rövidebb elhatározás eredménye. Hosszabb, ha azt valaki számára a fokozatosan romló, egyre elfogadhatatlanabb körülmények eredményezik. Rövidebb, ha azt egy elvesztett szabadságharc (1848), háború (1945) vagy forradalom (1956) idézi elő.

Amivel az eddigiekben én leginkább foglalkoztam, az a múlt század kezdete körüli tömeges paraszti kivándorlásra vonatkozott, leginkább a kanadai prérre. Különben a mostani mondandanivalóm szempontjából mindegy, hogy hova történt a kivándorlás, mert a lényeg a legtöbb esetben ugyanaz volt: a megfelelőbb gazdasági lehetőség keresése. Erre a legjobb példa a többgyerekes családok esete, ahol a kis darabka földet az örökösök között már nem nagyon lehetett tovább darabolni. Valakinek tehát el kellett mennie valahova, hogy az otthonmaradóknak több jusson. Erre az elmenésre a legjobb lehetőségnek Amerika látszott. De ki menjen el? Nyilván a legéletrevalóbb, akinek több az

esélye, hogy jut valamire. Azzal tehát, hogy egyikük elment, jól jártak a többiek, hiszen az ő része rájuk maradt.

Az elmenéshez azonban pénz kellett, ami a szegény családoknak nem nagyon volt. De valahogy azért mégis összerakták a hajójegy árát, és ezzel az elmenő családtag le lett tudva. Történt ez valahogy úgy, mint azokban az esetekben, amikor valamelyik családtag az elemi iskolán túl is tanulni akart. Ez esetben a család segített az iskoláztatásban, és ezzel ő megkapta a magáét, vagyis az illető nem számíthatott többre a családi vagyonkából. Kemény dolgok voltak ezek, nem is nagyon illett róluk beszélni. Az emigráció esetében ez természetesen (ahogy mondtam) a századforduló körüli szegény parasztságra vonatkozott, mert akik gyors menekülésre kényszerültek, azok hátrahagyva csapot-papot, csak az életüket mentették, és minden más maradt a családra, akiktől nem kaphattak semmit.

Nagyon nehéz lenne eldönteni, hogy kik jártak jobban, az otthon maradók vagy az elmenők? Talán nem is lehet, és szerencsére nekünk nem is kell. Az azonban megállapítható, hogy az otthonukat elhagyók a teljes bizonytalanságba mentek, míg az otthon maradottak a változatlan teljes biztonságban éltek tovább az életüket. A kivándorló ment a vad idegenbe, ahol semmije sem volt, csak a magával vitt saját ereje. Hogy azzal mire ment, az részben a szerencséjétől függött. Ha az volt neki, eredményes lett, ha nem volt, elpusztult. Szerencsére azt mondhatjuk, hogy Isten kegyelméből a legtöbben – ha gyakran sok lemondás árán is –, de végül sikeresek lettek, mintegy igazolva azt a mondást, hogy aki mer, az nyer. Ők reszkíroztak és nyertek, amit még jobban kifejez az amerikai mondás, hogy „nothing venture, nothing win”.

Az ő sikerük azonban nem lett egyoldalú, mert a legtöbb esetben az kihatott az itthon maradottak boldogulására is. Nem is akárhogyan. Például azzal, hogy az itthon hagyott tulajdonaikat az itt maradottak birtokba vették, majd később küldeményeikkel segítették az itthoniakat vagy, mert lehetővé tették, hogy az itthoniak kiutazzanak hozzájuk. Ez egyrészt azt jelentette, hogy a hazaküldött pénzösszegekkel a család, a falu, valamint az egész ország gazdagodott, másrészt pedig, hogy a látogatóba kiutazók nagy élménnyel járó, bővülő látókörben részesültek. Ez pedig egyénileg, de az egész társadalomra nézve is jelentős kihatást eredményezett. Azokban a nehéz években, amikor a vasfüggöny mögé zárt országból nyugatra csak meghívólevéllel lehetett utazni, nagyon jól jött a kint élő rokon, és a végeredmény az lett, hogy szinte ritka az a család, ahonnan valaki ne járt volna, mondjuk Amerikában vagy Európa más országaiban.

Mindez természetesen tovább részletezhető, ragozható lenne még külön tanulmányokban (amikkel már a múlt század elején többen foglalkoztak, csak

éppen a közelmúltból hiányzik a részletesebb, őszinte szembenézés). De hagyjuk azt meg, mondjuk a szociológusoknak, szociográfusoknak, és mi most elégedjünk meg csak annyival, hogy aki akar, gondolkodjon el egy kicsit ezen az emigrációval kapcsolatos kérdéskörön. Esetleg olyan szempontból, hogy a – mondjuk – látogatóba hazatérő, korábban külföldre távozó az annak idején itthon hagyott nyaralójában eltölthet-e egy pár hetet anélkül, hogy annak igénylése túlzottnak tűnne? Vagy végleges visszatérés esetén annak birtokbavétele? Esetleg azon, hogy mondjuk családi örökösödés esetén, mennyivel jobb volt az itthon maradottak szempontjából, ha a pártállam idején a nyugatra került rokont, egy nem létező személynek tekintették.

Az amerikai magyar múlt és az azzal kapcsolatos emigrációs kérdés után most vallani szeretnék egy más típusú, és inkább szakmai jellegű témáról, ami egy olyan újabb érdekesség, amiről rövidesen egyre többet fogunk hallani. Különösen azért, mert az energiahány elé néző világunkban az egyik legfontosabb alapanyaggal, a metángázzal kapcsolatos. Ez a téma azon a címen szerepel, hogy metánhidrátkérdés.

Amikor a múlt század hetvenes éveinek az elején a Canadian Geological Society képviselőjében részt vettem egy Szibériában tartott nemzetközi permafroszt-konferencián, ez a fogalom, hogy metánhidrát még ismeretlen volt. Akkor még a permafrosztról is csak annyit tudtunk, amennyit annak idején az egyetemen, majd az olajkutatás során lemélyített fúrásoknál megtanultunk. Vagyis, hogy a Föld poláris régióiban, főleg annak északi részein, a felszíntől lefelé terjedve különböző mélységig a földkéreg, pontosabban az abban levő víz, meg van fagyva. Tehát a földkéregnek egy bizonyos része (helyenként akár 1500 méter mélyen) el van jegesedve, vagyis „permanently frozen”, azaz állandóan fagyott. Nyilvánvaló volt, hogy ennek a keletkezése még a korábbi jégkorszakkal van összefüggésben, és mivel hatalmas kiterjedésű területeken található, ahol a közeljövőben gyors iramú fejlődés (utak, vasutak, városok etc.) várható, nagyon ajánlatos volt az azzal való minél alaposabb megismerkedés. Ezt szolgálta a fentebb említett konferencia, amiről (a Vallomásokban) korábban már szóltam.

Tehát valamikor a hetvenes évek elején megtörtént ennek a metánhidrátnak a felfedezése, amire én mindaddig nem figyeltem fel, amíg egy pár évtizeddel később nem olvastam valahol, hogy a tengerekben végzett olajkutatás révén a tengerfenék alatti rétegekben több helyen is, majd Norvégia partja mentén, a kontinentális peremen rátaláltak erre az anyagra. Ráadásul olyan nagy mennyiségben, amelynek léte a jövőben nem csak világgazdasági jelentőségű lehet, ami öröndetes, de az már nem, hogy a léte még világhatalomhoz is vezethet. Akkor én ezt egy nagyon érdekes, de eltúlzott tudományos fantasztikus elképzelésnek véltem, és meg is feledkeztem róla.

Aztán arról értesültem, hogy Szibériában, a műholdképeken olyan lyukakat találtak a felszínen, amelyek több tíz méteres átmérőjűek, és nagyjából ugyanolyan mélyek is, tehát kráterek. Az ilyesfajta kráterszerű lyukakról korábban már én is tettem említést, amikor ott jártamkor a tajga feletti repülőgépről nézegettem az alattunk elsuhanó tájat, de azokról már tudtam, hogy gyémántbányák, amelyek főleg azért érdekeltek, mert akkoriban fogalmazódott meg bennem a gyémántkeletkezési elméletem, kozmikus becsapódás révén. Ezekről az újabban felfedezett, ugyancsak kráterszerű mélyedésekről azonban azt mondják, hogy metánhidrát eredetűek.

Nofene – gondoltam magamban – mert eddig azt hittem, hogy ez az újabb valami egy tengerfenéki jelenség, és nem értettem, hogy mit keres az ott, a szárazföldi permafrosztban? Lássuk akkor most már alaposabban, hogy mi is ez a viszonylag újszerű fogalom, amiről már azt is tudtam, hogy a tengerekben végzett fúrások során az is kiderült, hogy helyenként több száz méter vastag réteg formában található.

Nos, ez egy jégszerű szilárd anyag, amely laza üledékes kőzetben, leginkább nagy nyomás alatt (kb. 1000–1500 méteres mélységben), alacsony hőmérsékleten keletkezik, víz és metángáz jelenlétében. Lényegében tehát az üledékes kőzet szemcséi közötti jégkristályokba fagyott metángázzal van szó. Egy olyan gázzal, ami eredetileg a földkéreg mélyebb rétegeiben keletkezik, ami (pl.) törésvonalak mentén felfelé áramlik, amíg a jelzett, lazább rétegbe ér, ahol a kialakuló jégbe záródik. Onnan nem tud kiszabadulni mindaddig, amíg a körülmények nem változnak, ami természetesen nyomáscsökkenést és hőmérséklet-emelkedést jelent. Ez lenne tehát a metánhidrát, ami egy metán (CH_4) és víz (H_2O) keverék, amiből aztán a megváltozott körülmények hatására a gáz felszabadulhat (szublimál) és a felszínre törhet, ahol elkeveredik a levegőben.

A szibériai kráterek esetében ezek a metánhidrát eredetű kráterek (ha valóban azok) nyilván azt jelzik, hogy a permafrosztban már kisebb mélységben is előfordul(hat)nak ilyen (esetleg lencseszerű) felhalmozódások. Ezek a körülmények változása során, értve ez alatt a napjainkban fokozódóan zajló globális felmelegedést, a fagyból (jég) kiszabadulva gázbuborékokká válnak, és azok felhalmozódva és felfelé nyomulva robbanásszerűen áttörik a fölöttük levő talajréteget, maguk után hagyva az eredményezett kráterszerű mélyedést.

Ez így elég érthetően hangzik, el is képzelhető (de bevallom számomra nem nagyon hihető), mint az a következmény is, hogy a légkörbe került gáz fokozza az üvegházhatást, ami aztán tovább növeli a légkör felmelegedését, ami aztán még tovább növeli a jelenség ismétlődésének az esélyét, az emberiség számára végzetes veszélyt eredményezve.

Ez lenne az egyik, és talán egyelőre a jelentéktelenebbnek tűnő eset. A másik, a nyilvánvalóan jelentősebb dolog az, hogy ebből a metánhidrát felhalmozódásból nagyon sok van a tengerek feneké alatti rétegekben (talán máshol is), és ez nagyon lényeges. Főleg azért, mert úgy tűnik, hogy ebből a készletből talán tízszer több gáz áll az emberiség rendelkezésére, mint a jelenleg ismert hagyományosan kinyerhetőből. Tehát a lényeg most a kinyerhetőség gazdaságos megoldása, amiben úgy tűnik, hogy egyelőre a japánok járnak az élen, ami érthető a hatalmas szénhidrát-hiányuk és az emiatti igényük miatt. Ez azonban még nagyon új keletű dolog; mert a japán cég, amely elsőként nyert ki ilyen tengeri üledékből hasznosítható metánt, csak 2013-ban volt sikeres.

Erre a dologra tehát oda kell figyelnünk, és a közeljövőben valószínű sokat fogunk hallani róla. Nem csak a jótékony hatás szempontjából – mármint, hogy az eddig ismeretlen „fagyott gáz”-készlet növeli a hasznosítható energiamennyiségét – de a vele járó veszélyről is. Ilyen például, hogy a tengerfenék alatt, a felszíntől esetleg mondjuk tízezer méteres mélységben, a fűrástól felforrósodott fűrótól az éghető gáz belobbanhat, ami olyan hatalmas méretű kitörést okozhat, mint az volt tapasztalható a közelmúltban a Mexikói-öbölben.

Én azonban most nem erről akarok beszélni, hanem inkább csak a Szibériában újonnan felfedezett felszíni kráterformával akarok foglalkozni. Hogy miért? Erre több okom is van. Elsősorban is azért, mert hiszen életemnek egy jelentős részét töltöttem olaj- és gázkutatással, és egy ilyen jelentős mennyiségű és ennyire újszerű gázfelfedezés, az ugye mégiscsak nagy valami. Azután meg azért, mert lényegében részt vettem a permafrosztkutatásban is, amikor még nem sejtettük, hogy annak ilyen jelentősége is lehet.

Itt azonban mint kiöregedett kutató hozzáteszem, hogy a permafroszton végzett kutatás eddig sem volt könnyű dolog, főleg a nyarankénti talajolvadás miatt, amikor a fűróberendezés szinte elsüllyedhet. De ehhez járulhat még az is, hogy a fűrás esetleg beleér egy ilyen gázfelhalmozódásba, ami robbanásszerű kitörést okozhat. Ez aztán egy olyan krátert eredményezhet, ami egyebek között ugyancsak a berendezés elsüllyedését jelentheti. Ha ehhez még azt is hozzátesszük, hogy a kiömlő gáz begyulladásához már egy szikra is elégséges, elképzelhető a bekövetkező katasztrófa.

Egy ilyen égő gázkitörésről korábban már szoltam, amikor említettem, hogy mint kezdő geológus egy Nádudvar közeli fűrásnál dolgoztam, ahol bekövetkezett egy olyan gázkitörés, amely begyulladt, és ezzel kapcsolatban pimaszul említettem, hogy milyen csodás látvány volt a lángtenger felett keringő vadliba csapat. Hát, ha ilyesmi Szibériában fordul elő, az talán még látványosabb lesz, egyrészt mert ez a metánhidrátból felszabaduló gáz állítólag

nagyon szép vörös színeződéssel ég, másrészt, mert a libacsapat ott jóval nagyobb is lehet.

Nyilvánvaló, hogy ezek a Szibériában talált krátterszerű mélyedések eredetileg elsősorban azért érdekeltek, mert a földfelszínen látható ilyen mélyedések a kozmikus testek becsapódásai vonatkozásában nagyon az érdeklődési körömbé tartoztak. Ráadásul nem csak az érdekes felszíni formák, de – mint már mondtam – az azzal kapcsolatos gyémántkeletkezés és gyémántbányászat miatt is. Ebből a szempontból az az egyik érdekesség, hogy míg a meteoritkráterek felülről, a légterből érkező robbanás révén keletkeznek, ezek a kráterek pedig (ha igaz) alulról, vagyis a felszín alatti rétegekből eredő robbanás eredményei.

81. A Mirny gyémántbánya krátterszerű mélyedése 1200 méteres átmérővel (ami közel azonos az arizonai meteoritkráterével)

Az, hogy erről az érdekességről Szibériában van szó, az nem meglepő, mert abban a hatalmas térségben bármi előfordulhat. Itt legfeljebb csak az a meglepő, hogy a metánhidrát-előfordulásokról eddig csak a tengerekkel kapcsolatban volt szó, de hogy permafrosztban is vannak ilyenek, az érdekes.

Hogy hol, azon a hatalmas földdarabon? Nyilván a nyugati részein, ahol az óidőben létező hatalmas tengerekben óriás mennyiségű üledék öszletek jöttek létre. Ezekben az üledékekben halmozódott fel annak idején például a Föld legnagyobb kiterjedésű szénmedencéje (ami a jelen korban északon, a Tunguz vidékén található), délen pedig a hatalmas kősó- és gipszkészletek. Hogy a

mélyebben fekvő üledékrétegekből eredően hatalmas gázmezők is találhatóak, azt már elég régóta tudjuk, de hogy kinyerhető metángáz legyen, a viszonylag felszín közeli permafrosztban is, ez újabb meglepő érdekesség. De hát a világban gyakoriak a meglepetések. Mindenesetre örülök, hogy az ezzel kapcsolatos gondolataimat megoszthattam Veled.

És most egy pár szót a jelennel kapcsolatban, az eddigi rendkívüli télről, golf szemszögből. Hogy mit akarok erről mondani? Azt, hogy ilyen még nem volt a hosszú életem során. Itt vagyunk, túl december közepén, amikor a lelki adventi hangulathoz a természetnek már valami télies kinézéssel kellene hozzátársulni. Ha esetleg szép fehér hótakaróval nem is, de legalább az arcot pirosra csípő hideg levegővel, és meleg cipőt igénylő fagyos talajjal. Amikor a golfpályára már nem érdemes kimenni, mert a szép zöld fűtakarót fehérre varázsolta a ráfagyott dér, aminek jégkristályai csillognak a napsütésben, és benne az elütött golflabdát nem – vagy esetleg csak nehezen – lehet megtalálni. E helyett mi van? A fű zöld mint nyáron, a vízakadályok a sok esőtől csordultig tele vannak, és a beléjük ütött labdának bizony búcsút kell mondani.

Ha tél lenne, ahogyan a naptár szerint illene, akkor a legtöbb játékos már eltette volna a szerelését, és a kinti játékról lemondva valami mást csinálna. A legtöbb – mondom –, de közel sem mindenki, mert vannak, akik nem adják meg magukat olyan könnyen. Ezek részére már elég régen ezelőtt kitalálták a benti golfozás lehetőségét, amihez már egy átlagos szoba méretű helység is elégséges. Tehát, ahogy teniszezni lehet télen is az azt lehetővé tevő felállított fűtött sátrakban, úgy golfozni is lehet, egy jól fűtött helyiségben. A különbség annyi, hogy míg a golfnak nyáron egy sokhektáros terület kell, és a teniszpályának sokkal, de sokkal kisebb, addig télen megfordul a helyzet: a tenisznek jóval nagyobb tér kell, mint a golfnak. Hogy miért?

Nem hiszem, hogy ne hallottál volna még róla, de azért a biztonság kedvéért nagyon leegyszerűsítve és rövidre fogva, íme, a magyarázat. A teniszt télen is ugyanazon a pályán játsszák, mint nyáron, csak éppen lefedik. Ezt mindenki tudja. A golfot azonban télen nem pályán játsszák, hanem egy szobában, illetve annak csak egy imitált kicsiny részén, pontosabban egy szőnyegdarabkán, ahonnan elütik a labdát. Lényegében ugyanúgy ütik, mint kint a szabadban, beleértve hogy különböző ütőkkel, a kezdő ütéstől, ami a leghosszabb távú, a befejező lyukba gurításig.

És itt van a nagy trükk az egészben, ugyanis, ebben az esetben az elütött labda csak egy pár métert repül egy függőlegesen kifeszített fehér felületig, ahol az a valóságban megáll, és szépen lepottyan. Ám a felületre szimulátorral vetített képen az tovább repül, majd gurul is ugyanabba az irányba, és távolságra, mintha a labda valahol kint a valóságban menne. És ez esetben is,

ahol az végül megáll, majd onnan kell tovább játszani, ugyanarról a szőnyegdarabról, mint az első ütésnél. De persze másmilyen ütővel, mert lehet, hogy az első ütést mondjuk 150 méterre akarta és csinálta az ember, ezt meg most már esetleg csak 50 méterre kell, de közben lehet egy víz-, homok- vagy esetleg faakadály is. Ez úgy, és azért lehet, mert azon a falon, aminek nekiütöd a labdát, egy valódi golfpálya képe van kivetítve.

Nem folytatom, mert tudom, hogy egy nem golfozó számára mindez szinte követhetetlen, elégedjünk meg csak annak a tudomásulvételével, hogy van ilyesfajta szobagolf is. Ahol a rendes kinti játékban megtett körülbelül 6000 méteres gyaloglás helyett szinte egy lépést sem tesz az ember, csak ütöget, és azt mondja, hogy golfozik. És teheti ezt már kis hazánkban is, elég régóta, több helyen.

Persze aki teheti, és van kedve, ezt csak ideiglenes megoldásnak tekinti, az inkább elutazik játszani valahová délebbre, ahol nincsen tél. Ez is egy lehetőség, amit elég sokan csinálnak. Szinte nincs is olyan klub, ahol ne szerveznének ilyen csoportos téli golfutazást. Persze van, aki egyénileg oldja meg, esetleg minden télen ugyanoda vagy máshova utazva. Ez egyben azt jelenti, ahogy a madaraknál van az őszi-tavaszi vándorlás, ez az évszakonkénti migráció lezajlik a golfozóknál is. Az északi országok fanatikusai útra kelnek délre, mert szerintük ez a normális.

De nem mindenki az, vannak abnormális golfosok is, és én most már ezek közé tartozom. Nem megyünk sehova. Abban reménykedünk, hogy ha havazik is, nem hull annyi hó, hogy abban eltűnjön a labda. A kis hó nem akadály, mert azért vannak a színes labdák, hogy jobban látszódjanak. Ilyen esetben érdekes látni és követni a leesett guruló labda vonalszerű nyomát, aminek a végén ott a keresett játékszer. Valahogy úgy, mint a vadász van télen, a friss hóesés után a nyúlnyommal. Azt, mint egy kihúzott madzagot, csak követni kell, mert a végén ott a nyúl.

Ám, amiről lényegében beszélni akarok, az az idei télben még nem létezett. Igazában még olyan fagy sem volt, hogy deresedéstől fehér legyen a fű. Már hetekkel ezelőtt vártam, hogy az legyen, elő is készítettem a színes labdáimat, de még nem volt rájuk szükség. Ahogy korábban mondtam, mostanában sok eső esett, általában nedves a pálya, aminek megvan az a hátránya, hogy az ütés után leeső labda a puha füves földön nem ugrik és gurul hosszan, hanem gyakran szinte helyben marad (és nagyon gyorsan sáros lesz). De az sem baj, ki akar ilyenkor már hosszú labdákat ütni? A magam részéről én már különben is rendszerint csak ütögetni akarok, a friss levegőn sétálni és valamicskét azért még mozogni.

A normális rendes játékhoz az ember a golftáskájában jó sok ütőt visz magával (maximum 14), és körbemegy a különböző pályaszakaszokon. Az én esetemben – különösen így télen – az a szó, hogy normális, nem nagyon használható, mert általában az ütők a táskával együtt ott maradnak a koci csomagtartójában, és én egy ütővel a kézben, és 3–4 labdával a zsebben, ütögetve sétálgatok. Hogy ne legyen kimerítő a séta, olyan ütővel ütögetek, amelyekkel nem lehet hosszukat ütni. Ráadásul sokszor ugyanazon a pályaszakaszon oda-vissza.

Elismerem, ez nem normális. Tudom, ezt golfozásnak sem szabad nevezni, de idős korában az ember már nem veszi annyira szigorúan, hogy mit szabad és mit nem, meg hogyan. Különösen, ha azt senki sem látja. A legtöbben nem is, mert a reggeli órákban, amikor én rendszerint játszom, senki nincsen kint a pályán (kivéve azt a külföldi diplomata házaspárt, akiket korábban említettem, de ők sem normálisak, és nem is tudnak magyarul).

Úgy beszélek itt, még mindig a golfról, mintha azt a régi vehemenciával csinálnám, pedig dehogy. Életemben ez az utoljára maradt sportág igazában már csak egy imitáció. Egy látszatkeltése annak, hogy még mindig egy sportember vagyok. Kijárok, csinálom, de akik látnak, nyilván mosolyognak az öregem, aki még nem adta fel, csoszogva vonszolja magát a pályán, és suhintgat az ütőjével, amitől már nem száll túl messzire a labda.

Közismert, hogy sok idős ember szereti viccesre fordítani az életből azt, amit lehet. Nálam golfvonatkozásban ez például úgy mutatkozik meg, hogy a ködös őszi reggelen, amikor alig lehet 50-100 méterre látni, én azt mondom, hogy csak azért ütök rövid labdákat, hogy lássam, hol esik le és megtaláljam. Az igazsághoz viszont közelebb áll az, hogy azzal az ütővel, amellyel a leghosszabb ütésekkel kell csinálni (driver) ma már csak olyan távolságra tudom küldeni a labdát, ahova hajdanában azzal az ütővel tettem, amellyel a legrövidebb ütésekkel kell csinálni. Most már így télen leginkább csak ezt az ütőt használom, és azzal vígasztalom magam, hogy a rövid ütéseknek szebb a magas röptéje, a szemnek az sokkal gyönyörködtetőbb, mint a hosszú, lapos ütés.

Valahogy így megy a golfban az öreguras magyarázkodás, valamelyest hasonlóan az „azért puha, hogy ne fájjon”-hoz, mely magyarázatot valószínűleg jobban ismersz. De talán jól is van ez így. Nyilván jobb az élet megváltoztathatatlan kemény dolgait mosollyal kezelni, és ezzel talán azok elviselhetőbbé válnak. Az öregség és bölcsesség fogalma régen összefüggött. Sophokles például örömmel mondott búcsút a szerelemnek, mintha egy örült, kegyetlen úrtól szabadult volna meg. Bölcsen tette, ha az úgy volt neki jó. Azonban nem mindenki van így, és visszafordítva golfra a szót, van, aki nem

adja fel, és ha a hosszú ütés már nem megy, csinálja a rövideket. Mert neki úgy jó.

Így télen még ahhoz is előveszem a régi szöges (spike) cipőmet, amit különben ma már a túlfinomított világunkban nem szabad használni, mert árt a lyuk körüli nagyon sima szőnyegszerű fűnek. Télen azonban, amikor már csak a mániákusok járnak ki, fel lehet húzni, már csak azért is, mert akkor még csak rálépni sem szabad arra a lyuk körüli kényes fűterületre. És használom is, mert a fagyos, harmatos, deres fű nagyon csúszós, és az biztonságosabb. Egy combnyakcsonttörés, amikor senki nincs a közelben, bizony nagyon nem kívánatos. Képzeld csak el, mínusz léghőmérsékletű fagyos környezetben törött lábbal fekszik valaki ott, ahol senki sem jár... és segítségért kiabál.

Talán Te most azt gondolod, hogy hát igen... nagy az Isten állatkertje... de hát, ha valaki keresi a bajt, hát legyen. Esetleg azt mondod, hogy ez egy felelőtlen gyerekes viselkedés. Lehet. Szerintem azonban ez csak egy része annak az életformának, ami nálam kialakult. Mert azt hiszem, hogy ha már nem tudunk gyerekesen viselkedni, akkor megöregedtünk. Bár lehet ezt úgy is mondani, hogy bár megöregedtem, de gyerekesen viselkedni még tudok.

Igen, az ifjúság, a felnőttkor után elértem a „remekül nézel ki” korszakot. Azt a kort, amikor ha elkövetek egy vétket, azt gyorsan meg kell gyónnom, mert különben elfelejtem. Amikor csalódások már nem nagyon érhetnek, legfeljebb meglepetések. Amikorra megtanultam, hogy az elég hosszú életemben oly sokszor attól féltem, amitől nem kellett volna, vagy nem úgy, ahogy kellett volna vagy nem akkor, amikor kellett volna.

Mint oly sokan mások előttem, én is felfigyeltem arra, hogy az élet jórésztben csak elmegy mellettünk. Azt zömében nem mi irányítjuk, nem mi kezdjük el, és nem is mi fejezzük be. Nekem is tudomásul kellett vennem, hogy a véletleneknek túl nagy szerepük van benne, meg a szerencsének. A lényeg azonban az, hogy közben tanuljon is valamit az ember. Fontos dolgokat, mint például, hogy nem mindegy, mire fekszik az ember; nedves kőre vagy kedves nőre. Szóval... korosodva azért okosodva haladunk, most már a célegyenesben, de a magam részéről még van hiányérzetem. Ugyanis úgy érzem, hogy az élet legszebb részéből, a korai ifjúságból adósom maradt a sors, és én ezt bejegyeztem az élet „követel”- oldalán, melyet számon tartok, és igényelem a késedelmi kamatokkal együtt.

Tudom, ez talán egy kissé üzletszerűen, önzőnek hangzik, hiszen viszonylag gondtalan öregséget adott a sors, és még idős koromban is golfozgatok. A kívülállóknak ez valószínűleg valóban jól hangzik, de azért nincsen ez annyira jól. Itt van példának rögtön ez a mai csodálatosan szép nap

(2014. december 21.), szinte hihetetlen tavaszias napsütéssel, amikor szívesebben vettem volna kézbe az unokám kis kezét, mint a golfütőt, és mentem volna vele fenyőfát vásárolni. Ehelyett egyedül mentem ki a labdákat ütögetni. Ám a sors sajnos nekem nem adott unokát.

Gondolom, van olyan, aki azt hiszi, hogy ezt én csak azért mondom, mert jól hangzik. Ám lehet, hogy olyan is van, aki azt gondolja, hogy Győző, ahogy én téged az eddigiek alapján megismertelek, az unokával egy ilyen szép napon te nem fenyőfát mentél volna venni, hanem golfozni vitted volna. Nem haragudnék érte, ha ezt gondolnád. Mert nagyon valószínű, hogy a fenyőért csak utána mentünk volna.

Szerintem igaz, hogy az unoka a legfényűzőbb szórakozás, és őszintén irigylem azokat, akiknek ez megadatott. A baj veszélye nálam azonban ez esetben is fennáll. Ha a kis srác például kijelenti, hogy ő nem akar golfozni jönni, és elkezdi nyomkodni az okos telefonját. Félő, hogy egy ilyen esetben, egy nagyon boldogtalan nagypapa lennék. Ennek pedig, ahogy látom, eléggé megvan a lehetősége, amire gondolva, talán nem is rosszabb az egyedüli játék.

Soha nem lehet tudni, hogy mi miért van, és mi, hogyan lenne jobb. Az ember csak egyet tehet, megpróbálja mindig azt tenni, amit jónak lát, és ha az esetleg rosszul sült el, teszi azt továbbra is ugyanúgy, becsülettel, tisztességesen, és az ebből fakadó tudat adja meg azt a lelki nyugalmat, amit megérdemel.

„Kit a kígyó megmarta, az a gyíktól is fél” szól a régi mondás, és bizony nem árt az óvatosság. Az azonban hajlam kérdése, és azon a téren én elég gyengén lettem ellátva. Én inkább hajlamos voltam annak a szellemében élni, hogy az az ember jut messzebb, aki hajlandó merni és csinálni. „Kockára ki sorsát nem teszi fel, jó sorsát az soha nem nyeri el”... írta Schiller, a már többször idézett kedvenc költőm. És én is vallom, hogy aki meg akar tenni valamit, talál rá módot, aki nem, az talál kifogást. Akiben viszont él a tenni vágyás, annak igyekeznie kell helyzetbe hoznia magát. No, ebben az igyekezetben van a veszély... azt vállalja valaki vagy nem.

A magam részéről hálás vagyok a sorsnak, hogy megadta a lehetőséget a többszöri vállalásra, hogy elég sokáig élhettem ahhoz, hogy megöszülhessek, és az átélt életem mély ráncokat marjon az arcomba. Kicsit persze sajnálom, hogy megöregedtem, de korom szabaddá tesz, és ez jó. Bevallom, elfogadom azt, akivé váltam, és bár elég gyakran elgondolkodom azon, hogy több esetben is mi lett volna ha... de azt mindig megpróbálom rövidre zárni. Mint ahogy megpróbálok magamévá tenni olyan bölcs tanácsokat, mint például, hogy „lassan beszélj, de gyorsan gondolkodj”, de az nagyon ritkán sikerül. Ehhez hasonlóan a „lassan cselekedj, de gyorsan gondolkodj” tanács sem működik.

Általában az van, hogy mindenre túl gyorsan reagálok, és amikor jobban átgondolom a dolgot, már késő. A kimondott szót pedig már nehéz helyrehozni. A kínos kérdésekre sem tudom megszokni, hogy ne reagáljak, pedig tudom, előtte ajánlatos lenne visszakérdezni, hogy miért akarsz tudni? Képtelen vagyok megtanulni, hogy nem az az igazi róka, amelyik rókának látszik, hanem az az igazán veszedelmes róka, amelyik báránynak látszik, és mégis róka. Kétségtelen, hogy a hosszú időközön át megszerzett tapasztalat jó iskola volt, csak a tandíj volt néha egy kissé magas, és a tanultak alkalmazása nehezen megy.

Naiv, ahogy korábban mondtam, balek voltam egész életemben, hiszékeny, jóhiszemű, és erre sokszor ráfizettem. De talán kellett is ezek az alkalmanként kapott pofonok. Ezek valahogy mindig kordában tartottak, és legalább némileg megvédtek az elbizakodottságtól, túlzott önzéstől, és végül az öregkori becsvágy elhatalmasodásától.

Végző konklúzióként megállapíthatom, hogy összességében nézve szerencsém volt. Olyan életet kaptam, amelyet kívánni sem mertem (vagy tudtam) volna. Meg azt is, hogy ezt az életet jó részben nem én alakítottam, hanem a történelem. Annak alakulásához két hazát adott a végzetem, ahol érdekes, mozgalmas, izgalmas és lényegében sikeres, eredményes életet éltem. Van valami olyan mondás, hogy egy férfinak egy teljes életben három fontos dolgot kell elérni: házat építeni, könyvet írni, és fiú utódot hagyni maga után. Az elsőt kétszeresen teljesítettem, a másodikat többszörösen, de a harmadikban sajnos adós maradtam. Pedig próbálkoztam, nem is akárhogyan. Hogy normális otthon-család életet éljek, ahhoz két házat építettem. Mindkét hazámban egy-egy feleséggel. De utód tekintetében a sors ellenem döntött. Talán, mert nem érdelem meg.

De azért a sors nem lett kegyetlen hozzám. Az ugyan igaz, hogy a világban teljesen egyedül maradtam, a valaha nagy létszámú családomból nem maradt senki. De végül adott a Jóisten egy olyan társat, aki (remélem továbbra is) pótolni tud mindent és mindenkit. Most együtt készülünk a karácsonyra és szívből kívánjuk, hogy a közelgő új évben is, minden jól folytatódjon.

A nekem két hazát adott a végzetem fentebbi megjegyzés természetesen egy Tompa Mihály-versre (A gólyához) emlékeztet, és abban egyebek között arra a szomorú akkori meglátására, hogy „mint oldott kéve széthull nemzetünk...” Ezzel kapcsolatban befejezésül jólesően állapítom meg, hogy bár egy időben az általa megállapított és kimondott széthullásnak én is részese voltam, az nem lett végzetes. Mert bár igaz, hogy időnként sajnos „pusztulunk, veszünk”, de a vészeket át és túl is éljük. Sőt, hiszünk abban Vörösmartyval, hogy „lesz még egyszer ünnep a világon...”, a mi szomorú sorsú népünk számára...

Munkás életem kezdetén a Földkéreg régen lerakódott rétegeiben kutatgattam olaj után, több-kevesebb sikerrel, majd annak befejeződő szakaszában most már az életem során felhalmozódott emlékrétegekben kutatgattam, egyelőre még elég bizonytalan mértékű sikerrel. Ezen emlék rétegek kialakulásának hosszú időszakát áttekintve megállapítható, hogy életemre egy jól kimutató kettősség jellemző. Erre a dualizmusra példaként kiragadható a geológus-geográfus szakágak művelése Magyarország és Kanada helyszínekkel, mindkét helyen kettős otthonalapítási kísérletekkel, két házépítéssel, két feleséggel, meg talán a kétirányú sport-aktivitás is. Az tehát nem mondható, hogy nem igyekeztem, nem próbálkoztam. És az összegezés végül azt mutatja, hogy igyekezetem nem maradt sikertelen. Hogy azt elismeri-e valaki vagy nem, az lényegtelen, azzal nekem már nem kell foglalkoznom. Számomra elégséges az a megnyugtató megállapítás, hogy megtettem azt, amire szerény képességeim révén futotta.

Erről akartam néminemű számadást adni a mostani törekvésemmel, melynek eredménye a Vallomások lett, amit követ most ez a „Kiegészítések I.” Munkámat eredetileg elsődlegesen szakmai orientációjúnak képzeltem el, figyelemfelkeltő célzattal, a „geo”-vonalban rejlő lehetőségekre. A szakma felé látszólag ez nem sikerült, ami elszomorító. Viszont örömmel tapasztalom a közvetlen környezetem reagálását.

Az írásom kezdetén azt mondtam, először is el kell döntenem, hogy kinek írok. Úgy látom, akkor rosszul döntöttem, mert nagyon úgy tűnik, hogy nem találtam célba. Valószínű ez lesz a sorsa ennek a folytatásként készült kiegészítéseknek is, legalább is szakmailag. De nem csak abból áll a világ. Az ember sokszor szívesen dolgozik már akkor is, ha csak egy embernek okoz örömet. Szerencsére úgy érzem és látom, hogy nem csak egy ilyen ember akadt. Közülük az egyik és a legelső az, akinek a munkámat dedikáltam, aki nemcsak társam, de aktív segítőm is, és úgy látom, jól ismer, mert tudja, hogy amit én jónak látok, azt nem tudom abba hagyni. Ennek megfelelően itt, a gépben, már el is készítette a Vallomások folytatását, „Kiegészítések II.” címmel.

Hogy az elkészül-e, vagy mi lesz vele, azt persze nem tudhatom. Mindenesetre továbbra is tenni fogom azt, amit jónak látok. Mint ahogy mindig is tettem, több-kevesebb sikerrel. Bányásztam olajra, de itthon csak vizet találtam. Írtam nagyon sokaknak, nem túl nagy megértésre (némi elismerésre) lelve... Hogy a mostani igyekezetemmel mi lesz, az a jövő titka. Mindenesetre befejezésként annyit mondhatok, hogy a felnőtt életem beindulásánál bányász voltam, amikor megszoktam az akkori bányázköszöntést, így most azzal búcsúzom:

JÓ SZERENCSET!

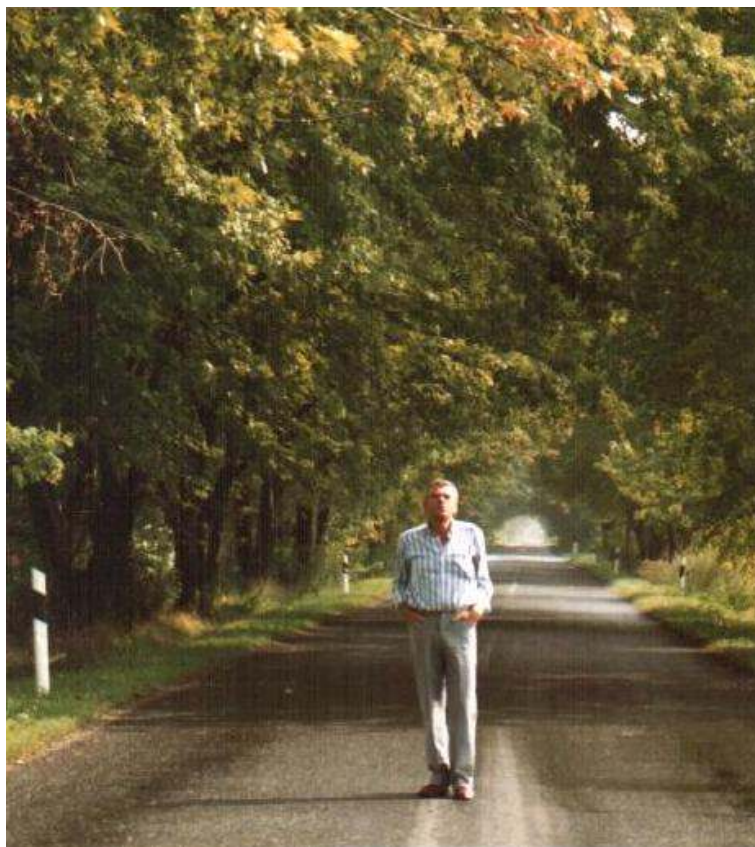
Múlt és jelen

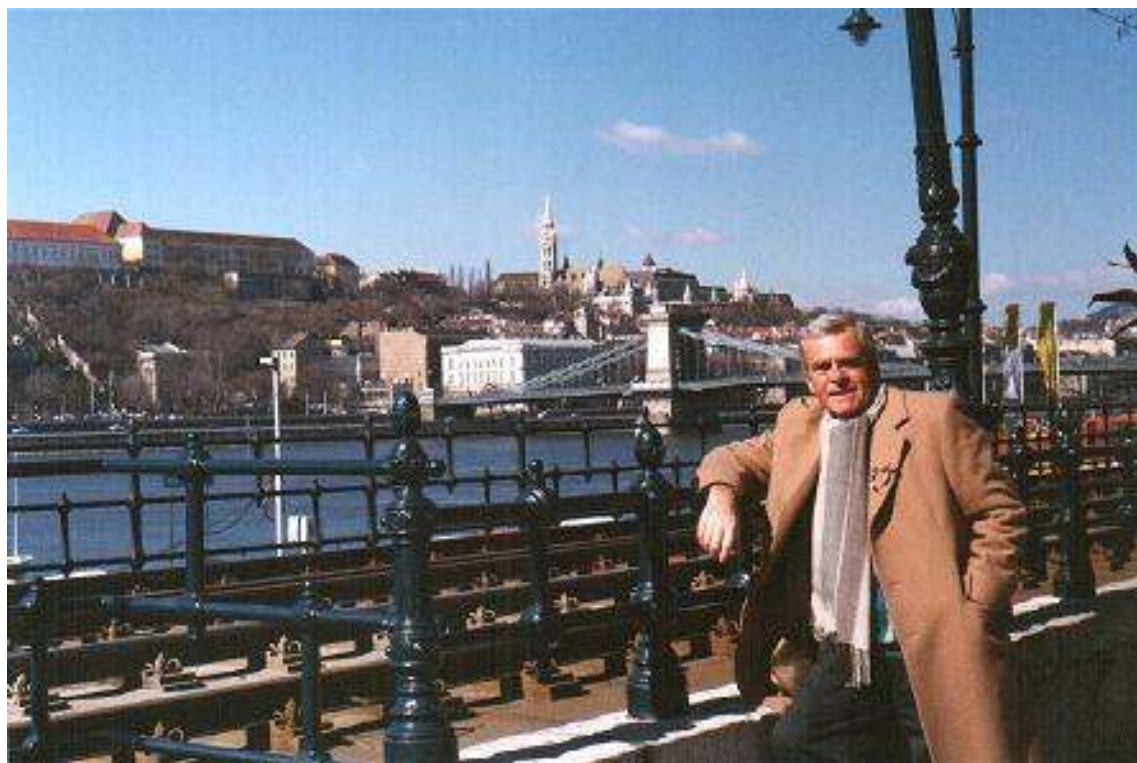
82. Az egyik szép trófeával

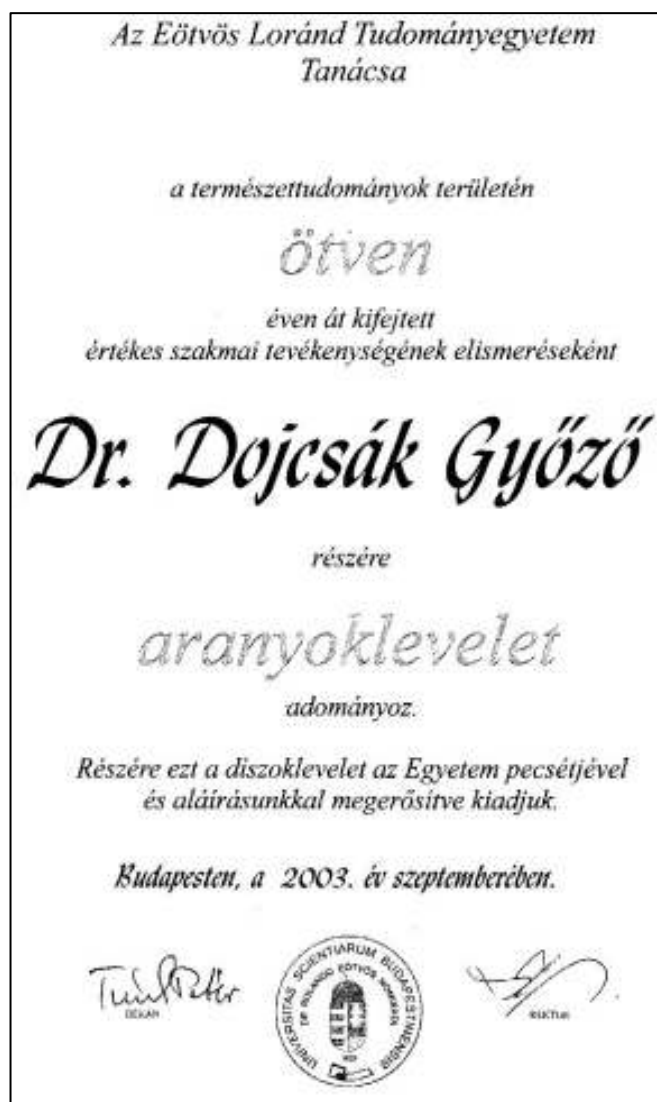
83. A Margitszigeten

84. Séta közben

85. Duna parton

86-87. Az aranyoklevél, és annak átadása

88. Régi otthonomban néhány trófeával

KÉPEK JEGYZÉKE

1. Középkori kitekintés a csillagos égen túlra	6. oldal
2. A Kanadában megjelent cikkek	14.
3. A kapott oklevél	15.
4. Hódok (Búvár, 1975.12. szám)	16.
5. Egy pingó félig olvadt állapotban (a tipikusan arktikus környezetben)	17.
6. Vándorkő	18.
7. Vándorkő tanulmányozás a hallgatókkal	19.
8. A Barringer meteorkráter légi felvétele	20.
9. A krátert szélén állva	20.
10. A kráter keresztmetszete egy régebbi elképzelés szerint, amikor még arra lehetett gondolni, hogy a becsapódó test (impaktor) egyes darabjai a mélyben megtalálhatók	21.
11. A Debreceni Nyári Egyetem Anyanyelvi Konferenciája Védnökségének meghívója	24.
12. A clevelandi Szent Erzsébet templom	25.
13. Magyar település	27.
14. Versike Árpádhonról	28.
15. Árpádhoni szüreti bál	29.
16. Ősi bölényvadászat	42.
17. Egy csodás piramis Mexikóban	43.
18. Indián ember figurák és a tee-pee gyűrű	45.
19. Tolldíszes indián	46.
20. A feketelábú indián törzs tagjai, mint „cowboyok” egy farmon, a préri nyugati részén, a múlt század elején	46.
21. A rebelliót leverő katonaság vonulása	47.
22. Esterhazy Pál	48.
23. A Kanadai Magyar Újságban 1969-ben megjelent tanulmányom	49.
24. A titokzatos gróf Esterhazy című írásom 1973-ban	49.
25. Bölényvadászat a vasút előtti időben	53.
26–27. Préri kutya	55.
28. Csörgőkígyó	55.
29. Jávorszarvasok	56.
30. Vadászat után	56.
31–32. Szálló darvak az égen	57.
33. Préri indián – búcsúja a régi életformától	58.
34. Attila és Éva	62.
35. Láng professzor úr	71.
36. A High Land golfpálya	75.
37. Az akkori Magyar Profi Golfszövetség jelvénye (szép, színes kézi hímzés)	76.
38. Profi golfverseny díja Erről sajnos nem sikerült jobb képet készíteni, de a lényeg azért kivehető: The PGA of Europe (az európai profi golfszövetség) Congress Trophy Runner up (döntős) és a név	77.
39. Tőlem balra az angol profi oktató, mellette Hajnal Dezső és Hlasek Krisztián	78.
40. Kék Duna G. C.	81.

41. „Golfozó rabbi”	81.
42. Kecskés Mihály professzorral Galyatetőn	85.
43. 1954. Mezőkeresztes	87.
44. 1960. Kanada	87.
45. Határozat	93.
46. Buda Ernő bronz szobra	95.
47. Az üzlet	97.
48. A kicsit hátrébb lévő házrész, ahol születtem	97.
49. Szilárd Jenővel „nyári gyakorlaton”	101.
50. Kandidátusi értekezésem tézisei	102.
51-52. Pécsi Márton akadémikus és könyvének dedikációja	103.
53. Játék előtt, szép környezetben	106.
54. Játék az Alpokban (éppen a labdát tisztítom, az ütő a lábamnál)	106.
55. A bonyolult képlet	107.
56. Gabi és a vad kecskék az úton	110.
57. A Bogaboo kitérő	110.
58. Egy dübörgő vízesés	111.
59. Egy útmenti gleccseren	111.
60. A Jóreménység foknál	112.
61. Pretoriában, a kormányépület előtt	112.
62. International Lawn Tennis Club emblémája	128.
63. A nekem átadott iratok jegyzéke	137.
64. Határozat	138.
65. A fő vádlott Buda Ernő és társai dossziéja	139.
66. Egy vallatási jegyzőkönyv	140.
67. A doktorrá avatásomról szóló cikk a Magyar Hírekben	141.
68. 1967-ban megjelent cikk	142.
69. A MAFILM velem kötött megállapodása az életutamról és kutatásaimról készülő filmről	143.
70. Nászúton Anitával	151.
71. Egy magyar geológus barátom (Szabó Franci) a saját gépével visz Calgaryból a Sziklás-hegységbe, „gleccser nézésre”	151.
72. Szép emlék, mint maguk a bölények	151.
73. Medveriadó a golfpályán	151.
74–76. Színházi emlékek: a Mary-Mary, a Kaktusz virága, A vágy villamosa című előadásokról	153–154.
77. A kanadai zászló	156.
78. Kanada címere	156.
79. Cikk rólam (Békés Megyei Népújság, 1980)	159.
80. Meghívó egy TIT előadásomra	159.
81. A Mirny gyémántbánya krátterszerű mélyedése 1200 méteres átmérővel (ami közel azonos az arizonai meteorkráterével)	170.
82. Az egyik szép trófeámmal	178.
83. A Margitszigeten	178.
84. Séta közben	179.
85. A Duna parton	179.
86–87. Az aranyoklevél, és annak átadása	180.
88. Régi otthonomban néhány trófeával	181.